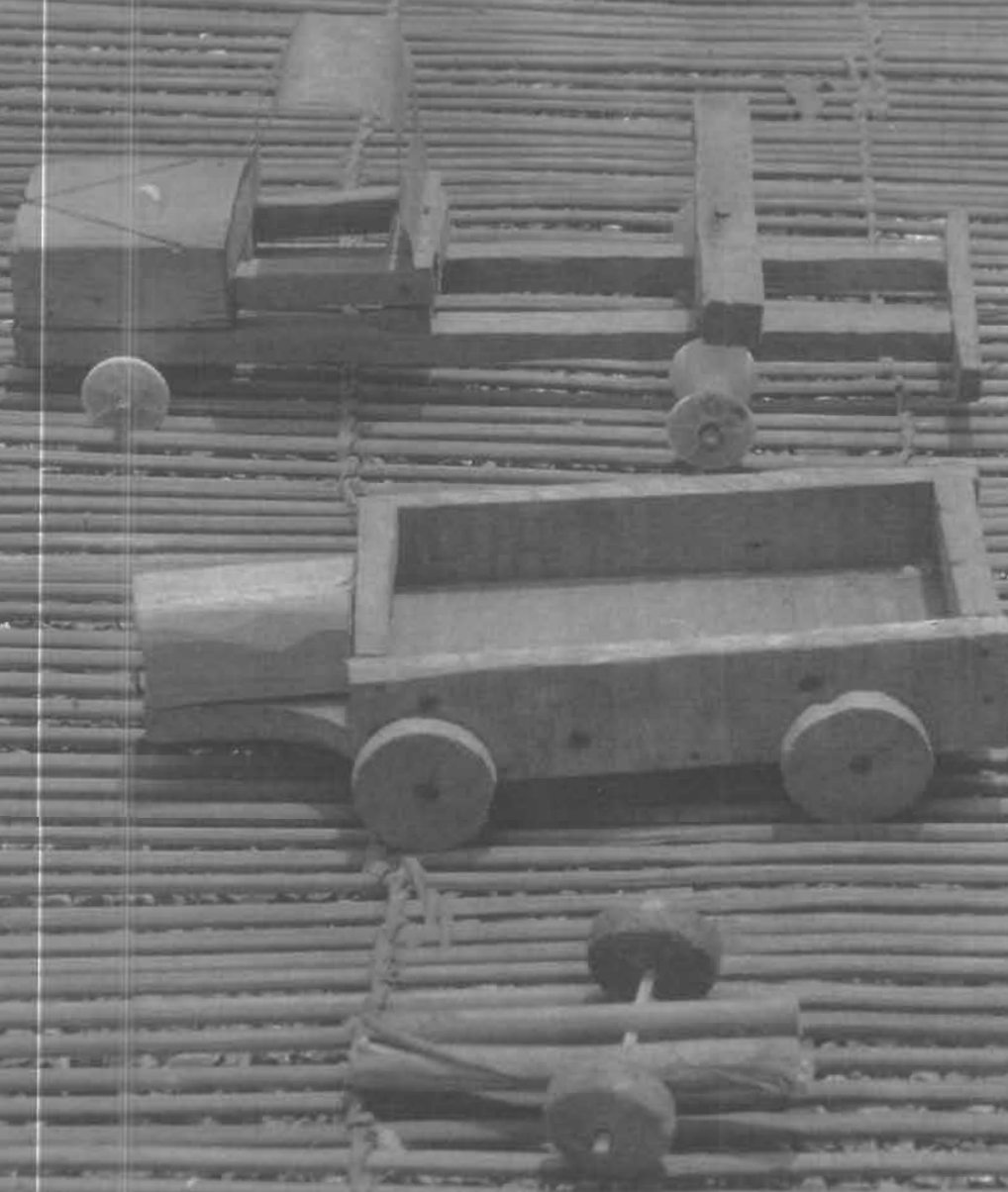

สนับสนุนโดย
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ
และ
บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด

SUPPORTED JOINTLY BY
OFFICE OF THE NATIONAL COMMITTEE ON CULTURE
MINISTRY OF EDUCATION
AND
THE SIAM CEMENT COMPANY LIMITED

สารานุกรม
ของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

ENCYCLOPEDIA OF OLD FOLK TOYS

รองศาสตราจารย์ สนม ครุฑเมือง
Assoc.Prof. Sanom Khrutmuang

ISBN 974-516-362-7

ออกแบบปก : พิสิทธิ์ ทับทอง

ออกแบบรูปเล่ม : แก้ว บัณยารชุน

พ.ศ. 2535

จัดพิมพ์โดย

บริษัท ตัน อ้อ จำกัด

2076/4 ซอยพยุหะมิตร ถนน ๓. จันทน์

สะพาน 5 ย่านนาหวา กรุงเทพฯ 10120

โทร. 286-2902, 286-3077, 287-4935 FAX: 286-4772

พิมพ์ที่ พับลิตบิสเนสพริ้นท์

ISBN 974-516-362-7

Cover Designer : Pisit Thabthong

Designer : Kaew Panyarachun

1991

Published

Ton - Or Company Limited.

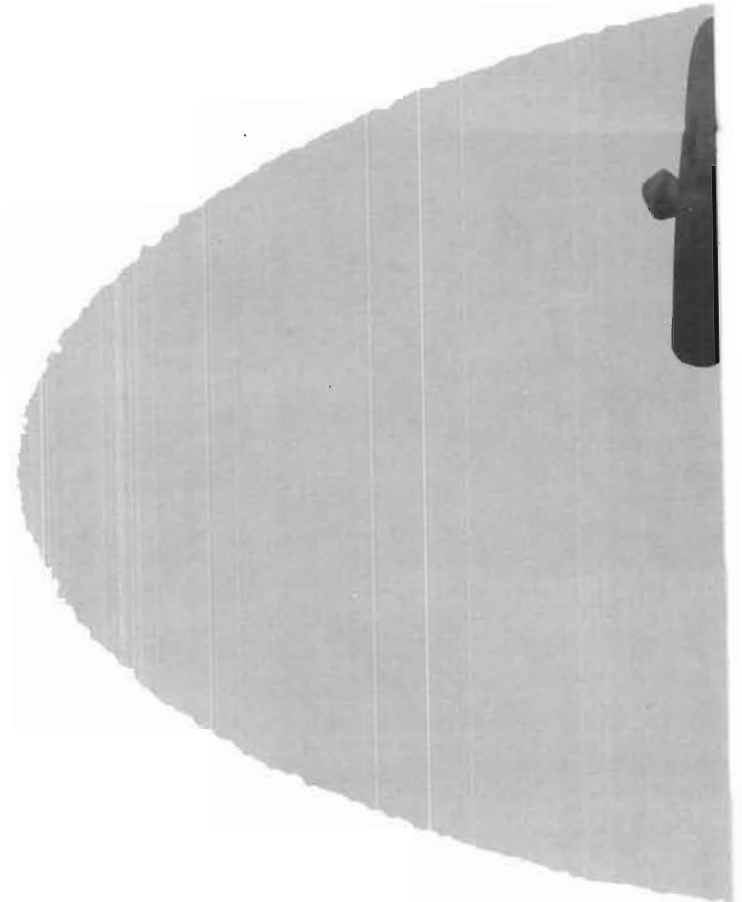
2076/4 Bhayakaporn Lane Chan Road

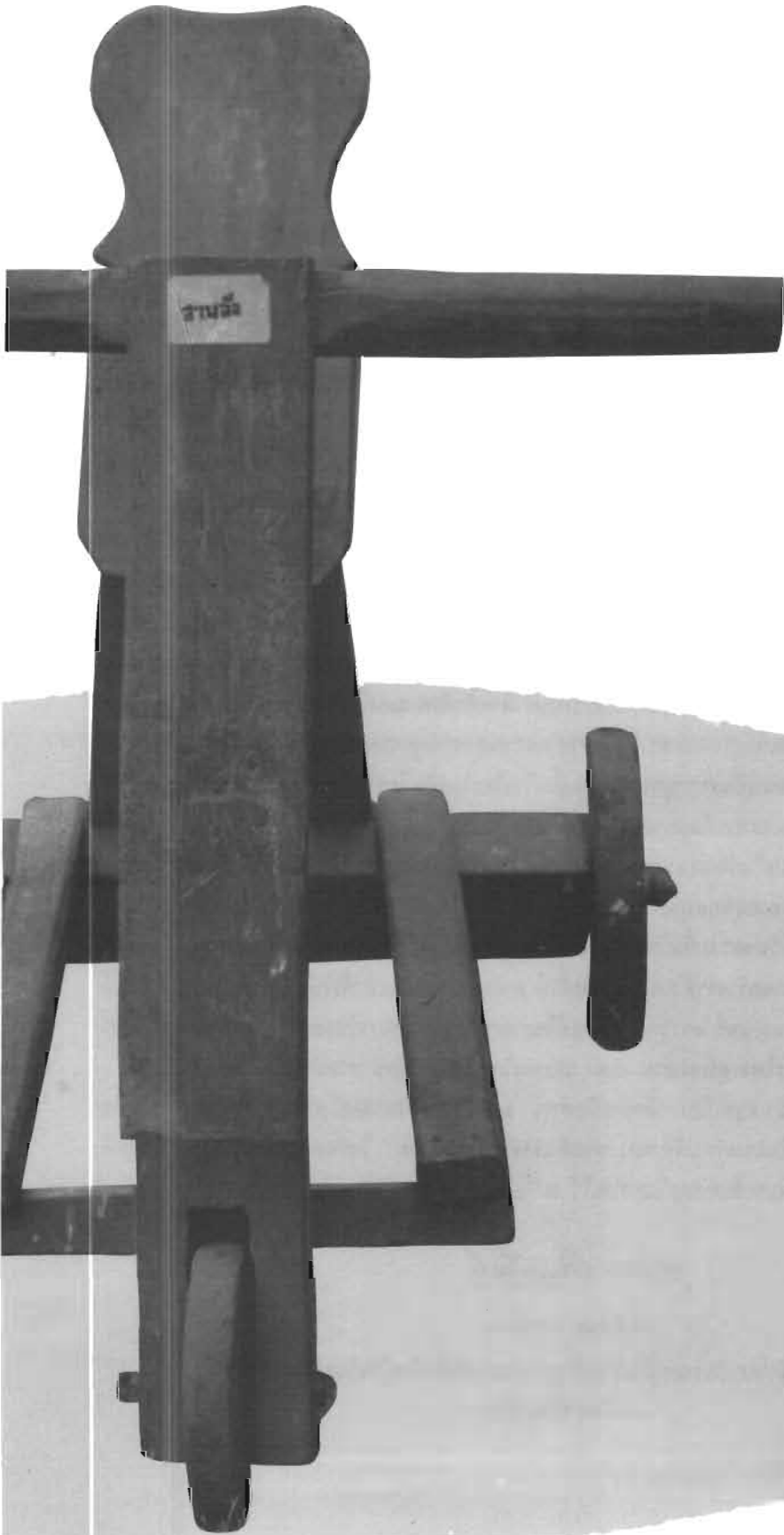
Bridge - 5 Yannava Bangkok 10120

Tel. 286-2902, 286-3077, 287-4935

FAX : 286-4772

Printed By Public Bussiness Print

คำนำ

การจัดทำสารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต ซึ่งเรียบเรียงและจัดพิมพ์เผยแพร่สำเร็จดังประสงค์ ด้วยมีผลเนื่องมาจากการจัดทำสารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีต เขตหัวเมืองฝ่ายเหนือฉบับเทิดพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ มหาราช เนื่องในวโรกาสวันคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษา ครบ 5 รอบ พ.ศ. 2530 ในระหว่างการเดินทางไปศึกษาข้อมูลท้องถิ่นต่าง ๆ นั้น นอกจากจะรวบรวมสาระของใช้พื้นบ้านแล้ว ยังได้ฟังผู้สูงอายุเล่าถึงประสบการณ์เมื่อครั้งเป็นเด็ก ๆ ซึ่งมักจะมีเรื่องราวของเล่นเด็กมาเกี่ยวข้อง อยู่บ้างพอสมควร ประกอบกับการได้พบเห็นของเล่นบางชนิดที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน จึงเป็นแรงบันดาลใจที่จะแสวงหาความรู้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ตน และส่วนรวมโดยทั่วไป รวมทั้งจำสืบทอด ดร. ทวี บุรณขัตต์ ผู้ทรงคุณวุฒิของ สถาบันวิจัยและวัฒนธรรมภาคเหนือตอนล่าง ช่วงต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยนเรศวร ท่านได้ริเริ่มรวบรวมของเล่นพื้นบ้านบางส่วนไว้ในพิพิธภัณฑ์ สำหรับตัวท่านเองนั้นถือได้ว่าเป็นคลังแห่งการสั่งสม สรรพวิชาทั้งมวล อุทิศชีวิตเพื่อการเผยแพร่เป็นวิทยาทานแก่ชนทุกชาติทุกภาษาเป็นเบื้องหน้า ผู้เรียบเรียงจึงได้แนวคิดนานาประการนี้ มาจัดทำเป็นสารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต โดยให้คำจำกัดความของเล่นแต่ละชนิด การประดิษฐ์คิดค้น การเล่นและการพัฒนาของเล่น เป็นต้น

ของเล่นพื้นบ้านไทยเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุที่สะท้อนสภาพวิถีชีวิตของคนในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี การที่หน่วยงานของรัฐและเอกชนช่วยสนับสนุนในการศึกษาค้นคว้าจนผลงานดังกล่าวนี้สำเร็จดังประสงค์ จึงนับว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้แสวงหาความรู้สืบต่อไป

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ด.ร. ประจักษ์ สายแสง ให้ขอแนะนำทั่วไป อาจารย์สมศรี อิงคินันท์ แปลภาษาอังกฤษ อาจารย์ ดร. แมรี สารวิทย์ ตรวจแก้ไขภาษาอังกฤษ อาจารย์ประทุม ไม้พวง อาจารย์รัตนา สุขเสนา อาจารย์สุรศักดิ์ กรไพระ คุณสมส่วน มั่นคง และคุณไกลเลิศ นามนิตย์ ช่วยประสานงานและถ่ายภาพ

อนึ่ง อาจารย์ดารา ครุฑเมือง เด็กชายดิดิตถาวร และเด็กชายดิดิตถานนท์ ครุฑเมือง ล้วนเป็นกำลังใจ ให้เกิดมีความมานะพยายามในการเรียบเรียงผลงานจนสำเร็จดังความมุ่งหวัง ในที่สุดต้องขอขอบคุณสำนักพิมพ์ ที่ได้กรุณาจัดพิมพ์เผยแพร่ดังประสงค์ต่อสายตาท่านไว้ ณ โอกาสนี้

(นายสนม ครุฑเมือง)

หัวหน้าโครงการและผู้จัดทำสารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต
มหาวิทยาลัยนเรศวร

PREFACE

The **Encyclopedia of Old Folk Toys** was composed and published as a result of the publication of the **Encyclopedia of Old Folk Utensils as Found in the Lower Northern Provinces of Thailand** commemorating His Majesty King **BHUMIBOL ADULYADEJ** the Great's fifth cycle birthday anniversary, 1987. - While traveling to collect the information on the old folk utensils, I was told by some elder people about their experiences concerning toys, and I found some toys which I had never seen before. These were an inspiration to seek more knowledge for my own benefit and in turn for the public. Moreover, **Sgt.Dr. THAWI BURANAKHET**, a scholar of the Institute for Study and Research on the Culture of the Lower Northern Provinces, Srinakharinwirot University at Phitsanulok, (now the Research and Development Institute of Naresuan University), started to collect some folk toys in his private museum. **Dr. THAWI** himself is a resource of knowledge and has dedicated himself to sharing this knowledge with all. I was, thus, inspired to work on the **Encyclopedia of Old Folk Toys** by defining each one, the trails of invention, the game and its development:

The Thai folk toys are the cultural materials reflecting the living conditions of Thai people in the past. Financial support from government and private sectors helped complete this research and must be regarded as one of the most significant ways in conserving the folk culture through writing about it for the younger generations to study in the future.

I would like to thank **Lt.Dr. PRACHAKSHA SAISAENG** who provided general advice, **Miss SOMSI INGKHANINAN** who translated from Thai into English, **Dr. MARY SARAWIT** who edited the English version, **Mr. PRATHUM MOPHUNAG**, **Mrs. RATANA SUKSENA**, **Mr. SURASAK KONPHRAI**, **Mrs. SOMSUAN MANKHONG** and **Mr. KLAILERT NAMNIT** who coordinated the materials and took photographs.

Moreover, thanks is expressed to my wife, **DARA KHRUTMUANG** and my two sons, **DITHAWUT** and **DITHANON**, who motivated me to accomplish this work. Finally, I thank the publishing company that did the job as you see now

Sanom Khrutmuang

(Mr. Sanom Khrutmuang)

Chairperson, the Committee for the Encyclopedia of the Old Folk Utensil Project
NARESUAN UNIVERSITY

สารบัญ

สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

กระดิ่งกำมปู	10			เรือบก	110
กระบอกระเบิด	12			เรือบิน	114
กลองกิ่ง	15			ล้อ	116
กลองหนังกบ	17			ล้อลาก	120
กะจ๋ม	19			ล้อวงกลม	122
กะล่ง	21			ล้อหลอดด้าย	124
กะลาเขาควาย	23			ลิงจับพลัก	126
กะลาเคาะจิ้งหะ	25	ตัวจ๊กจั่น	62	ลูกพืด	129
กั้งหัน	27	ธนู	64	ว่าว	132
กั้งหันหมุน	30	นกกระเรียนเดิน	66	วิหคสายฟ้า	136
		นกบิน	68		
		นกหวีด	70		
ขาหยั่ง	34	บันบือ	72	พนอนเดิน	140
ควายชน	38	บ้าน	74	หม้อข้าวหม้อแกง	142
เครื่องบิน	42	ป๋องแป๋ง	76	หุ่นไม้โสน	144
จระเข้ไม้	44	ปี่	78	หุ่นหนามตัดเค้า	146
จอหนัง	46	ปืนก้านกล้วย	82	โหวด	148
จ๊กจั่น	48			อีโก๊ะ	150
จิ้งห่อง	50			อีตีด	152
ชฎาลิเก	52	ปืนแก๊ป	86	อีป้อ	156
ดาบ	54	ปืนหนังสติ๊ก	90	อีโ๊ะ	158
ตะแลบแก๊ป	58	เปลเด็ก	92	อีโอบ	162
		ม้าก้านกล้วย	94		
		รถบรรทุก	96		
		รถสามล้อ	98		
		รถหลอดด้าย	100		
		รังต๊กแตน	102		
		เรือ	104		
		เรือก้ามพะราว	106		

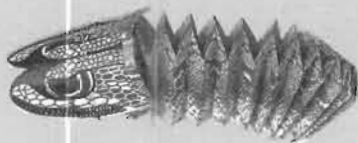
INDEX

ENCYCLOPEDIA OF OLD FOLK TOYS

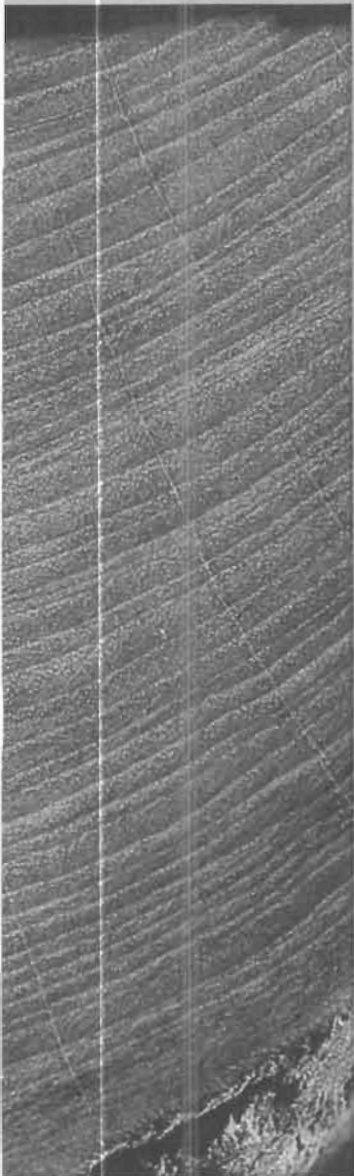
KRADING KAMPU	11	RUA BOK	112
KRABOK RABOET	14	RUA BIN	115
KLONG KING	16	LO	118
KLONG NANG KOP	18	LO LAK	121
KA CHOM	20	LO WONG KLOM	123
KA LONG	22	LO LOT DAI	125
KALA KHAO KHWAI	24	LING CHAP LAK	127
KALA KHAO CHANG-WA	26	LUK FAT	131
KANG HAN	29	WAO	134
KANG HAN MUN	31	WIHOK SAI-FA	137

KHA YANG	36	TUA CHAKACHAN	63	NON DOEN	141
KHWAI CHON	41	THANA	65	MO KHAO MO KAENG	143
KHRUANG BIN	43	NOK KRARIAN DOEN	67	HUN MAI SON	145
CHA-RA-CHE-MAI	45	NOK BIN	69	HUN NAM KHAT KHAO	147
CHO NANG	47	NOK WIT	71	WOT	149
CHAK-KA-CHAN	49	BAN BU	73	I KO	151
CHING NONG	51	BAN	75	I DIT	154
CHADA LI-KE	53	PONG PAENG	77	I BU	157
DAP	56	PI	80	I BO	160
TA-LAEP-KAEP	59	PUEN KAN KLUAI	83	I OP	163

PUEN KAEP	88
PUEN NANG SATIK	91
PLE DEK	93
MA KAN KLUAI	95
ROT BANTHUK	97
ROT SAM LO	99
ROT LOT DAI	101
RANG TAKATAEN	103
RUA	105
RUA KAP-MA-PHRAO	107

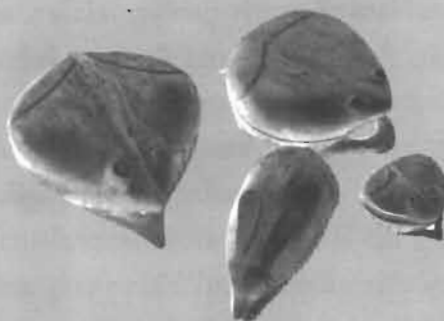

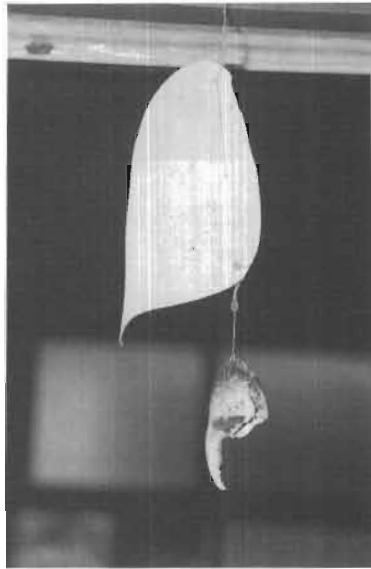

1

สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

ENCYCLOPEDIA OF OLD FOLK TOYS

กระดิ่งกำมปู

กระดิ่งกำมปู เป็นของเล่นชนิดหนึ่ง ซึ่งทำให้เกิดเสียงดังโดยอาศัยแรงลมพัด มักแขวนไว้ให้เด็ก ๆ มองดู ขณะนอนอยู่ในเปล หรือแขวนไว้ตามที่ต่าง ๆ ชาวบ้านบางท้องถิ่นเรียกกระดิ่งกำมปูว่า ปูกระดิ่ง

ปกติกระดิ่งกำมปูจะทำแขวนตามห้างนา หรือกระท่อมที่อยู่กลางแจ้ง กลางนา เหตุที่ทำกระดิ่งกำมปูแขวนในสถานที่ดังกล่าวก็เพราะว่า ปูนาที่มีขนาดตัวโต ๆ จะมีกำมปูใหญ่ มักทำลายต้นกล้าที่กำลังปลูกใหม่ หรือต้นข้าวที่กำลังตั้งท้องจะออกรวง ชาวนาดึงคอยดูแลต้นข้าวอย่างสม่ำเสมอ มิเช่นนั้นจะถูกปูหนีบต้นข้าวเสียหาย วิธีการทำลายปูตามพื้นบ้านก็คือ ตอนกลางวันน้ำในท้องนาร้อน ปูจะขึ้นมาแอบอาศัยอยู่ตามคันนา ชาวนาจะจับปูใส่ข้อง มาทำอาหาร เช่น เผาปู ต้มปู น้ายาปู หรือแกงส้มปู เป็นต้น ส่วนกำมปูจะมีเนื้อนุ่มมาก ยิ่งกำมปูขนาดใหญ่ เนื้อจะแน่น เด็ก ๆ มา จะแย่งกินส่วนกำมปูนี้ การกินกำมปูต้องดึงกำมทั้งสองข้างออก หรือทุบกำมปูให้แตกละเอียด จึงจะกินเนื้อปูภายในได้ และด้วยลักษณะคนไทยชอบคิดประดิษฐ์ทำสิ่งของเล่น หรือของใช้จึงใช้กำมปูที่แกะเนื้อปูออกแล้ว มาทำเป็นกระดิ่งกำมปูแขวนไว้ให้เด็ก ๆ มองดู และฟังเสียงดังในขณะลมพัด

วิธีทำ กระดิ่งกำมปูจะใช้กำมปูขนาดใหญ่ ทำเป็นตัวกระดิ่ง อาจดึงกำมหนีบออกมาหนึ่งข้าง หรือดึงกำมหนีบทั้งสองข้างออกหมด กำมปูภายในจะเป็นโพรง ใช้เชือกหรือด้ายมัดกำมหนีบ ซึ่งทำหน้าที่เป็นลูกกระดิ่ง แล้วร้อยไปในโพรงกำมปูส่วนที่เป็นกระดิ่งนั้น ใช้เชือกมัดหัวกระดิ่งให้แน่น จัดระยะให้ลูกกระดิ่งแกว่งไปมาได้สะดวก ส่วนใบพัดซึ่งทำหน้าที่ปะทะกับแรงลมที่พัดจะใช้ใบตาลหรือใบลานมัดส่วนปลายลูกกระดิ่งหรือมัดส่วนบนกระดิ่งกำมปู ยามเมื่อลมพัดใบตาลหรือใบลาน กระดิ่งกำมปูจะเคลื่อนไหวแกว่งโยนไปมา ลูกกระดิ่งจะตีกับกำมปูที่เป็นโพรงนั้น หากทำกระดิ่งกำมปูแขวนไหวหลาย ๆ อันแล้ว จะส่งเสียงดังไพเราะ ดุจดั่งเสียงดนตรีที่ประสานเสียงกัน ในปัจจุบันนี้จะเห็นกระดิ่งที่แขวนไว้ตามซ้อฟ้าโบระกาของโบสถ์จึงนับว่าใช้หลักการอันเดียวกับกระดิ่งกำมปูของชาวนาในสมัยก่อน

KRADING KAMPU (กระดิ่งกำมปู)

The leg was tied with a string and inserted in the claw with a space for the leg to move when the wind windy. It was usually hung for a baby in the cradle to look at, or hung in some other places. Some villagers called it **PU KRADING** (crab bell).

Usually it was hung in the **HANG-NA** (field cottage) because some land crabs in the rice fields had big claws and ruined the young rice plants of the rice plants that were seeding. Farmers had to watch their rice fields closely. In the day time, the crabs came up from the water because the water got hot. Farmers caught them to make some food because the crab claw meat was very good. Children loved this meat. They had to break the claw or pull the meat out of the claw. Then they had empty claws to make the bells for children, or to listen to when it was windy.

Construction: A big empty claw was used as a bell with a leg used as the striking part. The leg was tied with a string and inserted in the claw with a space for the leg to move when the wind blew. A piece of a palm leaf was tied either on top of the bell, or at the tip of the leg. It helped move the bell more when it was windy. If there were a few bells like this hanging when the wind blew, a pleasant sound in chorus occurred. The bells on the temple roof might come from the same principle.

กระบอกกระเบิด

กระบอกกระเบิด เป็นของเล่นชนิดหนึ่งในพื้นบ้านที่กลุ่มเด็กชายและวัยรุ่นนำมาจากลำไม้ไผ่ บรรจุก้อนแก๊สจุดไฟ ทำให้เกิดเสียงระเบิดดัง มักนิยมเล่นในประเพณีทำบุญตรุษ

การทำเสียงให้เกิดการระเบิดดังก้องไปไกลนี้ มิใช่แต่จะใช้กระบอกกระเบิดเท่านั้น ยังใช้การตีแก้ว ตีเกาะเคาะไม้ ระเบิดไม้ไผ่และการยิงปืน เป็นต้น การเล่นเพื่อทำให้เสียงอีกทีก็กรีกโครมเช่นนี้เพราะชาวบ้านในสมัยก่อนมีความเชื่อว่าจะต้องทำให้เกิดเสียงดังในตอนเช้ามืด เมื่อถึงประเพณีทำบุญตรุษ หรือชาวบ้านเรียกว่า “ตรุษไทย” คือการทำบุญส่งท้ายปีเก่า โดยจะเริ่มตั้งแต่วันแรม 14 ค่ำ เดือน 5 ถึงวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ซึ่งต่อเนื่องด้วยประเพณีสงกรานต์ โดยถือว่าเป็นการต้อนรับปีใหม่ ชาวบ้านจะช่วยกันทำสิ่งของไปถวายพระในประเพณีตรุษไทย ของทำบุญที่สำคัญ ได้แก่ ขนมจีนน้ำยา น้ำพริก ข้าวเหนียวแดง การทำจะประกวดประชันกันมากในระหว่างที่ผู้ใหญ่ลุกขึ้นมาตอนเช้ามืดเพื่อเตรียมสิ่งของไปทำบุญที่วัด เด็ก ๆ วัยรุ่นและผู้ใหญ่จะจุดกระบอกกระเบิด ตีแก้ว หรือยิงปืน การทำให้เกิดเสียงดังนั้นก็เพื่อที่จะไล่ผีบ้านออกไปที่วัดไกลบ้านจะได้รับผลบุญที่ญาติอุทิศให้ ซึ่งผลบุญดังกล่าวจะช่วยให้ผีที่คุ้มครองบ้านไปผูกไปเกิดต่อไป

ผลจากการทำบุญวันตรุษไทยนี้ ผู้รู้บางท่านให้ข้อคิดว่าเป็นโอกาสที่ชาวบ้านนำปืนแก้วมาทดลองยิง ตำรวจจะไม่จับเพราะถือว่าเป็นประเพณีการทำบุญ ดังคำกลอนในนิราศ กล่าวถึงเดือนสี่มีการยิงปืนตามประเพณีทำบุญตรุษว่า

ถึงเดือนสี่ปีสุดถึงตรุษใหม่
ยังไม่ได้ฆนัญที่ปรารถนา
ฟังเสียงปืนยิงยัดอัญญา
รอบมหานครศเนศวัง

สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

ก่อนที่จะมีการทำกระบอกระเบิดชาวบ้านเล่าว่า ได้มีการทำระเบิดไม้ไผ่ โดยตัดไม้มา 1 ปล้อง ให้มีข้อติดทั้ง 2 ด้าน เจาะรูข้อไม้ไผ่ด้านบนเป็นรูเล็ก ๆ ใส่น้ำเกือบเต็มลำไม้ไผ่ ใช้ไม้จุกรูให้แน่น แล้วเผาไฟ แรงดันของไอน้ำจะให้กระบอกไม้ไผ่ระเบิด ทำให้เกิดเสียงดัง ต่อมาเมื่อชาวบ้านรู้จักการใช้ถ่านแก๊สบรรจุกระบอกจุดส่องสว่างในยามค่ำคืน เพื่อส่องหาทางบ่อและปลา จึงได้นำถ่านแก๊สมาเป็นวัสดุสำคัญในการทำให้เกิดการระเบิด

วิธีทำ ใช้มีดตัดลำไม้ไผ่สีสุกขนาดใหญ่ เลือกไม้แก่จัดยาวประมาณ 3-4 ปล้อง เหลาผิวให้เรียบ เจาะรูเล็ก ๆ ปล้องไม้ไผ่ด้านบนกลางภายในตลอดปล้องไม้ไผ่ จะใช้ไม้แหลมหรือเครื่องมืออื่น ๆ เช่น ชะแลง ค้อน เป็นต้น เจาะทะลุข้อปล้องออกทั้งหมดเหลือเฉพาะข้อปล้องด้านล่างสุด

วิธีเล่น จะนำกระบอกระเบิดไปเล่นใกล้ ๆ บ้าน เพราะเสียงจะดังมาก วางที่พื้นดินให้ปลายกระบอกทำมุมเอียงประมาณ 45 องศา ใส่ถ่านแก๊สเข้าไปภายในกระบอกไม้ไผ่ แล้วเทน้ำใส่กระบอกให้น้ำท่วมถ่านแก๊สเพียงเล็กน้อย ถ่านแก๊สเมื่อถูกน้ำจะเดือดเป็นฟองปุด ๆ ใช้ไฟที่ลุกจุดปลายกระบอกไม้ไผ่จะทำให้เกิดเสียงระเบิดดังกึกก้อง ผู้จุดจะใช้อุ้งมือตบรูเจาะกระบอกไม้ไผ่ ซึ่งเจาะเล็ก ๆ ไว้ด้านล่างเพื่อให้ไฟที่ลุกภายในดับจะได้จุดต่อ ๆ ไปได้ การจุดกระบอกระเบิดจะจุดให้ระเบิดดังไปเรื่อย ๆ จนกว่าถ่านแก๊สจะหมด

ปัจจุบันการเล่นจุดกระบอกระเบิด และการทำระเบิดไม้ไผ่ ไม่มีการเล่นในหมู่บ้านอีกแล้ว ซึ่งนับวันแต่จะสูญหายไปเป็นที่สุด

KRABOK RABOET (กระบอกระเบิด)

KRABOK RABOET (a pipe explosive) was a folk toy made by the boys and male teenagers from a bamboo stem loaded with lighter fuses which burst with a loud noise. It was played during **TRUT THAI** (a Thai tradition on the Thai New Year's eve) ceremony.

A burst with a loud noise could be made by striking the fuse gas, hitting the bamboo stems, using explosive bamboo pipes and gun shooting. Villagers believed that they had to make a loud noise early in the morning during the **TRUT THAI** tradition which always started on the 14th waning day of the 5th lunar month till the 1st waxing day of the 5th lunar month. The **TRUT THAI** tradition was continued with the Songkran (New Year) festival on which villagers offered a lot of food and something else to the monks. There was a food competition in cooking **KHANOM-CHIN NAM-YA** (Thai noodle with ground fish curry), **NAM-PHRIK** (another kind of curry to put on the Thai noodle), and **KHAO-NIEO-DAENG** (a Thai dessert made of sticky rice with coconut milk and brown sugar). While adults got up early in the morning to prepare the food, the young and old men would play **KRABOK RABOET**, striking the gas fuses, or firing some guns. Those loud noises were meant to chase out all kinds of house spirits to the nearby temples so the spirits would get the merits offered by their relatives. Those merits were believed to help them to be reborn.

Some people comment that the results of making such merits provided a chance for villagers to try their muzzle-loading guns without being arrested. In a Thai literary work **NIRAT DOEN SI** (Poem of the 4th Lunar Month), it mentions about the shooting tradition on the **TRUT THAI** tradition as follows:

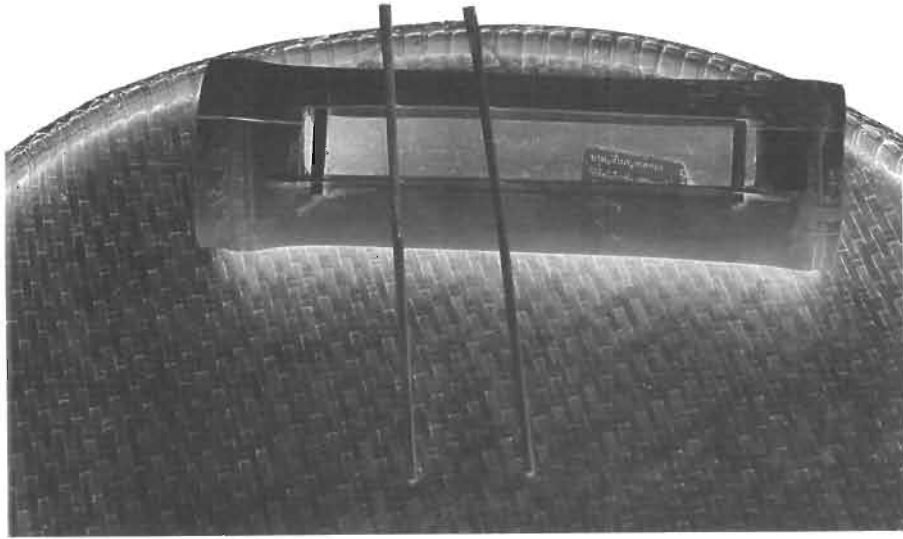
Upon the fourth lunar month is the new **TRUT**
 Unable to find my love as desired
 Noisy firing, shooting and bursting heard
 All around the compound of the palace.

Before making the **KRABOK RABOET**, villagers say that they had made **RABOET MAI-PHAI** (a bamboo explosive) by using a short bamboo stem with 2 joints at both ends. The upper joint had a small hole made to pour in some water, then the hole was closed tightly. Then it was burned until the steam made it burst with a loud noise. Later when villagers knew how to use canned charcoal gas to make lights at night, or to find fish and frogs, they used gas charcoal to make explosives.

Construction: A big size **SISUK** bamboo stem, about 3-4 joints long, was smoothed outside and small holes were made at its lower part. All the inside joints were removed with some tools. The only joint left was the last joint.

Game: The bamboo stem was placed far from home because it was very noisy. It was set on the ground at a 45 degree angle. It was then filled with gas charcoal and water. The gas charcoal would boil with the water. Then fire was put into the opening and it exploded. The lower part of the stem was shaken so that the lower gas charcoal kept on exploding until it was burned up.

We no longer see the **KRABOK RABOET** or the **RABOET MAI PHAI** because people have stopped playing with them and they will finally disappear.

กลองกิ่ง

กลองกิ่ง เป็นของเล่นที่เด็กใช้ไม้ตี ทำให้มีเสียงดังคล้ายเสียงฆ้อง และเสียงพิณ ทำจากปล้องไม้ไผ่ขนาดใหญ่ มีสายไม้ไผ่เป็นเส้นหรือเป็นกิ่ง 2 เส้น สำหรับใช้ไม้ตี

กลองกิ่ง ถือว่าเป็นเครื่องดนตรีของเด็ก ๆ อีกชนิดหนึ่ง ซึ่งทำได้ง่ายโดยทำจากปล้องไม้ไผ่ ส่วนใหญ่ กลองกิ่งจะใช้ไม้ไผ่ 1 ปล้อง บางทีจะใช้ไม้ไผ่หลายปล้อง ทำกลองกิ่งหลายชุดติดกัน

วิธีทำ การทำกลองกิ่ง จะเลือกไม้ไผ่ป่าหรือไม้ซางที่ยังสด ๆ ถ้าไม้ไผ่ใหญ่และปล้องยาว เสียงกลองจะดังเสียงทุ้มหรือเสียงต่ำ ถ้าปล้องเล็กและสั้นเสียงกลองจะแหลมมีเสียงสูง ปล้องไม้ไผ่ที่เลือกตัดจากกอ แล้วจะใช้มีด เลื่อยหรือขวานตัดให้เหลือส่วนข้อปล้องทั้ง 2 ข้าง ใช้มีดฟัน หรือเกาผิวไม้ไผ่ให้เรียบร้อย จากนั้นถากผิวไม้ไผ่ด้านใด ด้านหนึ่งให้ลึกตลอดแนวปล้อง เพื่อทำเป็นหน้ากลอง ผิวหน้ากลองจะมีความกว้างประมาณ 3-5 เซนติเมตร ตรง กิ่งกลางปล้องบริเวณหน้ากลองจะเจาะรูสี่เหลี่ยมไว้ 1 รู ทะลุถึงโพรงไม้ไผ่ เพื่อให้เสียงที่ตีดังก้องกังวานขึ้น เมื่อ ถากหน้ากลองและเจาะรูเสร็จแล้วจะใช้มีดปลายแหลมแกะผิวไม้ไผ่ด้านข้างหน้ากลองให้มี 2 เส้น หรือเป็นกิ่งเล็ก ๆ จะยาวจนตลอดแนวปล้องไม้ไผ่ ทำลิ่มหรือหมอนจากไม้ไผ่สอดไว้ที่เส้นไม้ไผ่ หมอนไม้จะทำให้เส้นสายไม้ไผ่ตึง เสียง จะดังตึงขึ้น ทำไม้ตีกลองด้วยไม้ไผ่ 1 คู่ หากจะให้เสียงทุ้มหรือเสียงแหลมจะต้องทำแผ่นไม้บาง ๆ ปรึบรูให้กว้างหรือ เล็กบริเวณรูเจาะด้านหน้ากลอง

วิธีเล่น เด็ก ๆ มักจะเล่นกันเป็นวง มีเครื่องดนตรีอื่นผสมผสาน เช่น กระจับปี่ กะลามาพร้าว หม้อ ไห ฯลฯ ที่ตีแล้ว เด็กชายมักจะเป็นคนตี บางทีจะร้องเพลงประกอบ หากมีเด็กหญิงเล่นด้วยมักจะเป็นคนเต้นรำ เลียนแบบมาจากการรำวงแบบชาวพื้นบ้าน

KLONG KING (กลองกิ่ง)

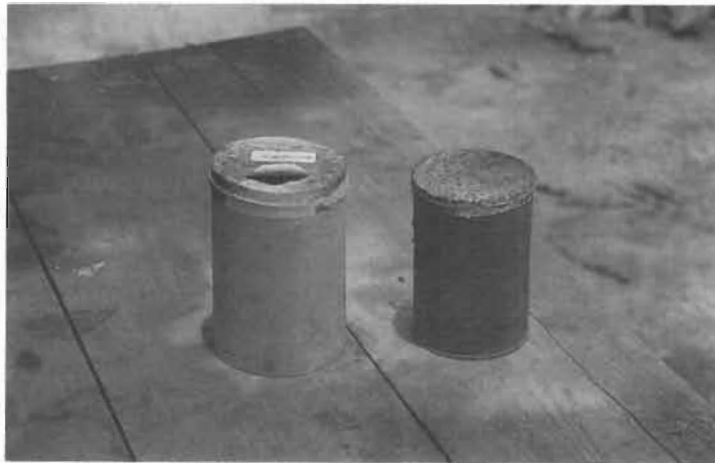
KLONG KING (means a small drum with side strings) was a musical toy that sounded like a **KHIM** (a percussion instrument of Chinese origin, constructed on a similar principle to the piano and played with two sticks) and a **PHIN** (vina or lyre).

It was made of a big and fat bamboo stem, with 2 strings of cords made from the stem itself on the 2 sides. It was considered a musical instrument for children, easily made of a big and fat bamboo stem between two joints. Sometimes a few bamboo stems were used to make a set of **KLONG KING** drums.

Construction: A fresh, long and big bamboo stem was selected. The high or low sound depended on the size of each stem; if it was short and small, the sound would be a high pitch. After being cut fresh, the bamboo stem would be cut for the length between two joints. The stem was then smoothed with one side much deeper than the other. This deeper side would be about 3-5 cms. wide and would be used as the face of the musical toy. Right in the middle of the stem, a square hole was made to vibrate the beating sound. After the stem was smoothed and the hole was made, a sharp knife with a pointed end was used to make 2 strings beside the square hole by digging the strings out of the bamboo texture. Bamboo wedges or shims or **MON** (pillow) were made to insert both ends of the bamboo strings. These wedges or shim or **MON** would stretch the strings. Then the bamboo sticks were made to beat the strings to make the sound. A low or high tune could be made by adjusting the size of the hole on the drum (**KLONG KING**) face.

Game: This toy was played with other musical toys or instruments like cans, coconut shells, pots and jars that people had left around after using. Boys always acted as musicians or singers. And if some girls participated, they would dance imitating the local folk dancing.

กลองหนังกบ

กลองหนังกบ เป็นเครื่องดนตรีสำหรับเด็กไว้ตีเล่นให้สนุกสนานเพลิดเพลิน ทำด้วยหนังกบ คงเลียนแบบมาจากการทำกลองของชาวบ้าน เช่น กลองยาว กลองลูกเกด กลองเพล ฯลฯ หนังกลองดังกล่าวนี้จะทำมาจากหนังวัว หนังควาย หรือหนังเสือ สำหรับตัวกลองที่เป็นไม้จะใช้ไม้เนื้อแข็ง มีขนาดตามความต้องการของผู้ทำกลอง หากเลือกต้นไม้ที่เป็นโพรงหรือกลวงข้างในจะง่ายต่อการทำตัวกลองมาก วิธีการทำกลองของชาวบ้านนี้เอง พ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือตัวเด็ก ๆ จึงได้คิดทำกลองหนังกบขึ้นมา

กบจะหาง่าย โดยเฉพาะในฤดูฝน พอฝนเริ่มตก น้ำตามท้องทุ่งนาเริ่มขังกบจะส่งเสียงร้องเซ็งเซ้ง ชาวบ้านจะออกไปจับกบมาปรุงเป็นอาหาร ตามตลาดค้าขายจะมีกบขายเป็นจำนวนมากเช่นกัน ส่วนในฤดูร้อนกบจะอยู่ในรูลึก ๆ บางทีก็เรียกว่า “กบจำศีล” ชาวบ้านและเด็ก ๆ จะออกไปหากบโดยมีเครื่องมือที่เรียกว่า “ขอ” “ขอแห่ยกบ” หรือ “ขอตึงกบ” เพื่อให้แห่เข้าไปในรูกบ ถ้าพบตัวกบจะนุ่ม ๆ หมุนขอบิดไปมาให้ปลายขอที่โค้งและแหลมคมทิ่มตัวกบ เมื่อติดตัวกบแล้วจะดึงออกมา หากขอไปถูกปูจะรู้ได้ทันที เพราะกระดองปูจะแข็ง หรือถ้าขอไปถูกงูตัวงูจะบิดพันขอทำให้รู้ว่า เป็นงูมิใช่กบ นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีวิธีสังเกตว่าเป็นรูกบหรือรูปูได้ชัดเจน ถ้าเป็นรูกบจะมีปากรูค่อนข้างเลื่อมเป็นเงา รูปูจะมีโคลนดินอยู่ที่ปากรู บางทีกบและปูจะอาศัยในรูเดียวกันก็มี

กบที่ได้จากรูตัวจะโต ชาวบ้านมักจะปรุงอาหารประเภทต้มยำกบใส่ข้าวอ่อน หรือผัดกระเพรากบ เป็นต้น ผู้ปรุงอาหารบางทีจะลอกหนังกบออกให้หมด การลอกหนังกบออกนี้เอง จึงนำไปประดิษฐ์เป็นกลองหนังกบ

วิธีทำ กลองหนังกบ จะเลือกหนังกบตัวโต ๆ หุ้มกระบอกไม้ไผ่ที่ตัดข้อปล้องออกทั้ง 2 ข้าง ซึ่งหนังกบให้ตั้งแล้วใช้เชือกหรือยางวงรัดให้แน่น บางคนอาจทำกลองหนังกบ 2 หน้า ผูกลูกตุ้มตรงกลางตัวกลอง เหวียงสะบัดตีกลองคล้ายกลองป๋องแป๋ง

วิธีเล่น กลองหนังกบ จะใช้ไม้ตีเหมือนตีกลองร่ำวง เด็ก ๆ มักจะตั้งวงดนตรีเล็ก ๆ ตามใต้ถุนบ้าน หรือตามร่มไม้ เครื่องดนตรีประกอบกลองหนังกบอาจมีพวก กระจับปี่ กะลา ภาชนะประเภทสังกะสี อลูมิเนียม ที่ตั้งแล้ว นำมาเคาะให้สนุกสนานครื้นเครง

KLONG NANG KOP (กลองหนังกบ)

KLONG NANG KOP (a drum made of a frog skin) was a musical toy for children to play for fun, made of frog skin. It might originate from other kinds of local drums like **KLONG YAO** (a long drum), **KLONG LI-KE** (a drum used mostly in playing folk drama **LI-KE**) or **KLONG PLAIN** (another kind of local drum used mostly to call the monks for meals). Those local drum faces were made of buffalo, cow or tiger skin. The frame was always made of hardwood with unlimited sizes, but the wood should be hollow to be easier to make the frame. From the local method of making drums, the parents, relatives or even the children themselves developed the **KLONG NANG KOP**.

The frogs were easily found, especially in the rainy season. When it began to rain and the fields were flooded, villagers would hear the frogs' sound. Villagers caught them for food or for sale. But in summer, frogs stayed only in deep holes and they were called **KOP-CHAM-SIN**. When villagers and children went out to catch frogs, they had a tool called **KHO** (a hook) or **KHO YAE KOP** or **KHO DUNG KOP** (a hook to pull or draw out the frogs from the holes). They used this hook to put into a hole. When it touched a frog which was soft, the hook would be twisted. The sharp and curved end of the hook would pierce the frog. When the hook was pulled out, the frog would be on it. If the hook was put into a crab hole, it would touch something hard. If it was put into a snake hole, the snake would curl around the hook. These indications tell the villagers what they will get from each hole. Villagers also notice the opening of each hole to identify if it is a frog or a crab. If it is a skinning opening, it is a frog hole. The crab hole has a muddy opening. And sometimes, crabs and frogs live in the same hole.

The frogs from the holes were usually big and good for making soup with herbs and lime or stir fried with chillies and basil leaf. Some people pulled the skin off and used the skin to make the drums **KLONG NANG KOP**.

Construction: A big frog skin was used to cover the two ends of a short bamboo stem without a joint. Then the skin was pulled until it was fully stretched and a string or a rubber band was used to tie it tightly. Some people used both sides of the drum faces by attaching a string and a weight right in the middle of the bamboo stem. When the stem was swung, the weight would hit the drum faces left and right and make the sound like that of **KLONG PONG PAENG** (a small drum that makes sound on both sides by the weight hung from the middle part of the drum).

This **KLONG NANG KOP** was used with a stick to beat on it. Children would set up a small musical band on the ground floor of a house or under a shade tree. Besides **KLONG NANG KOP**, the other musical instruments might be cans, coconut shells or old tin or aluminium pots and pans. They beat or made sound on those musical toys for their own entertainment.

กะจ๋ม

กะจ๋ม เป็นชฎาประเภทหนึ่ง ใช้สวมศีรษะคล้ายหมวก ซึ่งเด็กใช้แสดงลีเกหรือการแสดงละคร

ในหมู่บ้านหรือเทศกาลงานวัด เด็กมีโอกาสมลีเกกันบ่อยครั้ง และได้เห็นวิธีการของการเล่นลีเก จึงนำมาเล่นในกลุ่มเด็ก ๆ รุ่นราวคราวเดียวกัน การทำกะจ๋มของเด็กได้ทำเลียนแบบมาจากลีเกเช่นเดียวกับการทำชฎา กะจ๋มมีลักษณะแตกต่างจากชฎาตรงที่ กะจ๋มมีรูปคล้ายหมวกสาน ใช้ดอกไม้ฝ่ไม้ดัดปลายใบไม้ด้านบนให้ชิดกัน สวมใส่กันแสงแดดได้

ผู้สูงอายุเล่าให้ฟังสรุปได้ว่า กะจ๋มที่ลีเกใส่ขณะแสดงบนเวทีนั้น ตัวแสดงในเรื่องมักเป็นตัวรอง มีใช้ตัวพระ ตัวนาง ชฎาลีเกจะใช้กับตัวละครที่ถูกสมมติว่าเป็นพระมหากษัตริย์เชื้อพระวงศ์ ตัวพระเอก ตัวนางเอก

นอกจากนี้แล้ว กะจ๋มยังใช้สวมใส่ในการแสดงละครชาตรี หรือชาวบ้านเรียกว่าละครแก่น ซึ่งจะใช้บทร้องและรำเป็นคู่ ๆ ละครแก่นจะจัดเป็นคณะ 5-10 คน แต่งตัวคอยอยู่ตามวัด ศาลหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้มากราบไหว้ต้องการให้เป็นสิริมงคลแก่ตน หรือได้บนบานศาลกล่าวไว้ได้รับความสำเร็จตามความมุ่งหวัง จึงมาแก่นด้วยการจ้างให้แสดง ผู้แสดงบางคนจะใช้กะจ๋มสวมศีรษะ ซึ่งเป็นผ้าปักดินเงิน ดิ้นทอง เด็ก ๆ จึงเลียนแบบกะจ๋มลีเก และละครแก่นมาประดิษฐ์ประดอยโดยใช้ใบไม้

วิธีทำ นำใบมะม่วงใบใหญ่ค่อนข้างแก่ พับปลายใบมะม่วงประมาณ 1 ใน 4 ของใบ พับไว้จำนวนมาก นำไม้กลัดซึ่งเหลมาจากไม้ฝ่ ใช้มีดตัดสั้น ๆ ให้มีปลายแหลมคม เย็บกลัดกับใบมะม่วงให้ติดต่อกันไปเรื่อย ๆ จับมาวางขนาดเท่าศีรษะผู้เล่น ส่วนหัวใบมะม่วงด้านบนจะมีตรวนด้วยดอกไม้ฝ่ให้รวมกันเหมือนจุกหมวก

วิธีเล่น กลุ่มเด็กชายและหญิงซึ่งมักจะเป็นวัยใกล้เคียง มีความสนิทสนมกัน จะสมมติการแสดงโดยเลียนแบบเรื่องราวที่ได้ชมลีเกหรือละครประเภทต่าง ๆ สวมกะจ๋มเกือบทุกคน เรื่องที่แสดงจะสั้นประมาณ 5-10 นาที เท่านั้น

KA CHOM (กะจ๋ม)

KA CHOM was a kind of headgear used by children when they played **LI-KE** or drama. At a village or temple fair, children always watched **LI-KE** and learned how to play it. They later acted it out among themselves. The **KA CHOM** was the imitation of the **LI-KE** headgear, but it was a little different because it could be worn. It was tied up on the top by bamboo strips so it could be worn as protection from the sun.

The elders said the **KA CHOM** was worn by the nonleading actors and actresses, while the real headgear in the **LI-KE** performance was worn by the actors and actresses of high rank or the leading ones.

The **KA CHOM** was also worn in the performance of **LA-KHON CHATRI** or **LA-KHON KAE-BON** which was the Thai folk dancing offered at a temple or at a sacred shrine. In this performance, actors and actresses danced in pairs, about 5 pairs or 5-10 people in a group. They were dressed up and waited to be hired by people who came to the temple or the shrine and wanted to offer entertainment to the spirits or gods. These people believed that they got success or prosperity from the inspiration from those spirits or gods and they wanted to return their gratitude by offering the **LA-KHON CHATRI** entertainment. Some of the performers wore the **KA CHOM** made of cloth embroidered with gold and silver linsel. Children then imitated the **KA CHOM** used by the **LI-KE** and **LA-KHON KAE-BON** by using leaves instead.

Construction: A few large mango leaves were each folded in quarters. They were attached to each other with **MAI KLAT** (bamboo pins) and curved in a circle to fit a player's head. The other end of the mango leaf which was not folded was placed on top and every end would be tied together with a bamboo strip like a top knot on a hat.

Game: Boys and girls of the same age who were good friends set up a performance imitating the **LI-KE** or another play they had seen. Each performance lasted about 5-10 minutes. Every player wore the **KA CHOM**.

กะล่ง

กะล่ง เป็นของเล่นสำหรับเด็กหญิงที่ใช้ไม้คานหาบเล่นขายของ โดยทำจากกะลามะพร้าว

การทำกะล่งของเด็กคงได้รูปแบบมาจากกะโล่ ซึ่งผู้ใหญ่จะเป็นคนทำให้มากกว่าที่เด็กจะทำขึ้นเล่นเอง เพราะกะโล่ จะใช้ดอกไม้ไผ่จักสานเป็นลายทึบ มีลักษณะคล้ายตะกร้าใบเล็ก ๆ รูปใบแป้นปากคลุ่มหรือจุ่มเข้าในสมัยก่อนจะทาร์ก ใส่สิ่งของทั่ว ๆ ไป การทำกะโล่จะต้องอาศัยความประณีตและอาศัยเวลาเป็นอย่างมาก ผู้ใหญ่จึงไม่ค่อยมีเวลาประดิษฐ์กะโล่ เพื่อให้เด็กผู้หญิงสำหรับหาบเล่นขายของ

การทำกะล่งโดยใช้กะลามะพร้าวจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่เด็ก ๆ ทำขึ้นเอง เพื่อสมมติเป็นแม่ค้าและผู้ซื้อของตามปกติแล้วชาวบ้านจะไปซื้อของที่ตลาด แต่บางที่ผู้ชายของซึ่งมักเป็นหญิงมากกว่าชาย จะหาบตะกร้าหรือกระบุงใส่สิ่งของมาขายถึงที่บ้านเลย ของที่นำมาขายนี้มักเป็นช่วงฤดูร้อน และฤดูหนาว ซึ่งชาวบ้านมีเวลาหยุดพักทำนา ทำไร่ช่วงหนึ่ง ดังนั้น ชาวบ้านมักจะพักอยู่บ้าน แม่ค้าจะหาบของประเภทอาหารหวานมาขาย ขนมที่หาบมาขายมักเป็นพวกขนมปลากริม ลอดช่อง ถั่วดำ ข้าวเหนียว ข้าวต้มมัด เป็นต้น

การหาบของมาขายในหมู่บ้านดังกล่าวนี้ เด็ก ๆ โดยเฉพาะเด็กหญิงจะเลียนแบบผู้ใหญ่ จัดจำวิธีการมาเล่นขายของกันในขณะที่มีเวลาว่าง คิดประดิษฐ์นำกะลามะพร้าวเป็นที่ใส่สิ่งของ

วิธีทำ กะล่งจะใช้กะลามะพร้าวที่ขูดเอาเนื้อมะพร้าวออกหมดแล้ว มาจำนวน 2 ใบ เลือกเฉพาะกะลามะพร้าวด้านกันขนาดเท่า ๆ กัน ทำเป็นภาชนะสำหรับใส่สิ่งของ ใช้มีดปลายแหลมเจาะรูกะลา 4 รู เพื่อร้อยเชือกใช้ไม้คานหาบขายของไปตามที่ต่าง ๆ

วิธีเล่น เด็กจะหาบกะล่งใส่ก้อนหิน ก้อนหิน ดอกไม้ ใบไม้ ฯลฯ สมมติว่าเป็นขนมประเภทต่าง ๆ ผู้ซื้อจะแกลังกันขนมด้วยความเอร็ดอร่อย และจ่ายเงินหรือแลกเปลี่ยนสิ่งของ ผู้เป็นแม่ค้าจะจัดเตรียมภาชนะใส่สิ่งของไว้พร้อม อาจใช้ใบตองกล้วย ใบไม้ หรือเศษกะลามะพร้าว เป็นที่ใส่อาหารที่สมมติขึ้น

การเล่นหาบกะล่ง เพื่อขายของเล่นกันเป็นกลุ่ม ๆ นอกจากจะทำให้เกิดความสุขสนุกสนาน รู้จักการสนทนา และสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความสามัคคีแล้ว ยังรู้จักการคิด ถอนเงินทอง ซึ่งใช้ใบไม้หรือเศษกระดาษแทนธนบัตรอีกด้วย

KA LONG (กะล่ง)

KA LONG was a toy for girls to carry things on their shoulders with **MAI KHAN**. It was made of coconut shells.

The **KA LONG** might be an imitation of **KA LO** (a bamboo basket used by adults to carry items) because the **KA LO** was made of bamboo strips woven in a thick pattern similar to a small basket with a narrower opening. It was painted with lacquer. And it needed time and skill to weave one **KA LO**. Therefore, adults might not have enough time to make the real **KA LO** as a toy for their girls.

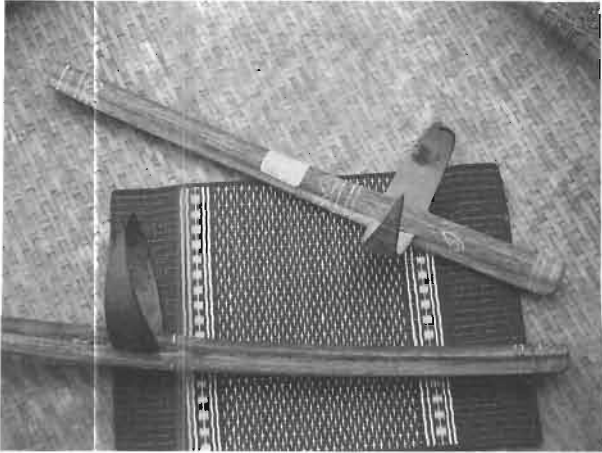
The construction of the **KA LONG** using the coconut shells might be made by the children themselves for their own fun. They thought of themselves as buyers and traders. Mostly the traders were female who carried baskets or containers of items to sell to the buyers at their homes during summer or winter when villagers stopped farming and came home. The traders sold Thai deserts like **KHANOM PLAKRIM, LOT CHONG, THUA DAM, KHAO NIEW** and **KHAO TOM-MAT**.

Girls imitated the adults in carrying things on their shoulders for sale with **MAI KHAN**. They used coconut shells as the containers.

Construction: Two coconut shells of the same size were selected to be the containers of the items. Four holes were made on the edge of each shell to tie the strings which were placed on the **MAI KHAN**.

Game: Each girl carried the two **KA LONG** by the **MAI KHAN** on their shoulders. In the **KA LONG**, there was some gravel, dirt or flowers which were supposed to be Thai deserts. The buyers pretended to eat those items and paid or exchanged items. The traders prepared banana leaves or other leaves or coconut shells to be the food containers.

The game was not only for fun, recreation and unity, but also practice in trading using leaves and paper as real bank notes.

กะลาเขาควย

กะลาเขาควย บางแห่งเรียกควยกะลาหรือเขาควยกะลา กะลาเขาควยเป็นของเด็กเล่นในสมัยก่อน มักเล่นกัน 2 คน โดยใช้กะลาเขาควยเหวี่ยงกันไปมา หากกะลาหักหรือปลายนเขาบิน ก็จะต้องว่าเป็นฝ่ายแพ้

วิธีทำ การทำกะลาเขาควย ผู้เล่นคือเด็ก ๆ อาจจะทำขึ้นเองหรือบางทีก็ให้ผู้ใหญ่ทำให้ หากเด็กทำเอง ก็จะทำกะลาเขาควยอย่างง่าย ๆ ไม่แข็งแรง ทนทานในการเล่นเท่าใดนัก เด็ก ๆ จะเลือกกะลามะพร้าวที่ผ่าทิ้งเป็นซีก ใช้มีดผ่าเป็นเสี้ยว ปลาย 2 ข้างแหลมคมคล้ายเขาควย ไม้ปั่นเพื่อให้กะลาเขาควยเหวี่ยง จะใช้ก้านกล้วยหรือ ก้านมะพร้าว หากเด็กวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ทำจะพิถีพิถันในการทำกะลาเขาควยมาก นับตั้งแต่การเลือกกะลามะพร้าว จะเลือกกะลาที่หนา แข็งแกร่ง ไม้ปั่นจะใช้ไม้เนื้อแข็ง บางทีจะใช้ไม้ไผ่ ใช้ลวดเจาะไม้ปั่นหรือไม้ถ้อนั้น นำกะลา เขาควยสอดช่องไม้ที่เจาะเตรียมไว้ หากยังหลวมจะใช้ครั้งที่เดียวให้ร้อนหยอดใส่รูเจาะ จะทำให้ยึดกะลาเขาควยแน่น เมื่อครั้งเย็นตัวลง บางทีอาจใช้ตะปูตียึดก็ได้ สำหรับเด็ก ๆ จะทำอย่างง่าย ๆ ใช้ปลายกะลาเขาควยที่แหลมคม แหว่งก้านกล้วยที่เป็นไม้ปั่นนั้น หรืออาจใช้ปลายมีดแหลมกรีดก้านกล้วยหรือก้านมะพร้าว เพื่อให้กะลาเขาควย สอดไปตามรอยกรีดได้สะดวกยิ่งขึ้น เขาควยจะต้องอยู่ในระดับเดียวกับฝ้ายตรงข้าม ส่วนไม้ปั่นหรือไม้ถ้อน จะยาวประมาณ 1 ฟุต

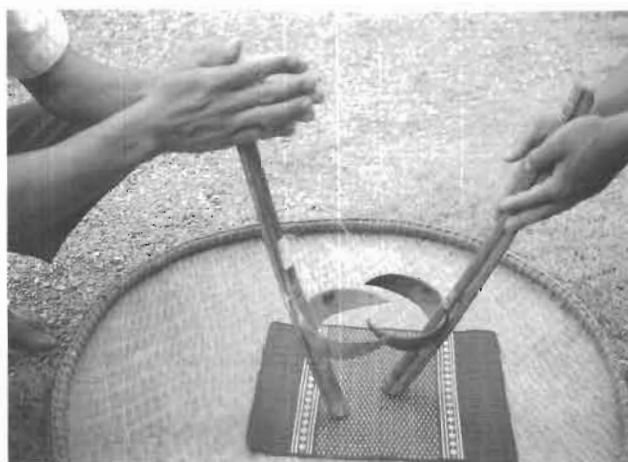
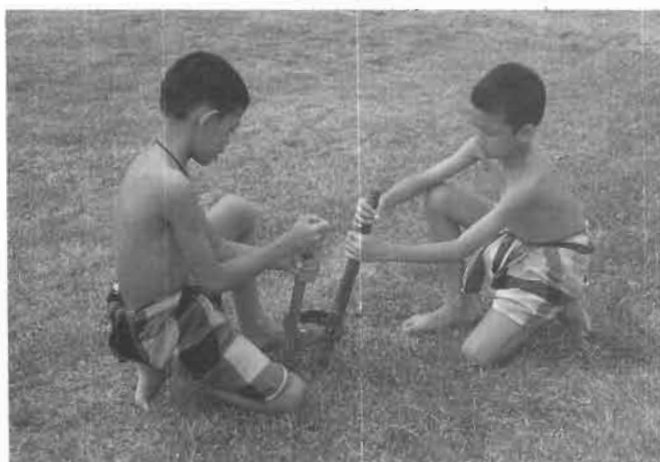
วิธีเล่น การเล่นกะลาเขาควยจะเล่นกัน 2 คน มีลักษณะเหมือนกับควายตัวหนึ่ง กับกำลังขวิดอยู่กับ อีกตัวหนึ่ง ผู้เล่นจะนั่งหันหน้าเข้าหากัน บางทีจะขีดเส้นวงกลม 2 วง ไว้ใกล้ ๆ กัน พอที่เขาควยจะเหวี่ยงชนกันได้ ผู้เล่นบางคนจะขุดหลุมลึก ๆ 2 หลุมให้ไม้ปั่นด้านเขาควยอยู่ในหลุม จะได้หนีไปไหนไม่ได้ ผู้เล่นจะใช้ฝ่ามือทั้ง 2 ข้าง ปั่นปลายไม้ไปมาจะทำให้กะลาเขาควยเหวี่ยงไปตามแรงมือที่ปั่น เขาควยจะเหวี่ยงชนกับฝ้ายตรงข้ามเหมือน ควายกำลังขวิดกัน หากเขาควยหักหรือบินไป แสดงว่าเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ แต่ถ้าไม่มีฝ้ายใดหักหรือบินเลย จะตुरอย ขีดช่วงที่ไม้ปั่น และกะลาเขาควยนั้น

ในปัจจุบันนี้การเล่นกะลาเขาควยได้หายสาบสูญไปจากชนบทแล้ว

KALA KHAO KHWAI (กะลาเขาควาง)

This toy was sometimes called **KKAWI KALA** or **KHAO KHWAI KALA** ("KALA" means coconut shell, "KHAO KHWAI" means water buffalo/bull horn). It was a toy for two boys to play against each other by spinning one to crash into the others. If the **KALA** (coconut shell) was broken or the tip of **KHAO KHWAI** (buffalo horn) was broken, the owner of that toy lost in the game.

Construction: This toy was made by either the boys or adults. If it was made by the boys, the toy would be simply made and not strong nor durable. They would use a coconut shell which had been cut in two halves already. These halves were cut and shaped like a buffalo/bull horn. The spinning axle was made of a mid-rib of a banana or coconut leaf. If the maker wanted to make this toy nicer, he would pay more attention to selecting the coconut shell and wood to make the horn and the spinning axle respectively. The coconut shell had to be thick and strong, the wood was hardwood or bamboo. A hole was made in the spinning axle to insert the horn. If the horn was loose in that hole, hot sticklac would be poured into the hole to hold it tight. When the sticklac cooled down, some small nails could be used to hold the horn tight again. Children simply used the coconut shell in the horn shape to insert in the spinning axle made from the mid-rib of a banana or coconut leaf. To make insertion easier, the hole could be made larger with a knife. The coconut shell horn had to be at the same level as the other one owned by the opposition. The spinning axle or the handle was usually one foot high.

Game: Two boys participated in this game, acting like two water buffaloes fighting each other. The boys would sit on the ground face to face. Sometimes they drew two circles close together, each big enough for the toy to spin and crash into one another. Some players dug two deep holes to spin the toys in. The players used their palms to spin the axles or the handles, the toys would be spun and dash out from the force to crash with one another like two fighting bulls. If any toy was broken in the horn area (which was made of a coconut shell), the owner of that toy would lose in the game. If nothing crashed or was broken, they would look for traces on the axle or on the horn itself. This game is no longer seen in the country area.

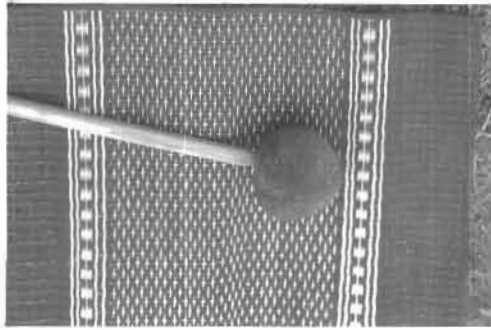
กะลาเคาะจังหวะ

กะลาเคาะจังหวะ เป็นเครื่องดนตรีของเด็กชนิดหนึ่ง ใช้เขย่าประกอบกับเครื่องดนตรีอื่นๆ ทำเป็นจังหวะ และมีความไพเราะยิ่งขึ้น

การเล่นดนตรีของเด็ก หรือที่ชาวบ้านมักจะเรียกง่าย ๆ ว่า การตีกะลาเคาะกะลาหรือตีกะลาเคาะไม้ เด็กจะนิยมเล่นในกลุ่มของเพื่อนที่สนิทสนมกัน จึงจะกล้าเล่น กล้าร้องเพลงและกล้าเต้นว่า การเล่นกะลาเคาะจังหวะจะเป็นส่วนประกอบของการตีกลอง ตีฉิ่ง เด็กจะใช้กระป๋อง กะลา กลองหนังกบ ฯลฯ มาตีเป็นกลอง หรืออาจหาเศษเหล็ก เศษโลหะอื่น ๆ มาตั้งเป็นมโหรีประกอบการร้องรำทำเพลง การเล่นมโหรีของเด็กนี้คาดว่าได้รับแบบอย่างมาจากวงดนตรีพื้นบ้านที่รู้จักทำกลองหนังสัตว์ ทำฉิ่ง ทำเครื่องเคาะจังหวะ ดังนั้นกะลามะพร้าวจึงได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นกะลาเคาะจังหวะ

วิธีทำ เลือกลูกมะพร้าวที่แก่จัดลูกขนาดย่อมคือ ไม้ใหญ่และไม่เล็กเกินไป นำมาปอกเปลือกมะพร้าวให้หมดเสียก่อน ใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “ขุ้ง” หรือกระดาดทรายขัดเกลากะลามะพร้าวให้เรียบเป็นเงา ใช้ “สิ่ว” หรือมีดปลายแหลมแทงทะลุส่วนตรงรูจาวมะพร้าว กว้างขนาดเท่าด้ามไม้สำหรับจับถือ จากนั้นจึงใช้ปลายมีดแหลมคมแกะเนื้อมะพร้าวภายในกะลาออกให้หมด และนำไปตากแดดให้แห้งเสียก่อน นำก้อนหินก้อนเล็ก ๆ ประมาณ 20-30 ก้อน ใส่ภายในกะลามะพร้าวแล้วทำด้ามไม้ถ้อยยาวพอสมควร เหลาไม้ให้กลมด้วยมีดหรือใช้กับไสเพื่อให้สะดวกแก่การจับ การทำที่ยึดระหว่างด้ามถือกับกะลามะพร้าวนั้น จะใช้ครึ่งท่อนให้ละเอียด เทใส่กระป๋องเติมน้ำให้ท่วมครึ่งนำไปเผาไฟ จะได้อย่างครึ่งเหนียวเทเชื่อมต่อระหว่างกะลามะพร้าวและด้ามถือ บางทีก็ใช้ไม้ด้ามถือขยับไปจนชิดกันกะลามะพร้าว แล้วใช้ตะปูตีตอกยึดด้านนอก

วิธีเล่น กะลาเคาะจังหวะ ผู้เล่นจะเขย่าเป็นจังหวะพร้อมกับเสียงเพลงและเสียงดนตรีอื่น ๆ ที่ตีบรรเลง ซึ่งในปัจจุบันนี้กะลาเคาะจังหวะได้พัฒนามาเป็นเครื่องดนตรีที่เรียกว่า “แซ็ค”

KALA KHAO CHANG-WA (กะลามะพร้าว)

KALA KHAO CHANG-WA (coconut shell percussion) was a musical toy to be shaken and played with other musical instruments to keep the beat and rhythm.

Children usually played music among themselves as the villagers called **TI-KAO-KHAO-KALA** (beating bamboo and coconut shells) or **TI-KAO-KHAO-MAI** (beating bamboo and wood) because they liked to play, sing and dance among their close friends. The **KALA KHAO CHANG-WA** was a part of the percussion instruments like beating drums and **TI CHING** (a pair of small Thai percussion instruments). Children also used cans, coconut shells and the **KLONG NANG KOP** (frog skin drum) as the drums and other metal items to set up a musical band for their own entertainment. This kind of musical band might imitate a folk musical band which also used animal skin drums, **CHING** and percussion instruments. Therefore, coconut shells were used to provide percussion instruments.

Construction: A coconut of medium size, not too young, was husked out with a **BUNG** (a folk file) and polished with sandpaper. A chisel or a pointed knife was used to make a hole on the top part. This hole had the same size as a handle. Then the coconut meat inside was removed with the pointed knife. The empty coconut was dried in sunshine and later filled with some 20-30 small pieces of gravel. The handle was attached in the hole. This handle was smoothed with a knife or a plane. The handle was tightly attached by **KHRANG** (a sticklac). The **KHRANG** was mashed and boiled until it became watery, then it was poured in the coconut hole. Sometimes the handle was nailed to the coconut shell.

The **KALA KHAO CHANG-WA** was shaken to keep the beat and rhythm in some songs and music. It has been developed to be a musical instrument called **SAK** (maraca) now.

กั๊งหัน

กั๊งหัน เป็นของเล่นพื้นบ้านมีหลายชนิด ซึ่งจะเรียกตามวัสดุที่นำมาทำกั๊งหัน เช่น กั๊งหันใบเพกา กั๊งหันใบลาน กั๊งหันใบตาล กั๊งหันดอกไม้ไผ่ กั๊งหันไม้ไผ่และกั๊งหันกระดาษ เป็นต้น

กั๊งหันที่ชาวบ้านเคยเล่นมาตั้งแต่ดั้งเดิม คือ กั๊งหันใบเพกา ทั้งนี้จะนำฝักเพกาตัดปลายฝักทั้ง 2 ข้าง แล้วแกะเปลือกออกจากกัน นำเม็ดอยู่ในฝักนั้นทิ้ง ใช้มีดปลายแหลมกรีดฝักเพกาซีกหนึ่งให้ทะลุเป็นรอย เพื่อให้ฝักเพกาอีกส่วนหนึ่งสอดรอย โดยที่เตรียมไว้จะเป็นรูปกากบาท เจาะรูกลม ๆ ตรงกึ่งกลางเพื่อใช้ไม้สอดรูหมุน ส่วนไม้ อีกด้านหนึ่งใช้จับถือ

วิธีทำ กั๊งหันใบลาน และกั๊งหันใบตาล จะมีวิธีทำเช่นเดียวกับกั๊งหันใบเพกา แต่ใช้วัสดุที่ทำใบพัด คือ ใบลาน หรือใบตาล ส่วนกั๊งหันดอกไม้ไผ่ 4 เส้น นำมาขัดเป็นลายสอง สานหักมุมด้านขวา ตลอดปลายใบกั๊งหันที่สานขัดเสร็จแล้วจะมี 8 เส้น เจาะรูตรงกลางตัวกั๊งหัน เหลาแกนไม้ไผ่สอดรูให้หมุนเมื่อปะทะลม กั๊งหันใบเพกา กั๊งหันใบลาน และกั๊งหันใบตาล เด็ก ๆ จะถือวิ่งกันตามถนนหนทางหรือตามท้องไร่อื่นๆ กั๊งหันประเภทดังกล่าวนี้ จะไม่มีเสียงดัง

กั๊งหันไม้ไผ่ กั๊งหันประเภทนี้ชาวบ้านที่อยู่ในวัยหนุ่มหรือผู้สูงอายุมักจะทำในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวข้าว เพราะจะได้ประโยชน์จากการรู้ทิศทางลมและมีลมพัดหรือไม่ ชาวนาชาวไร่จะอาศัยกั๊งหันเป็นข้อสังเกตในการผัดข้าว กลางลานนา เพื่อให้เศษผงหรือข้าวลีบออกไปให้หมด

สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

กัณฑ์ไม้ไผ่ประเภทนี้จะมีความยาวประมาณ ๑ เมตร ลำตัวทำด้วยซีกไม้ไผ่ ใช้มีดผ่าให้เป็นซีกบาง ๆ เหล่าให้เรียบริ้ว ตรงกึ่งกลางตัวกัณฑ์จะเจาะรูขนาดใหญ่เพื่อใช้แกนไม้สอดให้หมุน ปลายกัณฑ์ไม้ไผ่ ๒ ข้าง จะทำหลอด หลอดเสียงหรือชาวบ้านเรียก “หวูดเสียง” ทำด้วยไม้ไผ่ ใช้มีดปาดข้อปล้องออก ปาดปลายไม้ไผ่ เมื่อลมพัดกัณฑ์หมุน รูหวูดเสียงจะมีเสียงดัง หลอดเสียงจะใช้ครั้งสนไฟ พอครั้งปลายกระบอกลอดเสียงนั้น หากใช้กระบอที่เป็นหลอดเสียงใหญ่ เสียงจะดังกังวาน ถ้ากระบอกลอดเสียงเล็ก เสียงจะแหลมเล็ก ชาวบ้าน ใช้หย้าค่าทำเป็นหางกัณฑ์ สามารถหมุนไปโดยรอบทิศทางที่ลมพัดมา

วิธีเล่น กัณฑ์ไม้ไผ่ที่มีกระบอกลอดเสียง มักจะตั้งไว้กับแกนไม้ไผ่ ไม้รวก ไม้เลี้ยง นำไปผูกมัดกับต้นไม้กลางทุ่งนา หรือผูกมัดตามข้างนา เวลาลมพัดจะเกิดเสียงดัง ชาวนาจะได้ผลประโยชน์จากกัณฑ์อย่างมาก เพราะทำให้รู้แรงลมพัด และทิศทางเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการนวดข้าวที่กองอยู่ในลาน การที่จะนำกัณฑ์มาติดใกล้ ๆ บ้านนั้น มักจะสร้างความรบกวนต่อชาวบ้านใกล้เคียงในยามหลับนอน ดังนั้นจะเห็นกัณฑ์อยู่ตามท้องไร่ท้องนา เป็นส่วนใหญ่ และมักจะมีเฉพาะเด็กชายเท่านั้นที่ชอบเล่นกัณฑ์

KANG HAN (กังหัน)

KANG HAN or the windwheel was available in quite a few styles. They were named from the material used; for example, **KANG HAN BAI PHEKA** (windwheel made from a kind of leaf called **PHEKA**), **KANG HAN BAI LAN** (windwheel made from **BAI LAN** (palm) leaf), **KANG HAN BAI TAN** (windwheel made from **BAI TAN** (another kind of palm) leaf), **KANG HAN DOK MAI PHAI** (windwheel made from bamboo flower), and **KANG HAN MAI PHAI** (windwheel made from bamboo itself).

Construction: The original **KANG HAN** was **KANG HAN BAI PHEKA**, made from a kind of tree which has long, black pods. A pod was cut off at the head and end, then separated into two halves and seeded. One half of the pod was cut through to make a hole for the other half to be inserted and form a cross shape. In doing that, the two halves of the pod formed a propeller wheel. There was a hole in its center to insert a wooden axle. One end of the axle was made as a handle.

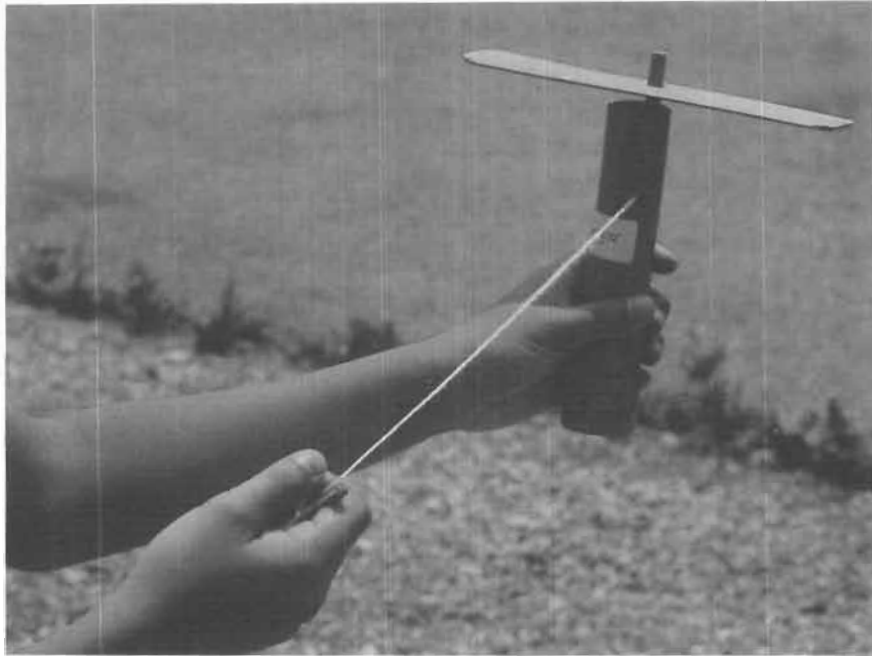
KANG HAN BAI LAN and **KANG HAN BAI TAN** were made the same way as above but the propellers were made of **BAI LAN** and **BAI TAN** (two different kinds of palm trees). The **KANG HAN** (windwheel propeller) itself was made of 4 bamboo strips woven in **LAI SONG** pattern. It was woven by folding at the right angles. There would be 8 ends of the woven wheel. Right in the middle of the bamboo woven propeller, there was a hole to insert a bamboo stick. When the wind blew, the wheel propeller or **KANG HAN** would also spin.

These three **KANG HAN** above were held by children while running along the roads or in the fields. They were not noisy.

KANG HAN MAI PHAI (the wheel propeller made of bamboo) was usually made by young men or adults during the harvest time because they would detect the wind directions from this kind of **KANG HAN**. Farmers would look at the spinning of this **KANG HAN** to winnow the rice grain in the middle of their fields to get rid of the dirt.

The **KANG HAN MAI PHAI** was about one meter long, its body was made of a big piece of bamboo. Right in the middle of it, there was a big hole to insert a big wooden axle to spin the big wheel. At the two ends of the wheels, there would be **LOT SIANG** or **LOT** (means sound pipe) or **WU SIANG** (an empty pipe to make sound). The **LOT SIANG** or this sound pipe was made from a small bamboo stem with a wooden wedge. The pipe would be glued at one end using the hot lac. If it was big, the sound produced would be loud. If it was small, the sound would come out at a high pitch.

Villagers used a kind of grass called **YA KHA** (tall grass in the field) to make the tail for this **KANG HAN**. The tail would spin around in accordance with the directions of the wind blowing. But the **KANG HAN** that had the **LOT SIANG** (sound pipe) would be attached to another bamboo stick which would be tied up to a tree in the middle of a field or to a field cottage so that the noise would not bother the neighbours. All the **KANG HAN** were more popular among boys than girls.

กั้งหันหมุน

กั้งหันหมุนหรือใบพัดหมุน เป็นของเล่นพื้นบ้าน มีลักษณะวิธีทำคล้ายบั้งบั้ง ใช้เชือกดึงไปมา ทำให้ใบกั้งหันหมุนได้อย่างรวดเร็ว

การทำชาวบ้านเรียกว่า กั้งหันหมุนเพราะว่าใบพัดซึ่งทำด้วยไม้ไผ่แบน ๆ มีลักษณะเหมือนกับใบพัดกั้งหัน ที่ทำขึ้นไว้ปะทะกับแรงลม ในขณะที่ลมพัดหรือขณะที่เด็กถือกั้งหวัง สำหรับกั้งหันหมุนนี้จะไม่อาศัยแรงลมพัด แต่จะใช้เชือกดึงแกนใบพัดให้หมุน

วิธีทำ นำไม้ไผ่เหลาบาง ๆ ทำเป็นใบกั้งหัน มีความยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร กว้างประมาณ 3-5 เซนติเมตร เหลาไม้ไผ่เป็นแกนเจาะติดกับใบกั้งหัน ใส่แกนนี้ลงไปในกระบอก กระบอกทำจากลำไม้ไผ่เล็ก ๆ มีความยาวประมาณครึ่งปล้อง ใช้มีดเกลามือไม้เรียบ แล้วใช้เหลาปลายแหลมหรือมีดปลายแหลมเจาะกระบอกไม้ไผ่ให้ทะลุ รอยเจาะที่ทะลุนี้จะใช้เชือกสอดรูเพื่อนำไปมัดกับแกนไม้ไผ่ หรือแกนกั้งหัน

วิธีเล่น ใช้เชือกปอหรือด้ายพันกับแกนกั้งหันจนหมดระยะเส้นเชือกนั้น บางทีผู้เล่นจะใช้นิ้วมือหมุนใบกั้งหัน เชือกก็จะพันไปโดยรอบแกนไม้ เส้นปลายเชือกสำหรับจับจะมัดเป็นปม หรือมัดกับไม้มือถือ ซึ่งทำให้ไม่หลุดได้ง่าย เมื่อเด็กจะเล่นมือข้างหนึ่งจะจับกระบอกไม้ไผ่ด้านล่าง ส่วนอีกข้างหนึ่งจะดึงเส้นเชือก เชือกที่พันกับแกนไม้จะทำให้ใบกั้งหันหมุนด้วยความเร็ว ในขณะที่เชือกดึงจนหมดรอยที่พันแล้ว ผู้เล่นจะผ่อนเชือกให้หมุนพันกับแกนไม้ไปเรื่อย ๆ การดึงปลายเชือกจะเป็นจังหวะ ใบกั้งหันจะหมุนไปตลอดระยะเวลา เพราะแกนไม้ไผ่จะพันกับเส้นเชือกโดยแรงหมุนและการผ่อนเส้นเชือก

KANG HAN MUN (กังหันหมุน)

KANG HAN MUN or a hand propeller is another folk toy which was made similar to **BAN BU** by using a rope to spin it rapidly.

It was called **KANG HAN MUN** (spinning wheel literally) because the propeller, made from a flat piece of bamboo, looked like a wind propeller when blown by the wind or being carried away by the children. But this toy did not depend on the wind, rather it was spun by a rope bound around the axle of the toy.

Construction: The propeller was made from a flat piece of bamboo, about 10-15 cms. long and 3-5 cms. wide. Another bamboo stick was used for the axle of the propeller which would be put in a bamboo stem. The bamboo stem, about half a foot long and smoothed, had a hole through it to insert a rope which was bound around the axle of the propeller.

Game: A thin rope, usually made from a banana trunk or a thread, was bound and wound around the axle. Sometimes a player used his fingers to wind the propeller up at the same time as the rope was wound around the axle of the propeller. The end of the rope had a knot or was bound to a small handle so it would not become loose easily. A player would hold the lower part of the bamboo stem in one hand, while the other hand would pull the end of the rope. The force of pulling would spin the axle and the propeller at a high speed at the same time. While pulling the rope to the last round, the player would let it loose so the rope would automatically wind the axle back again. Pulling the rope with the appropriate force would keep the propeller spinning because the rope would wind the axle up from the spinning force.

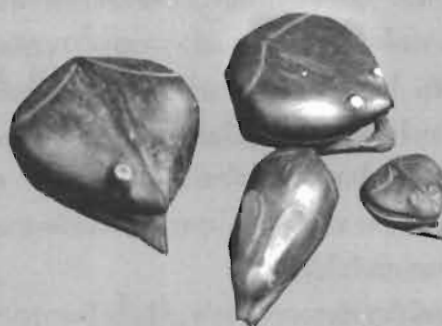

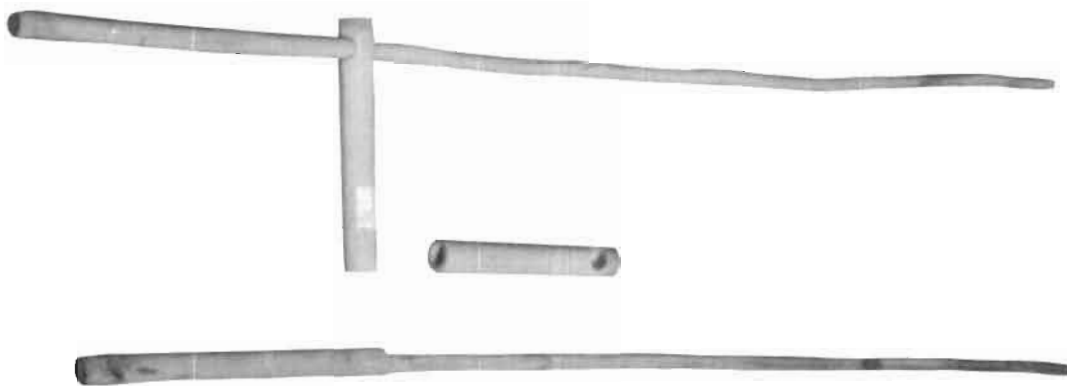

2

สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

ENCYCLOPEDIA OF OLD FOLK TOYS

ขาหยั่ง

ขาหยั่ง เป็นของเล่นพื้นบ้าน ใช้ไม้ไผ่ทำเป็นขาเดิน 2 ข้าง คล้ายกับเป็นขาเทียม เพื่อใช้ก้าวย่างเดิน จะทำให้ตัวสูงขึ้น ขาหยั่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น ขาย่าง โกกเกก โลกเกก เป็นต้น การเรียกว่า โกกเกก อาจจะเรียกตามเสียงที่ได้ยินจากการใช้ขาหยั่งเดิน หรืออาจปฏิกิริยาของผู้เดินด้วยขาหยั่ง นอกจากนี้อาจจะมาจากการเพี้ยนเสียง ระหว่างคำโกกเกก และคำโลกเกก

คำว่า “โกลก” แปลว่า ยาว เช่น คนขาโกลก คือคนขายาว ส่วนคำว่า “เกก” แปลว่า เก้งก้าง เดินโลกเกก แปลว่า เดินขายาว มีลักษณะเก้งก้าง

การเล่นขาหยั่ง มีลักษณะบางประการคล้ายกับเล่นเดินกะลา ซึ่งชาวบ้านสูงอายุเล่าให้ฟังโดยสรุปว่า การเดินขาหยั่ง และการเดินกะลาคงมีมานานแล้ว การเล่นทั้งสองชนิดอาจเกิดจากความจำเป็นที่จะต้องแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เช่น ในพื้นบ้านชนบทมักจะผูกมัดวัวควาย หรือเลี้ยงสัตว์ไว้ใต้ถุนบ้าน การเดินเข้าไปในใต้ถุน อาจสกปรก จึงใช้การเดินด้วยกะลา ต่อมาจึงประยุกต์ใช้ขาหยั่งเดินแทนในที่ที่มีโคลนตมเฉอะแฉะมากขึ้น

สมัยก่อนชาวบ้านในหมู่บ้านนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จะใช้ขาหยั่งเดินในงานประเพณีปักธงชัย ซึ่งตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 12 ของทุก ๆ ปี โดยจะเดินจากจุดนัดหมายไปที่ภูเขาช้างลี้ว หนทางช่วงใดที่ราบเรียบ พวกเดินขาหยั่งจะเดินแข่งกันไปด้วย

ส่วนประเพณีปักธงชัยของชาวนครไทยที่จัดขึ้นเป็นการอนุรักษ์ และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านไทย ซึ่งเป็นเรื่องเล่าสืบมาว่า อำเภอนครไทยแต่เดิมนั้น คือเมืองบางยาง เป็นเมืองที่พ่อขุนบางกลางท่าว หรือพ่อขุนบางกลางหาว ได้ชองสุมชาวไทยที่แตกฉานชานกระเซ็นมาจากทัพของพระเจ้าพรหมมหาราช และมาอยู่ที่เมืองบางยาง เมื่อพ่อขุนบางกลางท่าวเข้ามาที่เมืองบางยางได้เกิดสู้รบกับพวกเจ้าของถิ่นเดิม ซึ่งอาจจะเป็นพวกขอม มอญ ลาว หรือละว้า พวกใดพวกหนึ่งในจำนวนนี้ การสู้รบกับเจ้าของถิ่นเดิมนั้นได้มีการรุกรไ่กัันระหว่างทัพของพ่อขุนบางกลางท่าวกับทัพของเจ้าของถิ่นเดิม จนถึงเทือกเขาช้างลี้ว จนทัพของพ่อขุนบางกลางท่าวได้รับชัยชนะต่อศัตรู พ่อขุนบางกลางท่าวได้เอาผ้าคาดเอวของพระองค์ผูกปลายไม้ไผ่ที่ยอดเขาช้างลี้วไว้เป็นอนุสรณ์ในการมีชัยชนะศัตรู ชาวนครไทยจึงยึดถือสืบมาเป็นประเพณีตราบเท่าทุกวันนี้ ดังนั้นการเล่นขาหยั่งและการเล่นอื่น ๆ จึงนำไปประกอบในพิธีปักธงชัยด้วย

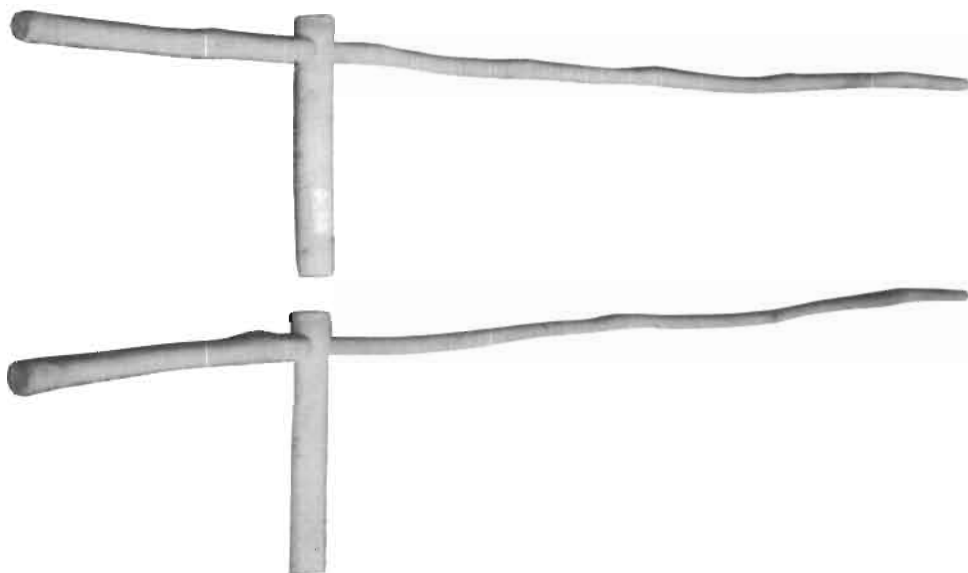
สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

วิธีทำ ขาห้อยจะใช้ไม้ไผ่ 2 ลำขนาดพอเหมาะ แข็งแรง ยาวประมาณ 2-5 เมตร ใช้มีดเหลาลำไม้ไผ่ให้เรียบ เหลือแขนงไม้หรือกิ่งไม้ที่แข็งแรงไว้สำหรับเหยียบดิน หากแขนงไม้ไม่ทนทานและแข็งแรง ผู้ทำขาห้อยจะเจาะรูลำไม้ไผ่ให้สูงเท่า ๆ กัน ใช้ไม้เนื้อแข็งทำเป็นเดือยหรือสลัก เพื่อให้เท้าเหยียบได้สะดวกยิ่งขึ้น บางทีจะใช้ผ้าพันเดือยไม้ เพราะจะทำให้ไม่เจ็บเท้า การเล่นขาห้อยมักนิยมเล่นในหมู่ของเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เด็กเล็ก ๆ เล่นอาจเกิดอันตรายได้

ในปัจจุบันนี้ การเดินขาห้อยหน่วยงานต่าง ๆ พยายามจะอนุรักษ์ไว้ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น จัดแข่งขันในประเทศีเทศกาลต่าง ๆ ดังที่พวกชาวเขาจัดให้มีการแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน โดยนำเอาการเดินขาห้อยมาวิ่งแข่งขันกัน เรียกว่า เดินขาโถกเถก หรือวิ่งขาโถกเถก จะมีอุปกรณ์เล่น คือ ขาห้อย 1 คู่ ทำด้วยไม้ไผ่สูงประมาณ 3 เมตร และทำที่สำหรับเท้าเหยียบสูงจากพื้น 50 เซนติเมตร วิธีเล่น ผู้เล่น 1 คน มีขาห้อย 1 คู่ ใช้เท้าเหยียบที่ยืน หรือเดือยไม้ที่ละข้าง เดินหรือวิ่งไปให้เร็วที่สุด กติกาการเล่น ใช้ระยะทางจากเส้นเริ่มต้น ถึงเส้นชัย มีระยะทาง 50 เมตร ทุกคนจะต้องยืนอยู่บนไม้ไผ่ตลอดทาง ถ้าล้มจะต้องกลับไปเริ่มต้นที่เส้นกำหนดเดิมใหม่ การเข้าเส้นชัยจะพิจารณาจากแนวลำตัวที่ถึงจุดเส้นชัย

วิธีเล่น ขาห้อยยังพบเห็นอยู่บ้าง โดยเฉพาะในประเพณีพื้นบ้านบางท้องถิ่น จึงเป็นของเล่นที่สำคัญอีกประเภทหนึ่ง ควรที่จะศึกษาและสืบทอดให้แก่เยาวชนไทยสืบไป

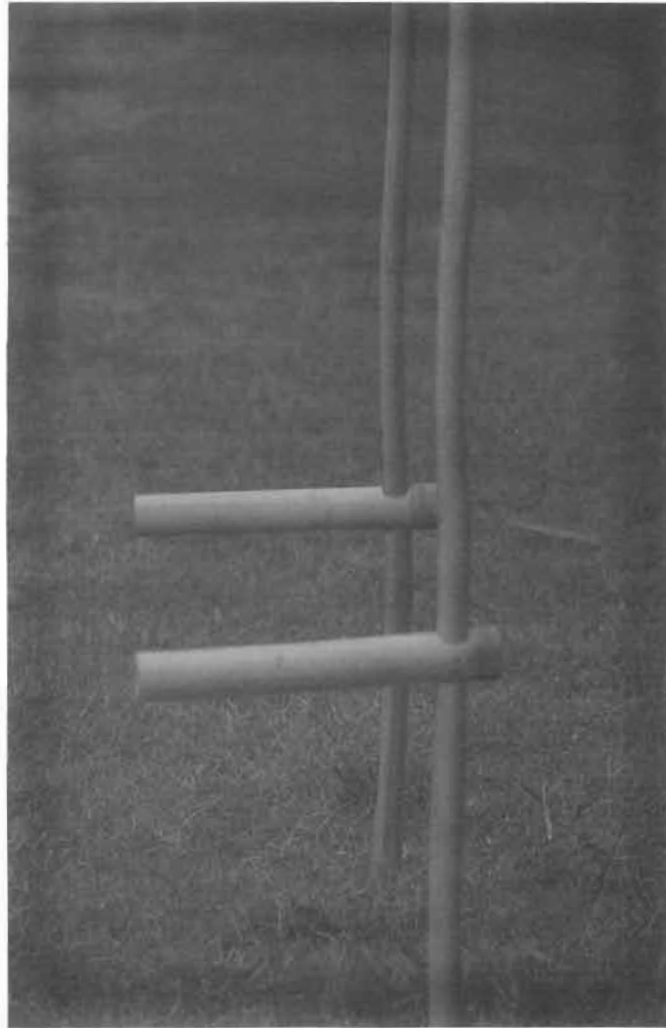
KHA YANG (ขาหยั่ง)

KHA YANG was a folk toy made of two bamboo stems for walking as two tall legs. It also had other names like **KOK KEK** and **THOK THAEK**. The **KOK KEK** might come from its sound while walking on the legs, or the action of a walker. **THOK** means long or a man with long legs. **THAEK** means awkward or walking awkwardly because of having legs that are too long.

The **KHA YANG** game was similar to the **KALA** walking game, and the elders concluded that both games might have been played for a long time. The two games might originate from the old way to solve the daily problems. For example, cattle was raised on the ground floor of a house and it was too dirty to walk in that area. They then used the **KALA** (coconut shell) walking. This walking method was replaced by the **KHA YANG** in a very muddy area.

In the old days, villagers in the Nakhon Thai district of Phitsanulok province walked with the **KHA YANG** in the traditional ceremony **PAK THONG CHAI** (to install a victory flag) which was on the 14th waxing day of 12th lunar month each year. They walked toward **CHANG LUANG MI** and competed when they walked on the plain.

The **PAK THONG CHAI** folk tradition was arranged to preserve the Thai customs. It was said that the Nakhon Thai district was originally an ancient town called Bang Yang, ruled by Pho Khun Bang Klang Thao who collected Thai refugees from the army of King Phrom the Great. They came to live in Bang Yang town under Pho Khun Bang Klang Thao who overcame the natives who might have been the Khamer, Mon, Laotian or Lawa. The fighting between the new comers and the natives was pursued to the mountain **CHANG LUANG** where **PHO KHUN BANG KLANG THAO** was victorious. The king then tied a loin cloth at the hilltop as a victory mark. The villagers in that area go there every year on the **KHA YANG** to celebrate the tradition.

Construction: Two strong bamboo poles, 2-5 meters long, were smoothed but the strong branches were left on as resis while walking. If the branches were not durable or strong enough, a hole was made on each pole (in the same level on both poles) to put in a piece of hardwood for stepping. For more comfortable stepping, the branches or the hardwood pieces were covered with cloth so that the walker would not hurt his feet. The **KHA YANG** players had to be over 10 years old, since it might be dangerous for smaller children.

Now some government agencies try to preserve the **KHA YANG** walking by arranging competition in some fairs, or the hilltribe people arrange a competition of the **KHA YANG** walking in their annual sports contest. They call it **KHA THOK THAEK** walking or running using a pair of the **KHA YANG** made of bamboo poles, about 3 meters high, with stepping rests about 50 cms from the ground on both poles. A player has to use the pair of **KHA YANG** to walk or run about 50 meters to the victory point by stepping on the rests all the time. If he falls, he must start at the beginning again. Whose body line gets to the victory point first is the winner.

The game is still played in some folk traditions. It is an important game worth studying and preseving for younger Thai generations.

ควายชน

ควายชน เป็นของเล่นพื้นบ้านมี 3 ลักษณะ คือ ควายชนที่ทำจากใบมะม่วง ซึ่งนิยมเล่นในหมู่เด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย กับควายชนที่ทำจากก้านตาล และควายชนที่ทำจากก้านมะพร้าว ซึ่งสองลักษณะนี้นิยมเล่นในหมู่เด็กชายมากกว่าเด็กหญิง การเล่นไม่จำกัดอายุของผู้เล่น มักเล่นแข่งขันเพื่อให้รู้ว่าฝ่ายใดชนะและฝ่ายใดแพ้

วิธีทำควายชนใบมะม่วง นำใบมะม่วงสด ๆ ที่ใบอ่อนและไม่แก่จนเกินไปมา 1 ใบ ฉีกใบมะม่วงด้านที่ติดกับก้านใบทั้ง 2 ด้านลงมาให้ยาวประมาณครึ่งหนึ่งของความยาวของใบมะม่วง จับใบมะม่วงที่ฉีกแล้วพับทบแล้วไขว้กันขึ้นด้านบนแทงก้านใบสอดลงด้านล่าง

วิธีเล่น ผู้เล่นทั้ง 2 ฝ่าย นั่งหันหน้าเข้าหากัน นำควายชนของตนมาชนกัน โดยผู้เล่นจะดึงก้านใบให้หัวควายขยับไปมา ถ้าควายชนของใครเขาขาดวินหรือก้านใบหักมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ถือว่าฝ่ายนั้นแพ้ ผู้แพ้จะนำควายชนตัวต่อไปของตนมาแข่งกันอีก เมื่อเลิกเล่นจะสำรวจดูว่าควายที่แพ้มีกี่ตัว ถ้ามีควายชนแพ้ที่มากกว่าก็จะเป็นฝ่ายแพ้ นอกจากนี้ยังมีการเล่นอีกลักษณะหนึ่งคือ การมีผู้เล่นหลายคนจะเริ่มเล่น 2 คนก่อน ใครแพ้ตัดออก ผู้ชนะจะนำควายชนของตนชนต่อไป ถ้าควายชนแพ้ ก็ให้คนอื่นเล่นต่อ ผู้ชนะคือผู้ที่ชนะคู่ต่อสู้เป็นคนสุดท้าย

วิธีทำควายชนกันตาล นำก้านตาลที่หล่นจากต้นแล้วมา 1 ก้าน โดยเลือกก้านตาลที่แห้งสนิท ตรงปลายก้านแบออกลักษณะคล้ายเขาควายเป็นต้นไป ตัดด้านใบตาลออกให้ตัวควายยาวพอสมควร ให้มีดถากริมก้านตาลทั้ง 2 ด้านออก เพราะมีรอยก้านแหลมคมอาจบาดขาผู้เล่นได้

วิธีเล่น ผู้เล่นทั้ง 2 ฝ่าย ยืนล้อมควายชนของตน ใช้มือจับบริเวณตรงที่สมมติว่าเป็นหัวควายให้แน่น ผู้เล่นหันหน้าเข้าหากัน แล้วนำควายชนของตนมาชนกัน ถ้าใครถอยหลังนั้นก็ถือว่าแพ้ ถ้ามีผู้เล่นหลายคน ใครแพ้ก็จะถูกตัดออกจากการแข่งขัน คนสุดท้ายที่ชนชนะก็คือผู้ชนะในที่สุด

วิธีทำควายชนก้านมะพร้าว นำก้านมะพร้าวที่หล่นจากต้นมา ใช้มีดฟันทางใบมะพร้าวออกให้หมด ตัดด้านปลายทางมะพร้าวออกตรงบริเวณกึ่งกลาง ด้านข้างทางใบมะพร้าวที่เคยยึดติดกับลำต้นมะพร้าว นั้น จะมีรอยโค้งเว้าคล้ายเป็นเขาควาย จึงใช้ส่วนนี้วิ่งชนกันเหมือนควายชนวิดกันนั่นเอง

วิธีเล่น เล่นลักษณะเดียวกับการเล่นชนควายที่ทำจากก้านตาล

ควายชนที่ทำจากก้านตาลและก้านมะพร้าวนี้ นอกจากจะใช้เล่นชนกันแล้ว ยังนำมาใช้เล่นวิ่งแข่งกันได้ด้วย และจะเรียกว่า ควายแข่ง วิธีเล่น ผู้เล่นทั้งหมดจะมายืนตรงเส้นหรือแนวที่กำหนด แล้วพาควายของตนวิ่งไปที่เส้นชัย ใครถึงเส้นชัยก่อนจะเป็นผู้ชนะ

KHWAI CHON (ควายชน)

KHWAI CHON (a fighting buffalo) was a folk toy of which there were three kinds. The first one was made of mango leaves and was more popular among girls than boys. The second kind was made from a branch of a palm tree and the third one was made from a branch of a coconut tree. The last two kinds were more popular among boys than girls. The players could be of any age and they always played in competition.

Construction: 1. The **KHWAI CHON** which was made of mango leaves needed the leaves that were not too old, or too young. A leaf was pulled apart at the mid-rib for half a length. One end of the two tips was placed on top of the other to make the head of a "buffalo".

Game: Two players sat face to face, each had a **KHWAI CHON** in one hand. They pulled the mid-ribs of their toys to move them and hit each other. If any toy was ruined, the player lost. The loser could bring another toy to carry on the game. After the game was over, they checked and counted the number of ruined toys. Another game was played by two players first and the first loser would be dropped out to let the next player in. The winner was the one who stayed in the game the longest.

Construction: 2. The **KHWAI CHON** which was made of a dry branch of a palm tree, about one meter long with a bigger end stretched out in a shape of a buffalo's horn. The leaves were cut off and the length could be shorter to make the body of the **KHWAI CHON**.

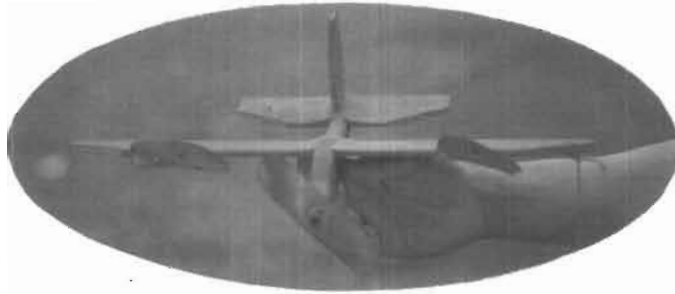
Game: Two players stood above each **KHWAI CHON**, their hands holding tightly the front parts of the toys that were supposed to be the buffalo's horn. They moved face to face to hit each other. The first to run away was the loser.

Construction: 3. The **KHWAI CHON**, was made of a dry branch of a coconut tree with all the leaves cut off. The bigger end of the branch had a piece of coconut shell inserted to make this part the "buffalo horn"

Game: The same as **KHWAI CHON** made from a palm branch.

The last two kinds could be used in racing and they were called **KHWAI KHAENG** (the bull/buffalo racing). The players would stand in the same line first and run out with their **KHWAI** to the victory point; whoever reached there first was the winner.

When comparing the games between the girls' and the boys', the girls' game seemed to be gentle and didn't use much energy, while the boys' game required a lot more strength and energy.

เครื่องบิน

เครื่องบิน เป็นของเล่นที่เพิ่งเกิดมาไม่นานนี้เอง แต่เดิมนั้นของเล่นชนิดนี้ไม่ใช่รูปเครื่องบิน แต่เป็นรูปนก เพราะว่าสมัยก่อนนั้นเครื่องบินยังไม่มี ยังไม่เป็นที่รู้จัก และสิ่งที่มีปีกและบินได้ก็คือนก

นกเป็นสัตว์ที่มนุษย์เรารู้จักกันดี เป็นสัตว์ที่นับว่าคุ้นเคยกันมากกับมนุษย์ จึงสันนิษฐานได้ว่า ของเล่นชนิดนี้เกิดขึ้นเพราะมนุษย์เรารู้จักและคุ้นเคยกับนก จึงได้ดัดแปลงหรือเลียนแบบรูปนกมาเป็นของเล่นให้กับเด็ก รวมทั้งเด็กเองก็คุ้นเคยกับนกมาตั้งแต่เล็ก ๆ เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากบทเพลงกล่อมเด็กต่าง ๆ เช่น เพลงเจ้านกขมิ้น เหลืองอ่อน เป็นเพลงที่ใช้กล่อมเด็กมาแต่สมัยโบราณแล้ว และของเล่นชนิดนี้จึงนับได้ว่าเป็นของเล่นพื้นบ้านของไทย ที่มีมานานแล้วเช่นกัน

ต่อมาวิทยาการต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าขึ้น เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามากมาย ความคิดของมนุษย์เราที่ไม่ยอมหยุดนิ่งก็ได้คิดประดิษฐ์หรือดัดแปลงสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมามากมายให้เข้ากับยุคสมัยที่เจริญขึ้น และสิ่งหนึ่งที่มนุษย์เราเห็นว่าแปลกมากก็คือเครื่องร่อน เครื่องบิน เพราะสามารถบินในอากาศได้เหมือนนก จึงคิดของเล่นชนิดนี้ขึ้นมา และของเดิมที่เป็นรูปนกก็ยังคงมีให้เห็นอยู่บ้าง แต่ไม่มากนักเท่ากับเครื่องบิน ที่เราจะเห็นได้ทั่วไปตามงานวัดต่าง ๆ หรือตามร้านขายของเด็กเล่น

วิธีทำ เครื่องบินเด็กเล่นนี้จะใช้ไม้ไผ่หรือไม้ระกำ เหตุที่ใช้ไม้ไผ่หรือไม้ระกำเพราะมีน้ำหนักเบา นำมาตัดเป็นท่อนยาวประมาณ 3-4 นิ้ว เหลาให้มีขนาดไม่ใหญ่นัก เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1-1 $\frac{1}{2}$ เซนติเมตร เหลาให้ด้านหัวและท้ายตัดเรียบ ซึ่งจะเป็หัวเรือบินและหางเรือบิน ด้านหางจะผ่าเป็น 3 แฉก คือด้านข้าง 2 แฉก ด้านบน 1 แฉก ผ่าให้ยาวประมาณ 3 นิ้ว ตัดกระดาษให้มีรูปคล้ายปีกของเครื่องบิน สอดเข้าไปที่รอยผ่าทั้ง 2 ข้าง ทำเป็นปีกด้านหลัง ด้านบนตัดกระดาษให้คล้ายรูปแพนหางของเครื่องบินและสอดเข้าไปเช่นเดียวกัน ผ่าเป็นรอยยาวประมาณ $\frac{1}{2}$ นิ้ว แล้วตัดเศษกระดาษ ใบตาล หรือแผ่นสังกะสี ตัดให้เฉียงเป็นมุมฉาก ส่วนนี้จะเป็นหางเสือเรือบิน ส่วนลำตัวเครื่องบินจะใช้ไม้ไผ่ ไม้ระกำหรือไม้ประเภทอื่น ๆ ที่มีน้ำหนักเบา มีความยาวประมาณ 7-10 เซนติเมตร ตกแต่งเป็นลำตัวเครื่องบิน ด้านหน้าจะทำปีก 2 ด้าน แต่ละด้านจะติดใบพัดเล็ก ๆ เพื่อให้ใบพัดหมุนขณะที่ปะทะกับแรงลม

วิธีเล่น ผู้ใหญ่จะใช้เส้นเชือกมัดลำตัวเครื่องบินแขวนไว้ตามเพดาน ใต้ถุนบ้านหรือแขวนไว้ที่เปลเด็ก เด็กจะได้ดูเครื่องบินแกว่งไปมา บางทีเด็กโต ๆ จะเล่นเครื่องบิน โดยจับเส้นเชือกที่มัดตัวเครื่องบินไว้หมุนวนเหนือศีรษะ ใบพัดเครื่องบินจะหมุนเร็วจนเกิดเสียงดังเป็นที่สนุกสนานของผู้แกว่งเล่นเครื่องบิน

KHRUANG BIN (เครื่องบิน)

KHRUANG BIN (an airplane) has just become a toy recently. Before that it was a toy in a bird shape because the airplane had not been seen and the only thing that could fly in those days was a bird **NOK**.

People knew a lot about birds and it was supposed that a toy bird was made because it was so familiar to the people. People then modified the bird shape to make a toy for their children who were also accustomed to birds from their childhood. There were many old Thai songs about birds; some of them were used as Thai nursery rhymes. Therefore, a toy bird had been used as a folk toy for a long time.

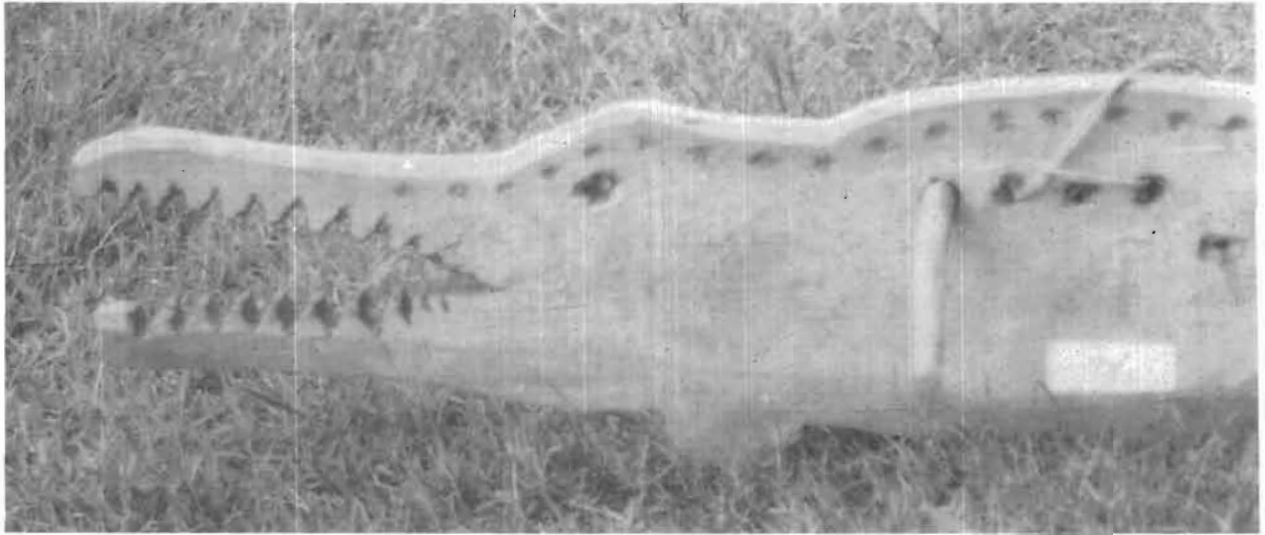
Later technology progressed and with human beings always thinking and inventing new things something that people thought very strange happened-flying machines and airplanes could fly like birds. People then thought about making a toy airplane which can be seen all over now. The toy birds are still seen in some stalls at a temple fair or in a toy shop, but there are not as many as toy airplanes.

Construction: The **KHRUANG BIN** toy was made of **MAI SON** or **MAI RAKAM** wood because of their light weight. It was cut as a stick, about 3-4 inches long, and rounded to a 1-1.5 cms diameter. Both ends were made smaller, one end to be the head and the other to be the tail of the airplane. The tail end was parted with 3 inches depth in 3 sections: 2 on the sides and another on the upper part. A piece of paper was cut and made like the wings and put into the side sections. A tail was made similarly to put on the upper section. The tail was parted about a half inch deep to insert a piece of tin, cut from a milk can. This tin piece was cut in a triangle shape with the bigger side folded up and the angle pointed to the head of the airplane. The bigger side also had a hole to put in a wooden stick, about 7-10 cms long. Another hole was made at the head to insert another stick with a piece of paper or palm leaf on one end. This airplane toy had a string tied loosely from head to tail with a handle to swing it.

Game: This toy was held to move around or hung in the air. When the wind blew, the round tin piece would spin and hit the pointed-part and make a sound to entertain the children.

In the old days, this toy was in a bird shape with designs on the wings. It was hung for beauty along the edge of the ceiling and it sounded when the wind blew. The popular bird made was **NOK ANG AEN** (a swallow) from which the toy got the name **NANG AEN LEN LOM**.

จระเข้ไม้

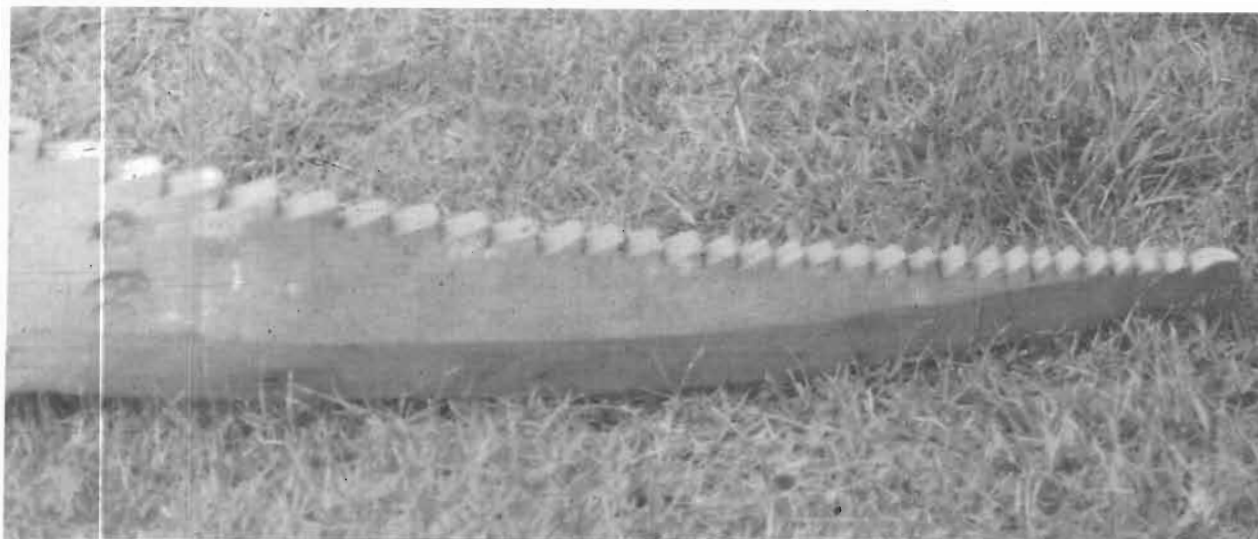
จระเข้ไม้ เป็นของเล่นเด็กใช้ขึงเส้น หรือแขวนไว้เหนือเปลให้เด็กที่นอนอยู่เห็นแกว่งโยนไปมา การทำจระเข้ไม้ของเล่นเด็กนี้ ผู้สูงอายุเล่าให้ฟังว่า สมัยโบราณมีงานทำบุญทอดกฐินตามวัดต่าง ๆ มักจะเดินทางไปทางน้ำมากกว่าทางบก การสัญจรทางน้ำสะดวกกว่า วัดจะสร้างอยู่ใกล้ ๆ แม่น้ำ บางที่ชาวบ้านจะทอดกฐินหรือทำบุญทอดผ้าป่าหลาย ๆ วัด อุปรกรณ์นอกเหนือจากของใช้ภายในวัดและปัจจัยไทยทานต่าง ๆ แล้วชาวบ้านจะทำรูปจระเข้แขวนไว้ จระเข้จะทำด้วยไม้สักหรือไม้เนื้อแข็ง ขนาดตัวจระเข้ยาวเกือบ 100 เซนติเมตร การที่ชาวบ้านนำจระเข้ไม้ไปพร้อมกับบริวารกฐิน และผ้าป่านั้นก็เพราะมีความเชื่อว่าจระเข้เป็นสัตว์ดุร้าย อาจทำอันตรายผู้ไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ในทางน้ำได้ เพราะมีจระเข้จะซุกซุ่มมากในสมัยก่อน เพื่อให้ปลอดภัยจากจระเข้ชาวบ้านจึงทำรูปจระเข้ไปกับกองบุญกองกุศลด้วย จระเข้จะได้ผลบุญการบำเพ็ญกุศลดังกล่าว เมื่อทอดกฐิน ทอดผ้าป่าเสร็จแล้ว ผู้ใหญ่จะนำจระเข้ไม้กลับบ้าน ให้ลูกหลานขี่จระเข้หรือมัดแขวนไว้ การทำจระเข้ระยะหลัง ๆ จะวาดภาพในผืนผ้ามากกว่าที่จะใช้ไม้แกะสลัก

วิธีทำ นำแผ่นไม้สักหรือไม้เนื้อแข็งยาวประมาณ 50-100 เซนติเมตร กว้างประมาณ 30-50 เซนติเมตร ใช้ถ่านสีดำวาดรูปภาพจระเข้ลงในแผ่นไม้ เครื่องมือที่ถากฟันและแกะตัวจระเข้ มักใช้มีด สิว ตกแต่เป็นตัวจระเข้ หากผู้ใหญ่ทำ จระเข้ไม้จะมีความสวยงามและประณีตมาก

วิธีเล่น การเล่นจระเข้เพื่อขึงแข่งขัน มักเป็นเด็กชายเล่นกันเป็นกลุ่ม ๆ มีอายุราว 10 ขวบขึ้นไป โดยกำหนดออกจากจุดเริ่มต้น ผู้ที่จระเข้จะขึงเมื่อให้สัญญาณขึงได้ ผู้ถึงเส้นชัยก่อนจะเป็นฝ่ายชนะการขึงแข่งขัน การขึงแข่งขันจึงเหมือนจระเข้ตัวใดจะว่ายน้ำได้เร็วกว่ากัน

นอกจากนี้แล้วผู้ใหญ่ยังจะแขวนจระเข้ไม้ให้เด็ก ๆ ที่นอนอยู่ในเปลมองเห็นแกว่งโยนไปตามแรงไกวเปล เด็กเห็นจะได้ไม่ร้องไห้ทวนใจ

CHA-RA-CHE-MAI (จระเข้ไม้)

CHA-RA-CHE-MAI (a wooden crocodile) was a toy for children to ride on, or it was hung over a cradle for the baby to see.

With regard to the making of this toy, it was related by some older generations that in the old days when there was **THOT KATHIN** ceremony (to present new robes to the monks) at a temple, people usually made boat trips more than travelling on the roads because it was more convenient. A temple was always built near the river. Some people not only participated in the **THOT KATHIN**, but also in the **PHA PA** ceremony in a few temples. The offerings for the monks included a hanging crocodile, made of hardwood or teak, about 100 cms long. The reason for including the wooden crocodile in the offerings came from the belief that the crocodile was fierce and might endanger the people that travelled by waterway to the ceremonies. There were crocodiles all around in the rivers. To protect the people from the crocodile, the villagers brought along the wooden crocodile so that it would get the blessings in the ceremonies. When the ceremony was over, the wooden crocodile was brought home for the children to ride on or just for hanging. In later days, the crocodile was painted more often on a piece of paper than being carved.

Construction: A piece of hardwood or teak, about 50-100 cms long and 30-50 cms wide, was used to draw a picture of a crocodile. Then it was cut and carved with a knife and chiselled to make a crocodile which was later decorated. Adults would make it more beautiful and neater.

Game: Boys more than 10 years old rode on the crocodile in groups. They ran out from the starting point when they got the signal. The one who got to the victory point first was the winner. The competition was compared to the crocodile swimming contest.

Moreover, a mobile crocodile was hung over a cradle so that the baby in the cradle could enjoy watching its movement and not bother the adults by crying.

จอหงษ์

จอหงษ์ เป็นของเล่นพื้นบ้านไทย นิยมเล่นกันทั้งในหมู่เด็กชายและเด็กหญิง อายุของผู้เล่นประมาณ 5-10 ขวบ การที่เรียกว่า จอหงษ์มาจากรูปร่างลักษณะที่คล้ายจอหงษ์ การเล่น เล่นได้ตั้งแต่ 2 คน จนกระทั่งหลายคน จะมีการแข่งขันหรือไม่ก็ได้

วิธีทำ ใช้ลำต้นของต้นแห้วหมู โดยเลือกลำต้นที่อวบ ตรง ไม่บิดเบี้ยว เด็ดยอดทิ้ง ถ้ามีใบหุ้มลำต้นอยู่ลอกใบออกให้หมด ผู้เล่นทั้ง 2 คน นั่งหันหน้าเข้าหากัน จับลำต้นของหญ้าแห้วหมูคนละด้าน ฉีกปลายออกคนละนิด แล้วฉีกลำต้นต่อไป โดยพยายามฉีกให้ยาวเท่า ๆ กัน ก็จะได้เป็นจอหงษ์

วิธีเล่น การเล่นทำได้หลายลักษณะ เช่น

1. มีผู้เล่น 2 คน ช่วยกันทำจอหงษ์ เมื่อได้จอหงษ์แล้วจะช่วยกันเล่าเรื่อง แล้วแต่ละนึกคิด เช่น เรื่องนิทาน ลีเก ภาพยนตร์ ตามที่เคยเห็นมา หรือเรื่องสมมติภายในครอบครัว เป็นต้น มือที่จับจอหงษ์ก็จะมีกรขยับจอหงษ์บ้างเพื่อความสนุก การเล่นลักษณะนี้จะไม่มีการแข่งขัน

2. มีผู้เล่น 2 คน แต่เป็นการแข่งขัน ผู้เล่นทั้ง 2 คน จะพยายามหาลำต้นของต้นแห้วหมูที่มีลักษณะดีที่สุดมาเพื่อนำมาแข่งขัน ทั้ง 2 คนจะมีจำนวนลำต้นแห้วหมูเท่ากัน แล้วแต่ละจะกำหนด 5-10 ลำต้น ทั้งสองจะเป่ายังฉุบ ผู้ชนะจะได้เล่นก่อน ผู้เล่นก่อนจะหยิบลำต้นหญ้าแห้วหมูของคนมาช่วยกันลอกกับเพื่อนเล่นของตน เปลี่ยนกันทำจอหงษ์ อย่างนี้จนครบจำนวนตามกำหนด ของใครได้จอหงษ์มากที่สุดจะเป็นฝ่ายชนะ (การทำจอหงษ์นี้ จะทำไม่ได้ทุกครั้ง ถ้าลอกไม่ดีหรือลำต้นบิดเบี้ยวจะไม่เป็นรูปจอหงษ์)

3. มีผู้เล่นหลายคนและมีการแข่งขัน จะคล้ายกับมีผู้เล่น 2 คนและมีการแข่งขัน ผู้เล่นจะช่วยกันหาลำต้นแห้วหมูมารวมกัน และผู้เล่นจะหาผู้ชนะที่สุดก่อน เป็นผู้เริ่มเล่นคนแรกอาจเป่ายังฉุบต่อ ๆ กัน นับ 1-10 คนที่ 10 เล่นก่อน ฯลฯ เมื่อเริ่มเล่นคู่แรก ผู้ชนะจะเป็นผู้ได้เล่นต่อ คู่ต่อสู้อาจนำลำต้นแห้วหมูมาเล่นประลองอีก โดยทำดังนี้ ในลักษณะแพ้คัดออกต่อไปเรื่อย ๆ จนเลิกเล่น ใครได้จอหงษ์มากที่สุดจะเป็นผู้ชนะ

ความสนุกสนานของการเล่นจอหงษ์นี้ ขึ้นอยู่กับการให้กำลังใจว่าจะทำหงษ์ได้หรือไม่ ผู้เล่นจะใจจดจ่อเมื่อทำสำเร็จผู้เล่นจะดีใจมาก

CHO NANG (จอหนัง)

CHO NANG (or a movie screen) was a Thai folk toy which was popular among the 5-10 year old boys and girls. The shape of **CHO NANG** was similar to a frame of a real movie screen. It could be played with by two children or more and could be used competitively sometimes.

Construction: A kind of grass called **YA HAEO MU** which was fat and straight was used. The two players sat face to face and used hands to hold the grass and pull its ends bit by bit. Then the grass was pulled apart in equal lengths, the grass finally became a square piece which looked like a frame of a movie screen.

Game: The **CHO NANG** could be played in a few forms as follows:

1. When there were 2 players, they helped each other make the **CHO NANG** and helped tell whatever stories they could think of, or whatever stories they had read or seen before. They moved their hands which held the **CHO NANG** for fun while telling the stories with no competition.

2. When there were 2 players in competition, each would find the best **YA HAEO MU** grass first. Then both players with the same amount of grass, about 5-10 stalks, took a turn to play first by pulling the grass into **CHO NANG**. Each player could have a partner, but they could **not** pull all the grass because sometimes the grass came out in different shapes. The player who could make the most out of the grass would be the winner.

3. When there were many players in a competition, the game would go on as when there were two players, but each player would compete to make **CHO NANG** one by one. The winner would stay until he became the one who could make the most of the **CHO NANG**.

The joy of this game depended on the players' ability to pull or make the **CHO NANG**. If he could do it well, he would be very pleased.

จ๊กจั่น

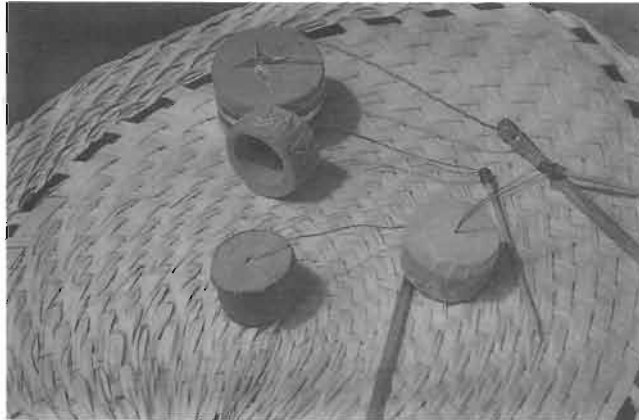
จ๊กจั่น หรืออีกชื่อหนึ่งที่คนสมัยก่อนเรียกกันว่าอ้อด ๆ เป็นของเล่นพื้นบ้านที่เกิดจากการเลียนเสียงสัตว์ร้องตามธรรมชาติ เป็นของเล่นที่ผู้ใหญ่ทำให้เด็กเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน

จ๊กจั่นหรืออ้อด ๆ นี้ จะใช้ดินเหนียวปั้นให้เป็นรูปทรงกระบอกกลวง แล้วนำมาตัดเป็นท่อนให้มีเส้นผ่าศูนย์กลาง $1\frac{1}{2}$ -2 ซม. เหตุที่คนสมัยก่อนใช้ดินเหนียวเพราะหาได้ง่าย ไม่ต้องซื้อ เมื่อตัดดินเหนียวเป็นท่อนได้แล้วก็นำดินนั้นไปผึ่งแดดให้แห้ง หรือนำไปเผาเพื่อให้ดินแข็ง ไม่แตกง่าย นำกระดาษมาตัดเป็นรูปวงกลมให้ใหญ่กว่าขนาดของดินที่ตัดเป็นท่อนไว้เล็กน้อย ทากาวหรือแป้งเปียกปิดทับที่ด้านบนของก้อนดินเหนียว เจาะรูที่กระดาษคู่ให้ตรงกลาง เหลือไม้ไผ่ให้มีขนาดเล็กยาวประมาณ 7-10 ซม. ปลายไม้ด้านหนึ่งนำไปจุ่มกับยางสนเล็กน้อย นำเชือกเส้นเล็ก ๆ หรือหางม้า หรือหางควายก็ได้ หางม้าหรือหางควายนั้นสมัยก่อนหาได้ง่าย แต่ปัจจุบันนี้เราจะใช้เชือกแทนก็ได้เพราะหาได้ง่ายกว่าหางม้าและหางควาย นำเชือกด้านหนึ่งไปผูกติดกับปลายไม้ด้านที่จุ่มยางสนไว้ ผูกไว้หลวม ๆ พอไม่ให้หลุด ปลายเชือกอีกด้านหนึ่งนำไปผูกกับเศษไม้เล็ก ๆ ลอดเข้าไปในรูของกระดาษที่เจาะไว้ ไม้ชิ้นนี้จะขัดกันกับกระดาษไม่ให้หลุด

หางม้าหรือหางควายนั้นจะทำให้เกิดเสียงดังได้ดีกว่าเชือกและหมอนคล่องตัวกว่า ถ้าเราจะให้สวยงามยิ่งขึ้นก็อาจใช้กระดาษสีมาตัดและพันรอบดินเหนียวอีกทีก็ได้

การเล่นนั้น เด็ก ๆ จะถือเล่นกันโดยใช้วิธีแกว่งให้ก้อนดินนั้นหมุน และเชือกที่ผูกไว้ก็จะไปเสียดสีกับยางสนทำให้เกิดเสียงดังอ้อด ๆ ขึ้น

เมื่อประมาณ 60-70 ปีที่ผ่านมา ของเล่นชนิดนี้ชาวจีนวางตุ้งที่เข้ามาในเมืองไทยจะเป็นผู้ทำขายตัวละ 1 สตางค์ เป็นของเล่นที่เด็ก ๆ ชอบกันมาก

CHAK-KA-CHAN (จ๊กจั่น)

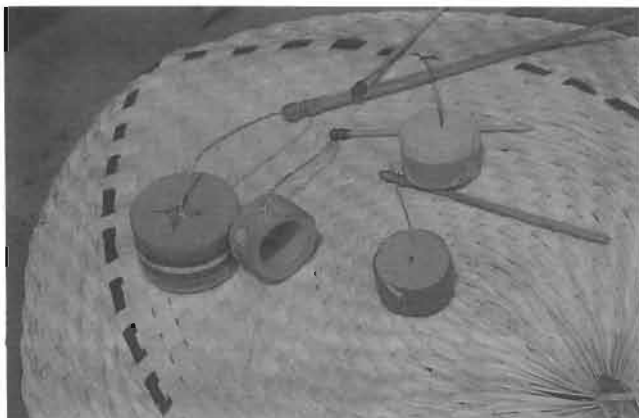
CHAK-KA-CHAN (a cricket) or **OT-OT** was a folk toy originated by voice imitation of an cricket, and made by adults for children's entertainment.

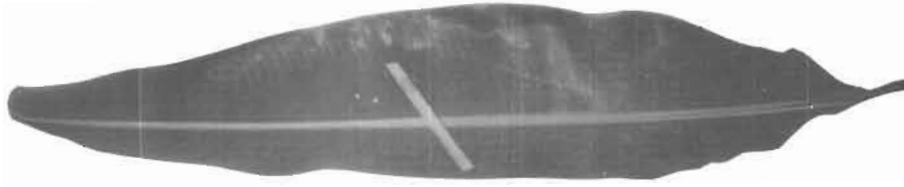
Construction: The **CHAK-KA-CHAN** or **OT-OT** was made of clay in a cylinder shape about 1.5-2 cms in diameter. Clay was available in the old days and did not cost anything. The clay cylinder was cut into big rings, dried in the sun and fired so the clay became hard and was not broken easily. Colored paper was cut into bigger rings, then glued to each clay ring. A hole was made in each paper ring to insert a small bamboo stick. Another bamboo stick about 7-10 cms long had one end glazed with **YANG SON** and tied to a string, or a horse or cow tail which was easily found in the old days. The other end of the string was tied to the smaller stick in the clay ring mentioned before.

A horse tail or cow tail gave a better sound and swung better. More colors could be put on the clay ring to make it beautiful.

Game: The clay ring was swung and the string was rubbed with **YANG SON** causing the **OT-OT** sound.

About 60-70 years ago, the Cantonese immigrants from China made these toys for sale, each for one **SATANG** (old Thai currency), and children loved to buy them.

จิ้งห่อง

จิ้งห่อง เป็นดนตรีพื้นบ้านที่เด็กเล่นกัน โดยการเป่าไม้ไผ่และใช้นิ้วมือตีต ทำให้เกิดเสียงเป็นจิ้งหะ บางแห่งเรียกจิ้งห่องและนึ่งห่อง

การเป่าจิ้งห่องได้สูญหายจากพื้นบ้านไปนานแล้ว ผู้สูงอายุชื่อนายหุ่่น ไม้พวง ยังสามารถจดจำกลอนสั้น ๆ ใช้สำหรับร้องเล่นเป็นที่สนุกสนาน โดยได้กล่าวถึงจิ้งห่องที่จะต้องใช้นิ้วไม้ที่แกจตีทำจิ้งห่องดังเพลงพื้นบ้านร้องว่า

นักเลงสูบยาต้องหาใบตอง

นักเลงจิ้งห่องให้หาไม้แก

นักเลงดำแม่ให้แกกรงเหล็ก

นักเลงกินเหล้าให้เข้าโรงเจ็ก

วิธีทำ หาลำไม้ไผ่จากกอ คัดเลือกลำไม้ไผ่ที่แกจตี ตัดปล้องไม้ไผ่ยาวประมาณ 1-2 ปล้อง การทำจิ้งห่อง จะมี 2 ลักษณะ คือ

1. จิ้งห่องเป็นรูปไม้แบน จิ้งห่องไม้แบนจะใช้นิ้วมือตีหน้าไม้ให้แบนบาง ครึ่งหนึ่งของจิ้งห่องจะเหลาให้บางกว่าอีกส่วนหนึ่ง ส่วนที่เหลาบางนี้จะเจาะรูยาวเกือบตลอดครึ่งไม้ไผ่นั้น บริเวณเจาะรูจะใช้นิ้วมือตีแล้วตีปลายไม้ที่อ่อนบาง เสียงจะดังขึ้นเป็นจิ้งหะกับนิ้วที่ตีตนั้น

2. จิ้งห่องเป็นรูปเรียวยาว จิ้งห่องเรียวยาวจะใช้นิ้วมือตีหน้าไม้ให้มีลักษณะคล้ายไม้เรียวยาว แต่ตรงบริเวณที่เป่าทำให้เกิดเสียง จะทำในลักษณะคล้ายกับจิ้งห่องไม้แบน

วิธีเล่น นำจิ้งห่องที่ทำเสร็จแล้วเป่าตรูจะเจาะ และใช้นิ้วมือตีตไม้ไผ่ที่อ่อนบาง ขณะที่เป่าลมเข้าไปในรูไม้ ทำให้เกิดเสียงดังขึ้น

การเล่นจิ้งห่องมักเป็นเด็กชายวัยตั้งแต่ 10 ขวบขึ้นไปจนถึง วัยรุ่น วัยหนุ่ม นอกจากการเป่าจิ้งห่อง จะเป็นการแสดงความสามารถอย่างหนึ่งแล้ว วัยรุ่นมักเป่าจิ้งห่องเป็นสื่อในการจีบสาวด้วย

CHING NONG (จิ้งหน่อง)

CHING NONG was a folk musical toy played by blowing bamboo and tapping at bamboo rhythmically. It had another name: **NING NONG**.

The **CHING NONG** blowing disappeared some time ago, but an old man named Mr. Run Mo-phuang still recalled a short poem about making the **CHING NONG** using matured bamboo. The poem says:

Tobacco smoker has to seek for banana leaf,

CHING NONG player has to find mature bamboo,

Those who love cursing must be careful of prison,

The drinking people have to find Chinese coffee shops.

Construction: A mature bamboo with between 3 joints was selected and used. There were two types of **CHING NONG**:

1. The **CHING NONG** in a flat shape made of a flat bamboo piece. Half of it was made thinner than the other half. This flatter or thinner half had some oval-shaped holes for blowing while tapping its end. The blowing sound harmonized with the picking.

2. The **CHING NONG** in a stick shape was made of a long bamboo stick with the same holes for blowing like in the flat shape.

Game: Blowing was made at the holes on the flat bamboo piece or stick while using one's fingers to pick the flat or small end. The sound occurred when the air passed through the holes.

This toy was played by children over 10 years of age, teenagers and young men. The game not only showed one's ability, but also was a technique to court a girl.

ชฎาลิเก

ชฎาลิเก เป็นของเล่นเด็ก ใช้ใบขนุน ใบมะม่วง ใบชมพู หรือใบไม้อื่น ๆ เย็บเป็นแถบยาว ๆ สวมศีรษะ เพื่อใช้เล่นลิเก บางทีก็เรียกชฎายี่เก

วิธีทำ ชฎาลิเกคงได้รูปแบบมาจากการไปชมลิเกที่มาแสดงในหมู่บ้าน หรือที่จัดในงานฉลองตามเทศกาลต่าง ๆ มหรสพที่สำคัญจะขาดไม่ได้คือ การแสดงลิเก งานบุญงานกุศล เช่น บวชพระ สลากกัณฑ์ งานฉลองขึ้นปีใหม่ งานลอยกระทง และงานประจำปีของวัด เป็นต้น เจ้าภาพหรือคณะกรรมการวัดจะต้องมีลิเกฉลองงานให้ชาวบ้านชม ผู้ใหญ่จะบอกให้เด็ก ๆ นอนตอนกลางวัน พอตอนกลางคืนจะนำไปชมลิเกด้วย เด็กจึงเลียนแบบอย่างลิเกมาเล่นกัน สมมติเป็นพระเอก นางเอก ผู้ร้าย ตัวตลก ฯลฯ บางคนที่ไม่กล้าแสดงออกก็จะตีเกาะเคาะไม้สมมติว่าเป็นกลอง เป็นปี่พาทย์ เครื่องมโหรี เด็กผู้หญิงจะแต่งตัวสวมชฎา ชฎาดังกล่าวนี้จะทำอย่างง่าย ๆ โดยไปหาใบขนุน ใบมะม่วง หรือใบไม้อื่น ๆ ใช้ไม้กลัดจากก้านมะพร้าว หรือไม้กลัดดอกไม้ไผ่ ซึ่งมีปลาย 2 ด้านแหลมคมเย็บติดใบไม้ให้ยาวขนาดสวมศีรษะได้ เย็บติดกันเป็นวงกลม ทำยอดชฎาตรงกลางหน้าผากให้สูงกว่าส่วนอื่น โดยถือว่าเป็นยอดชฎา การตกแต่งใบหน้าจะใช้แป้งดินสอพองทาหน้า ก่อนถ่านนำมาทาคิ้ว ปากจะใช้ลูกผักปริงเม็ดเล็ก ๆ สีแดงแกมม่วง มาทาให้สวยงาม

วิธีเล่น การเล่นลิเกก็จะร้องลิเกประโยคสั้น ๆ ใช้บทพูดมากกว่าเรื่องที่เล่นจะเป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ของพระมหากษัตริย์ตามอย่างที่ชมการแสดง แต่การเล่นลิเกของเด็กจะเล่นระยะสั้น ๆ ก็จะมีลีเก สถานที่เล่นลิเก จะเล่นตามใต้ถุนบ้านหรือตามสวนหลังบ้าน เด็ก ๆ ไม่ต้องการให้ผู้ใหญ่เห็นเพราะมีความอาย จะเล่นลิเกในหมู่เพื่อนฝูงที่สนิทสนมกันเท่านั้น

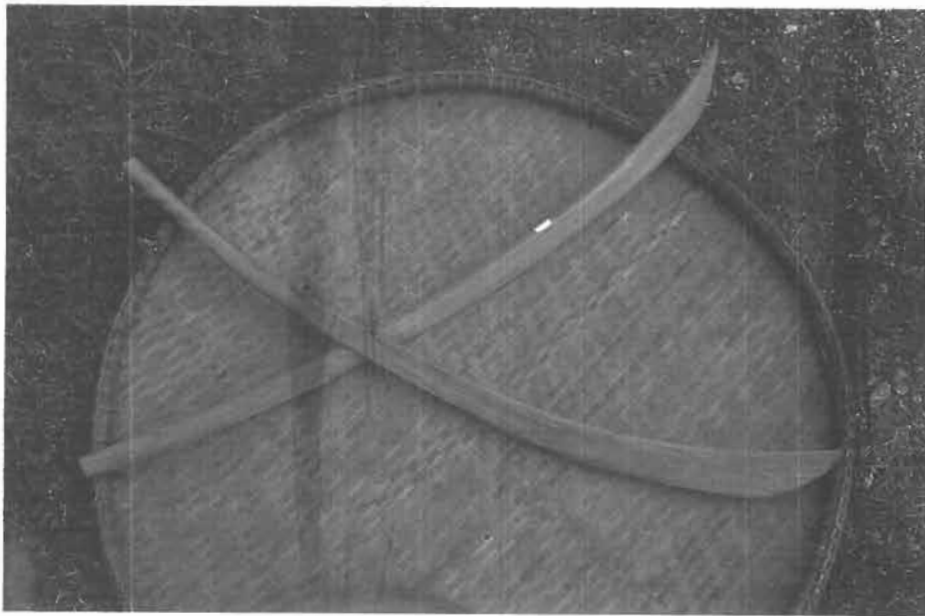
CHADA LI-KE (ชฎาลิเก)

CHADA LI-KE was a toy made of leaves from a jackfruit, mango, or rose apple tree. The leaves were sewn in strips and shaped as a crown or tiara to be worn when playing **LI-KE** (a Thai folk play with a lot of singing and dancing). Therefore, it had another name as **CHADA YI-KE** ("**CHADA**" means crown or tiara or headgear, "**LI-KE**" or "**YI-KE**" means a Thai folk play).

Construction: The **CHADA LI-KE** might originate from going to see a **LI-KE** (a folk play) which was brought into a village or a fair during some festivals. **LI-KE** was the main performance or entertainment in some merit-making activities like ordination, **SALAKAPHAT** (random drawing for alms giving during the Buddhist lent), Thai house-warming ceremony, **LOI KRA-THONG** (Festival of Lights) and the annual temple fairs. Hosts or hostesses or the temple committee would provide a **LI-KE** performance for the villagers. Adults would tell their children to take a nap in the daytime so that they could go and watch the **LI-KE** at night. The children then imitated the acting by playing among themselves. There were heroes, heroines, villains, comedians, etc. The children who weren't daring enough to act would make music by beating or striking sticks which were supposed to be drums, **PI-PHAT** (Thai xylophone) and other kinds of Thai musical instruments. The girls would dress up and wear a **CHADA** (a headgear used in the **LI-KE** costume). This **CHADA** was made easily from leaves of a jackfruit, mango or other trees. It was held in a round shape by tiny pins made from the mid-rib leaf of a coconut or bamboo tree. The forehead part of this **CHADA** would be higher than other parts signifying that it was the top of a crown. The face make-up was done by using a local powder called **DIN-SO-PHONG** with a piece of charcoal to make the eyebrows darker and some vegetable seeds (called **LUK PHAK PRANG**) which had a violet red color to add color to the lips.

To perform **LI-KE**, the children would use shorter verses or more conversations than the original one which mainly played on the royalty subject. They would play for a short period on the ground floor of a house or in the garden behind a house. They did not want to perform in front of adults because of bashfulness so they would only play among close friends.

ดาบ

ดาบเป็นอาวุธชนิดหนึ่งซึ่งใช้สำหรับฟันและแทงในการต่อสู้ในระยาะประชิดตัวหรือชั้นตะลุมบอน เป็นอาวุธที่มีความสำคัญในการสงครามมาก ในสมัยโบราณ ดาบนับว่าเป็นอาวุธหลักอย่างหนึ่งของทหารไทยในการต่อสู้

สมัยก่อนผู้ชายไทยทุกคนจะต้องมีหน้าที่ในการเป็นทหาร อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง จะมีดาบเป็นอาวุธประจำ และใช้ติดตัวอยู่เสมอ ในระหว่างที่ประเทศชาติบ้านเมืองสงบสุขไม่มีข้าศึกมารบกวน ทหารเหล่านั้นก็จะหมั่นฝึกฝนให้มีความแข็งแรงอยู่ตลอดเวลาเพื่อเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับข้าศึกทุกเมื่อ

ในยุคหลัง ๆ ต่อมา การทำสงครามได้มีระยะว่างเว้นห่างกันมากขึ้น การเตรียมตัวและการฝึกฝนของทหารก็ขาดทักษะและประสบการณ์โดยตรง เพื่อแก้ปัญหาของความเบื่อหน่ายในการฝึกซ้อม จึงได้มีการดัดแปลงวิธีการฝึกฝนและฝึกซ้อมพร้อมทั้งการจัดรูปแบบใหม่ ให้เกิดความสนุกสนานควบคู่กันไปด้วย โดยจัดให้มีการประลองความสามารถในเชิงการต่อสู้ที่จำลองจากการต่อสู้ในสนามรบในสมัยโบราณ แต่อยู่ภายในกฎและระเบียบประเพณีที่ตีงาม การจัดการแข่งขันและประลองฝีมือของทหารในยามว่างวันสงครามจึงได้มีชื่อเรียกว่า “การเล่นฟันดาบ” ของนักรบไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกซ้อมและเตรียมตัวให้พร้อมที่จะทำสงครามได้ตลอดเวลา

ในการฝึกซ้อมนี้ดาบที่ใช้นั้นจะไม่ใช้ดาบจริง แต่จะทำดาบไม้ขึ้นมาใช้แทนในการฝึกซ้อมจนเก่งแล้วจึงจะใช้ดาบจริง

ดาบไม้ของเด็กเล่นก็ใช้วิธีการเลียนแบบมาจากดาบจริง แต่การที่เด็กจะใช้ดาบจริงจะอันตราย ผู้ใหญ่จึงได้คิดทำดาบไม้ขึ้นมาใช้แทนดาบจริงให้เด็กไว้ถือนเล่นได้ ๆ หรือใช้ฟันเล่นกันตามแบบผู้ใหญ่ ซึ่งเด็กจะยกย่องและภาคภูมิใจว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ที่กล้าหาญมีความสามารถ รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก ๆ

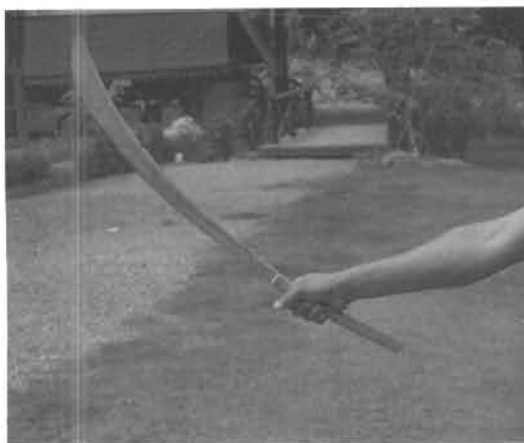
สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

การทำดาบไม้จะใช้ก้านมะพร้าวหรือไม้ยางพารา เพราะมีน้ำหนักเบา แต่ไม้ยางพาราจะหาได้ยาก เนื้อไม้จะสดอยู่ได้นาน มีเนื้อไม้สีขาว ส่วนก้านมะพร้าวสามารถหาได้ง่าย แต่ไม่คงทนนักมักจะเหี่ยวแห้งเร็ว ไม้ก้านมะพร้าวนี้จะเลือกเอาช่วงที่อ่อน ๆ อ่อน ๆ รีบออกให้หมด นำมาตัดให้เป็นท่อน ความยาวแล้วแต่ต้องการ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือช่วงที่เป็นมือถือหรือด้าม และอีกช่วงคือตัวดาบ ซึ่งจะต้องยาวกว่าด้าม นำมาเหลาให้ปลายอ่อน เหมือนดาบ โดยเหลาให้ด้านบนหนาเป็นสัน ด้านล่างเป็นด้านคม ด้ามมือถือหรือส่วนที่เป็นด้าม ก็เหลาให้กลม ให้พอเหมาะกับมือถือ

ส่วนด้ามนี้ถ้าจะให้สวยงามก็สามารถนำไม้ไผ่เหลาเป็นกระบอกบาง ๆ ทำเป็นลวดลายคล้ายกับการทำลายขลุ่ย แล้วนำมาสวมที่ด้ามมีดดาบ จะทำให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น

วิธีเล่น ในสมัยก่อนการเล่นพื้นดาบมีจุดประสงค์เพื่อฝึกซ้อมและเตรียมตัวให้พร้อมที่จะทำสงครามได้ตลอดเวลา จึงนับได้ว่าการเล่นสมัยก่อนนั้นเป็นการเล่นที่ได้ประโยชน์ทีเดียว แต่การเล่นจะต้องอยู่ภายในกฎระเบียบที่ตั้งไว้

ปัจจุบันนี้การเล่นพื้นดาบ เราไม่ค่อยได้เห็นว่ามีการเล่นกันเท่าใดนัก การเล่นพื้นดาบในปัจจุบันนี้ จึงเป็นเพียงการแสดงในกิจกรรมอื่น ๆ และบรรจุไว้ในหลักสูตรในหมวดวิชาพลศึกษา เป็นวิชาที่เกี่ยวกับศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

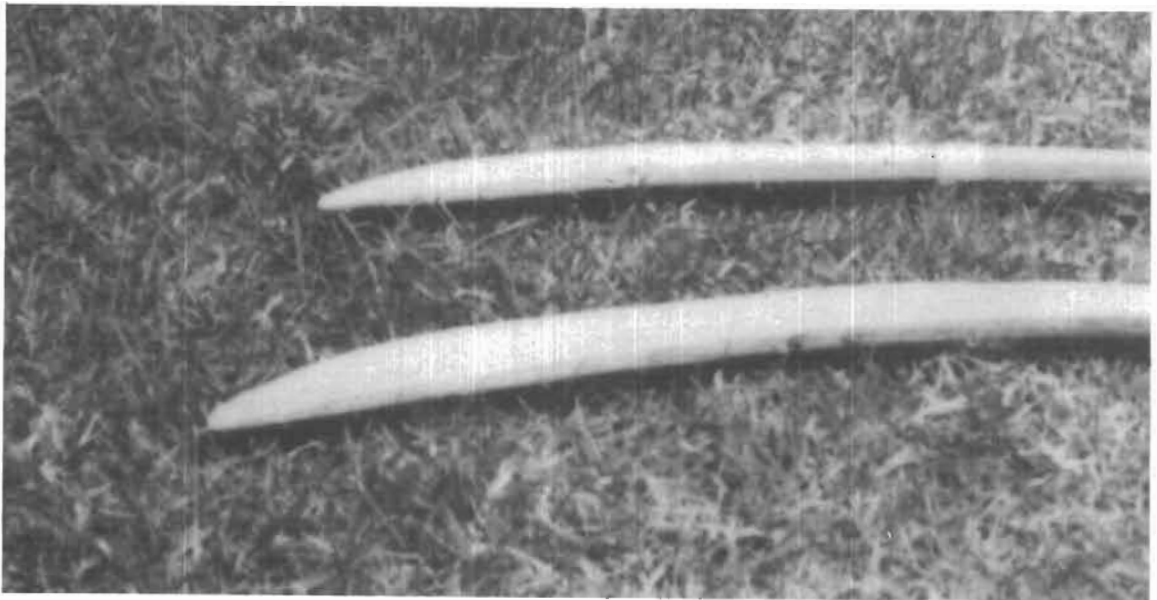
DAP (ดาบ)

A **DAP** meaning a sword, was a kind of weapon used in fighting at short distances. It was a very important weapon in combat. In the old days, a **DAP** was considered a major weapon for a Thai soldier in fighting against the enemy.

In the past, each Thai man had to be a soldier devoting himself to the country. He always had a **DAP** (sword) as his personal weapon and the owner was always armed with it. Even in time of peace when there was no enemy, the Thai soldiers kept practising swordsmanship to be ready to fight at any time.

Later, the time intervals between wars were very long; therefore, the soldiers' preparation and training lacked consistency. To rid training of its tiresome aspects, drill methods and preparation were improved and now provide fun at the same time. The contests reenact the fighting atmosphere of the ancient time. However, the contests are arranged within proper regulations and the tradition of Thai fighting in time of peace so one can practise and be ready for war at any time.

During the drills, wooden swords were used instead of the real swords until one was skillful enough to use the real one.

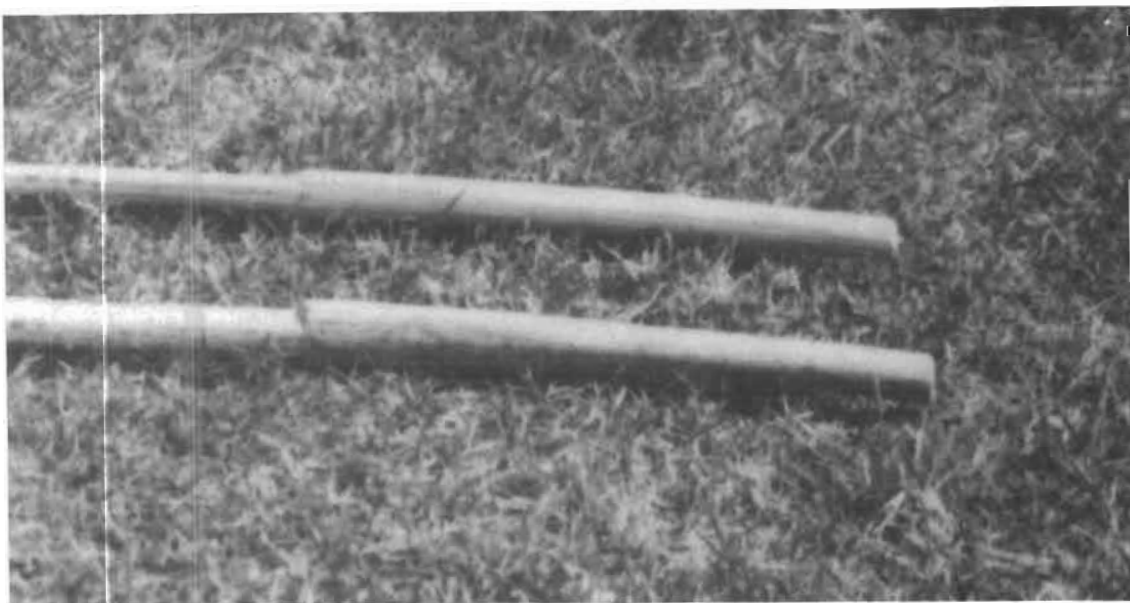
A **DAP** for the children was also only a wooden replica of the real sword for reasons of safety. Adults made the wooden swords for the children to carry around for fun and to play with each other as the adults did in the fighting drills. And the children looked up to the adults as the brave and respectable ones.

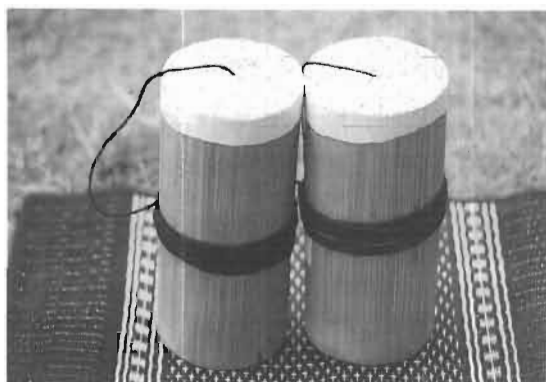
Construction: A mid-rib of a banana leaf or a piece of **YANGPHARA** (rubber) tree was used to make a wooden sword because of its light weight. The latter was white and stayed fresh long but was scarce. The former could be found easily but could not last long and withered quickly. Usually the mid-rib of a young and curved banana leaf was selected and leafed off. Its length was unlimited. It was divided into two sections; the handle which was shorter and the sword which was longer. The longer part was trimmed until it had a curved end like the sword tip leaving the upper part thick and thinning out the lower part to serve as the blade of the sword. The handle was also trimmed to fit the size of the owner's hand.

If one wanted to make the handle nicer, it could be covered with a thin bamboo stem with some designs as on a flute. This bamboo cover would make the handle look prettier.

Sword play or drill in the old days was meant for military preparation or precaution. It was considered beneficial play, but it had to be played under some regulations.

Now we rarely see this kind of playing. Today it's only found in shows or as an activity in a self-defence course in physical education.

ตะแล็บแก๊บ

ตะแล็บแก๊บ เป็นของเล่นเด็กใช้วัสดุประเภทกะลามะพร้าว กระจอกไม้ไผ่ กล้องไม้ขีดหรือกระป๋อง ทำเป็นท่อกันติดต่อกัน โดยผู้ฟังจะใช้ที่รับแนบไว้ที่หู เพื่อให้ได้ยินเสียง

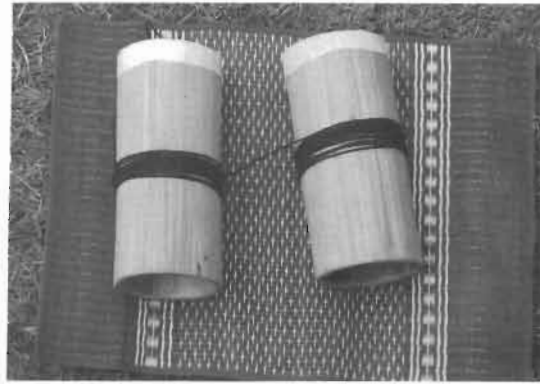
การที่เรียกชื่อของเล่นว่า “ตะแล็บแก๊บ” คงเรียกชื่อตามผู้ใหญ่ที่เรียก “Telegram” แต่ด้วยการฟังและการออกเสียงไม่ชัดเจนจึงออกเสียงเพี้ยนไป ต่อมาได้บัญญัติศัพท์ว่า “โทรเลข” การโทรเลขเริ่มก่อกำเนิดมาแต่ปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และมีการวางสายโทรเลขในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

การทำของเล่นซึ่งเด็ก ๆ และชาวบ้านเรียกว่า “ตะแล็บแก๊บ” นี้ คงมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน คิดว่า “ตะแล็บแก๊บ” คือโทรศัพท์ เพราะ “โทร” แปลว่า “ไกล” และศัพท์แปลว่า “เสียง” เมื่อรวมคำแปลเข้าด้วยกันมีความหมายว่า “เสียงที่มาจากทางไกล” เด็ก ๆ จึงได้หาวัสดุชนิดต่าง ๆ มาทำที่พูดโทรศัพท์และที่รับโทรศัพท์

วิธีทำ จะเลือกกระจอกไม้ไผ่มีลำขนาดปานกลาง ใช้มีดตัดไม้ไผ่ จำนวน 2 กระจอก ตัดข้อไม้ไผ่ออก เหลาและเกลามาผิวให้เรียบร้อย ตัดกระจอกข้างเป็นรูวงกลม ครอบปากกระจอกไม้ไผ่ ทากาวให้แน่น เตรียมด้ายหรือเชือกเส้นเล็ก ๆ ยาวประมาณ 4-5 เมตร ร้อยรูตรงกึ่งกลางกระจอกที่หุ้มกระจอกไม้ไผ่ ทำปมปลายเชือกไว้ด้านในกระจอกไม้ไผ่

วิธีเล่น การเล่นตะแล็บแก๊บใช้ผู้เล่น 2 คน ยืนห่างกันเท่ากับความยาวของเส้นเชือก ฝ่ายหนึ่งจะเป็นคนพูด และอีกฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้ฟัง หรือสลับกันพูดและฟัง การถือกระจอกไม้ไผ่จะต้องดึงเชือกให้ตึง ผู้พูดจะพูดกรอกลงไปในรูกระจอกไม้ไผ่ด้านที่ไม่ปิดกระจอก ผู้ฟังจะจับกระจอกไม้ไผ่ โดยนำส่วนปากกระจอกแนบกับหูเพื่อฟังการสื่อสารติดต่อซึ่งกันและกัน

ในปัจจุบันการเล่นตะแล็บแก๊บ ยังมีการเล่นตามพื้นบ้านอยู่บ้าง วัสดุที่ใช้อาจใช้กระป๋องนมหรือกล้องไม้ขีดก็ได้ การเล่นดังกล่าวนอกจากจะสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว ยังเป็นการฝึกการพูดสนทนา และสร้างสรรคความสามัคคีในหมู่คณะอีกแนวทางหนึ่ง

TA-LAEP-KAEP (ตะแล็บแก็บ)

TA-LAEP-KAEP was a toy made of coconut shells, bamboo stems, match boxes or cans. The items were tied on the same string to make a communication line with a listener using a receiver to listen to a sound.

The name of this toy might come from the word "telegram" heard from adults but the accent and pronunciation were not clear enough. Later the word was recorded in Thai as **THO-RA-LEK**. The telegram has been used in Thailand since the end of King Rama IV's reign, and the telegram cable system was started in the reign of King Rama V.

The **TA-LAEP-KAEP** toy might come from the misunderstanding that it was a telephone or **THO-RA-SAP** because **THO-RA** means far and **SAP** means sound. Therefore, the **TA-LAEP-KAEP** meant a sound from a faraway place. Children then made a telephone receiver and speaker out of some items they could find.

Construction: Two bamboo stems, medium size and about one foot long each, were smoothed and the joints removed. A piece of cardboard was cut in circles to wrap and glue around one opening of each stem. A string, about 4-5 meters long, was inserted into a small hole right in the middle of the paper circle with the knot inside.

Game: Two players stood at each end of the string, each held the bamboo stem with a straight rope in between. One player spoke into the stem without the cardboard circle, the other listened with the stem at his ear. They took turns to speak and listen.

The game is still played, but the materials may be changed to either milk cans or match boxes. The game not only provides entertainment, but also brings about group unity.

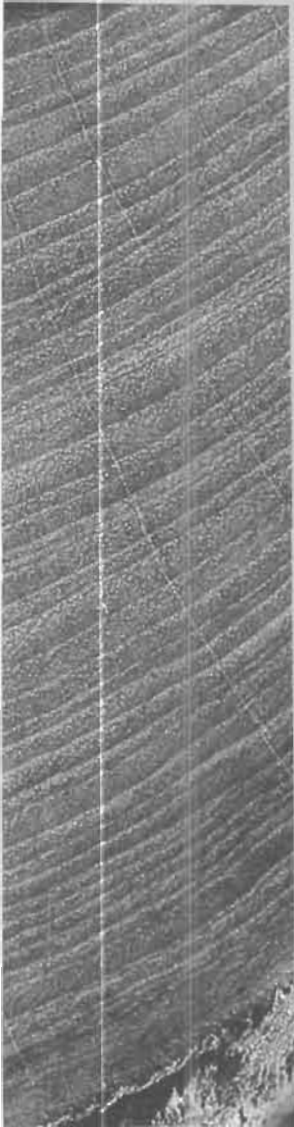

3

สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

ENCYCLOPEDIA OF OLD FOLK TOYS

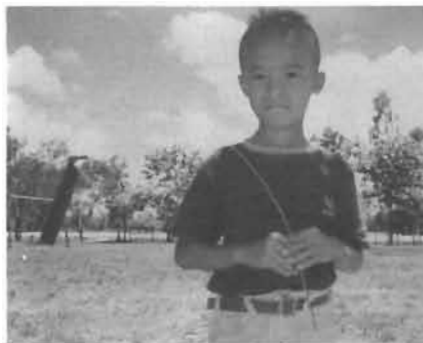
ตัวจ๊กจั่น

ตัวจ๊กจั่นเป็นของเล่นพื้นบ้าน มีชื่อเรียกต่างกันตามแต่ละสำเนียงของท้องถิ่น เช่น จ๊กจั่น จักจั่น การเรียกชื่อจ๊กจั่นนั้นอาจเรียกจากเสียงที่ได้ยินตอนแกว่งของเล่นชนิดนี้ ตัวจ๊กจั่นเป็นของเล่นที่สามารถเล่นได้ทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย อาจเล่นได้ตั้งแต่คนเดียวจนถึงหลายคน จะแข่งขันหรือไม่ก็ได้ ถ้ามีการแข่งขันก็ไม่จำกัดอายุและเพศของเด็กผู้เล่น

วิธีทำ ตัวจ๊กจั่นทำมาจากใบมะพร้าว โดยนำใบมะพร้าวสด ๆ จากต้นมาเจาะเอาก้านมะพร้าวออก นำใบมะพร้าวมาหนึ่งใบ แล้วพับครึ่งใบมะพร้าวให้ตัวจ๊กจั่นยาวประมาณ 20 เซนติเมตร ผูกสอดด้านปลายใบมะพร้าวด้านที่มีสองชายให้ติดกัน สมมติเป็นหัวจ๊กจั่น นำก้านมะพร้าวที่ยาวพอสมควรมาโค้งตั้งแต่หัวจ๊กจั่นจนถึงปลายด้านที่พับครึ่งครั้งแรกนั้น นำก้านมะพร้าวอีกอันหนึ่งมามัดที่หัวจ๊กจั่น ซึ่งก้านนี้จะยาวกว่าก้านที่ใช้เป็นตัวหัวจ๊กจั่น ปลายด้านหนึ่งของก้านมะพร้าวนี้อาจเอามาไว้สำหรับผู้เล่นไขว่แกว่งในขณะที่เล่น

วิธีเล่น เมื่อทำตัวจ๊กจั่นแล้วเสร็จ ผู้เล่นจะจับก้านมะพร้าวแล้วแกว่งหมุนเป็นวงกลม ซึ่งมักจะแกว่งหมุนไปรอบ ๆ ศีรษะผู้เล่น ตัวจ๊กจั่นจะส่งเสียงดัง เด็ก ๆ จะเพลิดเพลิน ถ้ามีการเล่นแข่งขันกัน เสียงตัวจ๊กจั่นของใครดังกว่าจะเป็นผู้ชนะ หรือถ้าของใครสามารถแกว่งได้นานที่สุดโดยตัวจ๊กจั่นยังส่งเสียงดังได้และไม่ชำรุด แสดงว่าเป็นผู้ชนะ

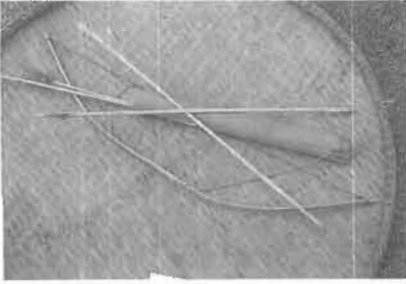
TUA CHAKACHAN (ตัวจ๊กจั่น)

TUA CHAKACHAN (a cricket) was a Thai folk toy which was called differently according to the local tones. The name might originate from the spinning sound of this toy. It was a toy for both boys and girls, and could be played with one or more persons, or in competition without limits as to the age or sex of the players.

Construction: It was made from a fresh coconut leaf about 20 cms in length. One end of the leaf would have two tips which were made as the head of **TUA CHAKACHAN** (a cricket) by binding the two tips together. A mid-rib of the coconut leaf was curved to link the head and the body (the other end of the coconut leaf) or **TUA CHAKACHAN**. Another mid-rib, longer than the first one, was bound to the head at one end, the other end would be spun while playing.

Game: A player would spin the mid-rib attached to the **TUA CHAKACHAN** in a circle around the player's head. By doing that, the toy would make a sound like a cricket's sound. In a competition, the children would compete in making the sound and in spinning **TUA CHAKACHAN**. The one which sounded the loudest and could be spun the longest would be the winner.

ธนู

ธนู เป็นของเล่นเด็ก ทำเลียนแบบมาจากธนู ผู้ใหญ่ใช้ยิงสัตว์ขนาดเล็ก แต่ธนูของเด็กมักใช้ในการแข่งขันหรือประลองความแม่นยำมากกว่าจะใช้ยิงสิ่งต่าง ๆ

ธนู เป็นอาวุธที่สำคัญอย่างหนึ่งในพื้นบ้าน ที่สามารถใช้ได้อเนกประสงค์ สามารถทำไว้ป้องกันตัว ใช้ล่าสัตว์ และใช้เป็นอาวุธเพื่อต่อสู้ เช่น กับศัตรูในระหว่างที่ถูกเกณฑ์เป็นทหาร เป็นต้น ด้วยเหตุที่มีการใช้ธนูกันเกือบทุกครัวเรือน เด็ก ๆ จึงจัดทำธนูไว้ยิงเล่นเพื่อความสนุกสนานมากกว่าจะนำไปยิงสัตว์

วิธีทำ ธนูจะมีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ส่วน คือ

1. ลูกธนู
2. กระจบอกเก็บลูกธนู
3. คันธนู
4. สายธนู

ลูกธนู จะใช้ไม้ไผ่เหลาให้กลม มีความยาวประมาณ 1 ฟุต ตรงหัวลูกธนูจะแหลมคม มีลักษณะคล้ายลูกศรสำหรับไว้ยิงสิ่งต่าง ๆ ส่วนปลายธนูจะเสียบด้วยใบไม้หรือกระดาษแผ่นเล็ก ๆ เพื่อให้ลูกธนูไปตามทิศทางที่ยิงได้

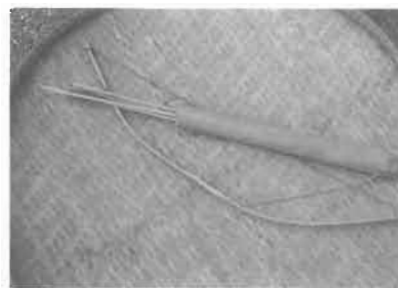
กระจบอกเก็บลูกธนู ใช้มีดตัดลำไม้ไผ่ขนาดพอดีมา 1 ปล้อง ตัดข้อด้านบนออก เหลือไว้เฉพาะข้อปล้องด้านล่าง เจาะรูกระจบอกทำที่แขวนสะพานและใส่ลูกธนูในกระจบอกนั้น

คันธนู จะเลือกไม้ไผ่ที่แก่จัด มีความยาวประมาณ 2-3 ฟุต ใช้มีดเหลา ส่วนตรงกลางไม้จะใหญ่และเหลาเรียวยาวปลายไม้ ปลายไม้ 2 ด้าน จะขั้วปลายไม้ให้เป็นรอยเพื่อไว้ผูกเชือกสายธนูให้แน่น

สายธนู นำเส้นเชือกมัดที่รอยขั้วปลายไม้ ไน้มคันธนูให้ตึง

วิธีเล่น เด็ก ๆ มักจะเล่นยิงธนูแข่งขันกันคราวละหลาย ๆ คน ธนูอาจจะทำขึ้นด้วยตนเอง หรือผู้ใหญ่ทำให้ก็ได้ การยิงแข่งขันของเด็กจะกำหนดสิ่งของ ระยะทางการยิง จำนวนลูกธนูที่ใช้ยิง ใครใกล้เคียงหรือถูกเป้าหมายจะเป็นฝ่ายชนะ นอกจากนี้แล้วเด็ก ๆ ยังนำธนูไปยิงผลไม้ สัตว์ประเภทตัวขนาดเล็ก เช่น นก ปลา กบ เป็นต้น

ธนู เป็นของเล่นที่เป็นอันตราย ผู้ใหญ่จึงมักจะดูว่ากล่าวเด็กเสมอ เมื่อเห็นการเล่นยิงธนู บางทีผู้ใหญ่จะคอยควบคุมดูแลการเล่นอย่างใกล้ชิด เพื่อมิให้เกิดอันตรายจากการยิง

THANU (ธนู)

THANU (a bow) was a toy imitating from the adult bow used to shoot small-size animals, but the bow toy was usually used more in competition or shooting contests.

The **THANU** was a multi-purpose folk weapon, for example; self-defense, hunting and fighting the enemy in a war. Therefore, the **THANU** was used in almost every home. Children made a **THANU** toy for their fun more than shooting animals.

Construction: There were four main parts of the **THANU**:

1. **LUK THANU** (arrow)
2. **KRABOK KEP LUK THANU** (a container for the arrows made from a bamboo stem)
3. **KHAN THANU** (a bow)
4. **SAI THANU** (a string)

The **LUK THANU** was made from a bamboo stick, about 1 foot long, smoothed and rounded, with one pointed end and the other end inserted with a leaf or a small piece of paper to control the direction.

The **KRABOK KEP LUK THANU** was made from a bamboo stem between two joints. The upper joint was cut off, a hole was made to insert a string for carrying. The arrows were put in this bamboo stem or container.

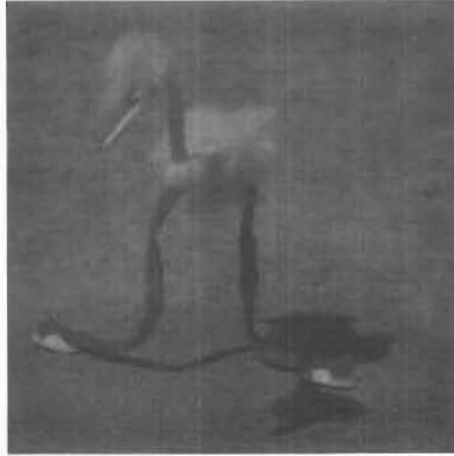
The **KHAN THANU** was made from bamboo, about 2-3 ft. long, smoothed with a knife to make the 2 ends smaller than the middle part. A niche was made at each tip of the two ends to tie the string tightly.

The **SAI THANU** was a string that was tied between the two ends of the bow, it bent the bow also.

Game: Children with bows they made themselves or made by adults competed to shoot at items at different assigned distances. The one who shot the nearest to the target was the winner. Besides, children used this toy to shoot fruit and small-sized animals like birds, fish, frog, etc.

The **THANU** was a dangerous toy and adults usually scolded the children when they played with it, or sometimes adults closely supervised the children's game to help prevent accidents.

นกกระเรียนเดิน

นกกระเรียนเดิน เป็นของเล่นเด็กที่ทำเป็นรูปร่างนกเดินได้ด้วยการใช้เส้นเชือกด้าย หรือเส้นเอ็นมัดกับส่วนต่างๆ ของนก ยึดติดกับไม้ถือ ซึ่งสามารถให้นกเดินได้

การทำนกกระเรียน ซึ่งเป็นนกชายาว คอยาว และปากยาว ชอบเดินหาปลากินในน้ำที่ไม่ลึกมากนัก ผู้ใหญ่จึงคิดทำของเล่นเลียนแบบนกกระเรียนขึ้น ในระยะแรก ๆ นั้น ผู้สูงอายุแล้วจะใช้ไม้ไผ่แห้งตัดเป็นท่อนสั้น ๆ ร้อยเส้นเชือกหรือเส้นเอ็นทำเป็นส่วนประกอบของนก ต่อมาได้ใช้เชือกปอถักเป็นตัวนก สามารถเดินได้เช่นกัน ในปัจจุบันนี้การทำนกกระเรียนเดิน จะใช้ไหมพรมถักเป็นขาและคอ ส่วนตัวนกจะใช้เปลือกไข่หรือพลาสติก ใช้กาวเหนียวทาไหมพรมแล้วนำไหมพรมที่ทา กาวนั้นมาติดให้มีสีสันสวยงาม ส่วนปากนกและขานกจะใช้กะลามะพร้าวหรือพลาสติกทำคล้ายกับนกกระเรียน

ส่วนที่จะทำให้นกกระเรียนเดินได้จะใช้เส้นเอ็น จำนวน 4 เส้น แต่ละเส้นยาวประมาณครึ่งเมตร มัดติดกับขา หัวนก และตัวนก ทำไม้มือถือเป็นรูปกากบาท ใช้ปลายเส้นเอ็นมัดแฉกปลายไม้ทั้ง 4 นั้น

วิธีเล่น จะใช้มือบังคับไม้มือถือ ให้ส่วนเส้นเอ็นผูกมัดกับขานกขยับเขยื้อนเป็นจังหวะ จะทำให้นกก้าวเดินไปมาดูเหมือนกับนกเดินได้ ส่วนที่เป็นคอนกก็จะส่ายไปมาคล้ายกับนกกำลังมองหาเหยื่อ

การเล่นนกกระเรียนเดิน จะใช้พื้นที่เรียบ ๆ เล่นกัน ขณะนี้มีการผลิตขายเป็นอาชีพได้อย่างหนึ่ง การพัฒนารูปแบบการทำนกกระเรียนเดินในยุคใหม่ จึงเป็นการสืบทอดให้ของเล่นประเภทนี้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

NOK KRARIAN DOEN (นกกระเรียนเดิน)

NOK KRARIAN DOEN (a walking sarus crane) was a toy in a bird shape that walked by using strings tied to parts of the bird and then pulling those strings tied to a stick or a handle. When the stick or the handle was moved, the bird was also moved.

Construction: The **NOK KRARIAN** is a bird with long legs, long neck and long beak. It always walks in shallow water to look for fish. Adults then invented a toy to imitate this bird. First they used dry **MAI SON** wood cut in short pieces. Then a string was used to insert those **MIA SON** pieces making parts of the **NOK KRARIAN**. Later, they used **CHUCK PO** rope woven as a bird which could walk. At present, they use yarn or wool to knit the legs and neck of the bird. The body was made of egg shell or plastic, and the body could be covered with colored yarn or wool to make it more beautiful. The beak and the legs were made of coconut shell or plastic.

Four ligament strings, each about half a meter long, were used to tie the legs, head and body. The other ends of the strings were tied to the 4 ends of a cross stick or a cross handle.

Game: One's hands were used to control the cross stick and move the legs of the bird as a walking bird, and the neck was moved as if it was searching for food.

The **NOK KRARIAN DOEN** is played on a flat ground. Now it is produced with some developments and sold for profit. It is therefore a lasting folk toy.

นกบิน

นกบินเป็นของเล่นเด็ก บันด้วยดินเหนียวแล้วเผาไฟให้เนื้อดินแข็งแกร่ง เจาะรูที่หัวนก ใช้เชือกเส้นเล็ก ๆ ร้อยรูเจาะนั้น นำไปผูกกับต้นไม้ให้ตัวนกไหลลื่นจากที่สูงลงมาที่ต่ำ การที่ตัวนกเลื่อนลงมาจะมีลักษณะสั้น ๆ คล้ายนกกำลังบิน

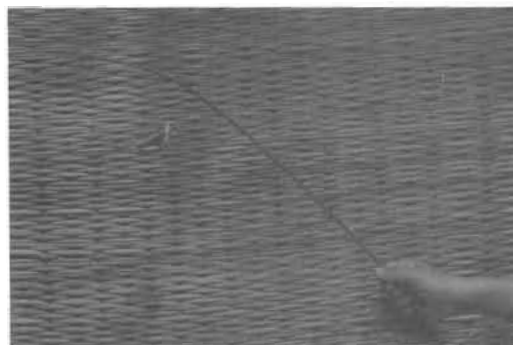
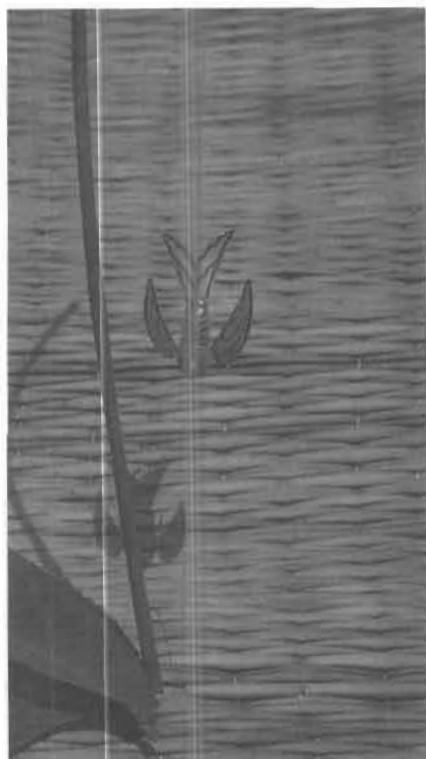
วิธีทำ นกบินจะใช้ดินเหนียวก้อนเล็ก ๆ บันเป็นรูปตัวนก/ส่วนปีก ส่วนหาง จะใช้ใบตาล ใบมะพร้าว ใบลาน กระดาษหรือสังกะสีแทน โดยเมื่อบันตัวนกแล้วใช้มีดกรีดบริเวณที่ใช้วัสดุทำเป็นปีกและหางให้เป็นรอยลึกไว้ก่อน นำดินที่บันเป็นตัวนกไปฝังแดดให้แห้ง ถ้าจะให้แข็งแรงจะนำไปเผาไฟ จากนั้นจึงตัดวัสดุที่เตรียมเป็นส่วนปีก และหางเสียรอยกรีดที่เตรียมไว้ หากจะให้นกสวยงามจะใช้สีตกแต่งสีสันทให้สวยงาม นกบินที่ชาวบ้านทำให้เด็ก ๆ เล่น มักจะทำเป็นนกนางแอ่น นกนางนวล นกพิราบ และนกเขา เป็นต้น

เมื่อทำส่วนตัวนกเสร็จแล้ว จะเหลาไม้ไผ่ให้ปลายเรียว ยาวประมาณ 2 ฟุต ใช้เชือกเส้นเล็ก ๆ หรือเส้นเอ็นร้อยรูเจาะที่หัวนก มัดปลายเชือกให้ตึงและมีลักษณะโค้งเหมือนคันเบ็ด

วิธีเล่น การเล่นนกบิน จะตั้งไม้ให้ตรง ดึงตัวนกไว้ที่ปลายไม้ แล้วปล่อยตัวนกให้เคลื่อนลงมาข้างล่างมือจับไม้ นั้น น้ำหนักจะโน้มถ่วง ทำให้ตัวนกเคลื่อนลงมาช้า เพราะรูเจาะที่หัวนกเป็นรูเล็ก ๆ ตัวนกจะมีการสั่นสะเทือน เพราะเชือกหรือเส้นเอ็นที่ดึงตึงอยู่ จึงดูมีกิริยาอาการเหมือนนกบิน เด็ก ๆ จะนำนกบินไปแข่งขันโดยปล่อยตัวนกจากปลายไม้ นกตัวใดบินถลาล่วงลงมาข้างล่างได้ช้ากว่า จะถือว่านกตัวนั้นเป็นฝ่ายชนะ

นกบินจึงเป็นงานที่แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ของคนไทยอีกประเภทหนึ่งที่พยายามหาเทคนิค วิธีการมาประดิษฐ์ประดอยเป็นของเล่นให้เด็ก ๆ ได้เล่นสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งหาได้ยากในสมัยนี้

NOK BIN (นกบีน)

NOK BIN (a flying bird) was a folk toy made of clay which was fired to make it stronger. A hole was made at the bird's head to insert a rope. Then it was tied up to a tree so that the clay bird would move downwards like a flying bird.

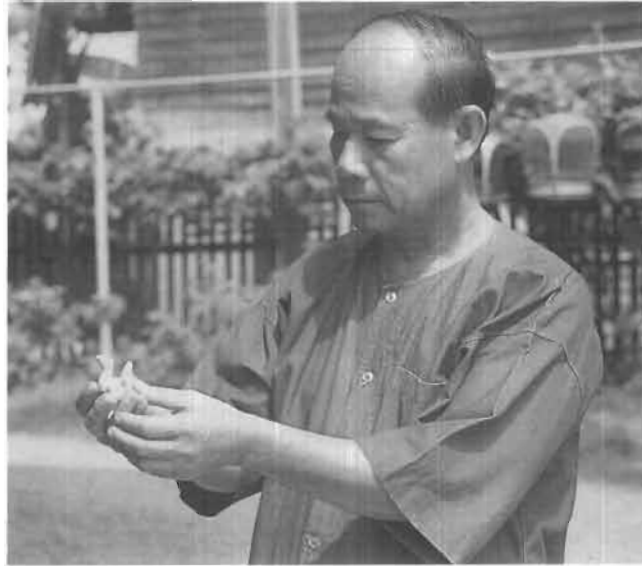
The body of the bird was made of clay, but the wings and tail were made of a palm or coconut leaf or some pieces of paper and tin. When clay was used for the bird's body, the sculptor would use a knife to make a place to insert the wings and tail later. The clay body of the bird would be dried in the sunshine and fired to make it stronger. After that the prepared wings and tail were inserted into the prepared grooves. The clay bird could be made more beautiful by adding more colors to it. The **NOK BIN** made by villagers as a toy was usually a wagtail, sea gull, sparrow or a dove.

After the body was finished, a hole was made at the head to insert a rope which was tied tightly to a bamboo stick about two feet long. This stick looked like and was used as a fishing rod.

To play with this toy, the bird was pulled to the top of the stick which had a rope tied up. The bird would move slowly downwards because the stick was held like a fishing rod. The bird would shake while moving like a real flying bird because the rope was tightly stretched down with the bird's weight. Children always competed on how slowly each bird could come down. The slowest was the winner.

The **NOK BIN** was another creative work in which Thai people tried to find a technique and method to invent toys for children's entertainment but which is scarcely seen nowadays.

นกหวีด

นกหวีด เป็นของเล่นพื้นบ้านปั้นด้วยดินเหนียวเป็นรูปนกชนิดต่าง ๆ ไขปากเป่าที่หางนกจะมีเสียงหวีดร้อง จึงเรียกชื่อว่า นกหวีด

การปั้นนกหวีดในสมัยก่อนอาจเป็นต้นแบบการประดิษฐ์นกหวีดที่ทำด้วยพลาสติกหรือโลหะ เพื่อใช้เป่าในกิจกรรมต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน เช่น เป่าตัดสินแข่งขันกีฬา กรีฑา เป่าเล่นเกม เป่าการฝึกของลูกเสือ และเป่าในงานจราจร เป็นต้น ชาวบ้านหากมีเวลาว่างมักชอบประดิษฐ์ประดอยทำสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ ไว้ใช้ในครัวเรือน หรือทำให้ลูกหลานเล่นสนุกสนาน แม้ในหนังสือสุภาวศิตพระร่วงยังมีสำนวนที่กล่าวว่า “อยู่บ้านท่านอย่างนี้จึงดูดาบปั้นวิ่วปั้นควายให้ลูกท่านเล่น” ซึ่งหมายความสรุปได้ว่า ไปอาศัยบ้านใครต้องช่วยเหลือการงานบ้าง แม้แต่การปั้นสิ่งของให้ลูกหลานได้เล่นกัน ก็ถือเป็นการตอบแทนอย่างหนึ่ง การปั้นสิ่งของด้วยดินถือว่าเป็นวัสดุที่หาง่าย การปั้นอาจจะปั้นรูปสัตว์ชนิดต่าง ๆ หรือปั้นสิ่งของโดยทั่วไป เมื่อมีผู้ค้นคิดปั้นเป็นรูปนกก็อาจมีการคิดทำ ถ้ามีรูปร่างเหมือนนกแล้ว นกน่าจะร้องส่งเสียงได้ จึงมีการคิดหาวิธีการให้นกร้องได้ดังธรรมชาติที่เป็นจริง

วิธีทำ จะใช้ดินเหนียวก้อนเล็ก ๆ ปั้นเป็นรูปนกชนิดที่ต้องการ นกที่ชาวบ้านนิยมปั้น เช่น นกคุ้ม นกเขานกกระजิบ นกพิราบ นกเป็ดน้ำ ฯลฯ ส่วนหางของนกจะเจาะเป็นรูรี ๆ เป็นช่องอากาศให้ทะลุส่วนหางด้านบน ผึงลมจนดินเหนียวแห้ง เวลาเป่าจะมีเสียงดังหรือบางทีจะใช้ทางมะพร้าวหรือใบตองกล้วยทำเป็นลิ้นเสียง เหมือนการเป่าเป็

วิธีเล่น เด็กจะตั้งวางตัวนกเล่นเป็นเกมนายพรานยิงนก หรือเป่าที่หางนกให้ส่งเสียงร้องแข่งขัน โดยพิจารณาว่านกตัวใดจะส่งเสียงหวีดร้องได้ดังกว่า หรือเสียงไพเราะกว่ากัน

การปั้นนกหวีดด้วยดินไม่มีการเล่นตามพื้นบ้าน และคงหายสาบสูญไปนานแล้ว ยังมีเพียงการปั้นดินเป็นรูปสัตว์ สิ่งของต่าง ๆ หรือการแกะสลักไม้เป็นของที่ระลึกเท่านั้น

NOK WIT (นกหวีด)

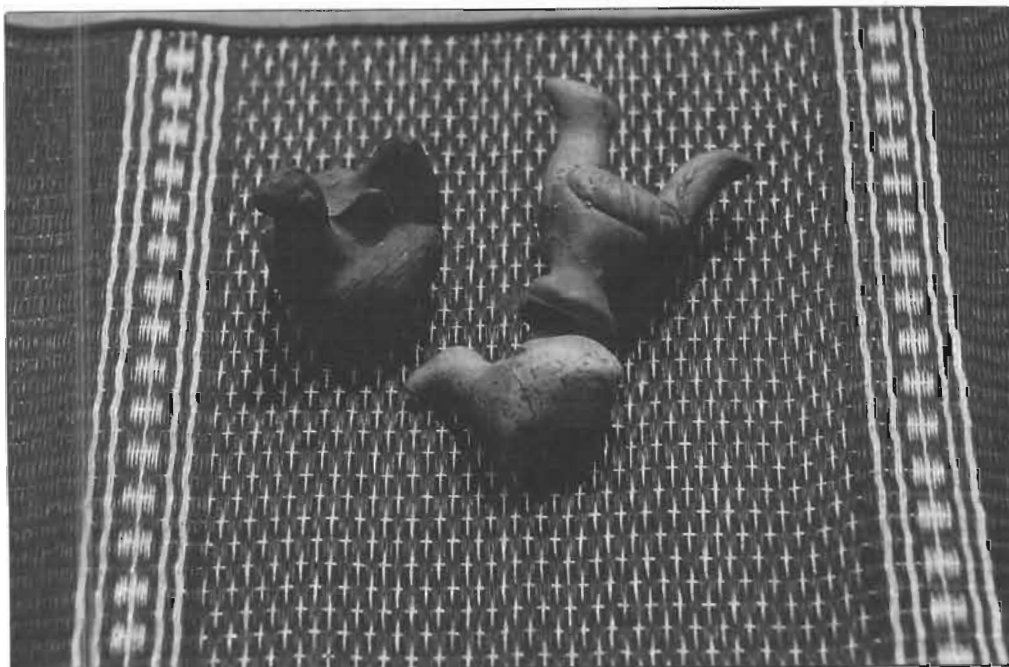
NOK WIT (a whistle) was a folk toy, made of clay in bird shapes and sounded by blowing air at its tail. The sound came out like "WIT, WIT" and that's where the name comes from.

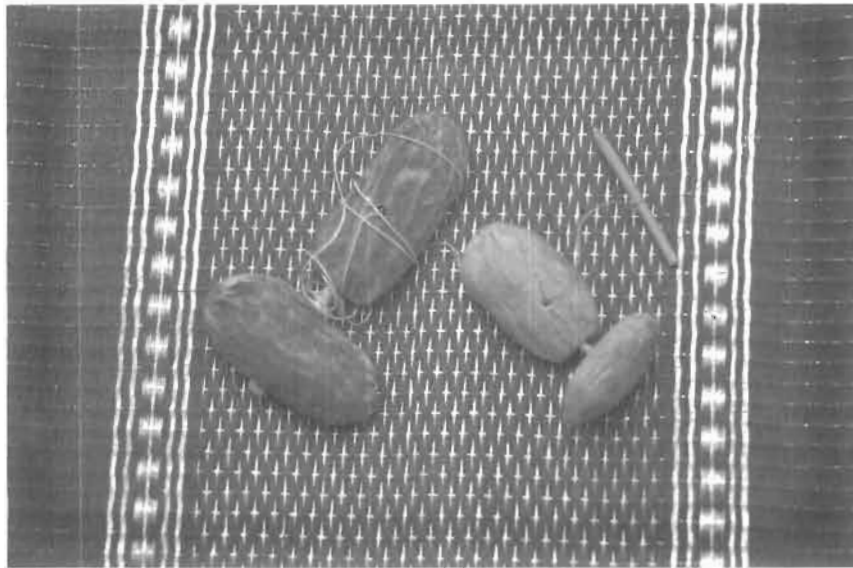
The clay whistle in the old days might be the origin of the plastic or metal ones now being used in various activities such as in sports competitions, games, scout training or traffic work. Villagers always made small items when they had spare time for household use or for children's entertainment. In a book called **SUPHASIT PHRA RUNAG**, there is a proverb saying: Keep busy when staying with someone else like making clay cows and buffaloes for the children. This means when staying with someone one should not be idle. Rather one has to make oneself useful to the host, even making clay toys for the host's children as a return of gratitude. Clay was easy to get and could be made into various animals and items. And when they made clay birds, they thought of the way for the clay bird to sing.

Construction: A small lump of clay was made into a desired bird like a quail, dove, pigeon and a teal. Its tail had a small oval shaped hole with an opening part on top to let the air through and sound when blown. Sometimes a small piece of coconut or banana leaf was used to put in the hole as a reed of a pipe. It was dried in the sun.

Game: Children played with it in a game of hunting for birds by blowing the air into the tail hole to compete to see which clay bird would sound better or louder.

This game is not seen now and may have disappeared a long time ago, only the clay animals or clay items and wood carving are left as souvenirs.

บันบื้อ

บันบื้อ เป็นของเล่นพื้นบ้านไทยสมัยก่อน มีชื่อเรียกต่างกัน เช่น กะร็อก บันบื้อ ซึ่งสันนิษฐานว่าการเรียกชื่อเล่นชนิดนี้มาจากเสียงที่ได้ยิน ส่วนบันบื้อนั้นเป็นการเรียกของคนที่ใช้ภาษาคำเมือง น่าจะมาจากบันปรีอ คือ เมื่อบันด้ายดึงแล้วดึงด้ายเข้าออกจะหมุนปรีอ บันบื้อเป็นของเล่นที่เล่นได้ทั้งเด็กชายและเด็กหญิง แต่นิยมเล่นในหมู่เด็กชายมากกว่า เล่นได้ตั้งแต่คนเดียวถึงหลายคน ถ้ามีการแข่งขันไม่จำกัดอายุและเพศของเด็กผู้เล่น

วิธีทำ นำเม็ดมะม่วงกล่อนซึ่งเป็นมะม่วงป่า คนนิยมเก็บผลมะม่วงสุกมารับประทาน ถ้ามีมากจะกวานและหยอดเป็นก้อนกลม ๆ แล้วตากแดดไว้ให้แห้ง หรือจะทำเป็นแผ่น ๆ ตากแดดไว้จนแห้งก็ได้เช่นกัน เก็บไว้รับประทานได้นาน ๆ ดังนั้นแต่ละบ้านจะมีเม็ดมะม่วงมากมาย จึงได้มีการคิดทำบันบื้อ โดยจะเลือกเม็ดมะม่วงกะล่อนที่มีขนาดโตและลักษณะเม็ดค่อนข้างกลม จำนวน 2 เม็ด เม็ดแรกเอามัดตัดส่วนหัวออก แล้วแกะเอาด้านอ่อนภายในออกให้หมด เจาะรู 1 รูด้านข้างเม็ดอีกเม็ดหนึ่งนำไม้ไผ่หรือไม้สักหรือไม้เนื้อแข็งชนิดอื่น ๆ เหลาปลายด้านหนึ่งให้แหลมแล้วเสียบไว้ที่เม็ดมะม่วงให้แน่น ความยาวของไม้นี้เมื่อเสียบกับเม็ดมะม่วงแล้วจะยาวประมาณ 10 เซนติเมตร และนำมาใส่ในเม็ดมะม่วงที่ตัดส่วนหัวออกแล้วจะสูงพื้นเม็ดมะม่วงที่ผ่าหัวออกประมาณ 1 เซนติเมตร นำด้ายหรือเส้นเชือกมามัดให้แน่นบริเวณกลางไม้ ไม้ดังกล่าวนี้จะเป็นแกนหมุนซึ่งทำให้เม็ดมะม่วงหมุนไปโดยรอบขณะดึงเชือกที่พันแกนไม้ไว้ แล้วนำด้ายหรือเส้นเชือกนี้สอดออกมาจากเม็ดมะม่วงอีกเม็ดหนึ่งตรงรูที่เจาะไว้

วิธีเล่น ผู้เล่นจะต้องพันด้ายไว้รอบไม้แกนหมุนให้แน่นจนสุดปลายด้าย เวลาจะเล่นบันบื้อจะผ่อนหรือดึงเส้นเชือกที่พันรอบแกนไม้หมุน แกนไม้จะทำให้ตัวบันบื้อหมุนตามเมื่อเส้นด้ายหรือเส้นเชือกที่พันหมุนจนหมดแล้วผู้เล่นจะต้องผ่อนเชือกให้หมุนคืนกลับ แล้วจึงจะดึงเส้นเชือกไปเรื่อย ๆ บันบื้อก็จะหมุนไปตามแรงดึงจนกว่าจะหยุดเล่น

BAN BU (บันบื้อ)

BAN BU was a Thai folk toy which was also called **KAROK**. The name **BAN BU** might come from its spinning sound or might come from a Northern word **PAN PRU** which recalls the fast spinning and winding of a thread. This toy was played with by both boys and girls, but it was more popular among boys. It could be played by one or more persons. And sometimes there was a competition without limit of age or sex.

Construction: Thai people eat a lot of mangoes either fresh or preserved as jam or desert in slices or pieces. Therefore, each house would have a lot of mango seeds left. Two big and round seeds of the **KALON** wild mango were selected. One of them was headed off and hollowed out. A hole was made on one side to insert a string. The other seed was inserted on a bamboo, teak or hardwood stick right in the middle. The other end of the stick was put in the hollow part of the first seed. There was a space, about 1 cm wide, between the hollow seed and the other seed. A string was bound in the middle of that area and the other end of the string was inserted into the hole of the hollow seed. After that the string tip was bound with a tiny piece of wood so that the string would not get loose.

Game: Wind the string around the stick and then pull the tiny piece of wood to unwind the string. Then wind it again with the same pulling force. The mango seed on top of the stick would turn around and make a sound. In a competition, the one whose **BAN BU** turned around the longest would be the winner.

บ้าน

บ้าน เป็นของเล่นที่เด็กประดิษฐ์ขึ้น โดยใช้ก้านรูป ก้านทางมะพร้าว หรือดอกไม้ไฟ หักงอคล้ายจั่วบ้าน แขนงที่เกี่ยวต่อเนื่องกันหลายชั้น คล้ายรูปบ้าน

การทำบ้านของเด็กนั้น ผู้สูงอายุเล่าให้ฟังสรุปได้ว่า ในสมัยก่อนชาวพุทธมีความเลื่อมใสศรัทธาพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ผู้สูงอายุและหนุ่มสาวโดยทั่วไปจะถือว่าการไปทำบุญตักบาตรที่วัดหรือการร่วมประกอบในศาสนาพิธีต่าง ๆ ถือได้ว่า บุญกุศลยิ่ง ฉะนั้นเมื่อถึงวันพระและวันสำคัญทางพุทธศาสนา ประชาชนจะไปทำบุญที่วัดของตนอย่างเนืองแน่น ผู้ใหญ่จะนำลูกหลานไปทำบุญด้วยเสมอ ระหว่างที่ผู้ใหญ่ฟังพระเทศน์ หรือสวดมนต์เข้าสวดมนต์เย็น เด็กที่ไปด้วยกับผู้ใหญ่จะเล่นเกมต่าง ๆ ตามได้ฤกษ์ศาลาหรือที่ลานวัดเพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนสมาธิของผู้ใหญ่ในการฟังธรรมะหรือสวดมนต์ เด็กบางคนไม่กล้าลงจากศาลาไปเล่นกับเด็กคนอื่น ๆ ก็จะหาอะไรเล่นไปตามเรื่องตามราว เด็กกลุ่มเหล่านี้มักเป็นเด็กผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่ ญาติผู้ใหญ่ที่ไปวัดอาจจะนำก้านรูปที่เหลือนตามกระถางรูปมาให้เล่น ซึ่งผู้ใหญ่อาจจะสอนการทำบ้านด้วยก้านรูปหรือเด็ก ๆ อาจคิดขึ้นเอง การทำบ้านด้วยก้านรูปจึงเริ่มมาจากจุดที่เด็ก ๆ ไปทำบุญที่วัด และคิดประดิษฐ์ประดอยเป็นรูปบ้าน แขนงไว้ตามศาลาเพื่อประกวดความงามของบ้านแต่ละหลัง

วิธีทำ นำก้านรูปที่ใช้แล้วมาหักให้ยาวเท่า ๆ กัน หักก้านรูปให้เป็นสามเหลี่ยมคล้ายเป็นจั่ว ปลายทั้ง 2 ข้างของจั่วหักงอก้านรูปเช่นกัน นำก้านรูปที่ไม่ได้หัก 1 ก้าน ไปเสียบตามรูรอยหนึ่งหรือเสาศาสา โดยปักให้แน่นเตรียมหักก้านรูปคล้ายจั่วบ้านจำนวนมาก ๆ วางคล้องเกี่ยวต่อเนื่องกันไปเป็นชั้น ๆ เมื่อทำบ้านเสร็จแล้วจะมีการแข่งขันกันว่าบ้านของใครจะสวยกว่ากัน ผู้ใหญ่เมื่อเลิกจากการฟังเทศน์ฟังธรรมแล้วจะมาดูว่าบ้านของใครจะสวยกว่ากัน ผู้ใหญ่เมื่อเลิกจากการฟังเทศน์ฟังธรรมแล้วจะมาดูว่าบ้านหลังไหนประดิษฐ์ได้สวย โดยพิจารณาจั่วจำนวนชั้นบ้านที่มากกว่า และความประณีตในการหักมุมก้านรูป ดังนั้นตามศาลาวัดในสมัยก่อนจะมีบ้านแขนงไว้ตามศาลาสูงเป็นเครื่องประดับที่สวยงามอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงเด็กผู้หญิงตั้งแต่เล็ก ๆ ก็มีการฝึกการประดิษฐ์ประดอยสิ่งของฝึกความมานะ ตั้งใจ และมีความละเอียดลออ รักสวยรักงามในการตกแต่ง นอกจากจะให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้เล่นผู้ทำแล้ว ยังป้องกันมิให้เด็ก ๆ ที่ตามไปทำบุญที่วัดเล่นซุกซนด้วย

ปัจจุบันการเล่นสร้างบ้านด้วยก้านรูปหายสาบสูญไปแล้ว ซึ่งในอนาคตอาจไม่มีผู้สูงอายุเล้าถึงของเล่นประเภทนี้ได้อีกเลย

BAN (บ้าน)

BAN (a house) was a toy made by children using joss sticks or mid-ribs of coconut leaves or bamboo strips bent at an angle and constructed in tiers as the frame of a house.

Some elders provided information about the construction of the **BAN** concluding that in the old days, the Buddhists really believed in their religion. They were devoted and believed that merit making at the temple or in any religious ceremonies would be the highest blessing for them. People then crowded at the temples on Buddhist days and for religious ceremonies. Adults always took along their children to the temple. While the elders were listening to the sermons or praying, children enjoyed themselves with games on the ground floor or the yard so that they did not bother the adults. Some children were too shy to go down to join the others, they had to find their own games and most of them were girls. They were given the old joss sticks and taught how to make the **BAN** which could be hung in the temple hall for a beauty contest also.

Construction: Joss sticks were bent at an angle, each had two tips bent up. Each stick was in a triangle shape with two tips up in the shape of small triangles. Each tip was used as a hook to hang the bigger triangle stick. One plain stick was stuck tightly into a temple wall or on a pole to hang the first triangle whose tips were used to hang the others. The joss sticks were hung down in layers. There was a competition for the most beautiful **BAN** also judging from the number of levels made and the neatness of making joss sticks into a triangle shape. Therefore, in the old days, the **BAN** was a beautiful decoration in the temple. This indicated that Thai girls were trained to make nice things with patience and for beauty's sake. It was not only fun for them, but it also prevented them from making trouble.

This game is not seen now and there may soon be nobody to recall the story.

บั้งเป้ง

บั้งเป้งสันนิษฐานว่าเป็นของเล่นที่อาจจะเข้ามาในเมืองไทยพร้อมกับชาวจีนก็เป็นได้ เพราะแต่เดิมนั้นของเล่นชนิดนี้เป็นสัญลักษณ์ของคนจีนย้อมผ้า ที่หาบเปียย้อมผ้าไปตามบ้านและก็จะถือกลองหรือบั้งเป้งนี้แกว่งไปมาเพื่อให้รู้ว่าช่างย้อมผ้ามาแล้วใครจะย้อมผ้าก็ให้เอาผ้าออกมา

บั้งเป้งเราอาจเรียกชื่อตามเสียงที่มันดังก็ได้ เมื่อคนจีนย้อมผ้าไปที่ใดมักจะมีเด็ก ๆ ไปมุงดูกลองหรือบั้งเป้งอยู่เสมอ เป็นที่ชื่นชอบของเด็ก ๆ ผู้ใหญ่จึงคิดทำเลียนแบบขึ้นมาให้เด็กเล่น

วิธีทำ บั้งเป้งนี้จะใช้เศษสังกะสีหรือกระดาษแข็ง กว้างประมาณ $1\frac{1}{2}$ - 2 นิ้ว มาโค้งให้เป็นวงกลม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ $1\frac{1}{2}$ - 2 นิ้ว หรือจะใช้ไม้ไผ่ก็ได้ นำมาเหลาให้บาง ๆ และนำมาโค้งให้เป็นวงกลม ใช้กระดาษแก้วหรือถุงพลาสติกมาติดเป็นวงกลม ให้มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางใหญ่กว่ากระป๋องเล็กน้อย 2 แผ่น แล้วทากาวหรือแป้งเปียกรอบ ๆ ขอบปิดทับที่กระป๋องทั้งด้านบนและด้านล่าง ถ้าจะให้สวยงามจะใช้กระดาษสีปิดทับที่กระป๋องก็ได้ เจาะรูเล็ก ๆ ที่กระป๋องข้างละ 1 รู ถ้าเป็นสังกะสีจะเจาะยาก เจาะทั้ง 2 ข้างโดยดูให้รูตรงกัน เอาเชือกเส้นเล็ก ๆ ยาวประมาณ 5 เซนติเมตร ปลายเชือกด้านหนึ่งผูกกับเศษไม้เล็ก ๆ สอดเข้าไปในรู และอีกปลายด้านหนึ่งของเชือกร้อยลูกบิดหรือใช้ซี่ผึ้ง หรือตะกั่ว บันเป็นก้อนเล็ก ๆ ร้อยติดกับเชือก ทำเหมือนกันทั้ง 2 ข้าง นำไม้ไผ่มาเหลาให้เป็นท่อนเล็ก ๆ ยาวพอประมาณ นำกระป๋องมาเจาะรูเพิ่มอีกดูให้รูอยู่ตรงกลางระหว่างเชือกที่ร้อยลูกบิดไว้ทั้ง 2 ข้าง เจาะรูให้ใหญ่พอที่ไม้ที่เหลาไว้จะสอดเข้าไปได้ไม่ให้หลวม เจาะให้ทะลุอีกด้านหนึ่ง เพื่อที่ว่าเวลาสอดไม้เข้าไปแล้วปลายไม้อีกด้านหนึ่งจะโผล่ออกมาเล็กน้อย รูนี้เราจะต้องเจาะให้แน่นพอดีกับไม้ เพื่อที่ว่าเวลาเราหมุนแล้วกระป๋องจะได้ไม่หล่นลงมาที่มีถือ ปลายอีกด้านหนึ่งให้เหลือไว้ยาวหน่อยเพื่อให้เป็นด้ามถือ

วิธีเล่น ผู้ใหญ่จะทำบั้งเป้งให้เด็กถือเล่น หรือเด็กที่ตัวโตก็สามารถทำเล่นเองได้ เมื่อจะทำให้บั้งเป้งมีเสียงดังจะเหวี่ยงสลัดหมุนไปมาเพื่อให้ลูกบิดที่ร้อยไว้ข้าง ๆ เหวี่ยงไปกระทบกับกระดาษแก้วจนเกิดเสียงดังบั้งเป้ง

ปัจจุบันนี้เราไม่ค่อยเห็นคนจีนย้อมผ้าที่ถือบั้งเป้งไปตามชนบทเพื่อเคาะเสียงคนให้มาย้อมผ้าแล้ว การใช้บั้งเป้งในระยะหลัง ๆ ก็เปลี่ยนจุดประสงค์ไป เช่น เป็นของแถมอยู่ในซองขนม การเคาะจังหวะเรียกคนมาดูสิ่งของ เป็นต้น

PONG PAENG (ป๋องแป๋ง)

PONG PAENG was a toy believed to have come into Thailand at the same time as the Chinese immigrants because this toy was originally the sign of a Chinese cloth-dying man who carried 2 cans with a stick on his shoulders providing cloth-dying services along the street. He kept the **PONG PAENG** in one hand swinging it and making a sound to signal his service.

The name **PONG PAENG** might come from its sound and wherever he went, children paid more attention to his **PONG PAENG**. Therefore, an imitation was made for children's entertainment.

Construction: A piece of tin or cardboard, about 1.5-2 inches wide, was made into a circle 1.5-2 inches in diameter. Or a piece of flat bamboo was made in a circle as mentioned before. A transparent paper or plastic sheet was cut in two bigger circles to be glued to the two sides of the tin, paper or bamboo circles. The side could be decorated with colored papers. Two holes were made on the side in opposite directions. A string, 5 cms long, with one end tied with a piece of wood, was put into one of the holes. The other end of this string was tied with some beads, wax or some tin. The other hole was made the same. A handle was made from a small bamboo stick. It was put into a hole between the two holes made previously. This new hole had to fit the handle which could be inserted through the other side of the round **PONG PAENG**.

Adults made the **PONG PAENG** for small children to hold and run around with, while the bigger children could make their own.

Game: It was held and turned so that the two ends of the strings which had beads or tin would be swung to the round surfaces made of transparent paper or plastic, and then sounded **PONG PAENG**.

The **PONG PAENG** may still be used in some up-country areas by the people who offer cloth-dying service, but they are Thai, not Chinese.

ปี่

ปี่ เป็นของเล่นเด็ก ใช้ปากเป่าทำให้เกิดเสียงดัง ซึ่งทำจากวัสดุหลายชนิด เช่น ช้างข้าว ไบตาล โปกล้วย และใบมะพร้าว เป็นต้น

ปี่ช้างข้าว ทำจากช้างข้าวหรือตอต้นข้าวที่เกี่ยวรวงแล้ว ในช่วงฤดูเกี่ยวข้าวเป็นช่วงฤดูร้อน โรงเรียนจะปิดเด็ก ๆ จะออกไปช่วยพ่อแม่ทำงานตามท้องนา อาจจะเกี่ยวข้าว ขนฟ่อนข้าวไปกองรวมกัน เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ฯลฯ แล้วแต่จะถูกใช้สอย เด็กบางคนจะถูกฝึกให้เกี่ยวข้าวจนสามารถช่วยพ่อแม่ได้อีกแรงหนึ่ง เมื่อเด็กเห็นเหนื่อย พ่อแม่จะให้หยุดพักได้ตามสมควร ในช่วงเวลาว่างเด็กจะทำปี่ช้างข้าวเป่าเล่นสนุกสนาน โดยใช้เคียวเกี่ยวข้าว ตัดต้นข้าวส่วนโคนมา 1 ปล้อง ให้มีข้อปล้องช้างข้าวด้านหนึ่ง ใช้เคียวฉีกแฉกเป็นลิ้นเป่าเพื่อใช้เป่าให้เกิดเสียงดัง ลิ้นปี่ช้างข้าวจะต้องคอดึงกว้างเพียงเล็กน้อย สมที่เป่าจะเข้าไปในรูช้างข้าวทำให้เกิดการเสียดสี ซึ่งทำให้เกิดเสียง และหากจะให้เสียงเป็นจังหวะ มีเสียงระดับสูงต่ำแล้ว เด็กจะใช้มือ 2 ข้างประกบหุ้มปี่ช้างข้าว ขยับปลายมือเป็นจังหวะ เสียงปี่จะไพเราะยิ่งขึ้น

ปี่ใบตาล ใช้มัดตัดใบตาลอ่อน พันม้วนซ้อนเรียงกันให้ส่วนปากปี่กว้างแล้วค่อย ๆ เรียงเล็กบริเวณปากเป่า ซึ่งจะทำลึ้นปี่ประกบกัน หรือบีบที่เป่าให้แคบเพื่อให้ลมเสียดสีกลายเป็นเสียงดัง

ปี่ใบกล้วย ฉีกใบกล้วยให้เป็นเสี้ยวพันม้วนซ้อนเรียงกันเช่นเดียวกับการทำปี่ใบตาล ที่เป่าจะบีบให้เป็นรูแคบและแบน

ปี่ใบมะพร้าว ใช้มัดตัดใบมะพร้าวให้เป็นเสี้ยว ๆ พันม้วนซ้อนกันเหมือนกับปี่ใบตาล ให้ส่วนปากกว้างเรียบเล็กบริเวณที่เป่า อาจทำลึ้นเป่าหรือบีบที่เป่าให้มีรูรีแบนและแคบ

วิธีเล่น ปี่ซังข้าว ปี่ใบตาล ปี่ใบกล้วย และปี่ใบมะพร้าว ถ้าจะให้เสียงระดับเสียงแตกต่างกัน จะต้องใช้มือประกบกันขยับปลายนิ้วมีขณะเป่าให้เป็นจังหวะ เสียงปี่จะแหลมเล็ก ถ้าที่เป่าถูกบีบให้แคบ ๆ หากจะให้เสียงใหญ่ก็ต้องขยับปลายที่เป่าให้กว้างขึ้นอีกเล็กน้อย เด็กจะทำปี่ของเล่นได้ง่าย เพราะสะดวกต่อการหาวัสดุที่มาทำ ซึ่งมีอยู่ตามพื้นบ้านทั่วไป

PI (ปี่)

PI (pipe or flute) was a folk toy which would make a sound when air was blown into it. It was made of rice paddy stubbles, or palm, banana or coconut leaves.

Construction: PI SANG KHAO (pipe or flute made of rice stubbles) was made of some rice paddy stubbles after harvest. During harvest season which was usually a summer vacation for children, most children would go to the fields to help their parents in various field jobs like harvesting, piling the hay for animals, etc. Some children were trained so well that they became a great help to their parents. After working, the parents let them stop for a while. Children then made **PI SANG KHAO** to entertain themselves. A paddy stubble was cut near its root with one joint left on one end. The joint area was cut in half and made in an oval shape, the half cut area was made as a **LIN PI** (the reed of a pipe) which could sound when being blown. The **LIN PI** could be made narrower so that the air blowing through it would sound out. If a high or low tone was needed, the player could use his hands to close it up and move his fingers to adjust for better sound.

PI BAI TAN (pipe or flute made of palm leaves) was made of some young palm leaves which were placed and folded on top of one another to be the opening of a pipe. They were placed and folded to be smaller for the blowing part. A **LIN PI** (read of pipe) would be attached to this blowing part which could be squeezed smaller also so that the air would be pierced and sounded.

PI BAI KLUAI (pipe or flute made of banana leaves) was made of shreds of banana leaves, placed on top of one another and folded like the **PI BAI TAN**. The blowing part would be squeezed smaller.

PI BAI MA-PHRAO (pipe or flute made of coconut leaves) was made of shreds of coconut leaves, placed on top of one another and wrapped around like the **PI BAI TAN**.

All four pipes above could produce many variations of tones by using one's hands to cover the blowing parts and moving one's fingers to the rhythms wanted while blowing the air. The high tone would sound if the blowing hole was made narrow. Children could make the **PI** easily because the materials were available around their houses.

ปืนก้านกล้วย

ปืนก้านกล้วย เป็นของเล่นที่ทำจากก้านกล้วย ใช้มือปัดหรือรูดรอยปาด ก้านกล้วยทำให้เกิดการกระทบกัน มีเสียงดังคล้ายเสียงปืน

การทำปืนก้านกล้วยคงมีผู้คิดทำมานานแล้ว เพราะเป็นของเล่นพื้นบ้านที่ทำง่าย ๆ วัสดุหาง่าย เด็กส่วนใหญ่จะทำปืนก้านกล้วยได้ด้วยตนเอง ที่กล่าวว่า วัสดุซึ่งได้จากต้นกล้วยหาง่ายนั้น เพราะว่ในสมัยก่อนตามชนบทโดยทั่วไปแล้วจะปลูกต้นกล้วยกันเกือบทุก ๆ ครัวเรือน ด้วยต้นกล้วยมีคุณสมบัติ นับตั้งแต่ลำต้นจนถึงใบ ซึ่งชาวบ้านจะใช้ทำสารพัดประโยชน์ เช่น กาบกล้วยใช้ทำปอ แกนอ่อน ๆ ทำแกงหยวก ลำต้นใช้ทำแห ใบกล้วยใช้ห่อขนม ใบกล้วยที่แห้งแล้วจะใช้มวนยาสำหรับสูบ ส่วนปลีกล้วยและลูกกล้วย สามารถทำเป็นอาหารได้หลายชนิด โดยเฉพาะเด็กที่เกิดใหม่ในระยะ 2-3 เดือนก็เริ่มกินกล้วยสุก ที่พ่อแม่บดละเอียดให้กินแล้ว ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ กล้วยจึงเป็นพืชพันธุ์ที่หาได้ง่ายในสมัยก่อนจนมีสำนวนกล่าวว่า “ตาตืดเป็นกล้วยน้ำว้า” มีความหมายว่า กล้วยมีมากมายจนคาดคิดกันไป ผลผลิตจากกล้วยจึงมีผู้ทำเป็นของกินของใช้และของเล่นหลายประเภท

วิธีทำ ปืนก้านกล้วยทำมาจากก้านกล้วย หรือที่เรียกว่าก้านใบตอง ใช้มีดรีหรือปลอกใบตอง ตัดก้านกล้วยให้มีความยาวพอสมควร ปลายก้านกล้วยจะต้องไม่เล็กเกินไป จากนั้นใช้มีดปาดแฉลบด้านข้างเข้ามาด้านโคนก้านกล้วย มีระยะห่างเท่า ๆ กัน 2 ข้าง

การเล่นปืนก้านกล้วยจะดึงรอยปาดแฉลบให้กางตั้งขึ้นทุก ๆ อัน

วิธีเล่น ใช้มือข้างหนึ่งจับโคนก้านกล้วย หรือด้ามปืน อีกมือหนึ่งจะใช้ฝ่ามือหรือกำรอบก้านกล้วยในลักษณะหลวม ๆ รูดไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว รอยปาดจะกระทบกับก้านกล้วย ทำให้เกิดเสียงดังคล้ายเสียงปืน

เด็กผู้ชายมักนิยมเล่นปืนก้านกล้วยกันมาก โดยวิ่งยิงกันหรือขว้างก้านกล้วย และใช้ปืนก้านกล้วยยิงกันเป็นที่สนุกสนานเพลิดเพลิน

PUEN KAN KLUAI (ปืนกำหนกล้วย)

PUEN KAN KLUAI was a toy gun, made of a mid-rib of a banana leaf using a hand to pass over the sliced parts which caused a sound like firing.

This gun toy might have been made a long time ago because it was easily made with the material which is easily found. Even children could make it themselves. Banana trees were found everywhere because people in the country grew them at every house. Every part of this tree was useful, for example: the trunk was made as a rope, or cooked as a curry or used for a raft; the leaf was used to wrap food, the dry leaf was used as cigarette paper for smoking. The flower cluster and the fruit could be cooked for different dishes. The new born babies, 2-3 months old, were always fed mashed banana. Therefore, banana was so available that they said: "**Plentiful like bananas**" which means that there were a lot of bananas which could be made into many items and food.

Construction: The **PUEN KAN KLUAI** was made from a mid-rib of the banana leaf. The green leaf was removed and the mid-rib was cut for a proper length. A knife used to make sliced cuts on the mid-rib. Each cut had a part that was pulled to stand up.

Game: It was held in one hand on one end, the other hand was used to pass forward over the sliced parts which hit the mid-rib and caused a loud sound like firing.

Most players were boys who loved this game. They raced to fire at each other or rode on the horse **MA KAN MLUAI** with the gun **PUEN KAN KLUAI** to shoot at each other for fun.

4

สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

ENCYCLOPEDIA OF OLD FOLK TOYS

ปืนแก๊บ

ปืนแก๊บ เป็นของเล่นทำด้วยไม้มีลักษณะคล้ายปืน ใช้อย่างยืดเหนียวรัดให้ไม้ทั้งสองด้าน ขณะยิงปืนไม้จะกระทบกับแก๊บ ทำให้เกิดเสียงระเบิดดังเหมือนเสียงปืน ผู้สูงอายุหลายท่านในแถบภาคเหนือตอนล่าง ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำปืนแก๊บ ซึ่งพอสรุปได้ว่า ปืนแก๊บที่ทำจากไม้จะใช้ยิงในประเพณีทำบุญวันตรุษ การทำบุญวันตรุษของประชาชนเพื่อเป็นการลืมหืมทุกข์โศกที่ผ่านมาให้หมดสิ้นปี หรือตัดปีเก่าให้ขาดไป เมื่อวันตรุษมาบรรจบครบรอบประชาชนต่างก็แสดงความยินดี มีการทำบุญตักบาตร และมีการเล่นรื่นเริงอย่างสนุกสนาน บางคนจะใช้ปืนแก๊บที่สำหรับยิงสัตว์หรือเอาไว้ปกป้องครอบครัว ชับไล่ผีบ้าน คือมีประจำบ้านหรือสิ่งสถิตอยู่ในบ้านของคนให้ออกจากบ้านไปรับผลบุญกุศลที่วัด ในเทศกาลทำบุญวันตรุษ การใช้ปืนแก๊บที่ใช้ยิงได้จริง ๆ อาจมีอันตราย จึงได้ประดิษฐ์ปืนแก๊บทำด้วยไม้

วิธีทำ ปืนแก๊บจะมีส่วนประกอบสำคัญ 4 ส่วน คือ

1. ตัวปืน ตัวปืนจะทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้ชิงชัน ไม้เต็ง ไม้รัง เป็นต้น บางทีอาจใช้ไม้สักหนา ๆ ก็สามารถทำได้ ใช้เศษแผ่นไม้หนาประมาณ 2-4 เซนติเมตร มีความยาว 10-20 เซนติเมตร ใช้ก่อนถ่านจากฟืน หรือดินสอวาดภาพรูปปืนที่แผ่นไม้ จากนั้นใช้มีดหรือเลื่อยตัดไม้ตามรูปภาพ กำหนดให้มีที่สำหรับวางแก๊บ ให้ตัวตีแก๊บลั่นมากระทบกัน

2. ตัวตีแก๊บ ไม้ที่ลั่นมากระทบตัวแก๊บทำให้เกิดการระเบิดเสียงดัง โดยมียางยืดติดหนึ่งยาว ทั้งนี้จะทำรอยบากเพื่อให้ตัวตีแก๊บวิ่งไปตามทิศทางที่กำหนด

3. ยางยืด ใช้ยางวงหรือยางจากในรถจักรยาน หรือยางรถยนต์

4. แก๊บ เป็นส่วนที่ทำให้เกิดเสียงระเบิด เมื่อไม้มากระทบกันอย่างแรง โดยทั่วไปแล้วชาวบ้านหรือเด็กจะซื้อมาจากร้าน

วิธีเล่น ดึงตัวตีแก๊บที่รัดยางไว้ จนมาถึงถึงรอยบาก โดยทำเป็นรอยยึดกับตัวปืน ใส่แก๊บไว้ที่ตัวปืน ตรงรอยไม้ตัวตีแก๊บที่จะกระทบกัน ในเวลายิงใช้หัวนิ้วแม่มือดันให้ตัวตีแก๊บหลุดจากรอยบาก ซึ่งเหมือนเดือยสลัก ยางยืดจะดึงให้ไม้กระทบกันอย่างแรง และตีแก๊บที่วางไว้ จะทำให้เกิดเสียงระเบิดเหมือนปืน การเล่นปืนแก๊บมักเป็นเด็กชาย ชอบเล่นเป็นตำรวจ ผู้ร้าย ต่อสู้กันเป็นฝ่าย ๆ ข้อที่เด็กควรระวังเป็นอย่างยิ่งก็คือ สะเก็ดแก๊บอาจกระเด็นเข้าตาได้

PUEN KAEP (ปืนแก๊บ)

PUEN KAEP (a muzzle-loading gun) was a toy that looked like a gun, made of wood with elastic bands tied to both wooden sides tightly. When fired, the wooden gun hit the cap fuse and burst like gunfire. Some elders in the lower northern region of Thailand who provided information about this toy concluded that the wooden **PUEN KAEP** was used to fire on the traditional day of **TRUT THAI** on which people made merit to celebrate the coming Thai New Year. They played and had some entertainment on that day. Some people used the **PUEN KAEP** to fire at some animals or to protect the family from danger by firing it to make loud noise. Therefore, firing the **PUEN KAEP** was not only to make a loud noise on the **TRUT THAI** day, but also to chase the house spirits to the temple to get the merit offered on that day. Instead of using the real muzzle-loading gun which might be dangerous, they made the wooden toy, **PUEN KAEP**.

Construction: It was composed of four important parts:

1. The **TUA PUEN** was made of hardwood like **MAI DAENG**, **MAI CHING-CHAN**, **MAI PRADU**, **MAI TENG** and **MAI RANG**. It was about 2-4 cms thick and 10-20 cms long. A gun was drawn on this wood piece. The wood was cut and chiselled in the gun shape as drawn, with a place to set the cap fuse on the upper part and a groove to set or rest another piece of wood used to hit the fuse.

2. The **TUA TI KAEP** was another piece of wood used to hit the cap fuse. A groove was made to keep the **TUA TI KAEP** attached to the **TUA PUEN** using an elastic band to pair them together. A tin piece might cover the **TUA TI KAEP** so that it hit the cap fuse better.

3. A **YANG YUT** or elastic band or rubber band made from the inner tyre of a bike or a car was used to keep the **TUA PUEN** and the **TUA TI KAEP** attached. It was used to spring the **TUA TI KAEP** from the groove to hit the **TUA PUEN**.

4. A **KAEP** or gap fuse was the explosive part caused when the two wooden pieces were hit. It was available in a grocery.

Game: The **TUA TI PUEN** was pulled back from the groove a little. A cap fuse was put in the space where the **TUA TI KAEP** would be hit. The thumb was used to push the **TUA TI KAEP** back to the groove, and the **YANG YUT** would spring it to hit the cap fuse placed in the space mentioned before. It would explode like gunfire. This toy was mostly played with by boys in the game of cops and robbers. One danger was that the fragments of the gas fuse might get into the boys' eyes.

ปิ่นหนังสติ๊ก

ปิ่นหนังสติ๊ก เป็นของใช้และของเล่นในสมัยก่อน ซึ่งบางบ้านได้ประดิษฐ์ปิ่นหนังสติ๊กคล้ายปิ่นแก้ว โดยใช้ยางยืดหรือเรียกกันทั่วไปว่า “หนังสติ๊ก” ปิ่นหนังสติ๊กจะนำมาใช้สำหรับยิงสัตว์บก สัตว์น้ำตัวเล็ก ๆ ตลอดจนใช้ยิงผลไม้ เช่น มะม่วง มะปราง กระท้อน เป็นต้น เด็กและวัยรุ่นมักนิยมใช้ปิ่นหนังสติ๊กยิงเป้าแข่งขันกัน ปิ่นหนังสติ๊กมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปแล้วแต่ท้องถิ่น เช่น ปิ่นไม้ ปิ่นหนังยาง ปิ่นลูกดอก ปิ่นดินเหนียว

วิธีทำ ปิ่นหนังสติ๊กจะใช้ไม้เนื้อแข็งที่เลื่อยเป็นแผ่นแล้ว มีขนาดความหนาประมาณ 5-10 ซม. ความยาวประมาณ 1 เมตร ใช้ก้อนถ่านดำ ๆ หรือดินสอ วาดรูปร่างให้เหมือนปิ่นยาว แล้วใช้ขวานฟันตามรอยที่วาดรูปร่างนั้น เมื่อได้ปิ่นยาวตามรูปร่างที่วาดไว้ ฝัดไม้ยังขรุขระไม่เกลี้ยงเกลา ผู้ทำจะใช้ “บุง” ซึ่งเป็นเครื่องมือเกลาไม้ให้เกลี้ยงตามต้องการ แล้วจึงใช้กระดาษทรายขัดให้เรียบอีกครั้งหนึ่ง ต่อจากนั้นใช้สว่านเล็บบีมือมาเจาะส่วนบนปลายกระบอกปิ่นให้เป็นรู เพื่อให้ลูกปิ่นวิ่งไปตามแนวรู ในขั้นต่อไปผู้ทำปิ่นจะใช้สิ่วเจาะรูที่ตามปิ่น เพื่อทำเป็นโกปิ่น ซึ่งจะใช้ไม้หรือเส้นเหล็กเป็นโกปิ่น โกปิ่นด้านบนจะเปรียบเสมือนสลักที่ใช้สำหรับเหนี่ยวยางยืดไว้ เวลาขยับโกปิ่นยางยืดที่เหนี่ยวด้วยแรงดึงจะหลุด นำลูกกระสุนพุ่งออกไปอย่างรวดเร็ว ใช้ยางยืดหรือยางหนังสติ๊กผูกมัดไว้ที่ปลายกระบอกปิ่นให้ส่วนที่ใส่ลูกปิ่นที่เรียกว่า “หนังรองลูกปิ่น หรือหนังรองกระสุน” อยู่ส่วนตรงโกปิ่น

วิธีทำ ผู้เล่นจะจับด้ามปิ่นอยู่ในระดับเอวถึงอก ดึงยางให้ยืดโดยให้หนังรองลูกปิ่นหรือหนังรองกระสุนยืดเหนียวไว้กับโกปิ่น เมื่อเวลาจะยิงจะวางลูกกระสุนตรงหนังรอง ให้ลูกกระสุนอยู่ในรางปิ่น เวลาที่จะยิงสิ่งใด ๆ จะใช้สายตาเล็งไปยังเป้าหมาย โดยให้ปลายกระบอกปิ่นไปตามทิศทางนั้นด้วย ใช้นิ้วมือกดที่โกปิ่น สลักด้านบนโกปิ่นจะเคลื่อนหมุนลง ทำให้หนังรองกระสุนที่ยืดตั้งอยู่จะหลุดออกไป กระสุนที่อยู่ในหนังรองจะพุ่งไปตามรางปิ่น

การเล่นปิ่นหนังสติ๊กนอกจากจะใช้ยิงสัตว์เล็ก ๆ แล้ว ผู้เล่นจะแข่งขันประลองความแม่นยำ บางทีจะใช้ลูกกระสุนของแต่ละฝ่ายวางเรียงกันเป็นแถวยาว ๆ หากใครยิงถูกช่วงใด ลูกกระสุนในช่วงนั้นจะเป็นของผู้ยิงถูกทั้งหมด หรือบางที่ยิงลูกกระสุนถูกต้นแถวแล้ว กระสุนที่เรียงอยู่ส่วนปลายแถวก็จะเป็นของผู้ยิงถูกด้วย

ปิ่นหนังสติ๊กมักเล่นในกลุ่มของเด็กผู้ชายหรือวัยรุ่น ซึ่งได้ประโยชน์จากการนำไปใช้สอย ยิ่งสิ่งที่ต้องการและรวมทั้งยังสร้างสรรค์ความสามัคคีในหมู่คณะและสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินอีกด้วย

PUEN NANG SATIK (ปืนหนังสัตว์)

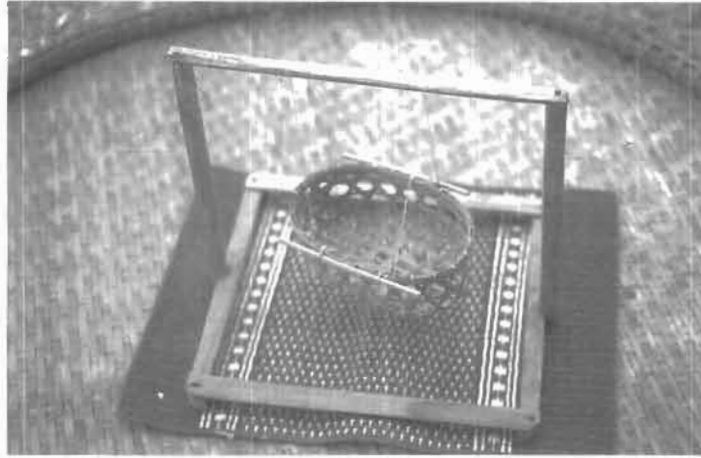
PUEN NANG SATIK (a sling gun) was a tool and a toy. Some people made it like a muzzle-loading gun using an elastic or rubber band. It was called **NANG SATIK** (sling rubber band) and used to shoot both land and water animals with some kinds of round fruit like **MA-MUANG** (mango), **MA-PHRAO** and **KRA-THON** as the balls or ammunition. Children and teenagers used the **PUEN NANG SATIK** to shoot targets in competitions. It had different names depending on the local dialects, for example: **PUEN MAI** (a wooden gun), **PUEN NANG YANG** (rubber band gun), **PUEN LUK DOK** (a gun with clay ball ammunition) and **PUEN DIN NIEO** (a clay gun).

Construction: It used hardwood piece, about 5-10 cms thick and 1 meter long, with a design of a long gun on it drawn in charcoal or pencil. The wood was made into the long gun shape with an ax or knife and smoothed with a **BUNG** (file) and sandpaper. Then it was chiselled on the upper part to make a small groove for the **LUK PUEN** (ammunition) to run on. It was also chiselled at the handle area to make a hole for the **KAI PUEN** (trigger) which was made of wood or metal. The upper part of **KAI PUEN** was like a lock to hold the elastic band. When the **KAI PUEN** was moved or pressed, the band got loose and shot out the **LUK KRASUN** or **LUK PUEN** (ammunition). This rubber band part that held the **LUK PUEN** was set at the upper **KAI PUEO** part and it was called **NANG RONG LUK PUEN** or **NANG RONG KRASUN** (a pouch for ammunition).

Game: A player held the **PUEN NANG SATIK** between chest and waist level. He pulled the elastic band from the front end of the gun to the back part of the **KAI PUEN** which had the **NANG RONG LUK PUEN** (pouch) at its front. A **LUK PUEN** (a clay ball) was placed in the pouch which was on the groove. The player aimed at something he wanted to shoot and turned the sling gun in that direction also. A finger was pressed at the **KAI PUEN**. Its upper lock would be moved down to release and shoot the clay ball along the groove.

This toy was not only used to shoot small animals, but also to compete in shooting the clay balls placed in rows. The one who shot the best would get the **LUK KRASUN** (clay balls) as a reward. The **PUEN NANG SATIK** was more popular among the boys and teenagers. It was useful to shoot what they wanted and it brought about group unity and entertainment also.

เปลเด็ก

เปลเด็ก เป็นของเล่นสานด้วยไม้ไผ่จำลองแบบคล้ายเปลที่ให้นอน แต่มีขนาดเล็กมาก เพื่อให้เด็กแกว่งไกวเล่นเป็นที่สนุกสนาน

เปลสำหรับให้นอนมีใช้กันเกือบทุกครัวเรือน เพราะต้องคอยไกวเปลในขณะที่เด็กนอนหลับ เปลที่ใช้มักจะเป็น เปลไม้ เปลสาน หากเป็นฤดูทำไร่ ทำนา พ่อแม่จำต้องพาเด็กเล็ก ๆ ไปด้วย จะปลุกห่างที่อยู่ชั่วคราว หรือคล้ายกับเป็นกระต๊อบ ถ้ามีได้นำเปลสานหรือเปลไม้ไปแล้ว จะใช้ผ้าขาวม้า ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว เป็นต้น ทำเป็นเปลแขวนชั่วคราว เปลจึงมีความจำเป็นในการกล่อมให้เด็ก ๆ นอน การไกวเปลจะทำให้เด็กที่นอนอยู่ภายในไม่ร้อน หลับนานและหลับสบาย

เมื่อเด็ก ๆ อยู่ในวัยตั้งแต่ 3-10 ปี เริ่มมีความสนใจที่จะเล่นสิ่งของต่าง ๆ ผู้ใหญ่จึงมักจะทำของให้เด็กเล่น ด้วยรูปแบบที่แตกต่างกัน ของเล่นเด็กส่วนใหญ่มักมีของเล่นของเด็กชายมากกว่า เพราะเด็กชายซุกซนชอบคิดทำสิ่งต่าง ๆ เล่น เด็กหญิงจะเรียบร้อย การคิดทำของเล่นจึงไม่ค่อยได้ทำขึ้น นอกจากการเย็บปักถักร้อย และการจักสานทั่วไป

การทำเปล จึงอาจเป็นการทำของผู้ใหญ่ที่ทำให้เด็กหญิงเล่นแกว่งไกว โดยทำรูปแบบคล้ายเปลจริง ๆ แต่มีขนาดเล็กกว่าแกว่งเล่นเพื่อความสนุกสนาน

วิธีทำ จะใช้ดอกไม้ไผ่เส้นเล็กสานลายโปร่งเริ่มสานตั้งแต่ส่วนล่าง ทำขอบเปลโดยใช้ดอกไม้ไผ่ เส้นหวาย หรือเส้นลวดรัดขอบเปลให้แน่น จากนั้นจะทำที่แขวนเปลสำหรับแกว่งไกวได้ นำเส้นด้ายเหมือนสายเปลมัดกับโครงไม้ ซึ่งทำเป็นที่แขวนเปล มัดสายเปลทั้ง 4 ด้าน ผูกเส้นด้ายเพื่อเป็นสายดึงเปลให้แกว่งไปมา เด็ก ๆ ที่เล่นเปลนี้บางทีจะนำตุ๊กตา หรือปั้นดินทำเป็นเด็กเล็ก ๆ นอนในเปล แล้วก็ร้องเพลงกล่อมเด็กเหมือนกับที่ได้ยินจากผู้ใหญ่ร้องกล่อมเด็ก

เปลเด็ก มักเล่นในกลุ่มเด็กหญิงเล่นมากกว่าเด็กชาย ของเล่นดังกล่าวนี้ ผู้ใหญ่มักจะทำให้เล่น มากกว่าจะทำด้วยตนเอง ปัจจุบันยังมีการเล่นเปลเด็กอยู่บ้าง บางแห่งประดิษฐ์ประดอยสวยงาม ทำขายในงานเทศกาลอื่น ๆ ก็มี

PLE DEK (เปลเด็ก)

PLE DEK (a cradle) was a toy, made of bamboo that imitated a real cradle, but was of a very small size so that the children could swing it for fun.

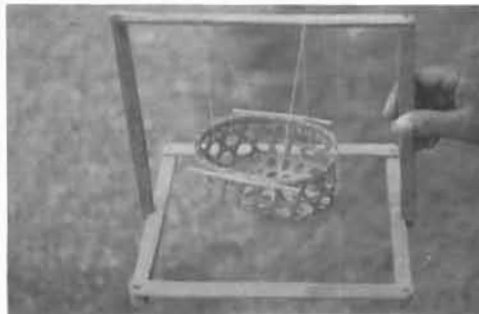
The **PLE DEK** or cradle, wooden or woven, was used in almost every house. In a rice planting season, the parents had to take their children along to live in **HANG NA** (a temporary cottage or shelter in the rice fields). If the wooden or woven cradle was not available, they used a long piece of cloth (loin cloth or **PHA KHAO MA** used by men in bathing), a blanket or a towel to make a temporary hanging cradle. Therefore, a cradle **PLE** was necessary to put children to sleep and the swung cradle made a child sleep long, comfortably and not feel warm.

When children were between 3-10 years of age, they were interested in playing with toys made by adults. Most toys were for boys because boys were usually naughty and always thought of making toys. The girls were usually well behaved; their toys were not often invented. They did the sewing and weaving.

Adults might make **PLE** for girls to swing for fun by imitating the real one, but in a smaller size.

Construction: Thin bamboo pieces were used to weave in a light pattern from the bottom part. When it came to the top edge, a thick bamboo piece, rattan or wire was used to tighten the opening part. A wooden frame was made to hang the cradle by using 4 strings to tie the 4 corners of the cradle with the frame. Another string was tied to one side of the cradle to be pulled while swinging. Children who played with this cradle toy would sometimes put their dolls inside or used their clay dolls to sleep in it. They also sang the same nursery rhymes they had heard from adults.

The cradle toy was more popular among the girls than boys and it was often made by adults. Now some children still play with it and it is made more beautifully and for sale.

ม้าก้านกล้วย

ม้าก้านกล้วย เป็นของเล่นพื้นบ้านที่เด็ก ๆ ในสมัยก่อนนิยมเล่นกันโดยทั่วไป โดยเด็กจะใช้ก้านกล้วย มาทำเป็นหัว หู หาง ของม้า แล้วสมมติว่าเป็นคนขี่ม้าพาวิ่ง เสมือนคนขี่ม้า บางทีก็แบ่งเป็นฝ่ายพระเอก ฝ่ายผู้ร้าย หรือขี่ม้าวิ่งแข่งขันกัน

ม้าก้านกล้วยบางที่เรียกว่า ม้ากล้วย ซึ่งผู้ใหญ่ในสมัยนั้นได้คิดทำให้ออกหลอนวิ่งเล่น นับเป็นการออกกำลังกาย เพื่อให้สุขภาพแข็งแรง รวมทั้งการทำของเล่นก็ง่ายสะดวก ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด เพราะต้นกล้วยปลูกกันแทบทุกครัวเรือนจนกลายเป็นสำนวนว่า “ดาษดินเหมือนกล้วยน้ำว้า”

วิธีทำ ม้าก้านกล้วย จะนำก้านกล้วยก้านใหญ่ ๆ นำมาริบตองออกให้หมด เหลือไว้แต่ส่วนตรงปลายนิดเดียว เพื่อสมมติเป็นหางม้า เอาส่วนกลางก้านกล้วยเป็นลำตัว และส่วนโคนใบหรือหัวใบกล้วย ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ที่สุดของก้านกล้วย จะทำเป็นหัวม้า โดยใช้มีดปาดเฉียงแฉลบทั้งสองด้าน สักประมาณ 5-10 เซนติเมตร หักคอม้าส่วนหัว จะมีลักษณะคล้ายหัว มีหูสองข้างตั้งชัน ไข่เชือกหรือปอมัดส่วนหัวม้า และปลายหางม้า เมื่อขี่ค่อมหลังม้าจะใช้ไหล่สะพาย มือจะได้อัป็นก้านกล้วย หรือดากับก้านกล้วยต่อสู้อกับฝ่ายตรงข้าม

วิธีเล่น ม้าก้านกล้วยเมื่อเด็กได้ทำม้าก้านกล้วย หรือผู้ใหญ่ทำให้แล้ว จะขี่ม้าก้านกล้วยวิ่งกระโดดโลดเต้นเหมือนม้าวิ่ง จะส่งเสียงร้อง ฮี้ ๆ ๆ เป็นเสียงม้า บางคนจะถือไม้เรียวซึ่งถือว่าเป็นแส้ม้า ถือดาบ ถือปืนสู้รบกัน หากตีถูกม้าก้านกล้วยของใครหัก แสดงว่าม้าก้านกล้วยตัวนั้นเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ การเล่นม้าก้านกล้วยส่วนมากจะเป็นเด็กผู้ชาย มักเล่นกันเป็นกลุ่ม ๆ มากกว่าจะเล่นโดยลำพัง บางครั้งเด็กจะขี่ม้าวิ่งแข่งขันเพื่อหาผู้ชนะว่า ม้าตัวใดจะได้ชื่อว่า “ม้าเร็ว” ซึ่งสร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินและการออกกำลังกายให้แก่เด็ก ๆ เป็นอย่างยิ่ง

MA KAN KLUAI (ม้าก้านกล้วย)

MA KAN KLUAI was a very popular folk toy taking a mid-rib of a banana leaf to make different parts of a horse such as: head, ears and tail. A rider or player stood on it and ran with it like a horse rider. Sometimes, they role played as cops and robbers, or they competed in racing.

It had another name as **MA KLUAI** (banana horse). It was an exercise toy for good health and was easily made without any cost because each house had some banana trees as in an old saying "**Plentiful like bananas**".

Construction: A big banana leaf was cut and left with only a mid-rib with a small end to make a horse tail. The middle part was supposed to be the horse's body. The biggest part was made to be the head by slicing on both sides for about 5-10 cms deep and bending the rest down to make the head with the sliced parts standing up as the ears. A string was tied loosely from head to tail and this string was on the rider's shoulder when he was riding so that he did not have to hold it and could use his hands in fighting to hold a toy sword or toy gun made of a banana mid-rib also.

Game: Children rode on the **MA KAN KLUAI** as if riding on the real horses making a horse sound. Some held whips, rope, toy guns and swords in fighting each other. If any horse was broken first, the rider lost. Boys played this game in groups. Sometimes they raced to find the fastest one called **MA RAEO**. This game was a lot of fun and was good exercise for children.

รถบรรทุก

รถบรรทุกเป็นของเล่นเด็กที่ใช้ไม้ทำเลียนแบบรถบรรทุก ซึ่งเด็กชายจะเล่นมากกว่าเด็กหญิง รถบรรทุกจะจูงลากไปตามถนนหนทาง

วิธีทำ เด็ก ๆ จะทำรถได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับไม้ที่นำมาทำรถ เช่น ถ้าใช้ไม้ตันนุ่นก็จะเลือกกิ่งไม้ขนาดใหญ่พอสมควร ใช้มีดตัดกิ่งไม้นุ่น เป็นท่อน ๆ เพื่อทำเป็นตัวรถ หัวรถและลูกล้อรถ การทำหัวรถจะใช้มีดถากหรือใช้สิ่วแกะตกแต่งคล้ายกับหัวรถยนต์ ส่วนตัวรถบรรทุกใช้ไม้ตันนุ่นจะทำเป็นรถบรรทุกน้ำมัน หรือบรรทุกน้ำ เพราะกิ่งไม้ตันนุ่นมีลักษณะกลมอยู่แล้ว ใช้ลวดปลายแหลมเจาะตัวถังรถและเจาะส่วนหัวรถเพื่อให้แกนไม้ล้อรถสอดเข้าไปในรูได้ ส่วนที่เป็นลูกล้อจะใช้เลื่อยตัดเป็นลูกล้อรถ อาจมี 4-6 ล้อ ใช้มีดเหลาไม้ไผ่ให้เป็นแกนกลม สอดรูตัวถังรถและส่วนหัวรถ ทั้งสองด้านของแกนไม้จะเสียบล้อรถให้แน่น เวลาจะเล่นรถ เด็กจะใช้เชือกมัดหัวรถลากดึงไปตามทาง เด็กจะส่งเสียงประกอบขณะลากรถเหมือนกับรถยนต์กำลังวิ่ง

รถบรรทุกที่ทำบางทีจะเป็นรถบรรทุกไม้ ก็จะใช้ไม้สักหรือไม้เนื้อแข็ง ทำรถพ่วงใช้ลากดึงเช่นเดียวกัน หรือบางทีเด็กจะทำรถกระบะ โดยใช้ตะปุดอกประกบกันเป็นกระบะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้บรรทุกทราย บรรทุกดิน เป็นต้น ลากวิ่งเล่นเป็นที่สนุกสนาน

วิธีเล่น รถบรรทุกเด็กจะชอบเล่นเป็นกลุ่ม มีการแข่งขันกันว่ารถของใครจะวิ่งได้เร็วกว่า หรืออาจสมมติเป็นเรื่องเป็นราว พุดคุยกันในกลุ่มผู้เล่น แล้วก็ลากรถไปมาประกอบเรื่องที่พูดนั้น

รถบรรทุกที่ทำด้วยไม้ประเภทต่าง ๆ ที่เด็กคิดทำขึ้นเองในสมัยก่อนนั้น ในยุคปัจจุบันไม่ค่อยจะมีการทำเล่นกันอีกแล้ว เด็ก ๆ มักจะซื้อรถพลาสติกหรือรถโลหะที่ผลิตโดยโรงงานผลิตภัณฑ์ของเด็กเล่น จะผลิตรถวิ่งได้โดยใช้ลานหมุน มอเตอร์หรือการบังคับ การคิดสร้างสรรค์หรือการประดิษฐ์ของเล่นด้วยตนเองจึงมีน้อย ผู้ใหญ่จึงต้องซื้อของเล่นให้เด็กในราคาแพง ๆ

ROT BANTHUK (รถบรรทุก)

ROT BANTHUK (a truck) was a toy made of wood imitating a real truck. It was more popular among boys. They pulled it along a road.

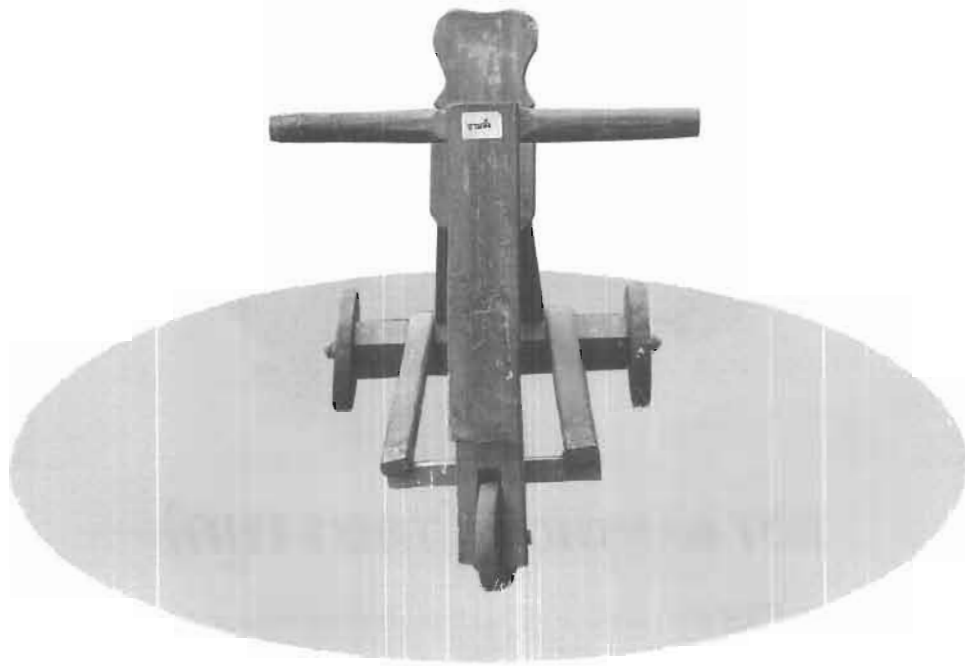
Children could make it in different designs depending on the wood available. If they used a cotton tree, they would choose a big branch to cut in parts to make the body, the front engine part and the wheels. They used a knife and chisel to cut and carve it like the front engine part of a real truck. The middle part was made like a gas truck because a cotton branch was naturally round. The body and the front parts were inserted with wooden axles for wheels. Two long bamboo axles were made and smoothed, one to insert the front wheels and the front engine part, the other to insert the rear wheels and the truck body. There could be 4-6 wooden wheels made by a saw. Children would use a rope to pull the front of the **ROT BANTHUK** and make a sound like a running truck.

Some **ROT BANTHUK** were made as long trailers using teak or hardwood to make the front part. Some were made as dump trucks having the real parts to load dirt or sand.

Children enjoyed playing with the **ROT BANTHUK** in groups competing to see whose could go faster. Sometimes they told stories and pulled the **ROT BANTHUK** back and forth while talking.

The **ROT BANTHUK** made of wood cannot be seen now. Children usually buy the plastic or metal toy truck manufactured and run on a motor. Therefore, creative homemade toys nowadays have decreased and adults have to spend a lot of money to buy expensive toys.

รถสามล้อ

รถสามล้อ เป็นของเล่นเด็กใช้นั่งหรือให้ผู้อื่นเข็น มักจะเล่นกันตามลานหน้าบ้าน และถนนหนทาง
รถสามล้อที่ใหญ่ทำให้เด็กเล่นคงสร้างตามความคิดของตน อาจไม่ได้เลียนแบบจากรถสามล้อในปัจจุบัน
เพราะรูปร่างวิธีการแตกต่างกัน เพียงแต่มีวงล้อไม้ 3 ล้อ จึงเรียกว่ารถสามล้อ

การทำรถสามล้อได้พัฒนารูปแบบจากการสร้างล้อลาก ซึ่งใช้ลูกล้อไม้ 2 ล้อ ทำโครงสร้างด้วยไม้ไผ่
หรือไม้เนื้อแข็ง ผู้ลากจูงจะจับไม้ที่ทำเป็นคานยึด ดึงให้ล้อหมุนเคลื่อนที่ ผู้นั่งรถจะจับคานไม้ที่นั่งบนหมอนไม้ รถจะเลี้ยว
ไปตามทิศทางใด ๆ ขึ้นอยู่กับผู้จูงลากล้อเป็นสำคัญ

รถชนิดล้อลาก ไม่ค่อยสะดวกในการเล่นของเด็ก จึงได้คิดวิธีการทำรถสามล้อขึ้น โดยสามารถบังคับ
ทิศทางให้รถเลี้ยวไปตามต้องการได้ ทั้งนี้รถสามล้อจะมีส่วนประกอบดังนี้

ลูกล้อ จะมี 3 ล้อใช้ไม้หรือขวานพื้นไม้ให้เป็นวงกลม เจาะรูตรงกลางเพื่อใส่แกนให้ล้อหมุนได้

โครงไม้ ผู้ทำรถสามล้อจะทำโครงไม้ให้มีรูปร่างเหมือนรถจักรยาน ทำที่นั่ง และทำมือจับ สามารถ
บังคับให้ล้อหน้าของรถเลี้ยวหมุนได้

วิธีเล่น รถสามล้อไม่สามารถใช้แรงขาถีบรถจักรยานให้ลูกรถเคลื่อนที่ได้ แต่จะให้เพื่อน ๆ หรือผู้ใหญ่
เข็นรถด้านหลัง ซึ่งผู้เข็นจะใช้ลำไม้ไผ่เข็นด้านหลังรถ เด็กจะบังคับทิศทางให้เลี้ยวไปมาได้สะดวก บางทีเด็กจะ
จับคู่แข่งขันประลองความเร็วของรถ แต่ละกลุ่มจะมีผู้ขับรถ (ผู้นั่ง) และผู้เข็นรถโดยหาไม้เป็นง่ามหรือลำไม้ไผ่
เข็นด้านหลังรถ รถสามล้อจะวิ่งไปตามแรงผลักดันของผู้เข็น รถกลุ่มใดถึงเส้นชัยก่อนจะเป็นฝ่ายชนะการแข่งขัน

รถสามล้อจะมีการประดิษฐ์ประดอยเป็นรูปสัตว์ รูปสิ่งของ ให้ดูสวยงามยิ่งขึ้น ในปัจจุบันการทำรถสามล้อ
ที่ใช้ไม้ทำเป็นโครงสร้าง ไม่มีการทำอีกแล้วเป็นเพราะการใช้รถสามล้อชนิดพลาสติกหรือโลหะ ซึ่งผลิตมาจากโรงงาน
อุตสาหกรรมมีความสวยงามและสะดวกแก่การใช้สอย รถสามล้อไม้จึงสูญหายไปจากพื้นบ้าน

ROT SAM LO (รถสามล้อ)

ROT SAM LO (tricycle) was a toy for children to ride in with other people to push from behind. It was played with in the front yard of each house or along the road.

This tricycle toy was created by some adults and might not imitate the **SAM LO** we are using now because the shape and the construction were different. The only similarity is that both kinds have 3 wheels which are the main reason why they are called **ROT SOM LO** (tricycle).

Construction: The construction of the **ROT SAM LO** was developed from the construction of **LO LAK** (a pulled carriage with two wheels) which had 2 wooden wheels and a bamboo or wooden framed carriage with two shafts to pull the wheels. The puller held the shafts and the rider sat on a seat in the carriage. It turned in whatever direction desired. The **ROT SAM LO** had the following parts:

Wheel: There were 3 wheels made of wood, cut or carved with a knife or an ax to make 3 round wooden wheels. Each had a hole right in the middle to insert an axle.

Wooden frame: The frame of the **ROT SAM LO** was like that of a bicycle, but it had a seat and handle to control the front wheel when turning.

Game: This **ROT SAM LO** could not be moved by the rider's feet pushing the wheels, but it was moved by the pushing of a friend or an adult from behind. The pusher used a bamboo stem to push the rear part of the **ROT SAM LO**, while the rider would turn left or right. Sometimes children had a racing competition by dividing in groups. Each group had a rider and a pusher who had a strong piece of wood or a bamboo stem to push the rear of the **ROT SAM LO**. The **ROT SAM LO** was moved ahead by the pusher, the one that got to the victory point first was the winner.

The **ROT SAM LO** could be shaped like animals or something else to make it beautiful. Now the wooden frame of the **ROT SAM LO** is not seen because plastic or metal has replaced it. They are manufactured beautifully and they are convenient to use. The wooden **ROT SAM LO** then does not exist any more.

รถหลอดด้าย

รถหลอดด้าย เป็นของเล่นเด็กที่ใช้ไม้หรือชนไก่หมุนยวง ซึ่งสอดไว้ในรูหลอดด้ายจนเป็นเกลียวเขม็ง ครอบหลอดด้ายเมื่อปล่อยเกลียวที่หมุนนั้นจะทำให้หลอดด้ายวิ่งเหมือนรถวิ่ง จึงเรียกรถหลอดด้าย

การใช้ด้ายสำหรับเย็บปักถักร้อยของผู้หญิง ถือว่าเป็นงานสำคัญของความเป็นแม่บ้านแม่เรือน พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย จะสอนให้ผู้หญิงรู้จักการทำงานบ้าน ไม่ว่าจะเป็นทำสำหรับกับข้าว การปฏิบัติสามี การเลี้ยงดูแลลูก การประกอบอาชีพ ตลอดจนการเย็บปักถักร้อยในเวลาว่าง ฉะนั้นเด็กหญิงวัยรุ่นและวัยสาวจะมีความชำนาญ ในการเย็บเสื้อผ้า ถักทอสิ่งของใช้ในครัวเรือน ด้ายที่ใช้กันมากจะเป็นด้ายหลอด ซึ่งมีเส้นเล็ก ๆ สีขาวพันกับหลอด ด้ายไม้ไผ่ หลอดด้ายไม้จะเป็นวงล้อติดกันสองวงล้อ เมื่อใช้ด้ายหมดแล้ว หลอดด้ายเปล่า ๆ จะทิ้งขว้างโดยทั่วไป เช่น วันเทศน์มหาชาติ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา วันเทโว และงานมหรสพประจำเทศกาลของวัด เป็นต้น หนุ่ม ๆ สาว ๆ จะมาช่วยกันร้อยพวงมาลัยตกแต่งธรรมาสณีให้สวยงาม บางแห่งจะร้อยพวงอุบะแขวนไว้ตามเพดานศาลา ประดิษฐานเป็นสิ่งของรูปร่างสัตว์ต่าง ๆ การใช้ด้ายจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งและใช้กันโดยทั่วไป หลอดด้ายที่ ทิ้งแล้ว เด็กจะนำไปประดิษฐ์เป็นของเล่นได้หลายชนิด เช่น ล้อหลอดด้าย ล้อลาก และรถหลอดด้าย เป็นต้น หลอดด้าย จะเป็นไม้สีดำและสีขาว ซึ่งปัจจุบันใช้หลอดด้ายทำด้วยพลาสติก

วิธีทำ รถหลอดด้ายจะทำได้ง่าย เพียงแต่มีหลอดด้าย ยางวงหนึ่งเส้น และไม้หรือชนไก่ ใช้อย่างสอดเข้าไปในรูหลอดด้าย นำเศษไม้หักสั้น ๆ คาขวางไว้กับรูหลอดด้ายด้านตรงกันข้าม อาจใช้ไม้ไผ่เหลาบาง ๆ ส่วนใหญ่นิยมชนไก่สอดกับยางวง แล้วหมุนชนไก่ไปตามทิศทางเดียวกัน จนกระทั่งยางวงเป็นเกลียวเขม็งตั้งแน่นอน

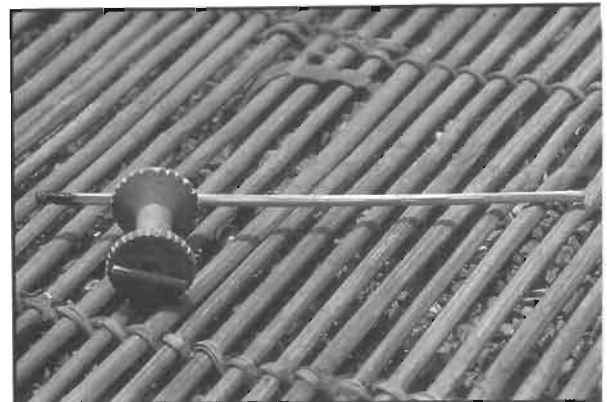
วิธีเล่น จะปล่อยรถหลอดด้ายวิ่งไปตามพื้นไม้หรือพื้นปูนที่ราบเรียบ เกลียวยางวงจะหมุนคลายเกลียว ทำให้หลอดด้ายวิ่งไปข้างหน้าจนหมดเกลียวที่หมุนไว้ เด็ก ๆ มักจะทำรถหลอดด้ายแข่งกัน โดยพิจารณาความเร็ว และการวิ่งของรถหลอดด้ายว่า ของใครจะวิ่งได้ไกลกว่า

ในยุคปัจจุบันนี้ แทบจะไม่มีเด็กเล่นรถหลอดด้ายอีกแล้ว รวมทั้งหลอดด้ายก็หายาก การผลิตหลอดด้าย จะเปลี่ยนมาใช้กระดาษแข็งเป็นแกนเก็บเส้นด้ายแทนหลอดด้ายเดิม ฉะนั้นการเล่นรถหลอดด้ายนับวันแต่จะสูญหายไปทีละเล็กละน้อย

ROT LOT DAI (รถหลอดด้าย)

ROT LOT DAI (a vehicle made of a spool of thread) was a toy made of a spool with a stick or a chicken hair to spin the rubber band tightly around the spool. When the spool was left on the ground, it ran out like a vehicle—that's why it was called **ROT LOT DAI**.

Sewing was considered one of the main jobs of the Thai female who would be taught to do all housework like cooking, taking care of her husband and children, working to earn money, and sewing in her spare time. Therefore, girls were trained to sew and weave or make handicrafts. They then used thread or yarn which was wound around 2 wooden spools attached each other. Moreover, in some religious ceremonies like **THET-MA-HA-CHAT** (the annual Buddhist sermons), the beginning or the end of the Buddhist Lent, the **THE WO** (big food offering ceremony to the monks), young people used a lot of thread in various temple decorations. The spools were left around and children used them to invent many toys like the **LO LOT DAI** (a wheel made of a spool), the **LO LAK** (a pulling wagon wheel), and the **ROT LOT DAI**. Those spools were in black and white colors. Now the spools are made of plastic.

Construction: It was easily made of a spool, a rubber band and a stick or a chicken hair to insert the rubber band into the spool hole. Another short stick was used to bar one end of the spool hole, the other end could be barred by a bamboo strip, but mostly a chicken hair and a rubber band were used. The chicken hair was spun in the same direction until the rubber band became tightly spiral.

Game: The spool was released on the smooth wooden or cement ground, the spun rubber band would unwind and push the spool forward until it was completely unwound. Children played with them against one another and judged them for competing speed. The **ROT LOT DAI** which could go the longest distance was the winner.

Now the **ROT LOT DAI** is not seen any more and the wooden spool is difficult to find because today they are made of cardboard. Therefore, the **ROT LOT DAI** game will finally disappear.

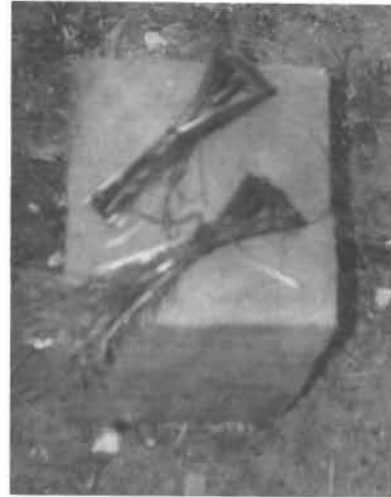
๕ ริงตักแตน

ริงตักแตนเป็นของเล่นพื้นบ้าน นิยมเล่นในหมู่เด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย อายุของผู้เล่นตั้งแต่ 7-10 ขวบ เล่นได้ตั้งแต่คนเดียวจนถึงหลายคน จะแข่งขันหรือไม่ก็ได้

วิธีทำ ผู้เล่นจะหาลำต้นของต้นแห้วหมูมาหลาย ๆ ต้น เติดส่วนปลายยอดออก ผู้เล่นหงายมือข้างที่ไม่ถนัดขึ้น วางลำต้นของต้นแห้วหมู 1 อัน บนมือกะให้อยู่ตรงก้นนิ้วพอดี ใช้ต้นแห้วหมูวางคร่อมตรงหว่างนิ้วก้อย นิ้วนาง และ นิ้วกลาง อย่างละต้น นำต้นแห้วหมูอีก 1 อัน มาวางบนฝ่ามือ กะให้ห่างจากอันเดิมมาทางปลายมือพอประมาณ ดึงปลายต้นแห้วหมูอันเดิมคร่อมอันใหม่ ให้ปลายมาอยู่ด้านล่าง ใช้นิ้วตีบให้แน่นกันหลุด ทำลักษณะเช่นเดียวกันนี้ จนขนาดของริงตักแตนมีขนาดพอสมควร เมื่อเสร็จแล้วจะใช้ต้นแห้วหมุมัดรวบปลายที่อยู่ด้านล่างทั้งหมด ค่อย ๆ ดึงออกจากนิ้วมือ

วิธีเล่น มีทั้งการเล่นคนเดียว เล่นหลายคนแล้วช่วยกันทำ และเล่นหลายคนแต่แข่งกัน การแข่งขัน ถ้าใครทำได้สวยที่สุด เป็นผู้ชนะ การเล่นริงตักแตนจะใช้น้ำลายแตะตัวริงเพื่อตักตักแตนให้ติดริง

การเล่นชนิดนี้ นอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว ยังฝึกความละเอียดในการทำงาน และการประสานงานของนิ้วมือ

RANG TAKATAEN (รังตักแตน)

RANG TAKATAEN (or the grasshopper's nest) was a Thai folk toy which was more popular among girls than boys. The players were between 7-10 years old. They could play alone or in groups and it could be played in a competition sometimes.

Construction: A few **YA HAO MU** stalks of grass were selected and the tops cut off. One stalk of grass was placed in the palm at the last joint of the fingers. Then more stalks of grass were placed upon it between two fingers, but at the ends of the fingers. A new stalk of grass was put on top of the other four stalks of grass. Then the end of the first stalk of grass was pulled over the last stalk of grass with the end inserted downwards. The fingers were used to keep the grass all together. This was done until the size of the grass weaving of a nest **RANG TAKATAEN** was satisfied. At last, one stalk of grass was used to tie up all at the lower part and the fingers were gradually pulled out.

Game: This toy could be played alone, or in group, or in a competition. The one who could make the best or the most beautiful nest **RANG TAKATAEN** was the winner.

This game was not only for recreation, but also provided intricate working ability and finger coordinations.

เรือ

เรือ เป็นของเล่นเด็ก สามารถลอยเล่นไปในน้ำโดยใช้ยางวง ยางในรถจักรยาน หรือยางในรถยนต์ ดึงรัดกับใบพัดเรือหมุนเป็นเกลียว เวลาปล่อยเรือลงน้ำใบพัดจะหมุนพยุ้น้ำทำให้เรือวิ่งได้

เรือที่เด็กชอบเล่นโดยใช้ใบพัดหมุนมี 2 ประเภท คือ เรือไม้ไผ่ และเรือเร็ว

เรือไม้ไผ่ ไม้ไผ่จะเป็นไม้ที่มีน้ำหนักเบา หาง่ายตามท้องทุ่งนา เด็กสามารถนำไม้ไผ่มาทำของเล่นได้หลายอย่าง เช่น ตุ๊กตา มีดดาบ ปืน เป็นต้น ส่วนผู้ใหญ่นอกจากจะนำดอกไผ่ไปทำอาหารแล้ว ยังใช้ไม้ไผ่ทำเป็นท่อนเบ็ดตกปลา ท่อนตาข่าย และท่อนโพงพาง

วิธีทำเรือไม้ไผ่ เด็ก ๆ จะทำได้ด้วยตนเอง เพราะทำได้ง่าย เพียงแต่หักกิ่งไม้ไผ่ที่แห้ง ขนาดนิ้วมือ ยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร มาสองกิ่ง ให้ปลายกิ่งไม้ไผ่ด้านใดด้านหนึ่งชิดกันในลักษณะสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ส่วนที่เป็นมุมชิดกันนั้นจะใช้ไม้ไผ่แหลม ๆ แหว่งไม้ไผ่ให้ทะลุติดกัน ส่วนดังกล่าวนี้จะเป็นหัวเรือ ในส่วนหางเรือก็จะใช้ไม้ไผ่แหลมเสียบกิ่งไผ่ให้ติดกันด้วย ใช้มีดเหลาไม้ไผ่ให้บาง ขนาดความยาวประมาณ 3-5 เซนติเมตร ทำเป็นใบพัดหมุน เวลาเด็กจะเล่นจะใช้ยางวงหรือยางในรถผ่าเป็นเส้นยาว เส้นเล็กมัดปลายส่วนหางเรือ นำใบพัดมาผูกมัดติดกับสายยางเวลาเล่นเรือ ไม้ไผ่จะหมุนใบพัดจนเส้นยางแข็งเกลียว เด็กจะวางเรือลงไปในน้ำ ปล่อยใบพัดเกลียวยางที่หมุนจะหมุนคืนตัวอย่างเร็ว ซึ่งทำให้ใบพัดหมุนไปด้วย เด็ก ๆ จะปล่อยเชือกไม้ไผ่แข่งขันในกลุ่มเพื่อน ๆ โดยพิจารณาว่าเรือของใครแล่นได้ไกลกว่ากัน

เรือเร็ว จะใช้ไม้สักแกะเป็นรูปเรือจริง ๆ การทำเรือประเภทนี้ผู้ใหญ่มักจะทำให้เด็กมากกว่าที่เด็กจะทำขึ้นเอง เพราะต้องใช้ความประณีตในการแกะหรือขุดเรือ ซึ่งจะใช้สิ่วแกะเรือให้ท้องเรือลึกลงไป ส่วนใต้ท้องเรือที่วางกับพื้นน้ำจะต้องเรียบเพื่อไม่ให้เรือโคลงเคลงได้ง่าย ใต้ท้องเรือจะตีตะปูหักตัวตะปูให้งอเพื่อใช้มัดยางยึดกับใบพัดเรือ ใบพัดเรือจะใช้สังกะสีตัดเป็นรูปใบพัดเล็ก ๆ ใช้ลวดเป็นแกนมัดติดกับยางยึด เมื่อเด็กจะเล่นเรือเร็ว จะหมุนใบพัดไปเรื่อย ๆ จนเกลียวยางยึดแข็งเกลียว วางเรือลงไปในน้ำ ใบพัดจะหมุนไปชั่วขณะหนึ่ง ซึ่งทำให้เรือแล่นหรือวิ่งไปข้างหน้า การที่เด็กเรียกเรือเร็ว เพราะรูปร่างของเรือคล้ายเรือเร็ว บางพื้นที่เรียกว่า เรือบ่อ

RUA (เรือ)

RUA (a boat) was a toy which could float in water using the inner tyres of a bicycle or car. It was tied to the propeller of a boat so tightly that the propeller was spun very fast. When the **RUA** was placed in the water, the propeller was turned and the **RUA** was moved.

Children loved to play with the **RUA** that had a propeller and the **RUA** was divided into 2 kinds: **RUA MAI SON** and **RUA RAEO**.

The **MAI SON** is a light wood that could be found easily in a rice field. Children could use it to make many toys like dolls, swords and guns. Adults used the **SON** flowers to cook and used **MAI SON** to make fishing pontoons.

Construction of the RUA MAI SON: Children made it themselves because it could be made so easily. They took two branches of **MAI SON**, each 10-15 cms long. They were placed in an angle to form a boat head. The tail was made of a bamboo stick used like the 2 **MIA SON** branches mentioned before. A piece of bamboo, about 3-5 cms long, was made as a propeller. Shreds of inner tyre were tied up to the bamboo stick for the boat tail. The bamboo propeller was tied to the inner tyre shreds. The propeller was spun till the shreds were tightly spiral. The boat was put in water, the propeller was released and the spiral shreds spun back quickly which resulted in spinning the propeller to drive the boat forward. Children had competitions with their **RUA MAI SON** among friends to see whose could go faster.

The **RUA RAEO** (a speed boat) was made by carving teak to make a small boat. Adults made it for their children because it needed skill in carving or chiselling teakwood. The flat part of the boat had to be nicely flattened so that the boat had good balance. There was a nail under it, this nail was bent to tie an elastic band to a propeller. The propeller was made of a tin piece cut in a small propeller shape using a wire as an axle. When the children wanted the **RUA RAEO** to move, they wound up the rubber band, then they put the boat in the water. The propeller would turn for a while and move the boat ahead. The name of **RUA RAEO** came from its shape and in some areas it was called **RUA BU**.

เรือกาบมะพร้าว

เรือกาบมะพร้าว เป็นของเด็กเล่นพื้นบ้านใช้กาบมะพร้าวทำเป็นลำเรือ ตัดใบเหมือนเรือใบและทำหางเสือ เพื่อให้แล่นลอยไปตามทิศทางของลมพัด

เด็ก ๆ จะทำเรือกาบมะพร้าวในช่วงฤดูฝน หรือช่วงระยะทำนา ซึ่งน้ำในแม่น้ำลำคลองไหลบ่า สมัยก่อน การทำนาจะอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก และจะทำนาปีเท่านั้น พออย่างฤดูฝน น้ำข้างตามฝันท้องนา ชาวบ้านจะจัดเตรียมเสบียงอาหารไปนอนอยู่ที่บริเวณทำนาของตน โดยปลูกห่างนา (ที่ผักชีวคราว) ทำเทือกนา (เตรียมดิน) จนปลูกข้าวเสร็จ จึงจะขนสัมภาระกลับบ้านพักอาศัย เครื่องอุปโภคและบริโภคจะหาบเรือบรรทุกเกวียนไปพร้อม ๆ กัน ตามหมู่บ้านจะเจียบเหงาเหลือแต่คนแก่เฒ่าที่คอยเฝ้าบ้าน อาหารการกินในช่วงฤดูการทำนาจะอุดมสมบูรณ์ที่สุด แทบจะไม่ต้องซื้ออาหารตามท้องตลาดเลย พวกกบ ปู ปลา ผักบุง ผักกระเฉด ผักโสน หาได้ง่ายตามธรรมชาติ ถ้าหากจะมีการแก่งสิ่งที่ไม่ได้คือ กะทิมะพร้าว ผู้ปรุงอาหารจะคั้นกะทิขุ่นทำให้แกงมีรสอร่อย ฉะนั้นการใช้มะพร้าวเพื่อปรุงอาหารคาวหวาน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ชาวบ้านจะปลูกมะพร้าวกันทุกครัวเรือน กาบมะพร้าวจะใช้ก่อกองไฟตามใต้ถุนห่างนาเพื่อไล่มด เหลือบ รัน เป็นต้น เด็ก ๆ จะใช้กาบมะพร้าวไปทำเรือกาบมะพร้าว เช่น เรือใบ เรือมอญ

เรือใบกาบมะพร้าว จะนำเปลือกกาบมะพร้าวแห้งขนาดกว้างตามความต้องการ ใช้มีดตัดเปลือกมะพร้าว และตกแต่งพื้นแบนคล้ายลำเรือ ปลายหัวเรือแหลม ตรงกลางลำเรือใช้ไม้ไผ่เหลาเสียบกับใบเรือ ปลายไม้ไผ่ส่วนแหลมคมจะปักกับลำเรือกาบมะพร้าวให้แน่น ใบเรือจะใช้ใบตาล ใบตองคอง ใบไม้ประเภทต่าง ๆ ส่วนท้ายเรือจะเหลาไม้ไผ่บาง ๆ เสียบทำเป็นหางเสือ เวลาเล่นจะลอยในแม่น้ำลำคลองแข่งขันกันว่าเรือใบของใครจะแล่นได้เร็วและไกลกว่ากัน

เรือมอญกาบมะพร้าว ใช้กาบมะพร้าวขนาดใหญ่ ผู้ใหญ่มักจะปอกเปลือกมะพร้าวให้เด็กโดยการ ใช้ปลายมีดคม ๆ แทะเปลือก บางทีอาจได้เปลือกมะพร้าวกว้างเกือบครึ่งลูก หากเปลือกมะพร้าวโค้งมาก เรือจะไม่สมดุลและคว่ำง่าย

การทำเรือมอญกาบมะพร้าว เด็กคงได้เห็นเรือมอญลำขนาดใหญ่ มีลักษณะท้องเรือลึก บรรทุกสิ่งของมาขายคราวละมาก ๆ จึงได้ทำเรือมอญกาบมะพร้าวขึ้น ทำหางเสือลอยไปตามกระแสที่ไหล บางทีจะทำเรือหลาย ๆ ลำพ่วงกันเป็นทิวแถว ซึ่งในปัจจุบันไม่ค่อยมีการทำเรือใบกาบมะพร้าวและการทำเรือมอญกาบมะพร้าวอีกแล้ว

RUA KAP-MA-PHRAO (เรือกาบมะพร้าว)

RUA KAP-MA-PHRAO (a boat made of a coconut husk) was a folk toy using a coconut husk as a boat with sails and a rudder to help navigate the boat using the wind.

Children made the **RUA KAP-MA-PHRAO** in the rainy season or at the beginning of the rice planting season because there was a lot of water flowing in the canals and rivers. In the old days, farmers depended only on the rains to plant rice and they usually planted it once a year. When it started to rain, the fields were flooded. Villagers prepared their food supplies to move to live in their rice fields. They built **HANG-NA** (a temporary cottage in the fields) and prepared the soil. They would return home when they finished planting. Therefore, they would leave the village with all supplies in a wagon or by carrying them on their shoulders. Only the older people were left to live in the village. During this period, there were so many kinds of food supplies that there was no need to buy anything. Villagers could get frog, crab, fish and any vegetables from the fields. They needed coconut when they cooked some curries and villagers had coconut trees at home. They also used coconut husks to put in a fire using its smoke to chase away the insects. Children used the husk to make some boats called **RUA BAI** and **RUA MON**.

RUA BAI KAP-MA-PHRAO was made of a coconut husk with the desired width, cut in a boat shape and with the lower part flattened. The boat had a long and pointed front with some sails on some bamboo sticks stuck firmly in its middle part. The sails were made of some leaves like **BAI TAN** (a palm leaf), **BAI TONG-KHUANG**, and other leaves. At the boat tail, a flat bamboo piece was made to stick to it. Then these boats were placed in the water to compete to see whose could go faster and longer.

RUA MON KAP-MA-PHRAO was made of a big sized coconut husk by using a sharp knife to remove the hard part. Sometimes a half size husk of a whole coconut was used because it could stay well in the running water with its big curved section.

Construction: Children might have seen the big size **RUA MON** which had a deep and wide storage area. They then used a big size husk to make the same kind of boat with a rudder. These boats were put in the water and tugged in rows. We no longer see these boats.

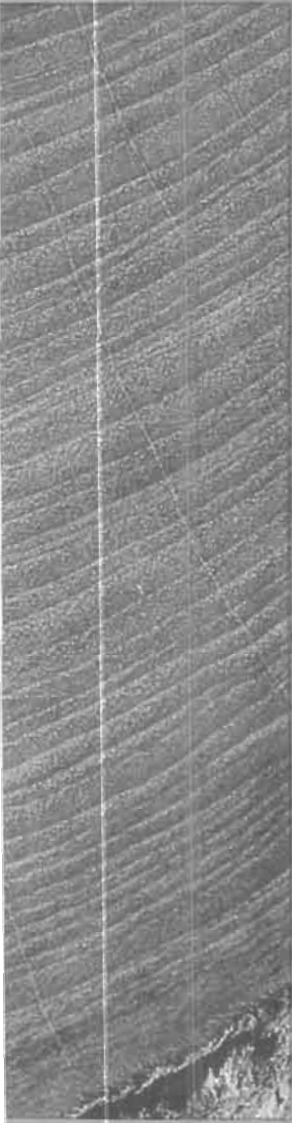
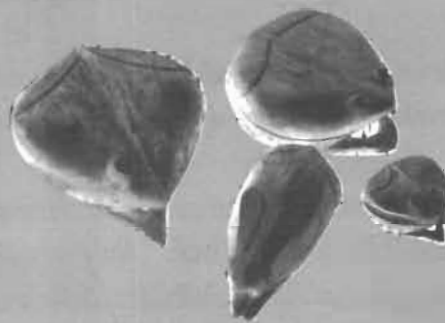

5

สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

ENCYCLOPEDIA OF OLD FOLK TOYS

เรือบก

เรือบก เป็นของเล่นพื้นบ้านที่เด็ก ๆ แถบอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก นิยมเล่นกันมาก โดยอาจเลียนแบบมาจากการแข่งขันเรือบกของผู้ใหญ่ และมักเล่นในหมู่เด็กชายมากกว่าเด็กหญิง เพราะต้องใช้กำลังในการวิ่งพอสมควร

เรือบกจะทำด้วยไม้ไผ่หรือทางมะพร้าวยาวประมาณ 5-10 เมตร ใช้มัดเหลาให้บาง ดึงไม้ให้โค้งโค้งคล้ายเรือ เมื่อได้ไม้อ่อนตามที่ต้องการแล้ว เด็ก ๆ จะวานเพื่อน ๆ ช่วยจับปลายไม้โน้มให้โค้งตามความต้องการ แล้วใช้เชือกหรือปอที่เตรียมไว้ผูกปลายไม้ดึงให้ตึง มัดกับปลายไม้อีกด้านหนึ่ง นำดอกไม้หรือผ้าสีมาผูกส่วนที่เป็นหัวเรือบกนั้น

การเล่นเรือบกจะเล่นวิ่งแข่งกันคราวละหลาย ๆ คน เวลาเล่นเด็ก ๆ จะเข้าแถวเรียงกัน แล้วแต่ละกำหนดว่าจะทำการแข่งขันกันคราวละกี่คน กี่ลำ มีกรรมการคอยทำหน้าที่ตัดสิน และให้สัญญาณตอนเริ่มต้นวิ่งแข่ง เด็ก ๆ จะจับปลายไม้ไว้ให้แน่น ให้ส่วนโค้งที่เป็นลำเรือหรือหัวเรือชูไปกับพื้นดิน ปกติแล้วเด็ก ๆ จะเล่นเรือบกในช่วงฤดูฝน เลือกเล่นบริเวณพื้นดินเป็นโคลน วิ่งหกล้มไม่เจ็บ สิ้นไกลสนุกสนานทั้งผู้เล่นและผู้ชม ถ้าจะเล่นฤดูร้อน พื้นดินที่เล่นจะต้องราบเรียบ เมื่อการเล่นพร้อมแล้วผู้ให้สัญญาณจะให้สัญญาณออกจากจุดเริ่มต้น เรือลำใดวิ่งถึงเส้นชัยก่อน ก็จะเป็นผู้ชนะแข่งขันเที่ยวนั้น ในระหว่างที่เรือวิ่งแข่งขัน หากเรือของใครเชือกขาด หรือผู้วิ่งเรือหกล้ม จะถือว่าเรือลำนั้นแพ้ทันที รวมทั้งผู้ที่แก่งเรือคนอื่น ๆ จะถูกปรับให้แพ้ด้วยเช่นกัน

สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

เรือบงของเด็ก ๆ ได้นำวิธีการมาจากประเพณีแข่งเรือบงของผู้ใหญ่ ซึ่งจัดเป็นงานประเพณีขึ้นทุก ๆ ปี ที่วัดเนินกุ่ม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก การแข่งขันเรือบง ได้พัฒนารูปแบบมาจากประเพณีการแข่งขันเรือยาว ชาวบ้านแถบวัดเนินกุ่ม ให้ข้อมูลสรุปได้ว่า ในเดือน 11 ของทุก ๆ ปีทางวัดจะมีประเพณีทอดกฐิน โดยจะมีงานมหรสพต่าง ๆ มากมาย เช่น ลิเก มวย รำวง การละเล่นพื้นบ้าน รวมทั้งมีการแข่งขันพายเรือยาวด้วย สำหรับการแข่งขันเรือยวานั้นชาวบ้านสนใจมากที่สุด แต่ละหมู่บ้านจะส่งเรือยาวมาประลองฝีพายแข่งขันความเร็วกัน ในระยะหลังแม่น้ำเกิดตื้นเขิน ประกอบกับชาวบ้านที่ปลูกที่อยู่อาศัยยื่นล้ำไปในแม่น้ำ และสร้างเรือนแพกันมาก การแข่งขันเรือจึงไม่ค่อยสะดวก คณะกรรมการวัดจึงประชุมตกลงให้มีการแข่งขันเรือบงแทน อุปกรณ์แข่งขันจะใช้ลำไม้ไผ่ยาว ๆ ประมาณ 8-10 เมตร ใช้คนวิ่ง 9 คน เปรียบเสมือนเป็นผู้พายเรือ ทุกคนจะค่อมไม้ไผ่อยู่ในระหว่างขา วิ่ง 2 เที่ยว คัดเลือกลำที่ได้ที่ 1 มาแข่งขันกันหาผู้ชนะเลิศต่อไป ระยะทางที่วิ่งประมาณ 100 เมตร ใช้ธงเขียวหรือเสียงปี่เป็นสัญญาณปล่อยเรือ

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การแข่งขันเรือบงของเด็ก ๆ จึงได้นำวิธีการของผู้ใหญ่มาแข่งขันวิ่งเรือกันบ้าง นับว่าเป็นการออกกำลังกายที่ดีอย่างหนึ่ง และประหยัดจากการซื้อของเล่นอีกด้วย

RUA BOK (เรือบก)

RUA BOK (a land boat) was a folk toy which was very popular among the children in the Bang Krathum district of Phitsanulok province. It might imitate the adults' boat racing. And it was more popular among the boys than girls because it required a lot of energy in running it.

The **RUA BOK** was made of a bamboo stem of a mid-rib of a coconut leaf, about 5-10 meters long. It was smoothed off by a knife and then curved into a boat shape. The ends of the boat were tied up with a rope so that the head and the ends were bent up. A piece of cloth and some flowers were tied to the boat head.

Game: A few groups of some children would compete in a running race while carrying the **RUA BOK** along with them. There was a referee to judge and give signals. The children stood in a row and held the **RUA BOK** tightly with their hands and had the curved or the bent part hit the ground while running. They usually played the **RUA BOK** in the rainy season and on a muddy ground so that they wouldn't get hurt when they fell. Both players and viewers slipped in the mud and enjoyed the game. If they played in summer, the ground had to be fairly smooth. Children stood in rows. They could have as many **RUA BOK** as they wanted in a race and each one would have the number of players as previously agreed. When everyone

was ready, the referee gave the go signal. The one that reached the victory point first was the winner. If the string was broken or any player fell, that **RUA BOK** lost at once. Or if any player tried to cheat the other playeres, he or his boat would be judged as the loser also.

The children's **RUA BOK** was an imitation of the annual traditional racing of the adults' **RUA BOK** at Wat Neonkum in Bangkrathum district, Phitsanulok province. It was adapted from the long boat racing. The villagers of Wat Neonkum say that every year in the 11th lunar month, the temple would have the robe presenting ceremony to the monks called **THOT KATHIN**. There would be many kinds of entertainment like **LI-KE** (folk play), boxing, **RAMWONG** folk dancing and the folk games. The long boat racing was one of the highlights. Each village would send a long boat for the racing. Later the river got shallower and villagers built boathouses and ordinary houses in the river; therefore, the boat racing was not convenient or possible. The temple committee agreed to arrange the **RUA BOK** racing instead. They used a bamboo stem, about 8-10 meters long, with nine players as the rowers. They stood over the stems and ran back and forth for about 100 meters in each race. The winner of each race would go into the final round. They used a green flag or green signal as the go signal.

The **RUA BOK** competition of the children then imitated the adult one. It's good exercise and an economical game.

เรือบิน

เรือบิน เป็นของเล่นเด็กในสมัยก่อน นิยมเล่นในกลุ่มเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง ชาวชนบทมักเรียกเรือบินมากกว่าที่จะเรียก “เครื่องบิน”

เรือบิน ที่เด็กเล่นกันจะมีเรือบินสำหรับพุ่งร่อนในอากาศ เรือบินชนิดแรกแขวนและเรือบินสำหรับลากดึง

เรือบินชนิดร่อน เด็กจะใช้ก้านดอกอ้อย ซึ่งชาวบ้านปลุกกันทั่วไปมาตัดเป็นลำเรือบินยาวประมาณ 20-25 เซนติเมตร ปีกเรือบินมี 2 ปีก คือปีกด้านหน้าและปีกด้านหลัง ปีกด้านหน้าจะยาวกว่าด้านหลัง มักจะใช้ใบตาลแก่เสียบตรงรอยที่ใช้มัดกริดไว้ ส่วนด้านปีกหลังจะทำหางเสือไว้ด้วย เวลาเล่นจะปรับปีกหน้าและหลังให้เอียงน้อย จับส่วนลำเรือบินด้านหลังพุ่งไปในอากาศ ให้เรือบินเหิรร่อน หากด้านหัวเบาจะใช้ไม้เสียบลำดอกอ้อยส่วนหัว

เรือบินชนิดแขวน เรือบินชนิดแขวนถ้าเด็ก ๆ ทำจะใช้ไม้ไผ่ทำเป็นรูปเรือบิน มีใบพัดหมุนได้ มัดแขวนไว้ตามเพดาน หรือใต้ถุนบ้าน เวลาลมพัดใบพัดเรือบินจะหมุน เรือบินไม้ผู้ใหญ่จะทำให้เด็ก โดยทำจากไม้เนื้อแข็งใบพัดจะใช้สังกะสีแขวนไว้ให้เด็กนั่ง นอน ดูเล่น เรือบินแขวนอีกประเภทหนึ่งจะแขวนไว้ตามศาลา วัด ผู้ชายวัยหนุ่มสาวจะประดิษฐ์ประดอยทำในโอกาสวันเทศน์มหาชาติ หรือวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น จุดประสงค์ในการทำก็เพื่อตกแต่งศาลาให้สวยงาม และให้เด็ก ๆ ที่มาทำบุญได้นั่งชมเวลาตีกลองทำบุญที่วัด การทำเรือบินชนิดแขวนกับศาลา วัดจะเป็นโครงไม้ไผ่มีขนาดใหญ่ ลำเรือบินยาวประมาณ 1-2 เมตร ใช้กระดาษสีหรือกระดาษแก้วกรุลำเรือบินและปีก ผู้ทำเรือบินจะเป็นผู้ชาย ส่วนผู้หญิงก็จะถักร้อยพวงมาลัยแขวนเป็นอุบะตามเพดานศาลา วัดเช่นกัน

เรือบินชนิดลากดึง เรือบินแบบลากดึงจะทำด้วยลูกนุ่นอ่อนที่มีเปลือกสีเขียว เลือกลูกนุ่นที่มีผิวเรียบ ลูกเรียวยาว ใช้ใบตาลแห้งมาตัดเป็นใบพัด ปีกและหางใช้มีดกรีดลูกนุ่น ส่วนที่จะสอดใบตาลที่เป็นปีกและเป็นหางทำใบพัดเล็ก ๆ ให้หมุนได้เสียบไว้ที่ส่วนหัวลูกนุ่น ใช้ไม้สั้นทำเป็นล้อ 4 ล้อ เวลาเล่นจะใช้เชือกลากดึงไปตามถนนหนทาง ใบพัดเรือบินจะหมุนเมื่อปะทะลมแรง ๆ

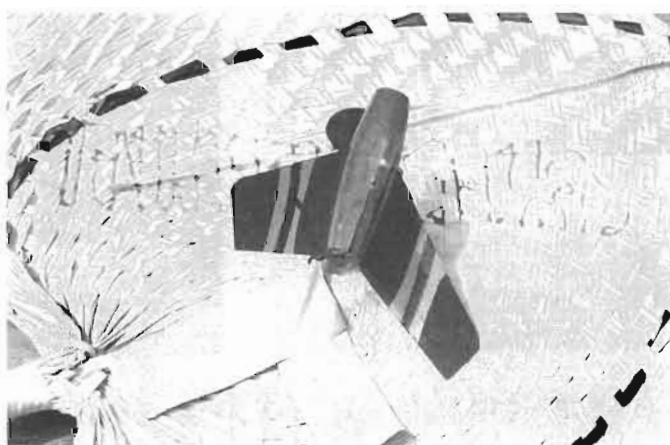
การเล่นเรือบิน หรือเครื่องบินชนิดร่อน แขวนและลากดึงไม่ค่อยมีเล่นกันในสมัยนี้ แต่จะซื้อเครื่องบินประเภทพลาสติก เครื่องบินประเภทใช้มอเตอร์หรือเครื่องบินประเภทบังคับร่อนได้มาเล่นกัน ซึ่งจะมีราคาแพงมาก

RUA BIN (เรือบิน)

RUA BIN was a more popular toy among boys than girls in the old days. The country people liked to call it **RUA BIN** instead of **KHRUANG BIN** which literally means flying machine.

There were three kinds of RUA BIN: the first kind could be hurled and would glide in the air, the second was usually hung and the third was drawn along.

RUA BIN CHANIT RON (the airplane that could be hurled and would glide): the children used branches of sugar cane flowers, planted all over by villagers, to make the bodies of the **RUA BIN**. Each was about 20-30 cms. long. Each airplane would have its front wings longer than the rear ones. These wings were made of palm leaves, the rear ones would also have steering. They were inserted into the body and were a little bit curved while being hurled. The back part of the **RUA BIN** body would be used to dart it into the air to make it glide. If the head part was too light, a piece of wood would be inserted right into that part.

RUA BIN CHANIT KHWAEN (the airplane that was usually hung): The children usually used **MAI SON** wood to make the body of the **RUA BIN** which also had a spinning propeller. It would be hung on the ceiling or under the house above the ground floor. When the wind blew, the propeller would spin. Some adults would make the **RUA BIN** body from hard wood with a tin propeller for their children to look at. Another kind of **RUA BIN** would be hung in the temple halls. It was delicately made by young people on the occasion of annual Buddhist sermons like **THET-MA-HA-CHAT** or some important Buddhist days like the beginning or the end of the Buddhist Lent. Their objective was to decorate the temple halls and to amuse the children when they came to make merit there. This kind of **RUA BIN** was made quite large, about 1-2 meters long for the body, with a bamboo frame. Colored or transparent papers were used to decorate the body and the wings. Usually the young men made the **RUA BIN** while the young children were busy making garlands and other flower arrangements.

RUA BIN CHANIT LAK DUNG (the airplane which was drawn along): it was made with cotton pods which had to be young, green and oval. A palm leaf was used to make the wings and the tail. The cotton pod was cut through to insert the wings and tail. A small propeller was attached at the head. The four wheels were also made from the cotton tree. It was drawn along a smooth path. The propeller would spin when the wind blew.

Now this toy is rarely seen, but the plastic and motorized ones or the remote-controlled ones are available and expensive.

ล้อ

ล้อ เป็นของเล่นเด็กใช้วิ่งเล่น เรียกชื่อแตกต่างกันตามประเภทของวัสดุและรูปร่างลักษณะที่ทำ เช่น ล้อไม้ ล้อกะลา เป็นต้น

ล้อไม้จะใช้ปลายไม้พาดบ่าของผู้เล่นวิ่งไล่ไปข้างหน้า แบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ 2 ประเภท คือ

1. ล้อเดี่ยว
2. ล้อคู่

วิธีทำ ล้อเดี่ยว มีลูกล้อไม้เพียงล้อเดียว ผู้ใหญ่หรือเด็กจะทำล้อไม้มีลักษณะเป็นรูปสัตว์และสิ่งของอื่น ๆ เช่น ล้อมังกร ล้อไก่ ล้อห่าน ล้อรถไฟ การทำล้อไม้ประเภทล้อเดี่ยว จะใช้ไม้เนื้อแข็ง หรือไม้สัก มีความยาว 1-3 นิ้ว ใช้มีดหรือขวานถากไม้ให้เป็นวงกลม ขัดผิวไม้ด้วยกระดาษทรายให้เรียบ เจาะรูตรงกลางวงล้อเพื่อใช้เป็นแกนล้อ จากนั้นเตรียมไม้ไผ่ลำขนาดเล็ก อาจเป็นปลายไม้ไผ่ป่า ไม้ไผ่ซาง หรือจะใช้ไม้รวก และไม้เลียงซึ่งเป็นไม้ไผ่ประเภทหนึ่งมีลำเล็ก ใช้มีดผ่ากลางส่วนปลายไม้ด้านล่าง มีความยาวประมาณ 1 ปล้อง ใช้ลิ้มตอกลำไม้ไผ่ให้ปลายไม้อ้ากว้างขึ้น เพื่อให้ลูกล้อไม้ เจาะรูไม้ไผ่ 2 ด้าน ใช้แกนสอดรูไม้ไผ่ และสอดรูวงล้อไม้ ไม้ไผ่ที่นำมาเป็นคันไม้ใส่ลูกล้อวิ่งนี้จะยาว 1.50-2 เมตร นำไม้ไผ่สั้น ๆ มาตีตะปูไขว้ไว้เป็นรูปกากบาทอยู่ตรงระดับหน้าอกของผู้เล่น

สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

วิธีเล่น ผู้เล่นบางคนจะทำล้อเหมือนล้อรถไฟ เมื่อวงล้อหมุน ไม้ที่คล้ายเป็นลูกสุบรรตไฟจะขยับขึ้น ขยับลงไปตามวงล้อที่หมุนนั้น ผู้เล่นบางคนจะทำเป็นรูปสัตว์ คล้ายกำลังวิ่ง เวลาล้อหมุนเพราะใช้ไม้ตียึดกับวงล้อ ให้เคลื่อนไหวตามไปด้วย ขณะเล่นจะใช้คันไม้ที่เป็นไม้ไผ่พาดบ่า มือจับไม้กากบาทวิ่งเล่นตามถนนหนทาง

วิธีทำ ล้อคู่ ใช้ลูกล้อไม้ 1 คู่ เจาะรูตรงกลางวงล้อ ใช้แกนไม้สอดรูวงล้อทั้งสอง นำไม้ไผ่ยาวประมาณ 1.50-2 เมตร ผ่ากลางลำยาวประมาณ 1 ปล้อง หรือใช้มีดปาดไม้ไผ่ให้ทะลุลำ เจาะรูไม้ไผ่ 2 ด้านให้ทะลุ สอดแกนไม้กับวงล้อเข้าด้วยกัน ตรงใกล้บ่าผู้เล่นจะทำพวงมาลัยบังคับให้ล้อไม้เลี้ยวไปตามความต้องการของผู้เล่นได้

วิธีเล่น ให้ปลายคันไม้ไผ่พาดที่บ่าของผู้เล่น หากจะให้ล้อคู่เลี้ยวไปทิศใด ๆ ผู้เล่นจะหมุนพวงมาลัยเส้นเชือกที่ผูกมัดบังคับวงล้อจะดึงให้วงล้อทั้งคู่หมุนไปตามทิศทางที่ต้องการ นอกจากนี้ยังมีล้อกะลามะพร้าว โดยใช้กะลา 2 ใบ เจาะรูกะลาเวลาเล่นจะใช้ลวดร้อยรูกะลาวิ่งลากเล่นตามบริเวณลานหน้าบ้าน

ในปัจจุบันหาผู้เล่นประเภทต่าง ๆ ที่เด็กได้เล่นกันในสมัยก่อนได้ยากยิ่ง และคงจะหายสาบสูญไปในที่สุด

LO (ล้อ)

LO (a wheel) was a toy which had different names due to the materials used, for example: **LO MAI** (a wooden wheel), **LO KALA** (a wheel made of coconut shell), etc.

The **LO MAI** was placed on the players' shoulders and was pushed forward. It was divided into two kinds:

1. **LO DIEO** (single wheel)
2. **LO KHU** (double wheels).

The **LO DIEO** had only one wooden wheel which might be in the shape of animals or something else like **LO MANG-KON** (a wheel in a dragon shape), **LO KAI** (a wheel in a chicken shape), **LO HAN** (a wheel in a goose shape) and **LO ROT-FAI** (a train wheel). This kind of **LO** (wheel) was made of hardwood or teak, about 1-3 inches thick. It was cut in a round shape, smoothed with sandpaper, and a hole made in the middle to put in the axle. Then a small size bamboo stem, 1.5-2 meters long, was parted at one end to put the wooden wheel in between. Those bamboo ends had holes to insert the same axle the wheel had. The other end of the bamboo stem had a short stick nailed in a cross shape. When this end was placed on a player's shoulder, the cross stick would be at the chest level of the player.

Some players made this toy like **LO ROT-FAI** (a train wheel). When the wheel moved, the sticks that locked like pistons of the wheel would move up and down. The animal-shaped wheels would look like running animals when the wheels were moved because the sticks attached to the wheels moved at the same time.

The **LO KHU** was made of a pair of wheels, with a hole in the middle of each to insert an axle. A bamboo stem, 1.50-2 meters long, was parted at one end and holes made to insert the wheels with an axle. At the other end, a spinning wheel was made to control the directions. The **LO KHU** was sometimes made of 2 coconut shells which had holes to insert a wire and it was drawn around on the ground.

Now these **LO** cannot be seen easily and will finally disappear.

ล้อลาก

ล้อลาก เป็นของเล่นของเด็กในสมัยก่อน ทำเพื่อใช้ลากเล่นกันในหมู่บ้าน โดยจะมีผู้ดึงล้อหรือลากล้อให้เคลื่อนไปข้างหน้า ส่วนอีกคนหนึ่งจะเป็นฝ่ายนั่งผลัดเปลี่ยนกันไปเรื่อย ๆ

วิธีทำ ล้อลากของเด็กคงได้รูปแบบวิธีการมาจากการทำเกวียน ซึ่งชาวพื้นบ้านมักจะเรียกว่าล้อ การคิดทำล้อลากนี้ผู้ใหญ่คงทำให้เด็กได้ใช้ลากเล่นกัน หรือทำเพื่อใช้ประโยชน์ในการบรรทุกสิ่งของ ส่วนล้อลากที่ทำได้ง่าย ๆ เด็กคงได้ทำเล่นเอง

ล้อลากประเภทบรรทุกสิ่งของจะใช้บรรทุกสิ่งต่าง ๆ หรือใช้ลากเล่น ผู้ใหญ่จะทำเลียนแบบการทำเกวียน โดยจะทำล้อไม้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ยาวประมาณ 20-30 เซนติเมตร จำนวน 2 ล้อ เจาะรูวงตรงกลาง ใช้เหล็กหรือไม้เป็นแกนล้อ หากจะบรรทุกของหนัก ๆ จะใช้แกนเป็นเหล็ก ต่อโครงสร้างล้อด้วยไม้เนื้อแข็ง ให้สามารถวางสิ่งของได้ ที่ลากล้อจะทำเป็นรูปค่อมวัว ค่อมควาย มีลักษณะโค้ง ใช้วางบนคอสัตว์เพื่อผูกเชือกลากจูง

วิธีเล่น เมื่อเด็กจะเล่นล้อประเภทนี้แล้ว ผู้ลากจะนำค่อมวางไว้ระหว่างล้อทั้งสองข้าง อาจสมมติเป็นวัวเป็นควาย ผู้นั่งจะสมมติว่าเป็นผู้บังคับล้อให้ลากไปตามทิศทางที่ต้องการ หากมีคนนั่งล้อหลาย ๆ คน บางทีไม้ที่ทำสำหรับลากจูงนั้นจะทำเป็นคานไม้เหมือนแอกวัวแอกควายใช้พวนเส้นโต ๆ ผูกให้แน่น วิ่งลากแข่งขันกันเป็นที่สนุกสนาน ล้อลากประเภทบรรทุกสิ่งของ นอกจากจะใช้ลากเล่นแล้ว ชาวบ้านยังทำเพื่อลากไม้ท่อนไม้สั้น ๆ นำไปกองไว้ผ้าเป็นพื้นหรือเตรียมเผาถ่าน

ล้อลากประเภทเด็กเล่น ล้อลากที่ทำเพื่อใช้เล่นโดยเฉพาะจะทำง่าย เด็กจะทำกันเองได้ โดยใช้มีดหรือขวานฟันวงล้อกลม ๆ ตามขนาดที่ต้องการ ใช้ส่วานเจาะรูวงล้อตรงกลาง นำไม้เนื้อแข็งทำเป็นแกนล้อและสำหรับนั่ง ส่วนที่ดึงบางทีจะใช้ลำไม้ไผ่ทำเป็นโครงลากล้อ ใช้มีดผ่ากลางลำไม้ไผ่เกือบตลอดลำ ให้เหลือส่วนหัวไว้สำหรับดึงลาก เจาะรูซีกไม้ไผ่ทั้งสองข้างสอดรูกับแกนล้อไม้ ผู้เล่นล้อลากบางคนจะทำโครงไม้ที่ลากนี้เป็นโครงไม้เนื้อแข็ง ซึ่งจะทำให้เล่นได้นาน ๆ

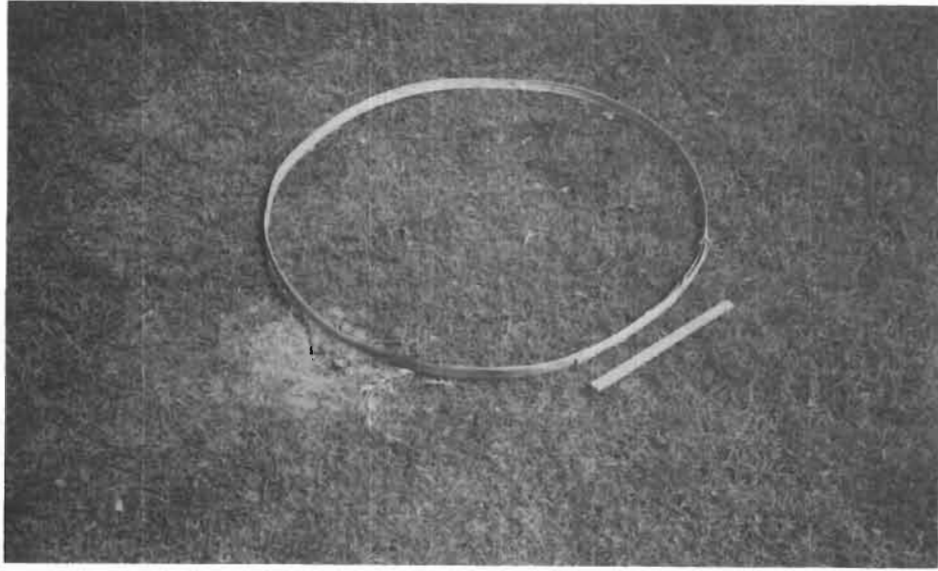
LO LAK (ล้อลาก)

LO LAK (a drawn wheel) was a folk toy in the past being pulled around a village for fun. There would be a puller or a pusher to move it forward, while another person sat on it to rotate later.

Construction: It might be a copy of the **KWIAN** (a wagon wheel) which villagers usually called **LO**. The **LO LAK** was probably made by adults so that children could pull it for fun, or for loading and carrying things around. The easy **LO LAK** could be made by children.

The **LO LAK** for loading things might be imitated from the adults' wagon wheel by some adults. They made 2 wooden wheels, each about 20-30 cms in diameter and a hole in the middle to insert a steel or wooden axle. If they wanted to load something heavy, a steel axle was needed. A frame was made on top of the wheels to load the things. The pulling part was made like **KHOM WUA** or **KHOM KHWAI** (a carved wooden piece placed on the animal's neck to tie with the pulling rope). When a child played with this toy, an adult would put it on another child's shoulders. The second child was supposed to be the animal. Another child who would be a rider sat on the **LO LAK** and controlled the directions. Sometimes there were a few riders, the pulling handle could be made as **KHAN MAI** (a long wooden piece which was used to tie to the animals with a big size rope for pulling the wagon wheel). Children pulled them ahead in a race for fun. The **LO LAK** for loading was not only a toy but also a tool used by villagers to carry short logs for firewood or charcoal.

ลื้อวงกลม

ลื้อวงกลม เป็นของเล่นพื้นบ้านที่เด็ก ๆ ใช้ไม้ตีวงล้อให้หมุนวิ่งไปข้างหน้า ผู้เล่นจะวิ่งตามใช้ไม้ตีไปเรื่อย ๆ บางทีจะตีวงลื้อกลมแข่งกัน หรือใช้สำหรับแข่งวิ่งผลัด

ลื้อวงกลม บางทีก็เรียกว่า ลื้อวงกลมใช้ไม้ตี หรือตีลูกลื้อ ของเล่นประเภทนี้ ประหยัด ทำได้ง่าย ได้ประโยชน์ทางด้านการออกกำลังกาย และสร้างความเพลิดเพลินสนุกสนาน เพราะจะเล่นเป็นกลุ่ม ๆ

การเล่นลื้อวงกลม เดิมอาจจะใช้วงล้อไม้ไผ่กลม ๆ จากขอบวงของใช้พื้นบ้าน เช่น ตะกร้าใส่ยาสูบ กระด้ง กระบุง เป็นต้น เมื่อสิ่งของดังกล่าวผุพัง ขอบวงหรือวงกลมจากของใช้ยังแข็งแรงทนทาน เด็ก ๆ จะดึงเอาขอบวงนี้ มาทำเป็นลื้อวงกลมตีเล่นแข่งกัน แต่ด้วยวิธีการทำลื้อวงกลมค่อนข้างง่าย การที่จะคอยให้ของใช้พื้นบ้านพังเสียหาย อาจจะทำให้ชักช้า ไม่ทันเวลาที่เล่น เด็กเล็ก ๆ จะให้ผู้ใหญ่ทำลื้อวงกลมให้ ส่วนเด็กที่มีอายุโตแล้ว จะสามารถทำเองได้

วิธีทำ ลื้อวงกลมจะใช้ไม้ไผ่ยาวประมาณ 1 เมตร ใช้มีดหรือขวานผ่าไม้ไผ่ออกเป็น 2 ซีก แต่ละซีกแบ่งกว้างขนาด 2-3 เซนติเมตร ผ่าไม้ไผ่เป็นซี่ ๆ ใช้มีดเหลาซี่ไม้ไผ่ด้านในให้บาง เหลือผิวไม้ไว้ ไม้ไผ่ที่เหลาจะอ่อน สามารถโค้งงอทำเป็นรูปวงกลมได้ ใช้เชือกปอหรือดอกไม้ไผ่หรือลวด มัดปลายไม้ที่ประกบกันให้แน่น ใช้กั้งไม้หรือไม้ไผ่ยาวประมาณ 20-30 เซนติเมตร ทำเป็นไม้ตีลื้อวงกลม

วิธีเล่น ลื้อวงกลม เด็กจะเล่นตามลานหน้าบ้าน หรือตามถนนหนทาง โดยใช้ไม้ตีลื้อวงกลมให้วิ่งไปเรื่อย ไม้ตีจะสามารถบังคับทิศทางให้ลื้อวงกลมวิ่งไปตามทิศทางที่ต้องการได้ เด็ก ๆ มักจะตีลื้อวงกลมแข่งกัน หรือมีเพื่อนจะเล่นตีลื้อวงกลม เหมือนลักษณะการวิ่งผลัด

ในระยะต่อมาการเล่นลื้อวงกลมจะใช้ยางด้านนอก หรือที่เรียกว่า ยางนอกของรถจักรยานที่ทิ้งขว้างไม่ใช้แล้ว แทนลื้อวงกลมที่ทำด้วยไม้ไผ่ ปัจจุบันไม่ค่อยเห็นเด็ก ๆ ในพื้นบ้านเล่นตีลื้อวงกลมเหมือนในอดีต ทั้ง ๆ ที่เป็นการเล่นออกกำลังกายเสริมสร้างความแข็งแรง ฝึกบังคับทิศทาง และสร้างสรรค์ความสามัคคีได้เป็นอย่างดี

LO WONG KLOM (ล้อวงกลม)

LO WONG KLOM was a folk toy that a child used as a stick to hit a wheel to move forward. The child kept hitting the wheel to move for fun. It was used in competition and in racing also.

The **LO WONG KLOM** (a wheel) was also called **TI LUK LO** and the wheel with a stick. This toy was made easily and economically. It was useful for physical exercise and for fun because it was played in a group.

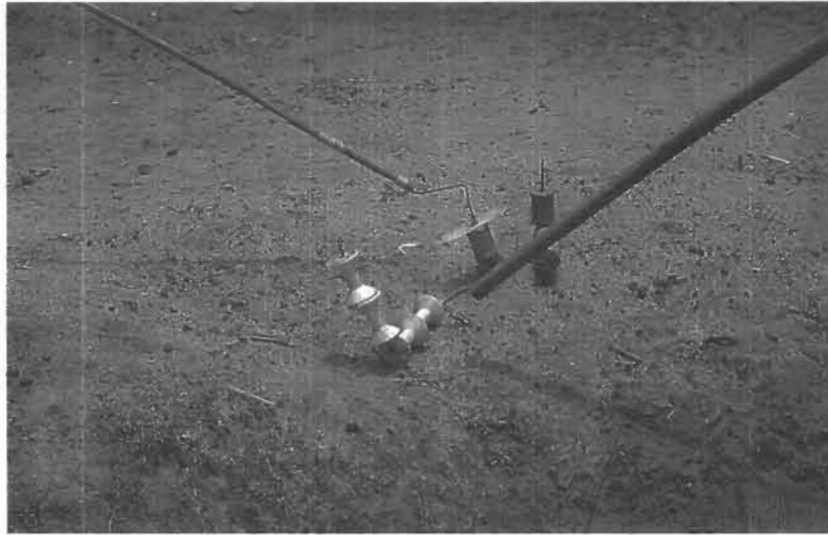
The game might be formerly played with any round items that were available like a round edge of a tobacco basket, or other kinds of baskets. They had to be round and strong items in a wheel shape. Children used some sticks to hit these round wheels in competition. Wheels were then made to be toys without waiting for the left-overs of the old round items or the edges of the old baskets. Some big children could make this toy themselves.

Construction: A bamboo stem, about 1 meter long, was parted into sections. Each section was about 2-3 cms wide. It was parted into strips, the inside parts of the strips were made thinner. When the whole section was thin enough to curve in circle, it was tied up tightly with a string, bamboo strip or a wire. Then a stick 20-30 cms was made from a branch or bamboo.

Game: Children played it in the front yard or on the road using a stick to hit the wheel on and on. The stick was used to control the direction of the wheel as desired. They competed as in racing.

Later the bamboo wheel was replaced by the bicycle wheel that was no longer useable. This game is rarely seen any more though it's good for physical exercise and promoting unity.

ล้อหลอดด้าย

ล้อหลอดด้าย เป็นของเล่นเด็ก นิยมวิ่งเล่นแข่งกันในกลุ่มเด็กชาย โดยใช้ล้อหลอดด้ายที่หมดแล้วทำเป็นล้อรถ และจะมีการประดิษฐ์ล้อหลอดด้ายในลักษณะต่าง ๆ กัน

การทำล้อหลอดด้ายเพราะสาเหตุมาจากผู้หญิงไทยในหมู่บ้านเมื่อมีเวลาว่าง โดยเฉพาะช่วงทำไร่นาเสร็จ หรือก่อนที่จะถึงฤดูฝน ผู้หญิงหรือแม่บ้านซึ่งมีทักษะการเย็บปักถักร้อยจะใช้เวลาว่างดังกล่าวให้เป็นประโยชน์ เช่น การทอผ้า การปะชุนเสื้อผ้าที่ขาด บางคนมีความรู้พิเศษอาจสามารถตัดเสื้อผ้าใส่ได้เองหรือค้าขายเป็นอาชีพอย่างหนึ่ง

การใช้ด้ายจึงมีความจำเป็นหลายประการ เช่น ผู้หญิงจะใช้ด้ายไว้เย็บปักถักร้อย ส่วนผู้ชายจะใช้ด้ายไว้สำหรับเป็นเชือกเบ็ด ทำตาข่ายดักสัตว์ ทำสายยาว เป็นต้น ด้ายที่ใช้จะเป็นเส้นเล็ก ๆ หาซื้อได้ตามตลาด ซึ่งจะพันมากับล้อหลอดด้าย เมื่อชาวบ้านใช้เส้นด้ายหมดแล้วจะเหลือเฉพาะล้อ หลอดที่เหลือทิ้งขว้างตามใต้ถุนเรือนหรือกองขยะ ผู้ใหญ่และเด็ก ๆ จึงคิดทำล้อหลอดด้ายด้วยวิธีง่าย ๆ เพื่อใช้วิ่งเล่นเป็นที่สนุกสนาน

วิธีทำ ใช้ล้อหลอดด้าย 2-3 หลอด ทำเป็นล้อวิ่ง และใช้ลวดทำเป็นแกนหรือเพลาล้อสอดไปในรูล้อหลอดด้ายหลาย ๆ หลอด ดัดปลายลวดให้ตั้งฉากเพื่อกันไม่ให้ล้อด้ายหลุดในขณะวิ่ง บางทีผู้ทำล้อหลอดด้ายจะใส่ใบพัดท้ายล้อหลอดด้าย ส่วนที่วางตั้งฉากกัน เวลาใส่ไปข้างหน้า ล้อด้ายจะหมุนทำให้ใบพัดจะหมุนตามด้วยความเร็ว มือจับจะเหลาไม้ไผ่เป็นเรียวยาว ผูกมัดกับเส้นลวดที่ทำเป็นแกนล้อ ล้อหลอดด้ายมักใช้ไม้เนื้ออ่อน แต่ในช่วงระยะหลังจะใช้พลาสติกทำเป็นล้อหลอดด้ายแทนไม้เนื้ออ่อน

วิธีเล่น เด็ก ๆ จะใช้ล้อหลอดด้ายวิ่งเล่นตามถนนเรียบไม่ขรุขระ เพราะล้อหลอดด้ายมีวงล้อเล็ก เด็กจะสนุกสนานกับการวิ่งล้อหลอดด้ายไปบริเวณที่มีฝุ่น ซึ่งจะทำให้เกิดรอยล้อ โยงโยไปทั่ว การเล่นล้อหลอดด้ายเป็นการวิ่งออกกำลังกายที่สำคัญของเด็ก ๆ พร้อมทั้งเป็นการเล่นเป็นกลุ่ม สร้างสรรค์ความสามัคคี และสร้างสรรค์การประดิษฐ์สิ่งของเล่นด้วยตนเอง

LO LOT DAI (ล้อหลอดด้าย)

LO LOT DAI means a wheel made from a spool of thread. It was a popular toy among the boys for playing around with and racing. From some empty spools of thread they made wheels in various styles.

This toy originated from the sewing handicrafts which occupied Thai female villagers when they had spare time, especially after the harvest season or before the rainy season. Women or housewives who had sewing skills would spend their free time weaving and repairing clothing. Those who had special skill even tailored clothes for themselves or for trading as a second occupation.

Thread was needed for many things. For example, the women needed it for sewing, the men for fishing rods, animal nets, traps and kite string. Thread, bound around a spool, was available in the market. After the thread was used up, the spools were left around under the house or in the garbage. People then simply made a toy called **LO LOT DAI** (a wheel made from a spool) for children to play with.

Construction: Two-three spools of thread were used as wheels with a wire as a shaft inserted through the centre hole of each spool. Then the two ends of the wire were placed at right angles with the shaft wire so the spools would not get loose while revolving. Sometimes, a propeller was put on the spools so that it spun around at the same speed while the spools moved forward. A long handle was made for the toy from a bamboo stick bound to the shaft wire. Usually the spools were made of soft wood, later plastic was used.

Game: Boys had to move this toy on a smooth path because it had small wheels. The children enjoyed running this toy on dusty ground to make traces on it. Playing with this toy was considered major exercise for children. And it was group play creating unity among the children as well as self-initiative.

ลิงจับหลัก

ลิงจับหลัก เป็นของเล่นผู้ใหญ่และของเด็ก ผูกมัดไว้ที่หลักไม้หรือต้นไม้ประเภทต้นตาบ ต้นมะพร้าว ใช้เชือกชักดึงให้ตัวลิงเคลื่อนไปข้างบนคล้ายกับลิงกำลังป่ายป็น เมื่อไปถึงจุดข้างบนแล้วจะผ่อนปลายเชือกอีกเส้นหนึ่ง ลิงจะเคลื่อนตัวลงมาข้างล่างอีก

ผู้ใหญ่จะทำลิงจับหลักผูกไว้ตามหลักต้นไม้หน้าบ้าน สาเหตุการทำลิงจับหลักก็เพราะว่า การเดินทางสมัยก่อนต้องใช้การเดินทางเป็นสำคัญ พอผ่านหมู่บ้านต่าง ๆ ก็จะมีหม้อน้ำหรือโอ่งน้ำตั้งอยู่ที่ชั้มน้ำบ้านหรือข้างถนนหนทาง ใครหิวกระหายน้ำก็ตักดื่มกัน แสดงถึงความเมตตาอารีมีน้ำใจของคนในท้องถิ่นได้อย่างหนึ่ง การทำลิงจับหลักที่ผู้ใหญ่ทำขึ้น นอกจากจะแสดงถึงความสามารถในการทำแล้ว ยังบ่งบอกถึงความเอื้ออาทรของผู้คนที่เดินทางผ่านไปมา โดยหวังจะให้คลายหายเหนื่อย สนุกสนานกับการเล่นดึงลิงจับหลัก

วิธีทำ ลิงจับหลักจะใช้ไม้สัก หรือไม้เนื้อแข็งตากฟืนด้วยมีดหรือขวาน ทำเป็นตัวลิง มีขนาดเท่าตัวลิงจริง ๆ ที่ขาลิงทั้ง 4 ขาจะใช้ตะปูตียึดกับแผ่นไม้หนา ทำเป็นร่องหรือมีลูกล้อหมุนได้ ใช้เชือกมัดบริเวณคอลิงโยงปลายเชือกมัดกับปลายไม้ด้านบนที่ลิงจะป่ายขึ้นไป ข้างบนจะทำรอกมีแกนหมุน เวลาดึงเชือกข้างล่าง รอกข้างบนจะหมุน ตัวลิงจะเคลื่อนไปข้างบน เมื่อลิงไต่ไปจนถึงรอกแล้ว ผู้ชักตัวลิงจะค่อยผ่อนปลายเชือกอีกเส้นหนึ่ง ลิงจึงไต่ราวหรือหลักลงมา

วิธีเล่น คนที่เดินผ่านหน้าบ้านไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เมื่อพักเหนื่อยจากการเดินทาง หรือพักร้อนในร่มไม้ ได้ดื่มน้ำตามชั้มน้ำบ้านแล้วยังได้มีความสนุกสนานกับการดึงเชือกลิงจับหลักให้ป็นขึ้นป็นลงเป็นที่สนุกสนานความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าก็หายไป

การทำลิงจับหลักซึ่งเป็นของเล่นพื้นบ้านในสมัยอดีต ได้หายสาบสูญไป ไม่มีใครคิดทำขึ้นแล้ว ผู้สูงอายุที่จำวิธีการเล่นและการทำ ได้ชี้แนะให้คนรุ่นหลังจำลองไว้เป็นแบบอย่าง เพื่อสืบทอดต่อไปในอนาคต

LING CHAP LAK (ลิงจับหลัก)

A **LING CHAP LAK** (monkey on a pole) was a folk toy for both children and adults. It was tied to a pole or some palm or coconut trees and was pushed or pulled upwards with a rope like a monkey climbing up. When it got to the top of the pole, another rope was used to ease the monkey downwards like a monkey climbing down.

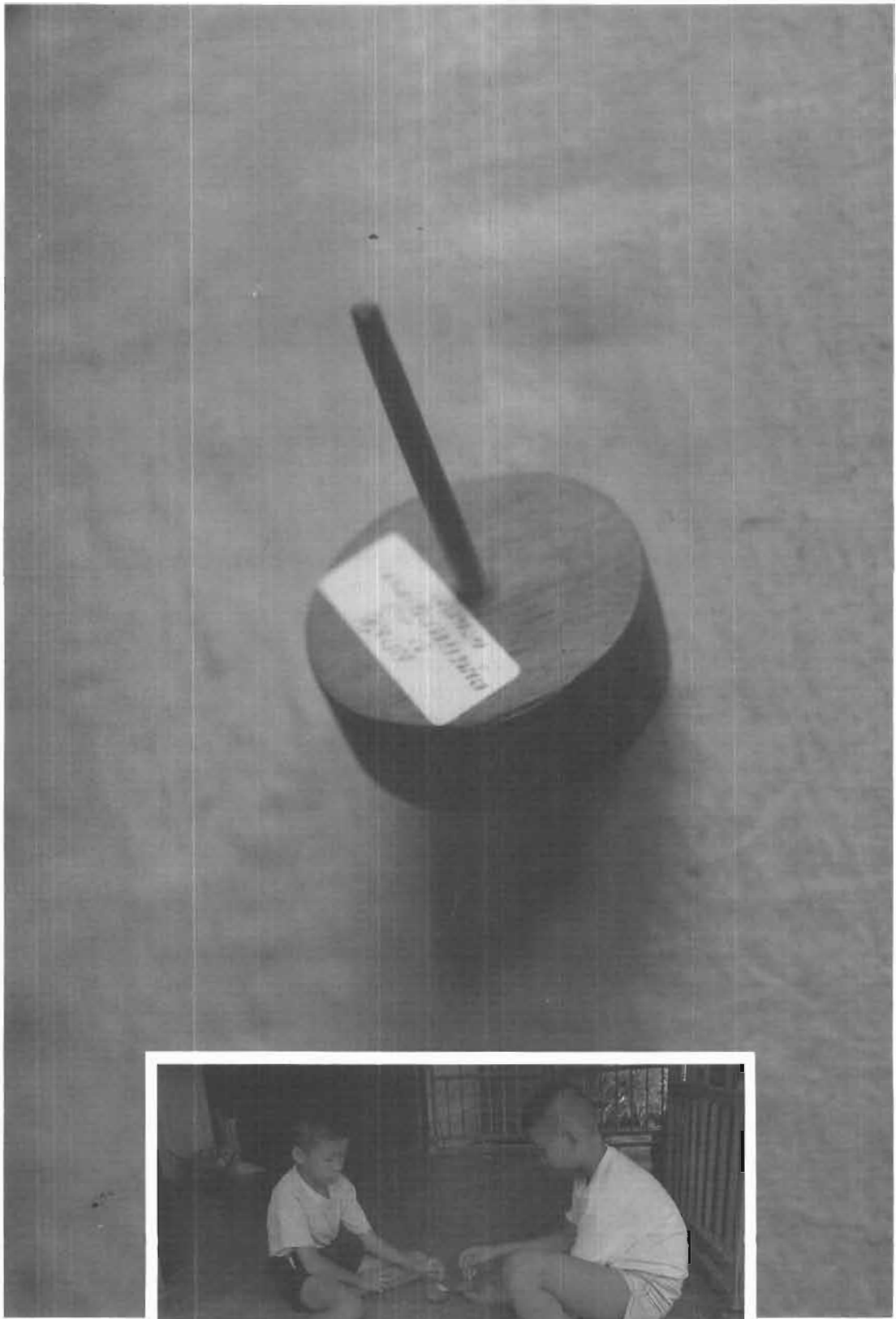
Some adults made this toy to tie to a pole or a tree in front of their houses. It was made to entertain the passers-by who stopped to drink water in front of each house where there was a small jar of drinking water in a small shelter or under a shade tree. The water jar was a gesture of villagers' hospitality for the tired travelers who had to walk all day long in the old days.

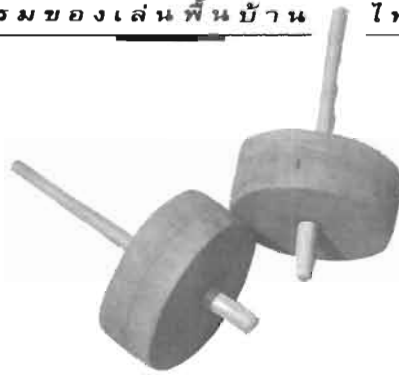
Construction: The **LING CHAP LAK** was made of teak or hardwood, cut and carved with a knife or an ax to make the **LING** or the monkey life size. The four legs were nailed to a thick wooden piece which had some grooves or rollers. A rope was tied to the monkey's neck, and the end of the rope was tied to the upper end of the pole which the monkey would climb up. The upper end had a pulley with an axle to pull the monkey up when the rope below was pulled. When the monkey reached the pulley, the player would release the rope so the monkey could back downwards slowly.

The passersby of whatever age would enjoy this toy when they stopped to relax and drink water at the shelter or under a shade tree in front of a house.

This toy **LING CHAP LAK** is no longer seen. Some older people who recall its construction can only give suggestions for the younger generations to make it as a sample for the future.

ลูกพืด

ลูกพืด เป็นของเล่นที่ใช้ฝ่ามือสองข้างปั่น หรือหมุนแกนไม้ หากลูกพืดของใครหมุนได้นานกว่าจะเป็นฝ่ายชนะ ลูกพืดบางแห่งเรียกว่า *ลูกพืดหรือลูกพืด* การที่เรียกลูกพืดเพราะเวลาเล่นจะใช้แรงมือปั่นหมุนแกนไม้ให้ลูกพืดเหวี่ยงสะบัดไปมาและหมุนอย่างรวดเร็ว

ผู้สูงอายุเล่าถึงการทำลูกพืดในสมัยก่อนจะทำด้วยดินเหนียว ใช้แกนไม้เสียบตรงกลางฝังแดงให้แห้ง จึงนำมาเล่นแข่งหมุนกัน นอกจากการทำลูกพืดด้วยดินเหนียวแล้วยังใช้ผลไม้ทำเป็นลูกพืดได้อีก เช่น ลูกตะโก ลูกมะเกลือ ลูกจัน ลูกตะขบ เป็นต้น

วิธีทำ ลูกพืดด้วยดินเหนียวหรือนำผลไม้บางชนิดใช้เป็นลูกพืด อาจไม่คงทนถาวร เด็กเล่นไม่กี่ครั้ง อาจพังได้ง่าย จึงมีผู้คิดทำลูกพืดไม้

ลูกพืดมีส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ

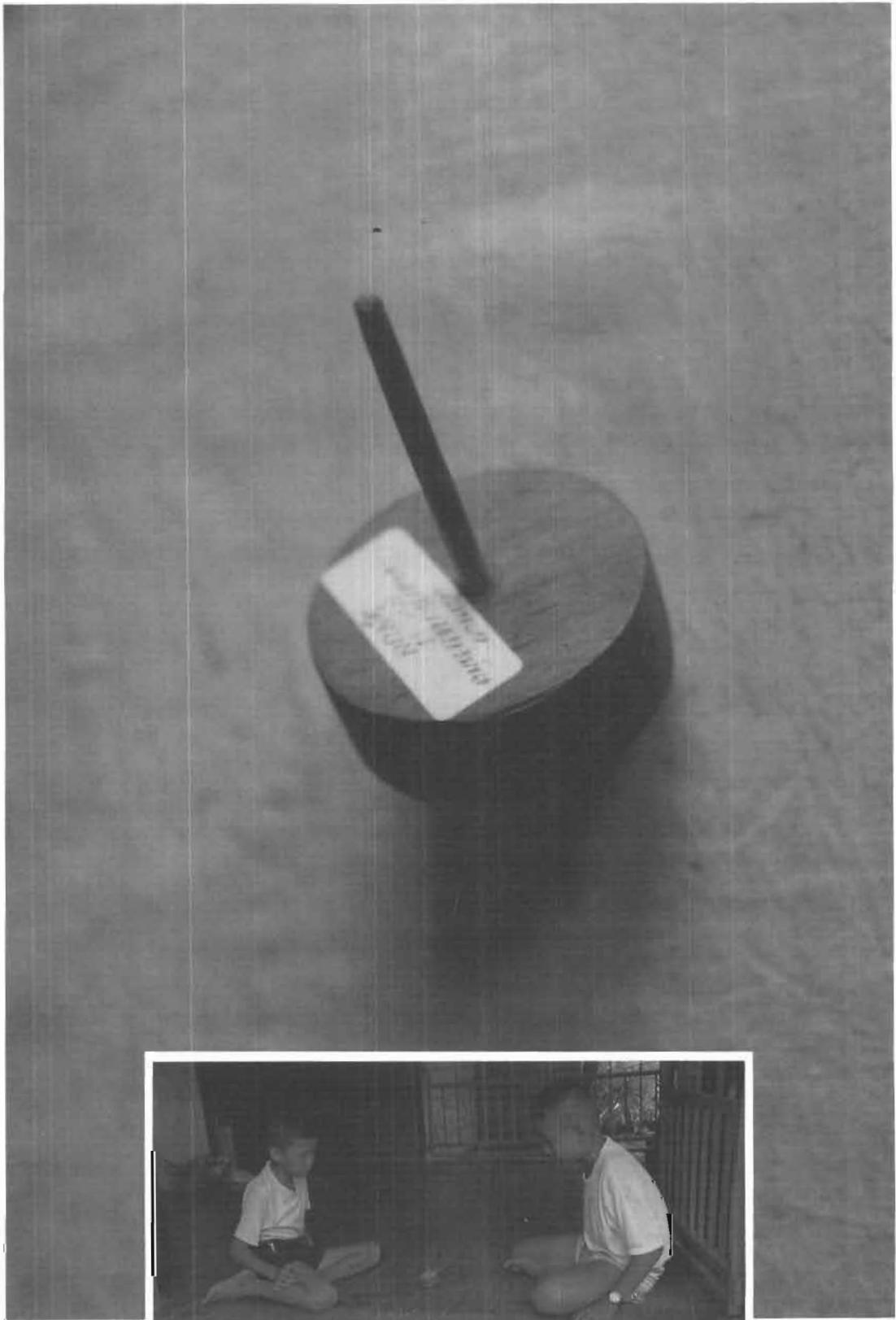
1. ลูกพืด
2. แกนหมุน

ลูกพืด ใช้แผ่นไม้เนื้อแข็ง มีความหนาประมาณ 3-4 เซนติเมตร ใช้เลื่อยตัดไม้ยาวประมาณ 4-5 เซนติเมตร จากนั้นใช้ดินสอลากเส้นแผ่นไม้ให้เป็นวงกลม แล้วใช้มีด ขวานหรือเลื่อยตัดตามรอยเส้นวงกลมนั้น ใช้ขี้ผึ้งหรือกระดาษทรายขัดเกลามือไม้ให้เรียบ จุดกึ่งกลางลูกพืดจะเจาะรูเล็ก ๆ ไว้ เพื่อสอดไม้แกนหมุน การเจาะรูลูกพืดนั้น ชาวบ้านจะใช้ลวดปลายแหลมเผาไฟให้ร้อนแดงแล้วจึงเจาะรูลูกพืด

แกนหมุน จะใช้ไม้เนื้อแข็งหรือไม้ไผ่เป็นแกน มีความยาวประมาณ 12-15 เซนติเมตร เหล่าไม้แกนหมุนให้กลม ขนาดเล็กกว่าแท่งดินสอเล็กน้อย แต่แกนไม้จะต้องใหญ่กว่ารูที่เจาะเล็กน้อย ใช้ค้อนตอกทุบแกนไม้ให้สอดเข้าไปในรูที่เตรียมไว้

วิธีเล่น เด็กจะใช้ฝ่ามือสองข้างประกบกับปลายไม้แกนหมุนยกลูกพืดให้สูงกว่าพื้นเล็กน้อย ใช้แรงมือเหวี่ยงสะบัดอย่างแรง ลูกพืดจะหมุนตามด้วยความเร็วเช่นกัน เด็ก ๆ ที่เล่นลูกพืดมักจะเล่นเป็นกลุ่ม โดยการแข่งขันหมุนลูกพืด ลูกพืดของใครหมุนนานกว่าจะเป็นฝ่ายชนะ บริเวณเล่นลูกพืด มักเล่นตามชาวบ้าน ใต้ถุนบ้าน ลานหน้าบ้าน เป็นต้น พื้นที่เล่นลูกพืดควรมีพื้นราบเรียบ

ในปัจจุบันการเล่นลูกพืดดิน ลูกพืดผลไม้และลูกพืดไม้ ไม่ค่อยมีการเล่นกันอีกแล้ว แต่มีการประยุกต์นำวิธีการเล่นลูกพืดมาพัฒนาเป็นของเด็กเล่น ชนิดพลาสติกหมุนแข่งขัน โดยแถมในห่อขนม เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เด็กซื้อขนมชนิดนั้น ๆ

LUK FAT (ลูกพัด)

LUK FAT (a round spinning piece) was a toy in which one used his two hands to spin a wooden axle with a round wooden piece on top of it. The **LUK FAT** that could spin longer was the winner. It had another name, **LUK PHAT**, because it required spinning energy from two hands so that this toy would be swung and spun with speed.

Some elder people say the **LUK FAT** was formerly made of clay in a round shape with a wooden axle in the middle and when the clay piece dried, it became a toy called **LUK FAT** in competition. Sometimes, it was made of some round-shaped fruit **LUK TAKO**, **LUK MA-KLUAI**, **LUK CHAN**, and **LUK TA-KHOP**. However, the **LUK FAT**, either made of clay or round-shaped fruit, did not last long and would be ruined easily. Therefore, the wooden **LUK FAT** was invented and it had two important parts as follows:

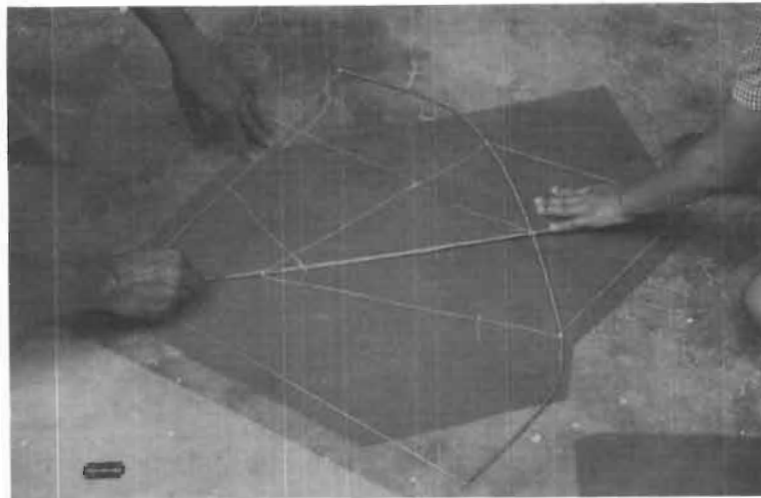
1. **LUK FAT** (the wooden round piece)
2. **KAEN MUN** (the axle).

Construction: The **LUK FAT** was made of a piece of hardwood, about 3-4 cms. thick and 4-5 cms long, cut with a saw. A circle was made with a pencil on the wooden piece, then it was cut into a round shape with a knife, an ax or a saw. It was later smoothed with a file or sandpaper. In the middle, a small hole was made to insert an axle **KAEN MUN**. Some villagers used the small pointed end of red-hot wire to make the hole in the wooden piece.

The **KAEN MUN** was made of hardwood or bamboo, 12-15 cms long, smoothed to the size of a pencil but a little bigger than the hole made on the **LUK FAT** piece. To insert the **KAEN MUN**, a hammer was used to nail the **KAEN MUN** into the hole.

Game: A child used his two hands to hold the axle, **KAEN MUN**, a little bit above the ground and then swung it out. The **LUK FAT** would spin with speed on the ground. Children played with it in groups to compete to see whose could spin the longest. They always played with it in the front yard or on the ground which had a smooth surface.

Now this game is not seen, but it has been developed to become a plastic toy for competition. This plastic toy is often found in a candy package to attract the children's attention.

ว้าว

ว้าว เป็นของเล่นเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งคาดว่ามีการเล่นมานานกว่า 700 ปีแล้ว ว้าวที่รู้จักตามพื้นบ้านทั่วไป คือ ว้าวอีลุ่ม ว้าวอีต้อย (ต้อยต้อย) และ ว้าวจุฬา

ตำนานการเล่นว้าวของคนไทย ตามหลักฐานคนไทยนั้นรู้จักการเล่นว้าวมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ในพงศาวดารเหนือ ได้กล่าวถึงพระร่วง โปรดทรงเล่นว้าวและในหนังสือตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ยังเล่าถึงเดือนยี่มีพระราชพิธีบูชาภิเชก (พิธีอบน้ำเมื่อพระจันทร์กำลังผ่านหมู่ดาวบูชาภิเชก) ดังกล่าวว่า “เดือนยี่ ถึงการพระราชพิธีบูชาภิเชก เถลิงพระโคกนเลียงเป็นนักชดถุกษ์ หมุ่นางในก็ได้ดูชดชักว่าวหง่าวฟ้งสำเนียงเสียงว่าวร้องเสนาะ ลั่นฟ้าไปทั้งทิวาราตรี”

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีกฎหมายเฑียรบาลห้ามประชาชนชักว่าวข้ามเขตพระราชฐาน ลาลูแบร์ราชทูต จากฝรั่งเศสที่เข้ามากรุงศรีอยุธยาในสมัยพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2431) เขียนจดหมายเหตุไว้ว่า ฤดูเล่นว้าว ของคนไทยในสมัยนั้นสนุกสนานมาก และว่าวของพระมหากษัตริย์จะโปรดให้ชักขึ้นทุกคืนตลอดหน้าว่าว บางสมัย เช่น ในรัชกาลพระเพทราชา ได้ใช้ว่าวในราชการสงครามด้วย ตอนที่พระยายมราช (สังข์) เจ้าเมืองนครราชสีมา เป็นกบฏ พระเพทราชาส่งกองทัพไปปราบอยู่นาน 2 ปี ตีเมืองไม่ได้ จนที่สุดแม่ทัพคิดอุบายเผาเมืองใช้หม้อบรรจุดินดำ ผูกสายป่านว่าวจุฬาลำมชนวนชักว่าวข้ามกำแพงเมืองเข้าไปแล้วจุดชนวนไหม้ไปถึงหม้อดินดำเกิดระเบิดไฟไหม้ บ้านเรือนราษฎรระส่ำระสาย จึงเข้าตีเมืองได้สำเร็จ ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์การประดิษฐ์รูปว่าวมีแปลก ๆ ขึ้น และมีการแข่งขันชักว่าวพนัน โดยมีกติกาการแข่งขันเป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงสนับสนุนกีฬาเล่นว่าว มีการประกวดและแข่งขันว่าวทุกปี สถานที่เล่นว่าว ในเขตกรุงเทพฯ ที่รู้จักกันดีคือ บริเวณสนามหลวง ส่วนในต่างจังหวัดเล่นกันตามที่โล่งกว้าง เช่น ตามลานถนน หน้าบ้าน ท้องนา ท้องไร่ ทั่วไป

ผู้ใหญ่และเด็กจะมีความชำนาญในการทำว่าวที่มีรูปร่างแตกต่างกันได้หลายประเภท แต่ว่าวที่พื้นบ้าน นิยมทำไว้เล่น คือ ว้าวอีลุ่ม ว้าวอีต้อย (ต้อยต้อย) และ ว้าวจุฬา

การทำว้าวจะให้ว้าวขึ้นติดลมดี ต้องขึ้นอยู่กับส่วนประกอบที่นำมาสร้างเป็นตัวว้าว และมีมือคนทำว้าว เป็นประการสำคัญ แม้ว้าวจะลอยขึ้นอยู่ในอากาศ ลักษณะนิ่งเฉย ผู้ทำว้าวจะถือว้าวยังไม่ดีพอ ว้าวที่ทำได้ดีจะต้องเคลื่อนไหวโฉบส่ายไปมา

ว้าวอีลุ่ม เด็ก ๆ มักนิยมทำว้าวอีลุ่มมากกว่าว้าวชนิดอื่น ๆ เพราะว้าวอีลุ่มทำง่ายและขึ้นง่าย ว้าวอีลุ่ม มีลักษณะเหมือนว้าวปักเป้า แต่ว้าวอีลุ่มที่พื้นบ้านทำเล่นกัน มักมีตัวว้าวขนาดใหญ่กว่า ไม้ที่ทำโครงว้าวมักนิยมใช้ ไม้ไผ่สีสุก เพราะไม้เหนียวทนแรงลมได้ดีกว่าไม้ไผ่ชนิดอื่น ว้าวอีลุ่มจะทำขนาดใหญ่หรือเล็ก ขึ้นอยู่กับความยาว ของปล้องไม้ไผ่ ใช้มีดผ่าซีกนำไปตากแดดให้แห้ง เหลาซี่ไม้ส่วนปีกและส่วนหางว่าว ปลายไม้ส่วนปีกจะเหลาให้เรียวยาว ทั้งสองข้าง ขนาดความยาวที่นิยมของไม้ก่อกว้าวและไม้ปักกว้าว คือ “ปีกหกอกห้า” หมายถึง ถ้าไม้ปักยาว 6 ส่วน ไม้ก่อกว้าวควรวาว 5 ส่วน การวัดส่วนจะใช้หน่วยใดก็ได้แล้วแต่ความต้องการว้าวตัวใหญ่ ตัวเล็ก เมื่อใช้เชือกป่านมัดส่วนปีกกับส่วนนอกว่าวติดกับด้านหัวว่าว แล้วจะตัดปลายไม้ปักทั้งสองข้างให้โค้งลงมา ใช้เชือกป่านมัดปลายปีกสองข้างยึดกับปลายไม้ก่อกว้าวด้านหลัง ซึ่งถือว่าการขึ้นโครงว้าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงนำว้าวไปถูกระดาษ ผูกสายซุง และต่อหางว่าว

ว้าวอีตุ้ย (ตุ้ยตุ้ย) การเรียกชื่อว้าวอีตุ้ย หรือตุ้ยตุ้ย คงเรียกจากเสียงที่โบลานหรือโปตาลซึ่งติดเป็น คันเสียงในตัวว้าว โดยกระทบกับลมแรง ทำให้เกิดการสั่นสะเทือนเป็นเสียงดังขึ้น

การทำว้าวอีตุ้ยจะทำตัวขนาดใหญ่ บางทีสูงเกินศีรษะคน การที่ลำตัวว้าวโต เพราะจะต้องติดคันเสียง เพื่อทำให้เกิดเสียงดังในขณะที่ลมพัดแรง ๆ คันเสียงจะใช้ไม้ไผ่เป็นคันไม้ ใช้โบลานหรือโปตาลผูกปลายด้วยเชือก ทั้งสองด้าน ผูกให้ติดกับคันไม้ คล้ายกับคันธนู หรือคันกระสุนเส้นเชือกที่มัดผูกโบลานหรือโปตาลนั้นจะลูบด้วยซี่ผึ้ง เวลาปะทะแรงลมจะสั่นสะเทือนทำให้เกิดเสียงดัง ว้าวอีตุ้ยจะมีส่วนปีก 2 ปีก ปีกด้านบนหรือด้านหัวจะใหญ่กว่า ปีกด้านล่างเกือบ 2 เท่า ใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นปีก 4 ซี่ ไม้ก่อกว้าวเป็นไม้ดีสำหรับจับว้าวขณะที่ส่งว้าวไปในท้องฟ้า 1 ซี่

ว้าวอีตุ้ยของชาวบ้านนิยมวิ่งเล่นกันในตอนเช้า หรือตอนเย็นของฤดูหนาว สำหรับตอนเช้ามีด ผู้ใหญ่ มักจะวิ่งว้าวมากกว่าเด็ก ๆ เล่น ช่วงตอนดาวประกายพริ้วขึ้น ผู้ใหญ่มักจะพากันไปรดน้ำยาสูบ จะถือโอกาสนั้นนำว้าว ไปวิ่งเล่นด้วย เสียงของว้าวอีตุ้ยที่ตั้งไพเราะบ่งบอกถึงความสามารถในการทำ ฉะนั้นชาวบ้านจึงประกวดหรือแข่งขัน ในการทำว้าวอีตุ้ยกันมาก ส่วนเด็ก ๆ จะเล่นว้าวกันช่วงตอนเย็นโรงเรียนเลิกแล้ว จะวิ่งเล่นกันตามท้องนา ท้องไร่ หรือที่โล่งกว้าง เป็นต้น

ว้าวจุฬา ว้าวจุฬา ชาวบ้านบางแห่งเรียกว่าว้าวหง่าว ตามเสียงที่ได้ยินจากคันเสียงเวลาปะทะกับแรงลม การทำว้าวจุฬาค่อนข้างจะทำได้ยากกว่าว้าวอีตุ้ย ว้าวปักเป้า และว้าวชนิดอื่น ๆ เพราะว้าวจุฬาจะต้องโฉบไปมา ผู้ทำต้องมีความชำนาญสูง เด็ก ๆ ไม่ค่อยทำว้าวจุฬา ด้วยเหตุนี้ทำยากกว่าว้าวประเภทอื่น การทำว้าวจุฬา จะต้องใช้ตะกั่วมาถ่วงหัว และถ่วงหางให้มีน้ำหนักสมดุลกันพอสมควร เพื่อที่จะให้ว้าวส่ายไปมาในวงกว้าง ๆ ยิ่งว้าวจุฬา ส่ายมากเท่าใด คันเสียงที่ทำติดส่วนหัวตัวว้าวจะดังแรงเป็นจังหวะในขณะที่ว้าวสายนั่นด้านลมอยู่

การทำว้าวและวิธีเล่นว้าวของไทยได้ถ่ายทอดสืบส่งกันมา โดยไม่ขาดสาย รวมทั้งมีผู้คิดทำรูปแบบว้าว ประเภทต่าง ๆ มากมาย การเล่นว้าวอาจถือได้ว่าเป็นของเล่นอย่างหนึ่งของผู้ใหญ่และเด็กที่นิยมแพร่หลายทั่วประเทศ ซึ่งเป็นการแสดงออกได้อย่างหนึ่งของคนไทยที่ชอบความสนุกสนานรื่นเริงร่วมกันในยามเวลาว่างหรือว่างงานตาม ฤดูกาลและธรรมชาติจะเอื้ออำนวย

WAO (ว่าว)

WAO (a kite) is a toy for both children and adults. It is supposed to have been played for more than 700 years. The general **WAO** were separated and called **WAO I LUM**, **WAO I TUI** or **WAO DUI DUI** and **WAO CHULA**.

The story of Thai kite flying is recorded since the Sukhothai period. In the **PHONG-SA-WA-DAN-NUA** (the Northern chronicle), it was said that **PHRA RUANG** (a Sukhothai king) loved to fly kites. And in the book **TAMRAP THAO SI CHULALAK** describing a royal ceremony **BUSAYA PHISEK** (a bathing ceremony when the moon was passing a group of stars called **BUSAYA PHISEK**), it was recorded that, "In the second lunar month when there was the royal ceremony **BUSAYA PHISEK**, the royal cows were offered food at the opening, the court ladies watched series of kites and listened to voices around at night"

Later in the **AYUTHAYA** period, there was a royal restriction that ordinary people could not fly kites over the royal compound. **LALOUBERT**, a French envoy who lived in **AYUTHAYA** wrote that the Thai kite flying season was very joyful and the king's kites were flown every night during that season. In other reigns such as in King **PHET RACHA'S** time, kite flying was also used in a war. It was said **PHRAYA YOMMARAT** (the ruler of Nakhon Ratchasima town) tried to rebel against King **PHET RACHA**. King **PHET RACHA** had sent some soldiers to suppress him for two years in vain. Finally, the King's commander thought of a trick to set fire to the town first by using a big pot full of black dynamite flown across the town wall by a **WAO CHULA** kite with a long fuse. After it went across, the fuse was set a fire and the pot exploded. Villagers were very frightened by the big fire burning their houses. The King's soldiers then could take

over the town with success. Later in the **RATANAKOSIN** period, there were many more styles in making Thai kites and there were kite competitions for money. In the reign of King Rama V, the kite flying sport was promoted with annual contests. The popular kite flying area in Bangkok is known as the **PHRAMAIN GROUND** or **THONG-SANAM-LUANG**. In the up-country areas, they fly kites in the front yards, on the streets, and in the fields.

Adults and children have always been skillful in making various kites, but the folk kites were **WAO I LUM**, **WAO I TUI (DUI DUI)**, and **WAO CHULA**.

To make a good kite required good parts for construction and the skill of a kite maker. When a kite was flown and stayed still, it was not as good as the one that could fly steadily in the air.

The **WAO I LUM** was more popular among children than other kites because it was easy to make and fly. It looked like **WAO PAK-PAO**, but bigger in size. The frame was made of **SISUK** bamboo because this kind of bamboo has a better texture to withstand a strong wind. The size of **WAO I LUM** depended on the length of each bamboo stem which was parted first and dried in the sun. The wings and the main body parts were first made and smoothed. The ends of the two wings made smaller. The popular length of the wings and chest was "**wing six, body five**" which means if each wing is 6 inches long, the body must be 5 inches long. The measurements could be in any system depending on the size of a **WAO**. Then a string was used to tie the wings to the body and the head. The tips of the two wings were bent down and tied to the end of the body frame. When the whole frame was ready, it was glued with paper, **SAI-SUNG** weights and tails.

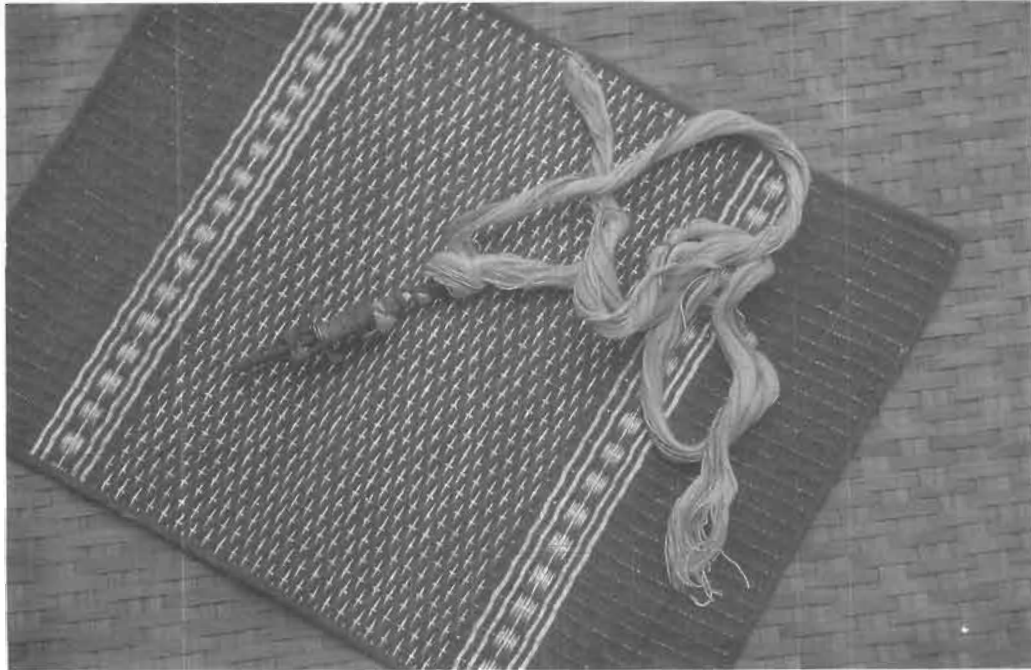
The **WAO I TUI (DUI DUI)** got its name from a palm leaf attached to **KHAN SIANG** (a bamboo piece making a vibrating sound when it hit a strong wind). It was made to stick to the kite head. When the kite was blown against a strong wind, the palm leaf vibrated and had a **DUI DUI** sound.

Construction: It was a big size kite, sometimes it was bigger than the size of a man. The reason for making it big was the **KHAN SIANG** which attached to it to making a sound when the wind blew strongly. The **KHAN SIANG** was made of bamboo in a bow shape with a palm leaf attached lightly to the two ends of the rope that were used to bend the bamboo bow. This rope was waxed and then would vibrate the palm leaf when the wind hit it. The **WAO I TUI** had 2 pairs of wings. The upper pair or the head pair was about twice as big as the lower pair. Therefore, the two pairs of bamboo wings were made with the body part that was used as the handle to fly the kite.

The **WAO I TUI** was usually flown in the morning or late afternoon in winter. Adults preferred to fly the kite very early in the morning, especially when they saw the north star when they got up to water tobacco plants. The pleasant sound made by the kite indicated the maker's skill. Therefore, villagers held a competition for the **WAO I TUI**. Children preferred to fly kites late in the afternoon, or after school. They always played in the fields or any wide open area.

The **WAO CHULA** was sometimes called **WAO NGAO** because of its **KHAN SIANG** sound when it flew in strong wind. The construction of **WAO CHULA** is more difficult than that of **WAO I TUI**, **WAO PAK-PAO** and other kites because the **WAO CHULA** have to fly really like a big bird. Therefore, the kite maker must be skillful. Children cannot make this kite. The **WAO CHULA** needs some lead to balance the head and the tail so that it can fly in a wide area. The more it flies, the more the **KHAN SIANG** attached to its head will be vibrated and sounded.

The kite construction and game has been continued and the styles vary. The kite game is popular among adults and children all over the country. It is a Thai expression in entertainment when they have free time.

วิหคสายฟ้า

วิหคสายฟ้า หรือแก๊บโยน เป็นของเล่นที่ใช้โยนไปในอากาศ เมื่อร่วงหล่นตกลงพื้นดินแล้ว แก๊บที่บรรจุอยู่ภายในจะถูกแรงกระแทกจากเหล็กหรือแผ่นไม้ ทำให้เกิดเสียงดัง

การเล่นวิหคสายฟ้า นั้น เด็ก ๆ จะใช้แก๊บขนวนซึ่งใช้กับปืนแก๊บหรือซื้อตามร้านค้าในหมู่บ้าน การเล่นในระยะแรกเด็กจะเล่นง่าย ๆ โดยวางแก๊บไว้บนแผ่นไม้ แล้วจึงใช้ท่อนไม้ตีแก๊บทำให้เกิดเสียงระเบิดดังขึ้น บางทีบางหมู่บ้านมีรถไฟขนาดเล็กบรรทุกอ้อย หรือบรรทุกพืนเพื่อนำไปใช้ในการทำน้ำตาลทราย เด็ก ๆ จะใช้แก๊บวางบนรางรถไฟไว้เป็นระยะ ๆ หากล้อรถทับแก๊บแล้วจะมีเสียงระเบิดดัง การเล่นตีแก๊บจึงมีผู้คิดทำได้หลายรูปแบบ จวบจนมีการพัฒนาไปสู่การโยนขึ้นไปบนท้องฟ้า ในช่วงแรกจะใช้แผ่นเหล็กสองแผ่นมาประกบกัน โดยใช้ยางวงหรือแผ่นยางผูกมัดให้ติดกัน ใช้แก๊บใส่ไปในระหว่างแผ่นเหล็กนั้น เมื่อเหวี่ยงโยนตกลงมาที่พื้นดิน เหล็กจะกระทบกันทำให้แก๊บที่ถูกระแทกด้วย จึงทำให้เกิดการระเบิดและเสียงดังขึ้น

วิธีทำ วิหคสายฟ้าหรือแก๊บโยน เด็กจะใช้ท่อเหล็กจากยางรถจักรยาน หรือชาวบ้านเรียกว่า จูบ ซึ่งใช้ใส่ใส่ไต้ นำจูบที่ทิ้งแล้วมาผูกกับเชือกเส้นยาว รูจูบหรือท่อเหล็กภายในกลวง จะใช้ตะปูตุดตรงกลางให้เหลือส่วนหัวตะปูด้านปลายแหลมจะตุดทิ้ง ใช้ยางวงมัดตัวตะปูกับตัวจูบ

วิธีเล่น จะบรรจุแก๊บภายในรูจูบให้ตัวตะปูสอดไป จับปลายเชือกหรือปลายเศษผ้าที่มัดกับตัวจูบเหวี่ยงโยนไปในอากาศ ขณะที่ร่วงลงมาที่พื้น ตัวจูบและตะปูซึ่งมีน้ำหนักมากกว่าเส้นเชือกที่มัดไว้จะกระทบที่พื้นดินอย่างแรง ตะปูกับตัวจูบจะกระทบกัน ทำให้แก๊บที่บรรจุภายในเกิดเสียงระเบิดดัง

การเล่นวิหคสายฟ้าหรือแก๊บโยน มักเล่นในกลุ่มเด็กชาย เล่นคราวละหลาย ๆ คน เพื่อแข่งขันกันว่าของเล่นใครจะเสียงดังกว่ากัน

WIHOK SAI-FA (วิหคสายฟ้า)

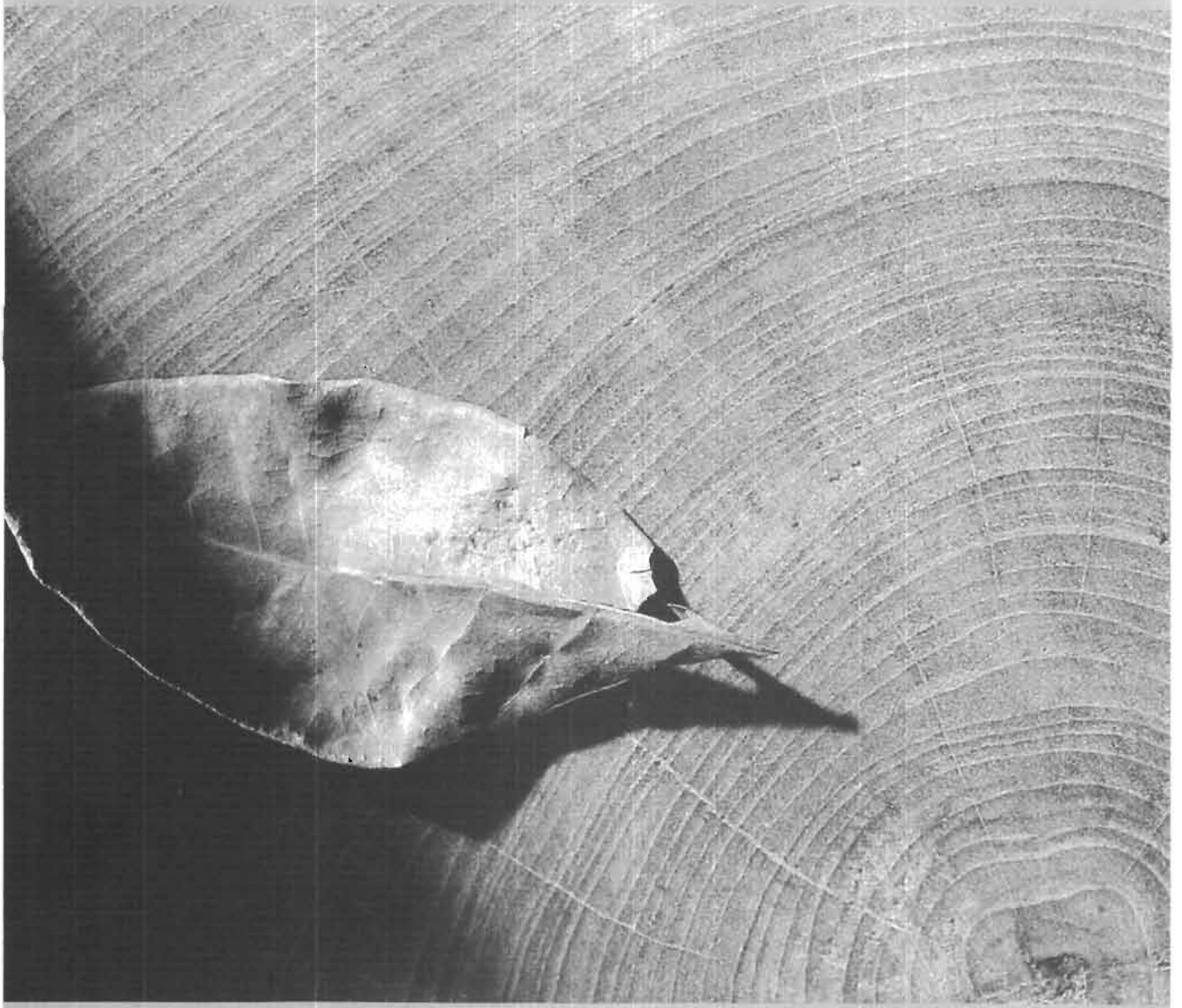
WIHOK SAI-FA (a fast bird) or **KAR YON** (a thrown fuse cap) was a toy which was thrown into the air. When it came down to the ground, the inside gas was hit by metal or wooden pieces and then burst.

To play with this toy, children used fuse caps that were used with a muzzle-loading gun or fuse that could easily be found in a village. At the early stage, children played with it simply by placing the fuse cap on a piece of wood and then used another wooden stick to hit it and it burst. In some villages where there was a small train to transport sugar cane or firewood to manufacture sugar, children placed the fuse on the rail tracks. When the train passed, the fuse burst. The development of fuse playing varied. At the first stage, they used 2 metal pieces, tied to each other with rubber bands. A fuse was put in between the 2 metal pieces which were thrown in the air; when they came down on the ground, the metal pieces hit each other and so the fuse burst and caused a loud noise.

Construction: The **WIHOK SAIFA** or **KAP YAN** was made of a small metal tube from a bike tyre-it was called **CHUP**. A blunt nail was put into this tube **CHUP**, and tied tightly with a rubber band.

Game: The tube was filled with fuses and covered with a nail. The toy had a rope tied to it. It was thrown into the air and when it came down to the ground, the tube and the nail had more weight than the rope, so it hit the ground and burst.

This toy **WIHOK SAI-FA** or **KAP YON** was popular among boys who would compete for whose toy burst louder.

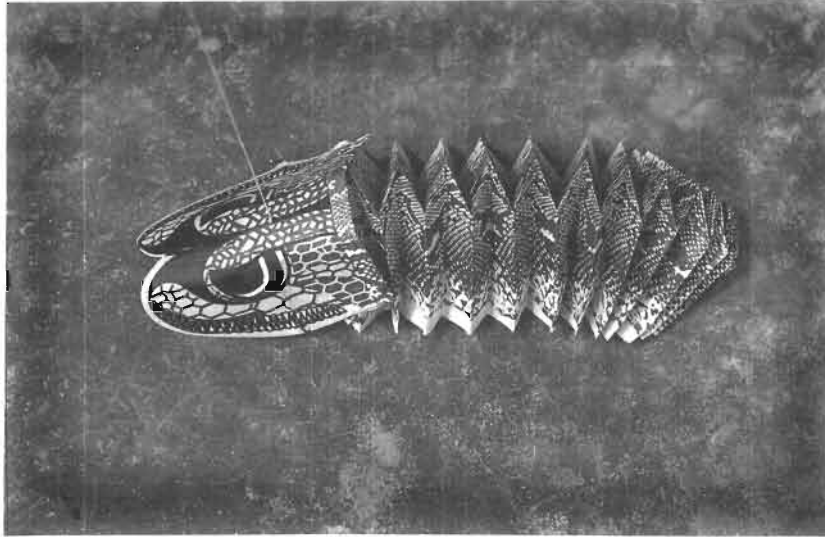

6

สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

ENCYCLOPEDIA OF OLD FOLK TOYS

หนอนเดิน

หนอนเดิน เป็นของเล่นเด็กประเภทหนึ่ง ใช้ลวดลวดด้ายร้อยยางยึด ดึงเส้นเชือกขึ้นลงสลับกัน ล้อลวดด้าย จะหมุน แล้วทำให้ตัวหนอนเดินได้

การทำแมลงหรือสัตว์ให้เด็กเล่น ผู้ใหญ่จะมีวิธีการทำได้หลายรูปแบบ รวมทั้งหาวัสดุมาทำได้หลายชนิด เช่น การพับแมลงจากใบไม้ ตักดินทางมะพร้าว นกใบตาล ปลาตะเพียนสาน ส่วนการบินจะใช้ดินเหนียวปั้น วัว ควาย งู แมลงทับ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถใช้วัสดุประเภทไม้ วัสดุที่เหลือใช้มาทำสิ่งของให้เด็กเล่น เป็นที่สนุกสนานอีกมากมาย ของเล่นบางประเภทที่ผู้ใหญ่ทำหรือเด็กทำเล่นเอง หากไม่เคลื่อนไหวหรือวางอยู่หนึ่ง ๆ แล้ว ความสนใจในการเล่นมีน้อย ฉะนั้นของเล่นประเภทต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่และเด็กคิดทำจะมีลักษณะกิริยาอาการคล้ายแมลง และสัตว์ชนิดนั้น ๆ สิ่งที่ทำให้ของเล่นเคลื่อนที่ได้ส่วนใหญ่จะใช้วงล้อให้หมุน หากเป็นสัตว์หรือแมลงตัวเล็กมักใช้ ล้อลวดด้ายทำเป็นล้อหมุน

วิธีทำ หนอนเดินจะใช้ลวดด้ายไม้ที่ไม่มีด้าย จำนวน 1 หลอด นำยางยึด 1 วง หรือจะใช้ยางวง 1 เส้นก็ได้ ร้อยยางยึดกับรูลวดด้าย มัดปลายยางยึดทั้ง 2 ข้างกับโครงตัวหนอน การทำตัวหนอนอาจใช้เปลือกไม้ ใบไม้ หรือกระดาษตัดเป็นเส้นยาว ๆ คล้ายตัวหนอน พับเหลี่ยมให้ตัวหนอนมีลำตัวเป็นปล้อง ๆ

วิธีเล่น จะมัดเชือกหรือเส้นด้ายยาวประมาณ 1 เมตรกับวงล้อลวดด้าย เจาะรูทะลุด้านบนตัวหนอน เวลาให้ตัวหนอนเดิน จะหมุนลวดด้าย ยางที่ร้อยจะหมุนเป็นเกลียวเขม็ง เมื่อจะให้ตัวหนอนเดิน เด็กจะจับปลายเชือก ดึงขึ้น และผ่อนเชือกสลับกันไป ล้อลวดด้ายจะหมุนไปตามแรงเหวี่ยงของเกลียวยางยึด ทำให้ตัวหนอนเดินหรือ กระดืบได้ การทำหนอนเดินโดยใช้ลวดด้ายเป็นล้อหมุน ผู้ทำจะหาอุปกรณ์ยาก จึงทำล้อจากดินเผาหรือปูนซีเมนต์ หล่อจากรูปแบบที่เตรียมไว้ การทำหนอนเดินจึงนับได้ว่าเป็นการประดิษฐ์ขึ้นเพื่ออาชีพ ซึ่งนอกจากจะได้พัฒนา เศรษฐกิจของตนและประเทศชาติโดยส่วนรวมแล้ว ยังเป็นการสืบทอดของเล่นพื้นบ้านให้พัฒนาก้าวหน้าคงอยู่ต่อไป ในอนาคตได้เป็นอย่างดี

NON DOEN (หนอนเดิน)

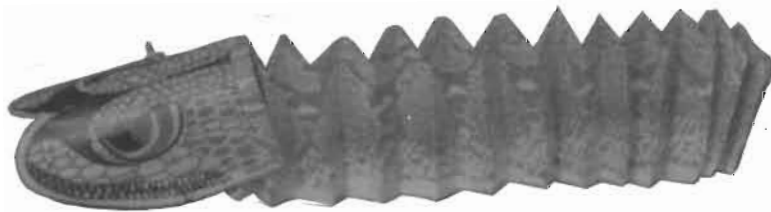
NON DOEN (a walking worm) was a toy using a rubber band and spools with a string to pull the spools forward.

Insect or animal toys were made in various styles with different materials, for example; insects made of leaf wrapping, grass-hoppers made from the mid-rib of a coconut leaf, birds made of palm leaves and fish made from coconut leaves. Clay was used to make cows, buffaloes, snakes and insects. Leaves and other left-over materials were used to make other toys. However, toys that could not move did not attract much attention. Both adults and children then tried to make mobile toys using wheels and spools for small animal or insect toys.

Construction: The **NON DOEN** was made from a spool without thread, with a rubber band to insert into the middle hole of the spool with the two ends tied to a frame of the **NON** (worm). The worm was made of a piece of bark or a leaf or a piece of paper cut in a worm shape and folded in worm rings.

Game: A rope or a string, about 1 meter long, was tied to the spool. A hole was made on the upper side of the worm. For walking, the spool was spun till the rubber band became spiral. When the worm walked, the end of the rope was pulled and released respectively. The spool would spin by the swing of the spiral rubber band and the worm would walk or move. Sometimes when it was difficult to find a spool, a clay or cement spool was made. The construction of **NON DOEN** has been developed into an occupation which not only promotes an individual's economy and economy of the country as a whole, but also helps to preserve a folk heritage as well.

หม้อข้าวหม้อแกง

หม้อข้าวหม้อแกง เป็นของเล่นพื้นบ้านไทยสมัยก่อน โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงมักนิยมเล่นกันมาก บางทีก็เรียกว่าเล่นขายของ ของเล่นดังกล่าวนี้ นอกจากจะทำให้เกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว ยังช่วยส่งเสริมการพัฒนาการของเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาอีกด้วย

การที่เด็กผู้หญิงชอบเล่นหม้อข้าวหม้อแกงหรือเล่นขายของ อาจเป็นเพราะเด็กผู้หญิงอยู่ใกล้ชิดคุณแม่หรือเพศหญิง ซึ่งจะทำหน้าที่เตรียมอาหารไว้ให้ครอบครัว จึงได้จดจำวิธีการมาเล่นหม้อข้าวหม้อแกง

วิธีทำ อุปกรณ์การทำหม้อข้าวหม้อแกง มักจะหาวัสดุที่หาง่ายมาทำเป็นของเล่น เช่น ไข่กะลามะพร้าว ฝาหอยตะโหนดกั่ว หรือเปลือกหอยโข่ง เป็นต้น วัสดุดังกล่าวนี้จะนำมาเป็นภาชนะใส่อาหารที่เรียกว่าหม้อข้าวหม้อแกง

วิธีเล่น อาหารที่เด็ก ๆ ใช้เล่นกันนั้นจะใช้ฝู้นเป็นข้าว กับข้าวจะใช้ใบหญ้าเด็ดเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใส่กะลามะพร้าว ใส่ น้ำคนไปมา ดุงดั่งกำลังทำอาหาร ผู้ที่สมมติตนเป็นแม่ครัว แม่บ้านหรือผู้ชายของนั้น จะเตรียมกะลามะพร้าว ถือว่าเป็นชาม และเตรียมซีกไม้ไผ่ซึ่งถือว่าเป็นช้อน เด็กที่เล่นหม้อข้าวหม้อแกงด้วยกันจะแก่งทำเป็นรับประทานอาหาร บางทีใช้เศษกระดาษฉีกเป็นรูปสี่เหลี่ยมหรือวงกลม สมมติว่าเป็นเงินทองสำหรับจ่ายให้ผู้ชายอาหารนั้น

ในช่วงระยะต่อมาจึงคิดทำหม้อข้าวหม้อแกงเล็ก ๆ บ้างเป็นรูปหม้อดิน นำไปเผาไฟให้แข็งตัว น้ำจะไม่รั่วซึมออกมาได้ หม้อดินที่ปั้นมีหลายรูปแบบ เช่น ชนิดมีหู จะใช้สำหรับต้ม ผัด แกงประเภทต่าง ๆ หม้อดินชนิดไม่มีหู จะใช้สำหรับหุงข้าว ส่วนเตาก็ใช้ดินเหนียวปั้นแล้วเผาไฟเช่นเดียวกัน ส่วนจาน ช้อน หรือทัพพี จะทำมาจากกะลามะพร้าว

ปัจจุบันการเล่นหม้อข้าวหม้อแกง โดยใช้วัสดุพื้นบ้านเช่นในอดีตแทบจะหาดูได้ยากมาก จะมีหมู่บ้านบางแห่งทำเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนผลิตหม้อข้าวหม้อแกงซึ่งปั้นด้วยดินขนาดเล็ก ๆ ทำเป็นของที่ระลึก รวมทั้งบริษัทผลิตภัณฑ์ของเด็กเล่นพยายามเลียนแบบโดยผลิตหม้อข้าวหม้อแกงเป็นพลาสติก

MO KHAO MO KAENG (หม้อข้าวหม้อแกง)

MO KHAO MO KAENG (pots and pans) was a folk game more popular among girls than boys. It was also called **LEN KHAI KHONG** game which was not only for fun, but also for physical, mental and social development.

Girls preferred this game more than boys because they were closer to their mothers or the female who had the duty to prepare the family food. Therefore, girls imitated the routine for fun.

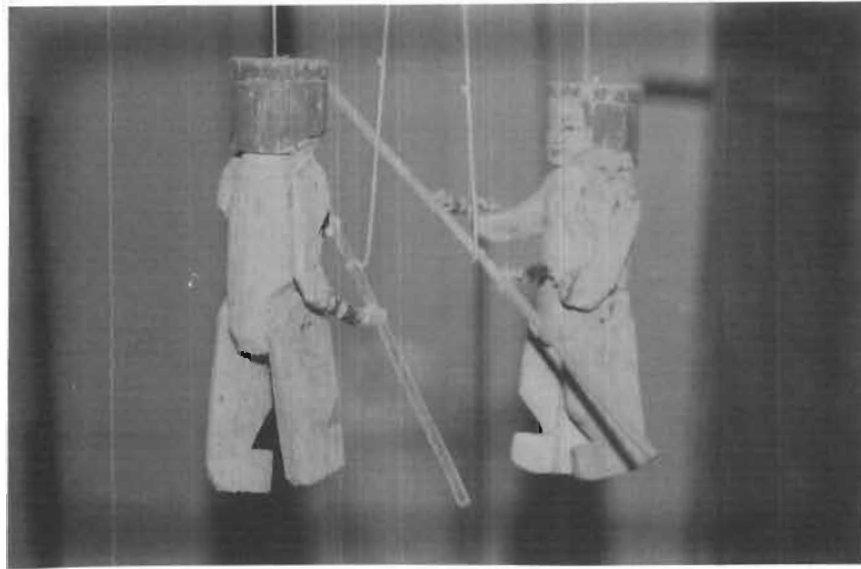
Construction: They used items that were easily found like coconut shells, shells and crab shells as the containers or pots and pans.

Game: Dirt was used as rice, leaves were used as food. They were chopped and put in a coconut shell or a "pot or pan" with water. They stirred it like the cook or a housewife did and put it in a coconut shell or a "dish". They used a bamboo strip as a spoon. And they pretended to eat. They used paper in a round or square shape as money to pay for the "food".

Later, the pots and pans were made of clay, they were fired so they would become hard and not leak. The clay pots and pans came in many shapes. The ones with a handle were used for boiling and stir frying. Those without handles were used to cook the rice. They also made a clay stove using the same technique. The serving items were made of coconut shells.

It is quite rare to see the game with the folk utensils today and now the plastic pots and pans are manufactured.

หุ่นไม้โสน

หุ่นไม้โสน เป็นของเล่นสำหรับแขวนให้เด็กดู ขณะลมพัดหุ่นไม้โสนจะแกว่งโยนไปมา หากทำหุ่นมวย หุ่นพันดาบ หรือตีกระบอง แขวนไว้เป็นคู่ ๆ แล้ว หุ่นจะมีลักษณะคล้ายกับกำลังเคลื่อนไหวต่อสู้ซึ่งกันและกัน

การทำหุ่นไม้โสน ใช้หลักการเหมือนกับกระดิ่งก้ามปู ที่ใบพัดแขวนไว้ให้ลมพัดปะทะ จะทำให้กระดิ่งก้ามปูตีเสียงดัง หุ่นไม้โสนที่ชาวบ้านทำเล่นให้เด็ก ๆ ดู เช่น หุ่นนกระยาง จะตัดไม้โสนเป็นท่อน ทำรูปร่างคล้ายนกระยางแขวนไว้ ลมพัดหุ่นนกระยางจะขยับเขยื้อนนกระยางกำลังหาลา

หุ่นไม้โสนอีกประเภทหนึ่งคือ หุ่นตีกระบอง โดยทั่วไปแล้วผู้ใหญ่จะทำให้เด็กดู เช่น แขวนไว้เหนือเปลเด็ก แขวนตามชายคา เป็นต้น

วิธีทำหุ่นตีกระบอง จะใช้ไม้โสนขนาดเท่าข้อมือ จำนวน 2 ท่อน มีความยาวประมาณ 8-10 เซนติเมตร ใช้มีดปลายแหลมหรือสิ่วแกะเป็นรูปคน กำลังถือไม้กระบอง บางทีไม้กระบองจะเหลาไม้ไผ่กลม ๆ มัดติดกับมือหุ่นไม้โสน หากจะให้หุ่นสวยงามจะใช้สีดำ สีแดงหรือสีน้ำเงินทาตัวให้รู้ว่าอยู่คนละฝ่ายกันด้วย นำเชือกมาผูกกับตัวหุ่นทั้งสองตัว แขวนไว้บนเพดานหรือชายคาบ้าน ใช้ใบไม้หรือกระดาษทำเป็นใบปะทะลม มัดเป็นใบพัดติดกับเส้นเชือกข้างบน เวลาลมพัดมาถูกใบพัดที่เป็นใบไม้หรือกระดาษแล้ว จะช่วยทำให้ตัวหุ่นไม้โสนแกว่งไกวโยนไปโยนมาคล้าย ๆ กับคนกำลังต่อสู้ตีกระบอง

การทำหุ่นไม้โสนประเภทต่าง ๆ บ่งบอกถึงลักษณะคนไทยได้อย่างหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นนักประดิษฐ์คิดทำสิ่งของใช้ และของเล่นจากวัสดุพื้นบ้านที่หาได้ง่าย รวมทั้งแสดงออกถึงการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ลูกหลานได้เห็นหุ่นไม้โสนเคลื่อนไหวไปมาจะทำให้เกิดความสนใจไม่ร้องไห้รับกวน

HUN MAI SON (หุ่นไม้ไผ่)

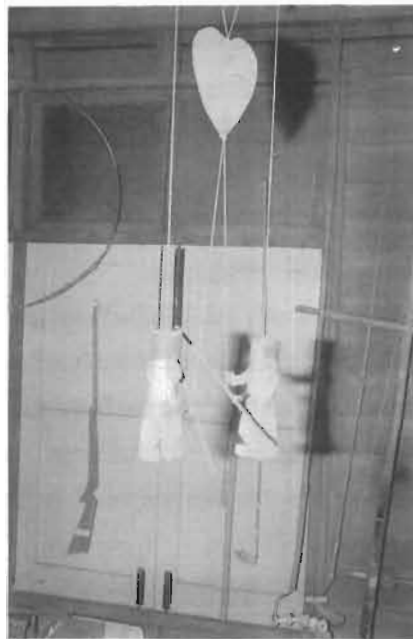
HUN MAI SON (puppet made of **MAI SON** wood) was a mobile toy for children to look at. When the wind blew, the **HUN MAI SON** would move. If it was made as a pair of boxers, swordsmen or club fighters, they would move as if they were fighting against the others.

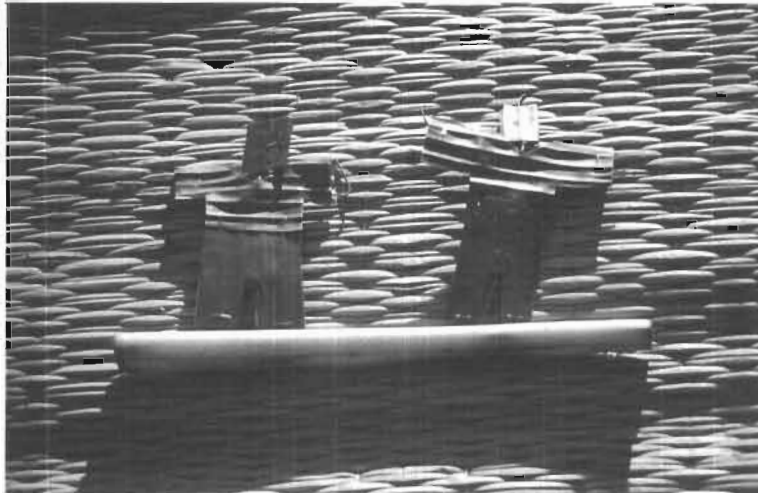
The construction was the same as **KRADING KAMPU** (a bell made of crab claw) which had a propeller turned by the wind and sounding like a bell. The **HUN MAI SON** could be made in different styles like a bittern bird or heron. A piece of **MAI SON** wood was cut and made like a bittern or heron, then it was hung. When the wind blew, it moved like a bittern searching for a fish.

Another kind of the **HUN MAI SON** was the **HUN TI KRA-BONG** (club fighter puppet) which was made by adults for children to look at. It would be hung above a cradle or from a ceiling.

Construction of the HUN TI KRA-BONG: Two big pieces of **MAI SON**, about 8-10 cms long each, were carved as figures of 2 men holding 2 clubs. Sometimes they used small bamboo sticks tied to the hands of the two **MAI SON** figures which could be painted black, red or blue to make them more beautiful and to indicate that they were not on the same side. The two figures were hung from a ceiling. They were attached to a propeller made of a piece of paper or tree leaves. These propellers were attached to strings, above the figures, and were blown by wind to make the figures move as if they were using clubs to fight each other.

The construction of the **HUN MAI SON** indicates the Thai creative identity proving their inventiveness as toy makers. It also indicates the use of Thai people's spare time. Children paid more attention to the mobile **HUN MAI SON** than to crying.

หุ่นหนามคัตเค้า

หุ่นหนามคัตเค้า เป็นของเล่นเด็ก ใช้หนามต้นคัตเค้ากลัดใบตองกล้วย คล้ายกับใส่เสื้อผ้า เคลื่อนไหวไปมาระหว่างการแสดงบทบาทที่สมมติขึ้น

การทำหุ่นหนามคัตเค้า ผู้ใหญ่หรือเด็กคงได้เห็นวิธีการเล่นหุ่น ซึ่งมาแสดงในเทศกาลต่าง ๆ จึงคิดทำหุ่นให้เด็กเล่นสนุกสนาน การใช้หนามคัตเค้าเพราะมีหนามแหลมคม ปลายโค้งงอเหมือนขาควาย ต้นคัตเค้าชาวบ้านในสมัยก่อนจะปลูกตามริ้วบ้าน เพื่อป้องกันขโมยหรือสัตว์เข้ามาในขอบเขตบ้าน หนามคัตเค้าจะงอปลายแหลมคม มีหนามงอนเป็นคู่ ๆ นอกจากใช้เป็นริ้วหนามแล้ว ใบคัตเค้ายังซุบแห้งทอดจิ้มกับน้ำพริกรับประทานได้อร่อย

วิธีทำ การทำหุ่นนั้นจะตัดเถาตัดเค้ายาวประมาณ 7-10 เซนติเมตร ปาดหนามคัตเค้าตรงส่วนมือจับ ออกจะเหลือหนามคัตเค้าตรงไหล่หุ่น นำใบตองทำเป็นเสื้อผ้าหุ่น โดยใช้หนามคัตเค้ากลัดใบตอง การทำหุ่นจะทำหลาย ๆ ตัว เสื้อผ้าที่เป็นใบตองจะมีสีสันหลายแบบ เช่น อาจใช้ใบตองสีเหลือง สีเขียว หรือใช้ใบตองแห้งแล้ว ตัวหุ่นหนามคัตเค้าจะถูกสมมติให้เป็นตัวพระเอก ตัวนางเอก ตัวพระเจ้าแผ่นดิน ตัวโกง ตัวตลก ตัวทหาร เป็นต้น

วิธีเล่น นำหุ่นที่ทำเสร็จแล้วมาเล่นได้ 2 ลักษณะ คือ

1. ผู้เล่นคนเดียว แต่จะเชิดหุ่นได้หลายตัว สมมติเล่นเป็นเรื่องราวเหมือนกับที่ไปชมการแสดงมา บางทีนำเรื่องจากขมลิเกมาเล่น โดยการใช้หุ่น ใช้มือจับเชิดเคลื่อนไหว ปากจะร้องหรือพากย์เป็นบทสนทนาตามที่จดจำไว้
2. ผู้เล่นหุ่นครั้งละหลาย ๆ คน เด็กจะช่วยกันทำหุ่นและจะถือหุ่นคนละตัวหรือ 2 ตัว เมื่อถึงบทบาทของใครแสดงก็จะเชิดหุ่น ปากจะพูดหรือร้องบทกลอนสั้น ๆ การเล่นเป็นกลุ่ม เด็กที่เล่นด้วยกันจะสนิทชิดชอบกันเป็นอย่างดี จนมีความรู้สึกไม่อายซึ่งกันและกัน หากจะวางหรือหยุดพักตัวหุ่น จะตัดต้นหยวกกล้วยสั้น ๆ ปักเสียบตัวหุ่นกับหยวกกล้วยนั้น

การเล่นหุ่นหนามคัตเค้าของเด็กได้หายสาบสูญจากพื้นบ้านไปนานแล้ว ผู้สูงอายุได้เล่าให้ฟังในครั้งอดีตซึ่งเคยเล่นกันมา

HUN NAM KHAT KHAO (หุ่นหนามคุดเต้า)

HUN NAM KHAT KHAO (puppet made of a tree spike) was a folk toy using banana leaves to wrap around a spike of a tree called **KHAT KHAO** as a puppet. This puppet was played with for fun.

People might have seen the puppet used in some fairs. They then imitated them to make puppet toys for children to play with for fun. The spikes from a **KHAT KHAO** tree were curved like a buffalo horn. This tree was grown at the fence of a house to prevent robbers or animals breaking into the house. The spikes were in pairs with pointed ends. The leaves were fried to eat with chilly paste.

Construction: A stem of **KHAT KHAO** tree was cut, 7-10 cms long, with spikes on the top to make the shoulders of a puppet. A banana leaf was used to make as a blouse for it by using the spikes themselves to keep the banana leaf in a blouse form. The puppets were made in different colors depending on the colors of the banana leaves. Each might be supposed to take various roles in a play, such as: a hero, a heroine, a king, a comedian, a villain and a soldier.

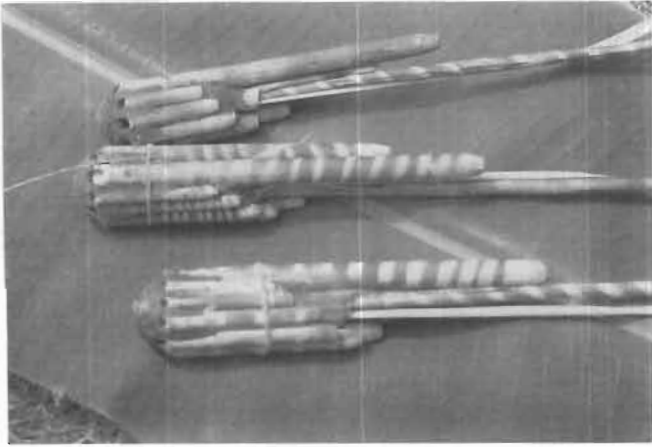
Game: It was played in two ways as follows:

1. One player operated a few puppets as in a play or a **LI-KE** (folk play) that he had seen before. He used one hand to hold the puppet up and move it, while he was singing or talking following a play script.

2. A few players helped each other to hold the puppets and move them. They sang or talked to each other in short verses. The players were close friends and were not shy. When they wanted to take a rest, they stuck the puppets on a short banana trunk.

This game cannot be seen now and the story about it can only be told by some elders.

โหวด

โหวด เป็นของเล่นพื้นบ้านทำด้วยลำไม้ไผ่ ลำค่อนข้างเล็กหลาย ๆ ท่อน ใช้ครั้งยี่ดรวมกันเวลาให้เกิดเสียง จะเป่ารูไม้ไผ่ หรือมัดเชือกหมุนไปโดยรอบ บางแห่งเรียกโหวดว่า หวด ก็มี

การทำโหวดได้พัฒนามาจากเครื่องมือเป่า เรียกสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงช้างเป็นโฆลง ผู้เลี้ยงช้าง จะนำเขาควายมาตัดจนเห็นลักษณะภายในกลวง ใช้มือบ้องเสียงไว้เป่าเป็นจังหวะ จำฝูงเมื่อได้ยินเสียงจะจำเสียงที่เป่าได้ แล้วจะพาโฆลงช้างกลับมาหาผู้เลี้ยง ส่วนการทำเครื่องมือเป่าเรียกสัตว์ประเภทไก่ป่า นกเขา นกคุ่ม และนกเหยี่ยว จะทำมาจากไม้ไผ่ โดยใช้วิธีเป่าเลียนเสียงสัตว์ประเภทนั้น ๆ เมื่อได้ยินเสียงเป่าจะเข้ามาใกล้ เพราะจะใช้ธนู หน้าไม้ คันศร หรือปืนยิง การทำโหวดหรือหูดเป่าให้เกิดเสียง จึงน่าจะได้อารมณ์แบบวิธีการมาจากเครื่องมือเป่าเรียกสัตว์

วิธีทำ ผู้ทำมักเป็นผู้ใหญ่ทำให้เด็กเป่าเสียง หรือแกว่งหมุน ทำให้เกิดเสียงดัง จะเลือกลำไม้ไผ่ขนาดเล็ก ชาวบ้านเรียกไม้ไผ่ประเภทนี้ว่า “ไผ่ประวะ” ตัดลำไม้ไผ่ยาวสั้นไม่เสมอกัน จำนวนหลายท่อน ส่วนใหญ่จะใช้ไม้ไผ่ 5-8 ท่อน ลำไม้ไผ่ที่จะทำให้เกิดเสียงหูดดั่งนั้น จะตัดข้อปล้องทิ้งไปหนึ่งก้าน ส่วนอีกข้อปล้องหนึ่งจะคงไว้ ใช้มีดปาดที่เป่าให้มน ลำไม้ไผ่ท่อนหนึ่งจะมีขนาดใหญ่กว่าท่อนอื่น เพื่อทำเป็นแกนกลางและใช้ถือหรือมัดเชือกเหวี่ยงหมุนให้เกิดเสียง จากนั้นใช้ไฟเคียวครั้งให้ละลาย เมื่อครั้งอ่อนและเริ่มเย็นลงแล้ว จะนำครั้งพอกไม้ไผ่ให้รวมกัน โดยให้ปากรูอยู่ด้านข้างไม้ไผ่ อยู่ด้านเดียวกันกับครั้ง บางส่วนจะนำมาตกแต่งรูไม้ไผ่ให้เปิดกว้างไว้ประมาณครึ่งรู จึงจะทำให้เกิดเสียงเล็กแหลม พังไพเราะ

วิธีเล่น จับตัวโหวดเป่าลมไปที่รูไม้ไผ่พร้อม ๆ กัน เสียงโหวดจะดังประสานเสียงจากหลายรูที่เป่านั้น หรือบางทีเพื่อให้เสียงดังมาก ๆ จะใช้เชือกมัดปลายไม้ไผ่แกว่งหมุนไปโดยรอบ การเล่นโหวดนี้ส่วนใหญ่จะเล่นกันเป็นกลุ่ม ๆ เฉพาะเด็กชาย และจะแข่งขันกัน โดยพิจารณาเสียงโหวดที่ดังของใครจะไพเราะกว่ากัน

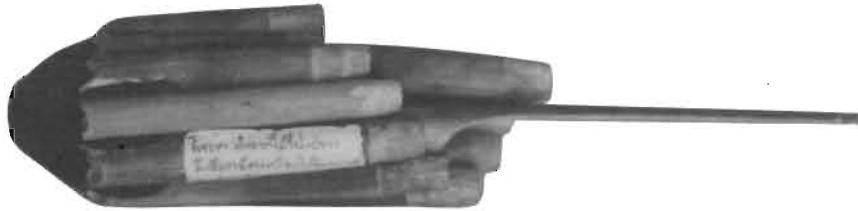
WOT (โหวด)

WOT was a toy made of small-size bamboo stems, glued together with lacquer or tied around by a string. Air was blown in bamboo holes to make a sound **WOT**. This toy was sometimes called **WUT**.

The **WOT** was developed from a wind instrument to call animals. For example, in taking care of elephants, the mahout used a hollow cow horn to blow air in and made a sound. The elephant leader heard and recognized the sound, he then led his followers back to the keeper. Other wind instruments to call wild chickens, doves and other birds were all made from bamboo to imitate bird sounds. When the birds heard the sound, they moved closer and would be trapped or shot with bows or guns by hunters. The **WOT** or **WUT** might have developed from the bird calling instruments.

Construction: Some 5-8 small size bamboo stems, in various lengths were used. This small size bamboo was called **PHAI-PRAO**. Each had only one joint left on the stem to make a hole in the middle. This area was rounded with a knife. One of the stems which was the biggest was put in the middle as a handle. This bigger stem was sometimes tied with a string to swing to make a sound also. Lac was heated until melted, and when it started to cool, it was used to glue all the bamboo stems together with the holes on the same side. Some lac was put on some holes to make them only half open and by doing that, they would make a high pitch.

Game: The air was blown into the holes at the same time and the sounds came out in chorus from the holes. Sometimes when a louder sound was needed, a string was used to tie to the bigger stem for swinging. Only boys played with this toy and competed to see whose **WOT** was the loudest.

อีโก๊ะ

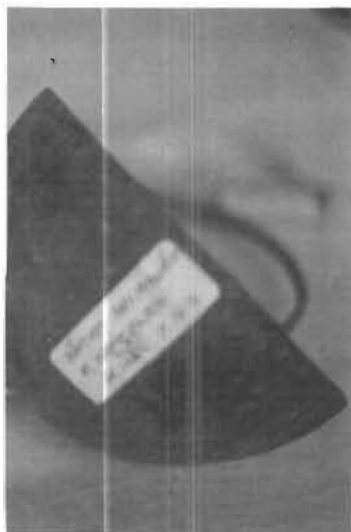
อีโก๊ะเป็นของเล่นพื้นบ้านไทยสมัยก่อน เด็ก ๆ และวัยรุ่นมักนิยมใช้เดินและวิ่งแข่งกัน อีโก๊ะมีชื่อเรียกแตกต่างกันแต่ละพื้นที่ เช่น กบกับ กุบกับ อีกุบอีกับ โบกกบ ปะกับ กีบกับ โกะกะ โกกเกก อีกับ อีกับ รองเท้ากะลา และม้ากะลา เป็นต้น

การเรียกชื่อแตกต่างกันอาจเป็นเพราะเรียกตามเสียงที่ได้ยินตอนเดินและตอหนัง หรืออาจเรียกชื่อตามลักษณะวิธีใช้ อีโก๊ะมักเล่นกันในหมู่ของเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง

วิธีทำ อีโก๊ะ จะใช้กะลามะพร้าวที่ขูดเนื้อไปใช้หมดแล้ว ซึ่งขวางทั้งตามใต้ถุน ข้างบ้านหรือกองขยะ ผู้เล่นมักเลือกกะลาซีกหัวที่มีรูจาวมะพร้าว กะลาที่นิยมใช้จะเป็นกะลาลูกค่อนข้างโต มีลักษณะแบน ๆ การเลือกกะลาลูกโตและแบนขนาดเท่า ๆ กันเพราะจะได้เหยียบถนัด ไม่เจ็บเท้าหรือพลัดตกลงมาได้ ผู้เล่นบางคนจะใช้เครื่องมือขัดผิวที่เรียกว่า “บุง” หรือกระดาษทรายขัดผิวกะลาให้เรียบเสียก่อน เตรียมเชือกหรือปอขนาดร้อยที่รูจาวกะลามะพร้าวได้ หากกะลาเล็กเกินไปก็จะมีดปลายแหลมหรือตะปูเจาะขยายรูให้กว้างขึ้นอีก เชือกที่ร้อยจะมีความยาวประมาณ 1-2 เมตร ร้อยรูกะลามัดปมปลายเชือกทั้ง 2 ข้างเพื่อไม่ให้หลุดจากรูกะลาตอนเดินและวิ่ง

วิธีเล่น วางกะลาทั้ง 2 ซีกคว่ำลงกับพื้น ผู้เล่นจะใช้เท้าเหยียบที่กะลาทั้ง 2 ข้าง ใช้เชือกที่มีดออยู่ระหว่างง่ามหัวแม่เท้า กับนิ้วชี้ในลักษณะคืบเชือก สองมือจับเชือกไว้ให้สูงในระดับเอวถึงอก การเดินหรือวิ่งจะยกมือไปพร้อมกับขาที่ก้าวย่างเดิน ต้องจับเชือกตึงให้ตึงตลอดเวลา มิเช่นนั้นจะทำให้หกล้มได้ง่าย เมื่อเด็ก ๆ เดินกะลาอย่างชำนาญแล้วจะทำท่ายิ่งแข่งกันเป็นคู่ ๆ โรงเรียนในชนบทบางแห่งยังพอมีการอนุรักษ์วิ่งกะลาอยู่บ้าง จะให้วิ่งกะลาคราวละประมาณ 5 คน เมื่อครูให้สัญญาณทุกคนจะรีบวิ่งไปสู่หลักชัย ใครถึงก่อนจะเป็นผู้ชนะ ผู้เล่นคนใดเท้าแตะดินหรือพลัดตกกะลาถือว่าแพ้การแข่งขันทันที

การเล่นอีโก๊ะ นอกจากสนุกสนานเพลิดเพลิน ประหยัดค่าใช้จ่ายแล้ว ยังฝึกการประสานระหว่างเท้ากับมือถือเชือก รวมทั้งสร้างสรรค์ความสามัคคีในหมู่คณะโดยทางอ้อมอีกด้วย

I KO (อีโก๊ะ)

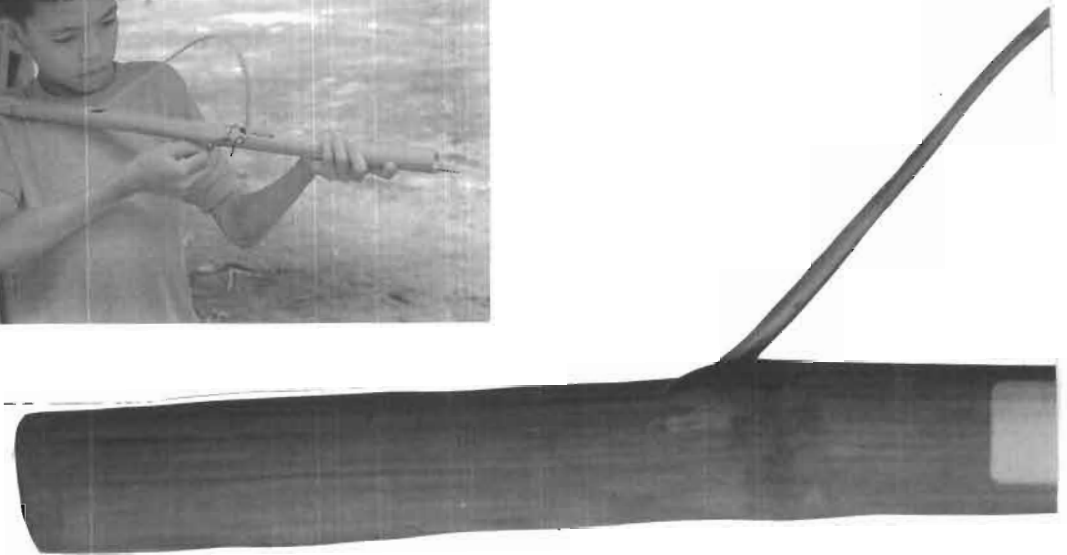
I KO was another folk toy in the old days. Children and teenagers used this toy to race when walking and running. It had different names due to regional variation. For example, it could be called **KOP-KAP-KUP-KAP, I-KUP-I-KAP, KOP-KAP, PA-KAP, KOP-KAEP, KO-KA, KO-KEK, I-KOP, RONG-THAO** (shoes) **KALA** and **MA** (horse) **KALA**.

The different names might come from the sounds heard while walking or running. Or they might come from the way this toy was used or played. It was more popular among boys than girls.

Construction: The **I KO** was made of empty coconut shells that were left around. Two coconut shells with natural holes on top were selected. Their sizes should be the same, rather big and flat so a player could step on them comfortably without hurting his feet or slipping off. Some players would polish them with a **BUNG** (a flock/local file) or sandpaper to make them smooth. A rope or string was inserted through the natural holes, about 1-2 meters long. If the holes were too small, they could make them bigger by using a knife or a nail. The two ends of the rope or string were knotted so that it would not slip off the holes while walking or running.

Game: The coconut shells were turned upside down on the ground and stepped on. The rope would be between the first and second toes, the rest of the rope was pulled up to the height of a player's waist or chest. While walking or running with these coconut shell shoes, the rope had to be pulled high all the time, or the player would fall down. When children were skillful in walking with **I KO**, they would compete in races and in pairs. Some up-country schools are still using this kind of game in their activities. Sometimes five players competed in each race. They listened to the starting signal and raced to the victory line. The one who reached the victory line first would be the winner, but his feet could not touch the ground and he could not fall off the **I KO**,

This **I KO** game was fun, economical and good exercise for coordination of the feet and the hands. It also created unity indirectly among the groups of players.

อีตีด

อีตีด เป็นของเล่นของเด็ก ๆ ชนิดหนึ่งมาตั้งแต่สมัยโบราณ ผู้ปกครองของเด็กนิยมทำให้เด็กเล่น เพราะถ้าอีตีดมีขนาดใหญ่และสร้างให้มีความแข็งแรงแล้วจะกลายเป็นอาวุธหรือเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการล่าสัตว์ ฉะนั้นผู้ปกครองของเด็กจึงนิยมทำให้เด็กเล่น เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยและความชำนาญในการใช้อีตีด กล่าวกันว่าอีตีดนั้นเป็นต้นแบบของคันกระสุน และหน้าไม้อีกด้วย ในปัจจุบันนี้เราไม่ค่อยพบเห็นอีตีด ส่วนใหญ่จะทราบจากการเล่าขานจากผู้สูงอายุเท่านั้น

วิธีทำ อีตีดจะทำด้วยไม้ไผ่จะเป็นไม้ไผ่ป่า (ไม้ไผ่ที่มีหนาม) หรือไม้ไผ่ซาง (ไม้ไผ่ที่มีเฉพาะบนภูเขาเท่านั้น) อีตีดมีอยู่ด้วยกัน 2 ชนิดคือ “อีตีดราง” และ “อีตีดกระบอก”

ส่วนประกอบ

1. ด้ามสำหรับถือ
2. คันตีด
3. กระต็องเกาะคันตีด ไก่ เตื่อย หรือสลัก
4. รางใส่ลูกดอก
5. ลูกดอก

การเล่นอีตีดราง

1. ดึงคันตีดมาขัดกระเดื่องไว้ แล้วนำลูกดอกมาวางไว้ในรางใส่ลูกดอก
2. เล็งอีตีดให้ตรงเป้าหมายแล้วเหี่ยวกระเดื่องให้หลุดจากคันตีด
3. คันตีดจะติดไปถูกลูกดอกให้พุ่งเข้าสู่เป้าหมาย

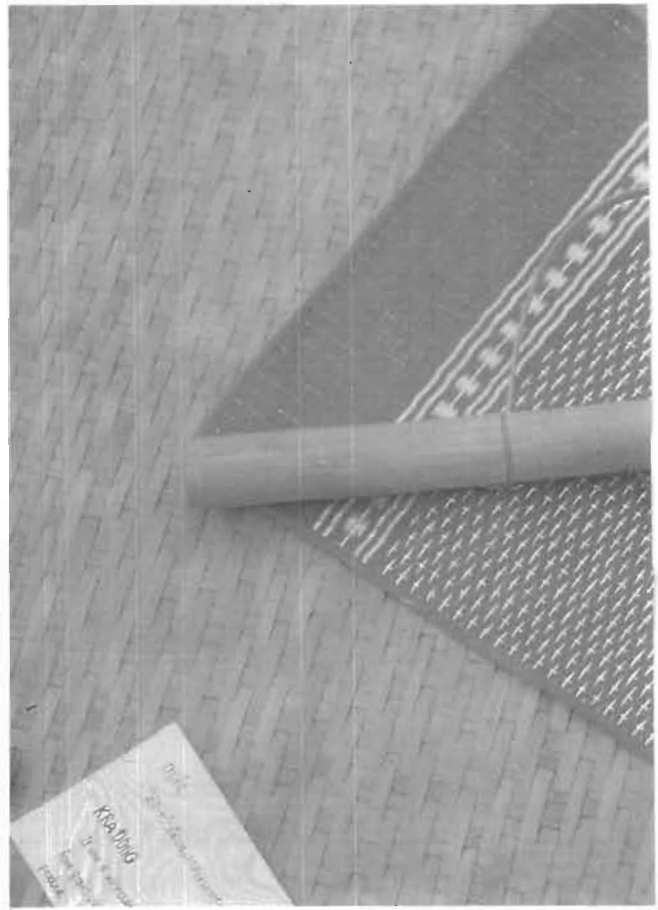
ส่วนประกอบ

1. ด้ามสำหรับถือ
2. คันตีด
3. กระเดื่องเกาะคันตีด ไก เตี้ยย หรือสลัก
4. กระบอกที่ใส่ลูกกระสุนหรือลูกหิน
5. ลูกกระสุนหรือลูกหิน

การเล่นอีตีดกระบอก

1. ดึงคันตีดมาขัดกระเดื่องไว้ แล้วใส่ลูกดินหรือลูกหินในกระบอกใส่ลูกดิน
2. เล็งอีตีดให้ตรงเป้าหมายแล้วเหี่ยวกระเดื่องให้หลุดจากคันตีด
3. คันตีดจะติดไปถูกลูกหินหรือลูกกระสุนจะพุ่งเข้าสู่เป้าหมาย

การเล่นอีตีด มักจะนำมาแข่งขันการยิงอีตีดกันในงานวัด ซึ่งจะจัดให้มีงานในเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ อาทิ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา รางวัลที่ได้รับจากการแข่งขันก็จะเป็นความสนุกสนานและมีชื่อเสียง ส่วนใหญ่ผู้ที่เล่นอีตีดจะเป็นพวกวัยรุ่นและเด็ก ๆ เพศชาย เพราะพวกเขาเหล่านั้นจะเป็นผู้ใช้อีตีดสำหรับการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน

I DIT (อี๊ดิด)

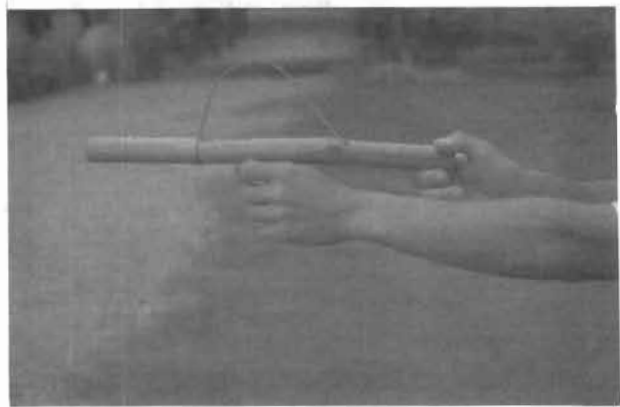
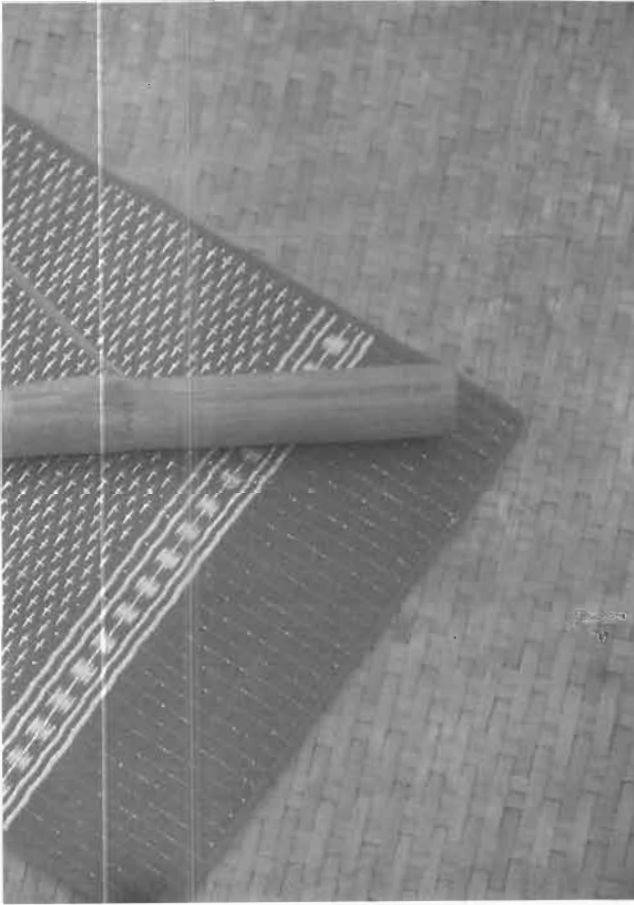
I DIT was an folk toy made by adults for their children to play with. If it was big and strong, it became a weapon or a hunting tool. Adults made this toy to have their children become accustomed to its use. It was said that the **I DIT** was the origine of our **KHAN KRASUN** and **NA MAI** (bow and clay balls, bow and arrows). We cannot see the **I DIT** any more and only hear about it from some elders.

Construction: It was made of wild bamboo called **MAI PHAI PA** which had no spikes or **MAI PHAI SANG** (bamboo found only on the mountain). There were two kinds of **I DIT** as follows:

1. I DIT RANG

Parts:

1. **DAM THUA** (shaft)
2. **KHAN DIT** (bow)
3. **KRA-DUANG** (trigger or lock)
4. **RANG** (groove to place an arrow)
5. **LUK DOK** (arrow)

Game:

1. The bow was pulled to the trigger, an arrow was put in the groove.
2. It was aimed at the target, then the trigger was pushed to spring the bow.
3. The bow release the arrow toward the target.

2. I DIT KRABOK

Parts:

1. **DAM THUA** (shaft)
2. **KHAN DIT** (bow)
3. **KRA-DUANG** (trigger or lock)
4. **KRA-BOK** (groove to place a clay ball)
5. **LUK KRA-SUN** (clay balls) or **LUK HIN** (stones).

Game:

1. The bow was pulled to the trigger, a clay ball or stone was put in the groove.
2. It was aimed at the target, the trigger was pushed.
3. The bow would release the clay ball or stone toward the target.

The **I DIT** game was played with in competition at a temple fair or in some festivals like "**Songkran**" (Thai New Year) and Buddhist Lent. The reward was the fun and the fame. The players were mostly teenagers and boys because they might use it in their daily life.

อึบ้อ

อึบ้อ เป็นของเล่นใช้หมุ่น ทำให้เกิดเสียงดัง การตั้งชื่อว่าอึบ้อเพราะตั้งตามเสียงที่ได้ยินเมื่อได้ปะทะกับลม อึบ้อบางสถานที่เรียกว่า หมากบ้อก็มี

อึบ้อ เป็นของเล่นที่ทำได้ง่าย เด็ก ๆ ก็สามารถทำได้ โดยใช้ไม้ไผ่หรือเศษแผ่นไม้ทุกชนิด ส่วนใหญ่ เด็กจะนิยมลำไม้ไผ่ทำเป็นอึบ้อมากกว่าแผ่นไม้ เพราะทำได้ง่ายและหาได้สะดวกกว่า

ส่วนประกอบของอึบ้อมี 2 ส่วน คือ

1. แผ่นไม้หมุ่น
2. ไม้มือจับ

วิธีทำ แผ่นไม้หมุ่น จะใช้ลำไม้ไผ่ ความยาว 1 ปล้องไม้ หรือประมาณ 1 ฟุต ใช้มีดผ่าไม้ให้บาง ความกว้างประมาณ 3-5 เซนติเมตร เจาะรูปลายไม้ด้านใดด้านหนึ่งสำหรับร้อยผูกเชือก แผ่นไม้บาง ๆ ที่เป็นไม้หมุ่นนี้ บางทีจะไม่เจาะรูไม้ แต่จะใช้วิธีควั่นปลายไม้จนคอดเพื่อผูกมัดเชือกให้แน่น

ไม้มือจับ จะเหลาไม้ไผ่ยาวประมาณ 1 เมตร ปลายเรียวยาวเหมือนไม้เรียว บางทีอาจทำไม้มือจับมีความยาว เพียงเล็กน้อยสำหรับจับถือในเวลาหมุ่นตัวอึบ้อ

เมื่อทำแผ่นไม้หมุ่นและไม้มือจับเสร็จแล้วจะใช้เชือกร้อยรูแผ่นไม้หมุ่นหรือผูกมัดกับรอยควั่นไม้ ปลายเชือก อีกด้านมัดกับปลายไม้มือจับ เส้นเชือกจะยาวประมาณ 1 ฟุต

วิธีเล่น อึบ้อ จะเล่นบริเวณลานบ้านหรือที่โล่ง ใช้มือเหวี่ยงหมุ่นแผ่นไม้บางให้หมุนเหนือศีรษะผู้เล่น แผ่นไม้เวลาหมุนด้วยความเร็วจะปะทะกับลม ทำให้เกิดเสียงดังหวิวหรือบ้อ เสียงที่ตั้งนั้นจะสร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินให้ผู้เล่น และอึบ้อของใครเสียงดังฟังไพเราะกว่า อาจถือว่าผู้ทำมีความสามารถในการทำเป็นพิเศษ

IBU (อีป้อ)

IBU was a spinning toy which made a sound when it was spun in the wind and the name came from the sound. In some places, it was called **MAK BU**.

The **IBU** was an easy toy that could be made by children using bamboo or pieces of any kind of wood. But most children made it from bamboo because it was easier and more convenient to get. **IBU** had two important parts as follows:

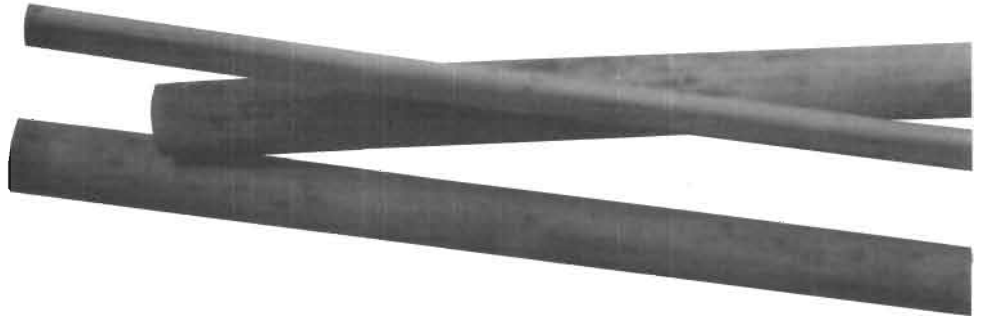
1. a piece of bamboo to be spun
2. a wooden/bamboo handle.

Construction: A bamboo stem about 1 foot long was divided and sliced to make a flat piece about 3-4 cms wide. A hole was made at one end to insert a string. Or sometimes one end of this flat bamboo was made as a notch for the string to be tied.

For the handle, a one-meter long bamboo stem with one end smaller was used. Sometimes a shorter handle was used. The string from the flat bamboo piece was tied to the handle. The length of this string was about 1 foot.

Game: Children played **IBU** on the ground floor of a house or in the open ground by spinning **IBU** above the player's head. When the flat bamboo piece was spun quickly through the wind, it made a sound which amused the player. The loudest **IBU** was considered the best.

อีโป๊ะ

อีโป๊ะ เป็นของเล่นพื้นบ้านชนิดหนึ่ง เด็ก ๆ ใช้อย่างเล่น ทำให้เกิดเสียงดัง บางท้องถิ่นเรียกว่า อีทบ บักทบ ยัดโป๊ะ บ้องโผละ บอกโผง บั้งโผล๊ะ ปีนยัดโป๊ะ หรือปิ่นไม้ไผ่

วิธีทำ อีโป๊ะ จะมีส่วนประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนลำกัลลิ่งและส่วนด้าม ซึ่งจะใช้ไม้ไผ่ลำเล็ก ๆ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1-2 เซนติเมตร ไม่นิยมลำไม้ไผ่ขนาดใหญ่กว่านี้ เพราะจะทำให้เสียงของอีโป๊ะไม่ดังเท่าที่ควร ไม้ไผ่ที่ชาวบ้านใช้ทำอีโป๊ะมักจะเป็นไม้ไผ่คายลำเล็ก ๆ ที่ขึ้นอยู่ตามภูเขา ไม้ไผ่รวก หรือไม้ไผ่เลี้ยง ผู้ทำจะตัดไม้ไผ่ยาว 1 ปล้อง ยาวประมาณ 20-30 เซนติเมตร ตัดข้อปล้องส่วนหนึ่งออกไป ส่วนข้อปล้องอีกด้านหนึ่ง จะเหลือไว้ไม่ตัดออก จากนั้นจะแบ่งลำไม้ไผ่ออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนลำกัลลิ่ง ใช้ลำไม้ไผ่ส่วนที่ตัดข้อปล้องออก แล้ววัดระยะจากส่วนปลายที่ตัดข้อปล้องนั้นไปให้เกือบถึงข้อปล้องอีกด้านหนึ่ง ใช้มีดตัดลำไม้ไผ่ออกจากกัน ส่วนนี้จะเป็นลำกัลลิ่ง เหลาหรือสับ ซึ่งชาวบ้านจะใช้มีดคมลบรอยขรุขระปลายลำกัลลิ่งทั้งสองข้างให้ราบเรียบเสมอกัน

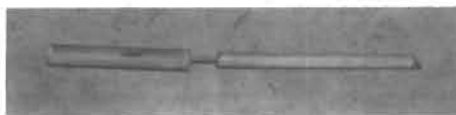
ส่วนด้าม ใช้ไม้ไผ่ส่วนที่เป็นข้อปล้องที่เหลือ จะมีความยาวประมาณ 10 เซนติเมตร ส่วนนี้จะเป็นด้าม เหลาหรือสับไม้ไผ่ให้เรียบร้อย นำไม้ไผ่ปล้องอื่น ๆ มีความยาวสั้นกว่าลำกัลลิ่งเล็กน้อย ใช้มีดผ่าและเหลาให้กลม ๆ เหมือนไม้เรียว มีขนาดใหญ่กว่ารูไม้ไผ่เพียงเล็กน้อย นำแกนไม้ไผ่ที่เหลาดังกล่าวนี้ใส่รูส่วนที่เป็นด้าม หากแกนและรู ยังหลวมไม่แน่น จะใช้ไม้ไผ่แฉมเสียบให้แน่น ไม้คลอนแคลน ส่วนนี้จึงเรียกว่าส่วนด้าม

วิธีเล่น การเล่นอีโป๊ะจะใช้ลูกกระสุน สมัยก่อน ๆ จะใช้ลูกปอกระเจา ลูกตัดข้าว ลูกขี้เถ้าทำเป็นลูกกระสุน โดยใช้ลูกกระสุนจากต้นไม้ดังกล่าวนี้ ที่มีขนาดใหญ่กว่าลูกกระบอกไม้ไผ่ อัดใส่ลูกกระบอกไม้ไผ่นั้น บางทีผู้เล่นจะใช้ส่วนด้ามอีโป๊ะตีลูกกระสุนอัดใส่รู แล้วใช้แกนดันไปให้สุดปลาย ส่วนนี้ชาวบ้านเรียกว่า ดาก เพื่อกันลมไม่ให้ออกไป เมื่อเวลาจะใช้อีโป๊ะยังทำให้เกิดเสียงดังนั้น จะใช้ลูกกระสุนอีกลูกหนึ่งอัดไปที่รูปากกระบอก ลูกกระสุนยังจะต้องใหญ่กว่ารู ใช้แกนไม้สวนด้าม ดันหรือกระแทกลูกกระสุนไปที่ปลายกระบอกอีโป๊ะอย่างแรงและรวดเร็ว แรงอัดของอากาศจะระเบิดทำให้เกิดเสียงดัง ลูกปืนส่วนที่เรียกว่า ดาก จะพุ่งออกไปจากลำกล้อง เพราะแรงอัดของอากาศ หากลูกกระสุนถูกตัวคนจะเกิดการเจ็บปวดได้เช่นกัน ระยะต่อมากกระสุนอีโป๊ะมักจะใช้กระดาษแช่น้ำ ปั้นเป็นลูกกลม ๆ อัดใส่รูให้แน่น ยิ่งเสียงดังได้เหมือนกัน เวลาถูกตัวในระหว่างที่ยิงใส่กัน จะไม่ค่อยเจ็บเหมือนลูกกระสุนประเภทอื่น ๆ

การเล่นอีโป๊ะ เด็ก ๆ มักจะเล่นเพื่อความสนุกสนาน แบ่งข้างยิงกัน แสดงเป็นฝ่ายพระเอก ฝ่ายผู้ร้าย และฝ่ายตำรวจ จะเล่นกันตามใต้ถุนบ้าน กลางสนาม หรือกองฟาง เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังใช้อีโป๊ะยิงพวกจิ้งจก หรือแมลงเล็ก ๆ เพื่อแข่งขันความแม่นยำอีกด้วย

ในปัจจุบันมีผู้นำเอาวิธีการทำอีโป๊ะไปประยุกต์ทำเป็นปืนอัดลม โดยทำรูปร่างเหมือนปืน ใช้แรงลมอัดให้ระเบิด ส่วนลูกปืนจะใช้ไม้โสนหรือจุกขวดต่าง ๆ ที่ทำด้วยไม้

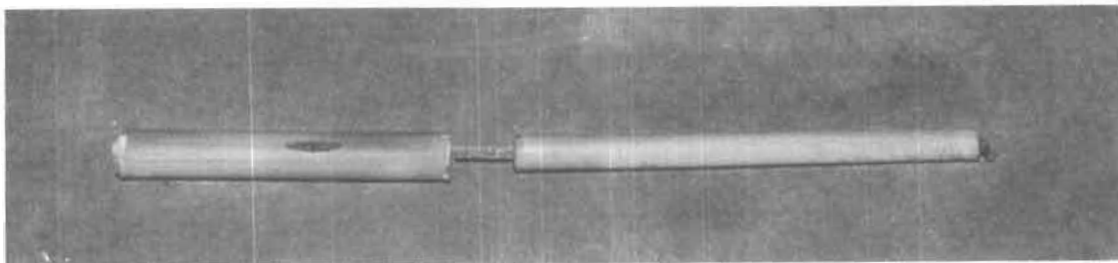
I BO (อีโປ່)

I BO (bamboo gun) was a toy played with by children to fire at each other making a loud noise. Some called it **I THOP, BAK THOP, BONG PHLO, BOK PHONG, PANG PLO, PUEN YAT BO** or **PUEN MAI PHAI**.

Construction: It had two important parts: a cylinder barrel and the shaft and a small bamboo stem with 1-2 cms diameter. The smaller size provided better sound. The type of bamboo used was called **MAI PHAI KHAI** which was found on the hills, or **MAI PHAI RUAK** or **MAI PHAI LIANG**. The bamboo stem used was about 1 foot long or the length between two joints; the top joint was removed. It was divided into two parts:

The barrel was made of the bamboo stem without the joint, almost three fourths of the whole length. It was cut off and smoothed.

The shaft was made of the rest of the stem with the joint, about 10 cms long and smoothed. A small hole was made on the joint to insert a bamboo stick. This bamboo stick was made the same length as the barrel. It was stuck into the hole tightly.

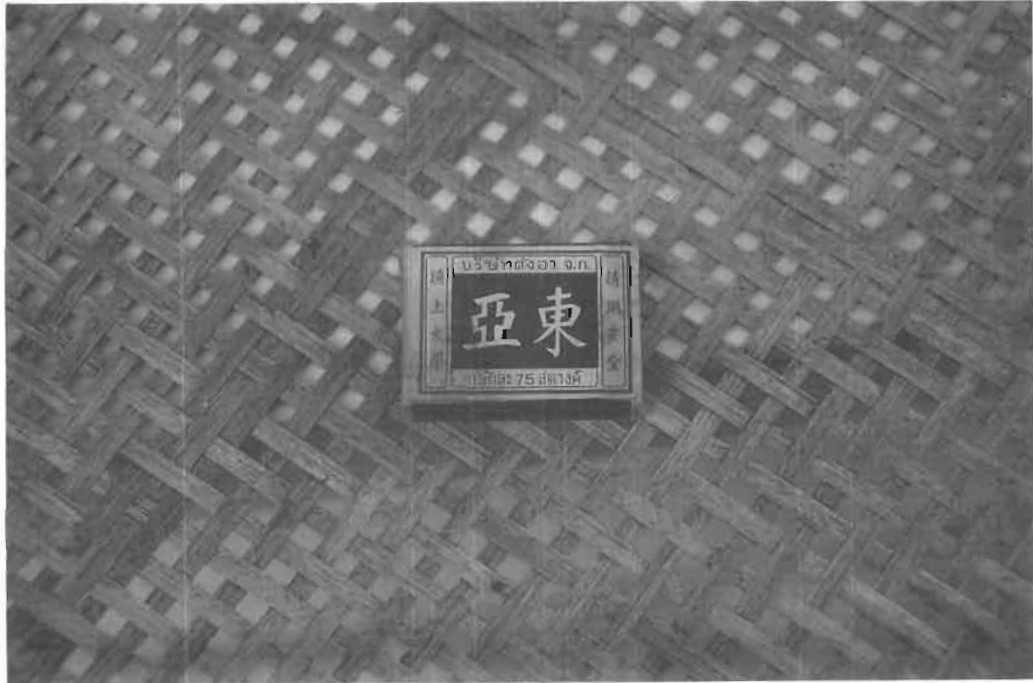

Game: The toy had to use **LUK KRASUN** (ammunition) which was the nuts or seeds like **LUK PO KRACHAO**, **LUK KHAT KHAO** and **LUK KHI THAO**. These **LUK KRASUN** were usually a little bigger than the barrel, but they were pressed down by the shaft to bar the air getting out and to make a loud noise when firing. When one **LUK KRASUN** was down in the barrel, another was put in at the top and the shaft was pushed in with force and speed. The air pressure caused the bursting sound. The **LUK KRASUN** or **DAT** was released from the barrel by the same air-pressure and could hurt someone also. Later the **LUK KRASUN** was made of soaking paper which made the same loud noise, but did not hurt anyone.

This game was played for fun. Children might divide into a good side and a bad side to fire at each other. They played on the ground floor, in the yard or the fields. They also used this toy to shoot lizards or insects to test their aim.

Now the construction of the **I BO** has been modified to make a gun called **PUEN AT LOM** using the same air-pressure design, but the "ammunition" may be made of **MAI SON** wood or wooden corks

อีโอบ

อีโอบ เป็นของเด็กเล่นในสมัยก่อน ใช้มือรูดเส้นด้าย ซึ่งทาด้วยเทียนขี้ผึ้งไว้ ทำให้เกิดเสียงดังคล้ายกับเสียงกบร้องโอบ ๆ

กบเป็นสัตว์ที่สำคัญที่ชาวบ้านใช้ประกอบอาหารได้หลายชนิด ระยะที่กบชุกชุมและหาได้ง่ายคือ ฤดูฝน ช่วงที่ชาวบ้านกำลังทำนา แต่ในช่วงฤดูร้อนจะหาบได้ยาก กบจะอาศัยอยู่ตามรูลึกหรือที่เรียกว่า กบจำศีล การร้องของกบจึงคุ้นหูของเด็ก ๆ มาก บางทีผู้ใหญ่ออกไปหากบตามท้องไร่ท้องนาในฤดูร้อน เพื่อมาปรุงเป็นอาหาร ซึ่งค่อนข้างหาได้ยาก ผู้ใหญ่จะมีขอกบทำคั้งแหลมคมคล้ายเบ็ดตกปลา การจะรู้ว่ากบอยู่ตรงไหนจะเลียนเสียงเหมือนกบร้อง กบนี้ถือว่าเป็นเสียงของกบด้วยกันจะร้องขานรับเสียงดังกล่าวนั้น ชาวบ้านจะรู้ว่ากบอาศัยอยู่ในรูบริเวณใด นอกจากจะใช้ปากร้องคล้ายเสียงกบแล้ว จะใช้อีโอบทำเสียงร้องแทนก็มี การเล่นอีโอบจึงมีเล่นในกลุ่มของเด็กเพื่อความสนุกสนานและแข่งขันเสียงของฝ่ายใดจะดังหรือไพเราะกว่ากัน

วิธีทำ นำกล่องไม้ขีดจำนวน 1 กล่อง กล่องไม้ขีดจะเป็นกล่องเปล่า ๆ เจาะรูด้านล่างของกล่อง ใช้ด้ายเส้นเล็กร้อยรูเจาะมัดปลายเชือกด้านในกล่อง นำเทียนขี้ผึ้งมารูดที่เส้นเชือกจนเป็นมัน

วิธีเล่น ผู้เล่นจะถือกล่องไม้ขีดไว้ แล้วใช้นิ้วมืออีกข้างหนึ่งรูดเส้นเชือกจากข้างบนลงข้างล่างเป็นระยะ ๆ นิ้วมือที่รูดเส้นเชือกโดยทาชี้ผึ้งไว้จะฝืด เสียงจะสะท้อนกับกล่องไม้ขีด ฟังแล้วคล้ายเสียงกบร้อง

การเล่นอีโอบจะแข่งขันฟังเสียงที่ดัง เช่น ประเภทเสียงดังใหญ่ เสียงแหลมเล็ก คัดเลือกหาผู้ชนะแต่ละประเภท โดยการตัดสินกันเอง หรือให้คนกลางเป็นผู้ตัดสิน ในปัจจุบันนี้การเล่นอีโอบ เด็ก ๆ ตามหมู่บ้านได้เลิกเล่นไปนานแล้ว และนับวันแต่ละสูญหายไปมากที่สุด

I OP (อีโอบ)

I OP (a frog sound) was an old toy in which a hand was used to rub the waxed thread causing a frog-like sound.

Frog was one of the main animals in a village and used to cook many dishes. Frogs were easily found and caught in the rainy season, while the villagers were planting rice. In summer, frogs were difficult to find and they lived in the deep holes. The frogs in the holes were called **KOP CHAM SIN**. The frog's sound was very familiar to that of the children. When adults using **KHO KOP** (hook) went to get frog in summer, they had to imitate the frog sound to call out the frogs from the holes. Upon hearing the frog sound, the frogs responded and the villagers knew where they were. Besides making frog sounds by mouth, the **I OP** was used. The **I OP** game was played for fun among children and in competition.

Construction: A small hole was made at the lower part of an empty match box to tie a thread with a knot inside. The thread was waxed until it shone.

Game: A player held the match box in one hand and the other hand rubbed the thread downwards, the sound vibrated in the match box and became a frog sound **I OP**.

The competition of playing **I OP** was divided into the sharp and base sounds. They might judge themselves or have a middle man as a judge. This game is not played any more and will finally disappear.

